

Volume-6, March-2021

ISSN : 2395-4884

খোজ... A Step

Biennial Magazine of
B. Borooh College Women's Forum

For Peace
02/2020

EDITORIAL BOARD

**A few members of Executive Body of
B. Borooah College Women's Forum**

Photography : Dr. Pradyumna Mazumdar

ISSN : 2395-4884

খোজ

... A Step

Volume - 6, March-2021
Biennial Magazine of B. Borooah College Women's Forum

Editors

Dr. Nijara Goswami
Dr. Shabnam Bormon

Published by
B. Borooah College Women's Forum, Guwahati

খোজ

... A Step

Volume - 6, March-2021
Biennial Magazine of B. Borooah College Women's Forum

EDITORIAL BOARD

- Advisors** : Dr. Satyendra Nath Barman
Dr. Maina Sarma
Dr. Ripa Katak
- Editors** : Dr. Nijara Goswami
Dr. Shabnam Bormon
- Members** : Mrs. Minakshi Devi
Dr. Anjana Bhattacharya
Dr. Madhusmita Devi
Dr. Deepsikha Kalita
Dr. Smritimala Sarmah
Dr. Devika Phukan

Cover Art : JAYASHREE TALUKDAR

Cover Design & Layout : JAYANTA BARUAH

Printed at : ESKEBEE

Chandmari, Guwahati-3

Call : 0361-2663412

E-mail : eskebeeghy@gmail.com

অসম সাহিত্য সভা

১৮৬০ চনৰ ২১নং আইন অনুসৰি ১৯২৪ চনত পঞ্জীকৃত আৰু ২০১৫ খ্রীষ্টাব্দত নবীকৃত

পঞ্জীয়ন নং - যোৱা/২৩৮/সি/১৪

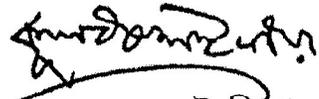
কেন্দ্ৰীয় কাৰ্যালয় : চক্ৰকান্ত সন্দিকৈ ঐতিহ্য ভৱন, যোৰহাট-৭৮৫০০১, ফোন (০৩৭৬)২৩২০৩৭৬
গুৱাহাটী প্ৰশাসনীয় কাৰ্যালয় : ভগৱতীপ্ৰসাদ বৰুৱা ভৱন, গুৱাহাটী-৭৮১০০১, ফোন (০৩৬১)২৫১৫৮৩০
ডিব্ৰু কাৰ্যালয় : বাংছিনা ভৱন, ডিব্ৰু-৭৮২৪৬০, ফোন (০৩৬৭১)২৭২৫৯০ ■ ধুবুৰী আঞ্চলিক কাৰ্যালয় : ধুবুৰী-৭৮৩৩০১, ফোন (০৩৬৬২)২৩২৫২৮
ডিব্ৰুগড় আঞ্চলিক কাৰ্যালয় : বামেশ্বৰলাল চহৰীয়া সংহতি ভৱন, ডিব্ৰুগড়-৭৮৬০০৩, ফোন (০৩৭৩)২৩১৫১২৮
শিলাচৰ আঞ্চলিক কাৰ্যালয় : শিলাচৰ-৭৮৮০০১, ফোন- ফোন (০৩৮৪)২২৬৩৭৯৭ ■ উত্তৰ লক্ষীমপুৰ আঞ্চলিক কাৰ্যালয় : উত্তৰ লক্ষীমপুৰ-৭৮৭০০১
নগাঁও আঞ্চলিক কাৰ্যালয় : লালচান্দ তোদী প্ৰেক্ষাগৃহকোঠ, কমলাদেৱী তোদী স্মৃতিভৱন, মহীচন্দ্ৰ বৰা পথ, নগাঁও-৭৮২০০১
জালাই আঞ্চলিক কাৰ্যালয় : অচ্যুত-নিবেদিতা মেধি সাহিত্য ভৱন, জালাই-৭৮১৩২৭
মঙলদৈ আঞ্চলিক কাৰ্যালয় : সাহিত্য সভা প্ৰকল্প, মঙলদৈ, মবং-৭৮৪১২৫
Website : www.asamsahityasabha.org. ■ E-mail : asam.sahitya.sabha@gmail.com

শুভেচ্ছাবাণী

গুৱাহাটীৰ ঐতিহ্যপূৰ্ণ শিক্ষানুষ্ঠান ভোলানাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ
মহিলা গোটত দ্বিবাৰ্ষিক আলোচনী 'খোজ...A Step'ৰ ষষ্ঠ সংখ্যাটি প্ৰকাশ কৰিবলৈ
ওলাইছে বুলি জানিব পাৰি মই সন্তোষিত।

আলোচনীখন একাধিক ভিন্নস্বাদৰ ৰুচিশীল লিখনীৰ সমাহাৰ
হওক—মই আন্তৰিকতাৰে ইয়াকেই কামনা কৰি সম্পাদনা সমিতিৰ আটাইলৈ
আন্তৰিক শুভেচ্ছা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

।। চিৰ চেনেহী মোৰ ভাষা জননী ।।

(ড° কুলধৰ শিকীয়া)

সভাপতি

অসম সাহিত্য সভা

গুৱাহাটী, ০৯ ফেব্ৰুৱাৰি, ২০২১ খ্রীষ্টাব্দ

শুভেচ্ছাবাণী

সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমৰ সাহিত্য জগতৰ অন্যতম গুৰুত্বপূৰ্ণ খবৰটো হ'ল : মহিলাসকলে উচ্চ মানৰ বহু সৃষ্টিৰে অসমীয়া সাহিত্যক উজলাই তুলিছে । এনে এক সময়ত ভোলানাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ মহিলা গোটে দ্বিবাৰ্ষিক আলোচনী 'খোজ- A step' ৰ ষষ্ঠ সংখ্যাটো প্ৰকাশ কৰাটো বিশেষ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ । এনে প্ৰয়াসে ন ন সৃষ্টিৰ বাবে মহিলাসকলক সময়োচিত প্ৰেৰণা যোগাব ।

ভোলানাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ অসমৰ সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ সৈতে জড়িত থকাৰ এক গৌৰৱোজ্জ্বল ইতিহাস আছে । মোৰ মনত অকণো সন্দেহ নাই যে 'খোজ- A step' য়ে মহিলাৰ চিন্তা আৰু সৃজনীশক্তিৰে সমৃদ্ধ হৈ সেই গৌৰৱ অক্ষুণ্ণ ৰাখিব ।

'খোজ- A step' লৈ মোৰ আন্তৰিক শুভেচ্ছা জ্ঞাপন কৰিলোঁ ।

ফণীন্দ্র কুমাৰ দেৱ চৌধুৰী

ফণীন্দ্র কুমাৰ দেৱ চৌধুৰী

গুৱাহাটী

১৮ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০২১

বি. বৰুৱা কলেজ অধ্যক্ষৰ কাৰ্যালয় : গুৱাহাটী-৭, অসম
স্থাপিত : ১৯৪৩ চন

OFFICE OF THE PRINCIPAL
B. BOROAH COLLEGE : GUWAHATI-781007, ASSAM (INDIA)

Estd. 1943

Phone : 0361-2457363 (Principal), Fax : 0361-2457363 □ Email : principalbbc.ghy@gmail.com
website : www.bborooahcollege.co.in

No. BBC/

Date : .....

Message

International Women's Day is a day to spread awareness among the people regarding women's rights and gender equality. This day celebrates the social, economic, cultural and political achievements of women. I am extremely happy to know that Women's Forum of B. Borooah College is celebrating the International Women's Day on 8th March 2021 with a theme "Women in leadership: achieving an equal future in a COVID-19 world". As a part of this celebration a biennial magazine "Khoj-A step" is going to be published synchronizing with the occasion like the preceding years.

I convey my best wishes to all the noble and inspiring endeavors of the Forum and hope that "Khoj-A step" will reflect the challenges, the opportunities and the creativities of woman and bring a change towards the overall upliftment of the status of woman in the society.

1/3/2021

Dr. Satyendra Nath Barmar
Principal
B. Borooah College
Guwahati-781007

সম্পাদকৰ মেজৰ পৰা

“A woman is like a tea bag; you never know how strong it is until it's in hot water”

—Eleanor Roosevelt.

এলেনৰ ৰুজভেলেট নাৰী সম্বন্ধে কৈছিল— “উতলা পানীত দিয়াৰ পিচতহে যেনেদৰে চাহপাতৰ প্ৰকৃত গুণাগুণ বুজা যায়, ঠিক তেনেদৰে এগৰাকী নাৰীৰ মাজত নিহিত শক্তি তেতিয়াহে অনুভৱ কৰা যায় যেতিয়া নাৰীগৰাকী কোনো কঠিন পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হয়।”

সৃষ্টিতত্ত্বৰ মূলতে হ'ল নাৰী, নাৰী শক্তিৰ আধাৰ। কিন্তু বেছিভাগ ক্ষেত্ৰতে নাৰীৰ মমতাময়ী কোমল তথা অবলা ৰূপটোহে চকুত পৰে। এইটোৱেই কিন্তু নাৰীৰ প্ৰকৃত পৰিচয় নহয়। বাস্তৱত নাৰী যেতিয়া কোনো অনাৰ্থত, কঠিন পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হয় নাৰীৰ মাজত লুকাই থকা প্ৰকৃত শক্তিৰ তেতিয়াহে বহিঃপ্ৰকাশ ঘটে।

প্ৰকৃতৰ্থত নিজৰ মাজত নিহিত শক্তি প্ৰতিগৰাকী নাৰীয়েই অনুধাৱন কৰা প্ৰয়োজন। সমাজত নিজকে নিগ্ৰহীত, নিৰ্যাতিত বুলি ভবা দিন এতিয়া আৰু নাই। নাৰী জীৱনক গোঁৱৰ সহকাৰে লৈ, জীৱনক এক প্ৰত্যাহ্বান হিচাপে গ্ৰহণ কৰি জীৱন যুঁজত আগুৱাই গ'লেহে জীৱনৰ সাৰ্থকতা বিচাৰি পোৱা যায়। আজি একবিংশ শতিকাত সম শিক্ষাৰে শিক্ষিত হোৱাৰ পিচতো, পুৰুষৰ সমানে সমানে সকলো ক্ষেত্ৰতে ফেৰ মাৰিব পৰা হোৱাৰ পিচতো একাংশ নাৰীয়ে পুৰুষতকৈ নিম্নমানৰ জীৱন অতিবাহিত কৰে বুলি কিছুমান ধাৰণা মনত পোষণ কৰি ৰাখিছে। কিন্তু নিজকে নিৰ্যাতিত বুলি ভবা ধাৰণাক যদি নাৰীয়ে নিজেই সলনি কৰিব নোৱাৰে, তেন্তে নাৰীয়ে তেনে নীচাত্মিক মনোভাৱৰ উদ্ভূত কেতিয়াও উঠিব নোৱাৰে। একমাত্ৰ মানসিক উত্তৰণেহে তেনে ধাৰণাৰ পৰা নাৰীক মুক্তি দিব পাৰে। মানসিক ভাৱে শক্তিশালী হ'লে সামাজিক প্ৰতিবন্ধকতাই নাৰীৰ উত্তৰণত বাধাৰ প্ৰাচীৰ হৈ থিয় দিব নোৱাৰে।

বৰ্তমানৰ যুগ নাৰী সবলীকৰণৰ যুগ। নাৰীক অৰ্থনৈতিকভাৱে সবল কৰিবলৈ চৰকাৰীভাৱে বিভিন্ন আঁচনি গ্ৰহণ কৰা হৈছে আৰু চৰকাৰ এইক্ষেত্ৰত যথেষ্ট সফল হৈছে। নাৰীক উচ্চশিক্ষাৰ বাবে নানাধৰণৰ সুযোগ-সুবিধা আগবঢ়োৱা হৈছে। কিন্তু কেৱল উচ্চশিক্ষা আৰু মোটা অংকৰ দৰমহাৰ চাকৰিয়েহে নাৰী সবলীকৰণ প্ৰকৃত ছবি দাঙি ধৰে বুলি ভাবিলে ভুল হ'ব। কেতিয়াবা নিৰক্ষৰ মহিলা এগৰাকীও, আৰ্থিকভাৱে সবল নোহোৱা স্বভেদেও, প্ৰবল মানসিক শক্তিৰ অধিকাৰী হ'ব পাৰে। আমাৰ সমাজত, বিশেষকৈ গ্ৰামাঞ্চলত এনে অলেখ নাৰীৰ উদাহৰণ আছে, যিয়ে বিশেষ শিক্ষাগত অৰ্হতা নথকাকৈয়ে নিজ সন্তানক আনুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ লগতে জীৱন যুঁজত জয়ী হ'ব পৰাকৈ

সম্পাদকৰ মেজৰ পৰা

জীৱনৰ প্ৰকৃত শিক্ষাৰে শিক্ষিত কৰি সমাজক একোজন সূনাগৰিক উপহাৰ দিছে।

আন সকলো ভূমিকাৰ তুলনাত, নাৰীৰ আটাইতকৈ মহত্বপূৰ্ণ ভূমিকা হৈছে মাতৃ হিচাপে। মাতৃৰ ভূমিকা পালনত যদি নাৰী ব্যৰ্থ হয়, তেনেহ'লে সামাজিক স্থলনৰ আশংকাও বহু পৰিমাণে বৃদ্ধি পাব। আজি বিশ্বায়নৰ যুগত য'ত আমি সকলোৱে বিশ্বজনীন যোগাযোগ ব্যৱস্থা (internet)ৰ ওপৰত বহু পৰিমাণে নিৰ্ভৰশীল, তাত প্ৰতিগৰাকী নাৰীয়ে নিজৰ, সন্তানৰ তথা সমাজৰ সুৰক্ষাৰ বাবে সাৱধানে খোজ দিয়াটো অতিকৈ বাঞ্ছনীয়।

২০১০ চনৰ ১৫ ফেব্ৰুৱাৰীত যি মহৎ উদ্দেশ্য আগত লৈ বি. বৰুৱা কলেজ মহিলা গোট (BBCWF) গঠন কৰা হৈছিল। সেই উদ্দেশ্য বাস্তৱায়িত কৰিবলৈ গোটে চেপ্তাৰ ভ্ৰূটি কৰা নাই। মহিলাৰ ব্যক্তিগত, সামাজিক আৰু শৈক্ষিক তথা বৌদ্ধিক উত্তৰণৰ বাবে গোট প্ৰতিজ্ঞাৱদ্ধ। জন্মলগ্নৰ পৰাই তথা সমূহ শিক্ষক গোটৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ বাবে, সামাজিক, সাংস্কৃতিক তথা শৈক্ষিক দিশৰ লগত সংগতি ৰাখি এই গোটো বিভিন্ন অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰি আহিছে। সময়ে সময়ে আৰ্তজনক সহায় আগবঢ়াইছে।

“খোজ- A step”ৰ এই সংখ্যাটি সজাওঁতে সন্তানৰ লালন-পালনত চাকৰিয়াল মাতৃৰ ভূমিকা, নাৰী নিৰ্যাতনৰ বিৰুদ্ধে যুজিবলৈ বিশেষ আইন, নাৰীৰ মৰ্যাদা, যুৱ-প্ৰজন্মৰ হতাশগ্ৰস্ততা, বিশিষ্ট কবিৰ কবিতা, গ্ৰন্থ পৰিচিতি, প্ৰাচীন অসমৰ ইতিহাসত নাৰীৰ অৱদান, নতুন শিক্ষানীতি (New Education Policy), বিশিষ্ট সমাজসেৱীৰ সাক্ষাৎকাৰ, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ Career সম্বন্ধীয় বিশেষ লিখনি, বিশিষ্ট গল্পকাৰ, সৌৰভকুমাৰ চলিহাৰ অনাতাঁৰ কথিকাৰ গদ্যৰূপ, ছুটীগল্প, অনুগল্প, নাৰী সম্বন্ধীয় কেতবোৰ বিশেষ লিখনি আৰু পৰিবেশ তথা স্বাস্থ্য সম্বন্ধীয় লিখনি সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে।

যিসকল লেখক-লেখিকাৰ লিখনিৰে “খোজ-A step”ৰ এই সংখ্যাটি সমৃদ্ধ হৈছে, তেওঁলোক আটাইকে আমাৰ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছে। সম্পাদনা সমিতিৰ আটাইবোৰ সদস্যকে তেওঁলোকৰ সহযোগিতাৰ বাবে ধন্যবাদ যাচিছোঁ। আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ মহোদয়ৰ নিৰন্তৰ উৎসাহে আমাক এই আলোচনীখন উলিওৱাত যথেষ্ট সহায় কৰিলে। তেখেতক সশ্ৰদ্ধ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ। আমাৰ অনুৰোধ ৰক্ষা কৰি আমাৰেই প্ৰাক্তন ছাত্ৰী শ্ৰীমতী জয়শ্ৰী তালুকদাৰে আলোচনীখনৰ বেটুপাত অংকন কৰি দিয়া বাবে তেওঁ অশেষ ধন্যবাদৰ পাত্ৰ।

আলোচনীখনত সন্নিৱিষ্ট আলোকচিত্ৰসমূহ তোলাত কৰা সহায়ৰ বাবে ড° প্ৰদ্যুম্ন মজুমদাৰক আমি ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

আলোচনীখনৰ দায়িত্ব আমাৰ ওপৰত অপৰ্ণ কৰি আমাক এই সুবিধা প্ৰদান কৰাৰ বাবে বি. বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ মহিলা গোটৰ সমূহ কৰ্মকৰ্তাক আন্তৰিক ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিছোঁ।

সদৌশেষত, আন্তৰ্জাতিক নাৰী দিৱস উপলক্ষে সকলোলৈ আন্তৰিক শুভেচ্ছা তথা অভিনন্দন জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

ড° নিজৰা গোস্বামী

INTERNATIONAL WOMEN'S DAY, 8TH MARCH 2021

Theme: "Women in leadership: Achieving an equal future in a COVID-19 world"

The theme of this year's International Women's day celebrates the remarkable efforts made by women and girls around the world in shaping a more equal future and recovery from the COVID-19 pandemic. It is also aligned with the priority theme of the 65th session of the Commission on the Status of Women, "Women's full and effective participation and decision-making in public life, as well as the elimination of violence, for achieving gender equality and the empowerment of all women and girls". The theme also calls for women's right to decision-making in all areas of life, equal pay, equal sharing of unpaid care and domestic work, an end to all forms of violence against women and girls, and health-care services to all women. Women stand at the front lines of the COVID-19 crisis, as health care workers, caregivers, innovators, community organizers and as some of the most exemplary and effective national leaders in combating the pandemic. The crisis has highlighted both the centrality of their contributions and the disproportionate burdens that women carry. Women leaders and women's organizations have demonstrated their skills, knowledge and networks to effectively lead in COVID-19 response and recovery efforts. Today there is more acceptance than ever before that women bring different experiences, perspectives and skills

to the table, and make irreplaceable contributions to decisions, policies and laws that work better for all.

Majority of the successful countries in stemming the wave of the COVID-19 pandemic and responding to its health and broader socio-economic impacts, are headed by women. For instance, Heads of Government in Denmark and New Zealand have been widely recognized for the quickness, decisiveness and effectiveness of their national response to COVID-19, as well as the empathetic communication of fact-based public health information. In addition to persistent pre-existing social and universal barriers to women's participation and leadership, new barriers have emerged with the COVID-19 pandemic. Across the world women are facing increased domestic violence, unpaid care duties, unemployment and poverty. Despite women making up a majority of front-line workers, there is disproportionate and inadequate representation of women in national and global COVID-19 policy spaces.

To uphold women's rights and fully leverage the potential of women's leadership in pandemic preparedness and response, the perspectives of women and girls in all of their diversity must be integrated in the formulation and implementation of policies and programmes in all spheres and at all stages of pandemic response and recovery.

সূচীপত্ৰ

- যযাতিৰ সন্তান ✍ লীনা শৰ্মা/ ১
- Women empowerment:
A micro approach ✍ Dr. Maina Sarma/ ৫
- প্ৰাচীন সংস্কৃত সাহিত্যত নাৰীৰ স্থিতি ✍ ড° ভাৰতী গোস্বামী/ ৮
- পুৰাণগ্ৰন্থত 'শ্ৰীৰাধা-তত্ত্ব' এক বিশ্লেষণ ✍ ড° অমূল্য দাস/ ১৩
- উন্মুক্তিৰ দুৱাৰ ✍ ইন্দু প্ৰভা দেৱী/ ১৬
- Woman as Other:
Simone De Beauvoir ✍ Pranati Devi/ ১৮
- সমাজত বৃদ্ধি পোৱা
নাৰী নিৰ্যাতনৰ ঘটনাৰ বাবে দায়ী কোন? ✍ অৰবিন্দ কুমাৰ শৰ্মা/ ২২
- নাৰী নিৰ্যাতন আৰু আইনী ব্যৱস্থা ✍ চিত্তৰঞ্জন ওজা/ ২৪
- কবিতা ✍ ড° হোমেশ্বৰ কাকতি/ ২৮
- মেটাফ'ৰিক ব্ৰেকফাষ্ট ✍ নীলিম কুমাৰ/ ২৯
- ত্ৰিদিব কলিতাৰ দুটি কবিতা ✍ ত্ৰিদিব কলিতা/ ৩০
- উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু স্নাতক পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ
পিছত কোনবোৰ বিষয় অধ্যয়ন কৰিব পাৰি? ✍ ড° বুলজিৎ বুঢ়াগোহাঁই/ ৩১
- মনোলোভা মালদ্বীপ ✍ ড° অঞ্জনা ভট্টাচাৰ্য/ ৩৫
- গোলাপৰ বিষয়ে ✍ ডাঃ সুকৃতি চৌধুৰী/ ৪০
- সাক্ষাৎকাৰ ✍ ড° দেৱীকা ফুকন/ ৪৩
- নাৰীৰ মৰ্যাদাৰ প্ৰশ্নটো ✍ সবিতা লহকৰ/ ৪৭
- স্বপ্নঘোষা ✍ প্ৰণৱ কুমাৰ বৰ্মণ/ ৫০
- হৃদয় বিশাৰদ ✍ মীনাঙ্কি বুঢ়াগোহাঁই/ ৫১
- অনুপ্ৰেৰণা ✍ ড° জ্যোতি ৰাণী বৰা/ ৫৪
- The Life Cycle of a Human Female
from Menarche to Menopause ✍ Dr. Sabreen Ahmed/ ৫৬
- অণু গল্প ✍ অনুপ শইকীয়া/ ৬২
- Anguish of Creation ✍ Jayashree Goswami Borthakur/ ৬৩
- Indian Women and Unpaid Work ✍ Dr. Nivedita Goswami/ ৬৮
- Covid-19 and Impact of
Lockdown on Women ✍ Dr. Sayanika Dutta/ ৭৪
- কেৰাচিনৰ গোল্ফ ✍ দেৱাশ্ৰী বৰগোহাঁই/ ৭৭
- The Pandemic: Challenges & Learnings ✍ Dr. Saurabhi Sarmah/ ৮১
- যুৱ প্ৰজন্মৰ মাজত দেখা দিয়া এক ব্যাধি- হতাশা ✍ গীতাঞ্জলী লহকৰ/ ৮৫
- ডাঙ্গুক ✍ উজ্জ্বলদিপ্ত গগৈ/ ৮৮

- A Brief Comparative Analysis of National Education Policies of Independent India ✍ Dr. Madhusmita Devi/ ৯১
- দিক্ দর্শন ✍ ড° লক্ষ্যজ্যোতি বৰঠাকুৰ/ ৮৮
- পপি ফুলৰ এটি পাহি ✍ নাজিফ হাজৰিকা/ ৯৯
- অসমৰ ৰাজনীতিত
  - গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লোৱা কেইগৰাকীমান ৰমণী ✍ সুজাতা গোস্বামী বৰুৱা/ ১০২
  - এগৰাকী বিজ্ঞানীৰ স্বীকাৰোক্তিৰে ✍ ড° লালন প্ৰসাদ ঠাকুৰীয়া/ ১০৬
  - বৰণ ✍ ড° দেৱীকা ফুকন/ ১১৪
  - টেকীয়াৰ চহৰত এভূমুকি ✍ ড° স্মৃতিমালা শৰ্মা/ ১১৪
  - পঞ্চপদী ✍ সত্যেন বৰগোহাঁই/ ১২০
  - সপোন দেখে নে? ✍ কৰবী চৌধুৰী প্ৰধান/ ১২১
  - অন্য এক যাত্ৰা ✍ নিৰুপমা দাস/ ১২৩
  - Imparting Education During Covid-19 ✍ Dr. Priyanka Koiri/ ১২৫
  - Demythologizing 'Motherhood' ✍ Risha Baruah/ ১২৯
  - অণু গল্প ✍ মিজুৰাণী কলিতা/ ১৩৭
  - দক্ষিণৰ মানুহজন ✍ ভাস্বতী গোস্বামী/ ১৩৯
  - খহি পৰা সপোনটো ✍ নিজৰা কোঁচ/ ১৪৫
  - Portrayal of Women in Indian Cinema and its Impact ✍ Roboni Khawbung/ ১৪৭
  - নাৰীৰ সুৰক্ষা ✍ জ্যোৎস্না টকবিপী/ ১৪৯
  - Waste Management in the Perspective of Guwahati City ✍ Dr. Mridul Kumar Borthakur/ ১৫১
  - মহিলাসকলে কৰ্মদক্ষতা কেনেদৰে বৃদ্ধি কৰিব? ✍ ড° নিজৰা গোস্বামী/ ১৫৪
  - বি বৰুৱা কলেজ ✍ জিণ্টু জোনাক হাজৰিকা/ ১৫৭
  - Report of the General Secretaries, B. Borooh College Women's Forum (2019-2021)/ ১৫৮

যযাতিৰ সন্তান

লীনা শৰ্মা

মোৰ এম এ পঢ়ি থকা পুত্ৰই গতানুগতিকতাৰে খবৰ দিলে যে তাৰ পাছদিনা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শেষ দিন, এক বিদায়পৰ্ব অনুষ্ঠিত হ'ব আৰু প্ৰায় দুঘণ্টা জোৰা অনুষ্ঠানটোৰ কাৰণে সি পুৱাৰ ভাগত ওলাই যাব। খবৰটোৱে হঠাৎ মোক কিছু সময়ৰ বাবে আৱেগিক কৰি তুলিলে। শেষ দিন? বিদায় অনুষ্ঠান? অৰ্থাৎ মোৰ একমাত্ৰ সন্তানৰ ছাত্ৰ জীৱন সমাপ্তিৰ পথত। তাৰ মুখলৈ চালোঁ, বৰ বিশেষ প্ৰতিক্ৰিয়া নাই। স্বাভাৱিকতেই সি হয়তো চিন্তা কৰিছে তাৰ ভৱিষ্যতৰ কথা— ইয়াৰ পাছত কি? What is next? তাৰ বাবে বৰ্তমানটো অৰ্থহীন, বৰ্তমানক লৈ ৰখা আৱেগ তাতোকৈও অধিক অৰ্থহীন। সি হয়তো বুজি উঠা নাই যে ইয়াৰ পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত এম ফিল, পি এইচ ডি আদি যিয়েই নকৰক কিয়, কিছুমান সহপাঠীৰ কোলাহলেৰে ভৰি থকা এটা শ্ৰেণীকোঠাত বহি ফুচফুচাই কথা কোৱা, কেতিয়াবা ফেনৰ শীতল বতাহত মুদ খাই যোৱা চকু মেলি ৰাখিবলৈ খিৰিকীৰে বাহিৰলৈ ডিঙি মেলি চোৱা, চাৰ-বাইদেউ-মেডাম, মিছহঁতক গোপনে বিভিন্ন নাম দি এক অনাবিল আনন্দ লাভ কৰা, দুপৰীয়া বিৰতিৰ বেল মৰাৰ লগে লগে ফুটবল, লুকাচুৰি, কুটকুট খেলিবলৈ দৌৰ মৰাৰ সেই জীৱনটো আৰু কেতিয়াও সি ঘূৰাই নাপায়।

এখন বোলছবিৰ দৃশ্যাংশৰ দৰে একেলগে বহুতো ছবি চকুৰ আগলৈ আহি পৰিল। গুৱাহাটীৰ মাজ মজিয়াৰ

প্লে' স্কুল (প্ৰাক্ প্ৰাথমিক পৰ্যায়ৰ) খনলৈ তিনি বছৰীয়া ল'ৰাটো প্ৰথম দুদিন যোৱাৰ পিছত নোযোৱা হোৱাত আমি আচৰিত হ'লোঁ। একো কাৰণ দৰ্শোৱা নাই, কেৱল কৈছে নাযাওঁ। দুদিন ছুটি ল'লোঁ, তাক লগত লৈ গৈ স্কুলৰ বাহিৰৰ ঝুলনাখনত বহি ল'লো যাত শ্ৰেণীৰ খিৰিকীৰে সি মোক দেখি থাকে। তৃতীয় দিনা স্বইচ্ছাৰে যাবলৈ ওলাল আৰু ময়ো স্বস্তিৰে অফিচলৈ গ'লোঁ। অলপ জনা হোৱাৰ পিছত তেনেকৈ নোযোৱা হোৱাৰ কাৰণ সোধাত সি কৈছিল যে তাৰ একো কথাই মনত নাই। ঝুলনাত বহি থাকোঁতে বাৰে বাৰে ভাবিছিলোঁ যে বাকীবোৰে অফিচত কাম কৰি আছে আৰু মই ইয়াত বহি সময়ৰ অপব্যয় কৰি আছোঁ। কি এক অশান্তিৰ অনুভূতি। কিন্তু এতিয়া ঘূৰি চালে সেই মুহূৰ্তটো বৰ ধুনীয়া মুহূৰ্ত বুলি ভাব হয়— ঝুলনাখনত মই আৰু খিৰিকীৰে মাজে মাজে মোৰ লগত চকু মিলাইছে এহাল চকুৱে আৰু লগে লগে সেই দৃষ্টিৰ পৰা সংশয়বোৰ যেন ক'বলৈ উৰা মাৰিছে। কহিনুৰ হীৰা আনি হাজিৰ কৰিলেও মই সেই মুহূৰ্তটো এতিয়া ক্ৰয় বা সঞ্চয় কৰিব নোৱাৰোঁ।

গুৱাহাটীৰ মাজ মজিয়াৰ এখন স্কুলত নামভৰ্তিৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ কাৰণে প্ৰস্তুতি আৰু তাত আসন লাভ কৰা দিনাখন লাভ কৰা আনন্দৰ কথা মনত পেলাওঁ। মই এনেকুৱা দুটামান জাঁপ মাৰিছিলোঁ যেন সি সেইখন স্কুলত নহয়, প্ৰিন্সটন বা হাৰ্ভাৰ্ড বিশ্ববিদ্যালয়তেহে আসন লাভ

কৰিছে। তাৰ পিছত বাৰ বছৰ বিভিন্ন কামত সেইখন স্কুললৈ গৈছোঁ— সৰুতে স্কুলৰ দুৱাৰ মুখত এৰি থ'বলৈ, অভিভাৱকৰ মিটিঙত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ, বাৰ্ষিক দিৱসৰ অনুষ্ঠানত ভাগ ল'বলৈ, পৰীক্ষাবোৰৰ ফলাফল ঘোষণাৰ দিনা ল'ৰাৰ লগতে নম্বৰৰ তালিকা শ্ৰেণী শিক্ষকৰপৰা গ্ৰহণ কৰিবলৈ— মুঠৰ ওপৰত এক সুদীৰ্ঘ পৰিক্ৰমা। সেই সময়খিনিত মাক-দেউতাকৰ এটা ডাঙৰ গোটৰ লগত অত্যন্ত নিকট এক সম্পৰ্ক স্থাপিত হৈছিল। শনিবাৰে মোৰ অফিচ বন্ধ থাকে আৰু মই প্ৰায়েই স্কুল ছুটীৰ পৰত স্কুলৰ গোটৰ সন্মুখত হাজিৰ হওঁগৈ। তেতিয়া অন্য মাকবোৰৰ লগত ল'ৰাৰ পঢ়াত মন নোহোৱাৰ কথা, ল'ৰাৰ গাখীৰ খোৱাত অনীহা হোৱাৰ কথা আদি অত্যন্ত অপ্রয়োজনীয় কথাবোৰো চকু ডাঙৰ কৰি পৃথিৱীৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় হিচাপে আলোচনা কৰাত লাগি যাওঁ। তেনে এক গোটৰ মাজত মোৰ নামটোৱেই পাহৰি যোৱাৰ উপক্ৰম ঘটে কাৰণ বাকীবোৰে মোক 'আৰণ্যকৰ মাক' বুলি সম্বোধন কৰাৰ কাৰণে সেই মুহূৰ্তবোৰত সেইটোৱেই মোৰ প্ৰকৃত নাম বুলি অনুভূত হয়। আমাৰ অভিভাৱকৰ গোটৰ মাজত এজন ককাকো আছিল। ব্যস্ত পুত্ৰ-বোৱাৰীৰ ঠাইত তেৱেঁই নাতিয়েকক থ'বলৈ স্কুললৈ আহিছিল। যিদিনাখন স্কুলৰ শেষ দিন আছিল, অৰ্থাৎ দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ মূল পৰীক্ষাৰ আগে আগে হোৱা শেষ শ্ৰেণীৰ দিনাখন সকলোবোৰে স্কুল চৌহদত সমবেত হৈছিল আৰু সকলোৱেই কিবা এটা হেৰুওৱাৰ দুখত যেন শোকত অভিভূত হৈ পৰিছিল। সেইদিনাখন অফিচত এখন দৰকাৰী মিটিং আছিল আৰু মিটিঙৰ মাজতে এগৰাকী মাকৰ ফোন আহিছিল। 'ক'ত আছে আপুনি? আজি শেষ দিন বুলি গম পোৱা নাই নেকি?' মোৰ ওচৰতে বহি থকা আমাৰ বিভাগৰ মুৰব্বী বিষয়াজনে সুধিলে— 'কি হ'ল? কিবা সমস্যা?' মই দোষী দোষী ভাবেৰে তেখেতক কথাখিনি ক'লো। তেখেতে ক'লে— 'এতিয়াই যোৱা। এনেকুৱা মিটিং আহিয়েই থাকিব, নাহিলেও বা নহ'লেও খেদ কৰাৰ কোনো কাৰণ নাই।

কিন্তু সন্তানৰ স্কুলৰ শেষ দিন? আৰু ঘূৰি নাই।' তেখেতৰ মুখলৈ চালোঁ, মুখত উপলুঙাৰ কোনো অভিব্যক্তি নাই, যথেষ্ট গভীৰতাৰে তেখেতে কথাখিনি কৈছে।' আশ্বাস পাই অত্যন্ত কোবাকুবিকৈ সেইখিনি ঠাই ওলালোঁগৈ। কেইবাগৰাকীও মাকে মোক সাৱটি ধৰিলে— 'আমাৰ জীৱনৰ এটা অধ্যায় আজি শেষ। বাৰ বছৰৰ এই সম্পৰ্ক। ল'ৰা-ছোৱালীহঁতে হয়তো কেতিয়াবা ক'ৰবাত লগ হ'ব। কিন্তু আমি চাগে হেৰাই যাম।' ককাজনো আগবাঢ়ি আহি সুধিছিল— 'আপুনি ল'ৰাৰ লগত দিল্লীলৈ যাব বুলি শুনিছোঁ। বাকীবোৰো এডমিছন আদিৰ সংক্ৰান্তত পুত্ৰ-কন্যাৰ লগত বেলেগ বেলেগ ঠাইলৈ যাব। মোৰ কামতো ইয়াতেই শেষ। এই অহা-যোৱাটোৱেই মোক যোৱা বাৰটা বছৰে ব্যস্ত কৰি ৰাখিলে। এতিয়া হঠাৎ নিজৰ একোৱেই যেন নোহোৱা হৈ গ'ল। এতিয়া হয়তো অপেক্ষা মৃত্যুৰ।' মুঠৰ ওপৰত, তাত সমবেত হোৱা মাক-দেউতাকবোৰে সকলোৱেই চকুপানী টুকিলে। দুই-এগৰাকীয়ে অলপ বেছিকৈয়ে কান্দিলে। ঘূৰি আহি এগৰাকী কোমল বয়সীয়া সহকৰ্মীক কওঁতে তেওঁ যেন হাঁহিত বাগৰি পৰিব— 'কান্দিছে? ল'ৰা-ছোৱালীহঁতে নে মাকহঁতে?' মই অৱশ্যে তেনে এক শোকাকুল পৰিৱেশত কোনোধৰণৰ অস্বাভাৱিকতা বিচাৰি পোৱা নাছিলোঁ। আপোনা আপুনি বুকুখন শোকে খুন্দা মাৰি ধৰিছিল। এইখন স্কুলতে এদিন তাৰ কিছু বছৰৰ আগেয়ে পুত্ৰৰ যোগেদি শ্ৰেণী শিক্ষয়িত্ৰীৰ পৰা মোলৈ এক বাৰ্তা আহিছিল— মই তেওঁক পাছদিনা লগ পাব লাগে। পুত্ৰই যথেষ্ট গৌৰৱেৰে কৈছিল— 'অকল তোমাক মাতিছে। অন্য কোনো বাপেক-মাকক মতা নাই।' অফিচৰ মাজতে দৌৰি ওলাই আহি মানুহগৰাকীক লগ পালোঁ। মই যেন কাঠগড়াত থিয় হৈ আছোঁ। আপোনাৰ ল'ৰাই সহপাঠীৰ বেগ এটা খিৰিকীৰে বাহিৰলৈ দলিয়াই দিছে। চাওঁক, পঢ়া-শুনাত কৃতিত্ব দেখুওৱাৰ বাবেই ল'ৰা-ছোৱালী স্কুললৈ পঠিওৱা নহয়। চৰিত্ৰ গঠন জৰুৰী।' হয়, চৰিত্ৰ গঠন বৰ জৰুৰী। মোৰ ল'ৰা গুণ্ডা, বদমাছ হ'লে মই কি কৰিম?

আহেঁতে বৰ শংকা আৰু দুখ মিশ্ৰিত শব্দেৰে সুধিলোঁ—
‘বাবা, ডাঙৰ হ’লে বেয়া মানুহ হ’বা নেকি?’ তাৰ বয়স
তেতিয়া হয়তো সাত বছৰ। ‘বদমাছ হ’বও পাৰোঁ।’ খুউ
গহীনাই সি কৈ উঠিল। মই যেন চিঞৰি চিঞৰি কান্দিম।
স্কুল এৰাৰ মুহূৰ্তত সেই ঘটনাটোলৈও মনত পৰিল;
চকুপানীৰ মাজত হাঁহি এটাও ওলাই আহিল।

স্কুলীয়া জীৱনৰ ঠিক পাছতেই দিল্লী ছেইণ্ট ষ্টিফেন্স
কলেজত অৰ্থনীতিত নাম লিখা পুত্ৰৰ সহপাঠীবোৰৰ
নতুন নামবোৰৰ লগত পৰিচিত হ’লোঁ। কলেজত নাম
লিখোৱাৰ দিনা আৰু কলেজ এৰাৰ দিনা পিতৃ-মাতৃক
মাতিছিল বাবে কলেজৰ ভিতৰখন দেখাৰ আৰু লগতে
অন্য পিতৃ-মাতৃৰ লগত কথা-বতৰা পতাৰ সুবিধা
পাইছিলোঁ। স্কুলতকৈ বহু কম হাৰত হ’লেও কলেজখনৰ
লগত কিছু পৰিমাণে এক আত্মিক সম্পৰ্ক স্থাপিত হৈছিল।

এটা অদ্ভুত পৰিৱৰ্তন আহিল যেতিয়া সি
বিশ্ববিদ্যালয়ত যোগদান কৰিলে। হঠাৎ বন্ধুৰ তালিকাখন
যেন তাৰ বৰ ক্ষুদ্ৰ হৈ পৰিল; বন্ধুবোৰৰ বাপেক-মাকক
লগ পোৱা বা জনাৰ কথাটো বাদেই, তেওঁলোকৰ নাম
জনাৰেই কোনো উপায় নাথাকিল। শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীবোৰো
যেন বহু দূৰৈৰ এক অনামী অস্তিত্বত পৰিণত হ’ল।
বুজিলোঁ যে মোৰ ল’ৰা ডাঙৰ হ’ল, স্বকীয়ভাৱে চলিবলৈ-
ফুৰিবলৈ বিচৰা হ’ল আৰু তাৰ জীৱনৰ এটা অংশৰপৰা
আমাৰ নিচিনা ডাঙৰবোৰক আঁতৰাই ৰখা হ’ল।

আজি কিছুদিনৰ আগেয়ে এগৰাকী কোমল বয়সীয়া
মাতৃয়ে অভিযোগৰ সুৰত কৈছিল যে ৰাতিপুৱা সন্তানৰ
কাৰণে টিফিন বনোৱা, স্কুলত খোৱা আদিৰ কেতিয়া অন্ত
পৰিব তাকেই গুণাগুণা কৰি তেওঁ তৎ নেপায়। মই
কৈছিলোঁ যে সেইবোৰ অন্ত হোৱাৰ পৰ্যায়ত উপনীত
হৈ নিজকে দেখোন মোৰ নিবনুৱা যেন লাগিবলৈ লৈছে
আৰু এটা সময়ত সমস্যা বুলি ভবা প্ৰতিটো কাম যেন
ৰাতি জ্বৰত লেবেজান হৈ পৰি থকা সন্তানক চাবলৈ
চকুৰ টিপ নমৰাকৈ বহি থকাটোও এতিয়া অত্যন্ত
আকুলতাৰে মনত পেলাবলৈ চেষ্টা কৰিছোঁ। মই তাইক

কৈছিলো যে এটা সন্তান অকল এহাল বাপেক-মাকৰেই
সন্তান নহয়, সি-তাই সমাজ এখনৰো এজন উঠি অহা
সদস্য। গতিকে সন্তানৰ লগত সময় বিনিয়োগ কৰা পিতৃ-
মাতৃয়ে প্ৰকৃততে একপ্ৰকাৰ সমাজসেৱাৰ কাম কৰিছে
বুলি কলেও সত্যৰ অপলাপ কৰা নুবুজায়। পিতৃ-মাতৃয়ে
লগ দিয়া, পিতৃ-মাতৃয়ে সন্তানক প্ৰকৃত পথ দেখুৱাই লৈ
যোৱা, পিতৃ-মাতৃয়ে পুত্ৰ-পুত্ৰীৰ শৈশৱৰপৰা যৌৱনলৈ
আগবঢ়া এই সময়ছোৱাত বিভিন্ন আনন্দ বা দুখৰ
অংশীদাৰ হোৱাৰ বাবে চেষ্টা কৰাক লৈ কোনোবাই
উপলুঙা কৰিলেও তাত ব্যথিত হোৱাৰ কোনো কাৰণ
নাই। এতিয়া আগৰ দৰে যৌথ পৰিয়াল নাই, ভাই-
ভনীৰে পৰিবেষ্টিত বৃহৎ পৰিয়ালো নাই বা মিলিজুলি
থাকিব পৰাকৈ কোনো প্ৰতিবেশীও নাই। এনে এক একক
পৰিয়াল ব্যৱস্থাত সন্তানক যদি কিবা অজুহাতত বাপেক-
মাকেই সংগ প্ৰদান নকৰে, তেনেহ’লে সন্তানৰ লগ হ’ব
প্ৰাণহীন টিভি, ভিডিঅ’ গেম নতুবা ইণ্টাৰনেট। খেলপথাৰ
নথকা চহৰ এখনত বাপেক-মাকে সন্তানক চুইমিং পুললৈ
সাঁতুৰিবলৈ লৈ যোৱা, ষ্টেডিয়ামলৈ ক্ৰিকেট খেলিবলৈ
বা দৌৰাবলৈ লৈ যোৱা আদি কৰণীয়া কাৰ্যৰ ভিতৰতে
পৰে বুলি মই ক’বলৈ বিচাৰোঁ। পৰিয়ালৰ মৰমৰ উমত
ডাঙৰ হোৱা ল’ৰা-ছোৱালীৰ সবহসংখ্যকেই ডাঙৰ হৈ
চকুত পৰা ধৰণৰ অসামাজিক কামত লিপ্ত হ’ব নোৱাৰে।
পৃথিৱীৰ যিমানবোৰ ডাঙৰ অপৰাধী আছে বা আছিল
তেওঁলোকৰ শৈশৱ বা কৈশোৰ অৱস্থা অধ্যয়ন কৰিলে
দেখা যায় যে তেওঁলোক পিতৃ-মাতৃ বা আপোন মানুহৰ
সান্নিধ্যৰ পৰা বঞ্চিত। অৱশ্যে সংগ দিয়া বা ভাল বেয়াৰ
নিৰ্দেশনা দিয়াৰ লগত যদি আমি কিছু পিতৃ-মাতৃয়ে ল’ৰা-
ছোৱালীক ‘আইনষ্টাইন, অমিতাভ বচ্চন, শচীন
তেণ্ডুলকাৰ’ বনাবলৈ প্ৰয়োগ কৰা চূড়ান্ত হেঁচাৰ তুলনা
কৰো, তেতিয়া বুজিম যে এই দুয়োটা কাৰ্য একে নহয়,
দুয়োটাৰ মাজত বহু যোজন পাৰ্থক্য বিৰাজমান। কিছুমান
বাপেক-মাকে নিজৰ অপূৰণ হৈ থকা আশা সন্তানৰ
যোগেদি পূৰণ কৰিবলৈ বিচাৰে। সেই আশা হয়তো

সন্তানৰ আশা নহ'বও পাৰে বা সেই আশাৰ বাটত খোজ পেলোৱাৰ ইচ্ছা বা ক্ষমতা সন্তানৰ নাথাকিবও পাৰে। পিতৃ-মাতৃৰ দায়িত্ব হৈছে সন্তানৰ লগত থাকি সিহঁতৰ ক্ষমতা আৰু ইচ্ছা অনুযায়ী প্ৰকৃত পথৰ সন্ধান দিয়া, সিহঁতক হেঁচুকি, গতিয়াই বা লঠিয়াই নিজে বিচৰা বাস্তাবে লৈ যোৱা নহয়। ডাঙৰক সন্মান কৰা, সৰুক মৰম কৰা, দুৰ্বলীক সহায় কৰা আদি মানৱীয় প্ৰমূল্যবোধো পিতৃ-মাতৃয়ে লগত থাকি কথা বা কৰ্মৰে ল'ৰা-ছোৱালীক শিকাব পাৰে। এটা সন্তান নিজ খেয়ালখুচি মতে এই সংসাৰলৈ নাহে। তাক এই সংসাৰলৈ অনোৱা হয় আৰু গৰ্ভত স্থিত হোৱা মুহূৰ্তৰ পৰাই তাৰ মংগলৰ সমস্ত দায়িত্ব ল'লো বুলি তাৰ লগত পিতৃ-মাতৃৰ এক অলিখিত চুক্তিও সম্পন্ন হয়। চৰকাৰী ভাৱে Maternity Leave ৰ সময়সীমা বঢ়োৱা, দুবছৰীয়া চাইল্ড কেয়াৰ লিভৰ ব্যৱস্থা আদি অত্যন্ত ইতিবাচক পদক্ষেপ। সন্তান সম্পৰ্কীয় কিবা কামত কোনোবা কৰ্মচাৰীয়ে ছুটি আদি বিচাৰিলে মই কেতিয়াও তেনে ছুটি নামঞ্জুৰ কৰা নাই। মোৰ বিশ্বাস যি নিষ্ঠাৱান,

সি সময় উলিয়াই অফিচৰ নিজৰ ভাগৰ কামখিনি সম্পূৰ্ণ কৰিবই আৰু যি ফাঁকিবাজ সি চৌবিশটা ঘণ্টা বহি থাকিলেও কাম নকৰাৰ কিবা এক অজুহাত উলিয়াব।

মই যেতিয়া অতীতলৈ ঘূৰে চাওঁ, মা আৰু দেউতাৰ লগত কটোৱা মুহূৰ্ত কিছুমানৰ খণ্ডচিত্ৰ চকুৰ আগত ভাঁহে, কেতিয়াবা হাঁহো, কেতিয়াবা চকুৰ পানী বিৰিঙে। এইবোৰ যে হীৰা-মৰকতকৈও হেজাৰ গুণে মূল্যৱান জীৱনৰ বাবে, তেওঁলোকে দি থৈ যোৱা অথচ আইনাৰ নিচিনা অতি সাধাৰণ বস্তুৰে স্পৰ্শ কৰিবলৈকে সক্ষম নোহোৱা একো একোখন অলিখিত-অদৃশ্য দলিল। কোনো পিতৃ-মাতৃয়ে যেতিয়া এটা সময়ত সঁজাৰ পৰা নিজৰ ভাগ্য ৰচনা কৰিবলৈ উৰি যোৱা নিজ সন্তানৰ প্ৰতি দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰি 'আমি ক'ত ভুল কৰিলোঁ?' জাতীয় প্ৰশ্ন তুলিবলগীয়া নোহোৱাকৈ বা তেনেধৰণৰ খেদ নৰখাকৈ জীৱনক আনন্দেৰে বিদায় সম্ভাষণ জনাবলৈ সমৰ্থ হয়, সেয়াই মোৰ দৃষ্টিত কোনোবা এজন সাধাৰণ মানুহৰ জীৱনৰ আটাইতকৈ বৃহৎ সাফল্য। ■■

বিশিষ্ট লেখিকা তথা ভাৰতীয় ৰেল সেৱাৰ এগৰাকী শীৰ্ষ বিষয়া। আধাসজা প্ৰতিমা, নৈঃশব্দৰ মাজত শব্দ, আভৰণ, সাগৰিকা আদি লেখিকাৰ জনপ্ৰিয় উপন্যাস।

আন্ধাৰ যিমান গভীৰ হ'ব, প্ৰভাতো সিমানেই উজ্বল হ'ব।
চাৰিওফালৰ পৰা অন্ধকাৰে আৱৰি ধৰিলেও ভয় নকৰিবা, পোহৰ হ'বই।
— ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা

WOMEN EMPOWERMENT :

A MICRO APPROACH

 Dr. Maina Sarma

The role of women in a society is as important as men. From ancient times to the present, women's labour and efforts, often unnoticed and always uncalculated, have contributed substantially to the well-being of the society. A woman is called the first guru of a child. A child is nurtured physically, emotionally, and spiritually by the mother. Therefore the mother is the key to the quality of the next generation. If the mother is aware of her value, if she is valued and respected by the family and the society, if she enjoys her rights and privileges as a mother, wife and daughter, then these elements are transmitted to both her daughters and sons. Yet women experiences discrimination and receive a secondary status in the society.

Women in India are generally viewed as physically weak, morally unreliable, economically a burden and intellectually incompetent. They are denied of their religious rights, and excluded from serious spiritual pursuits. Males are taught to assume a dominant position and women to a position of subservience.

Woman in general has been weakened emotionally and intellectually by the relentless challenges of a patriarchal misogynist and materialist civilization. They have been corrupted by materialism, vanity, loss of self-respect, dependence, and subservience. They have to heal their psychological and spiritual wounds, and emancipate themselves from all sorts of bondages- external as well as internal. Empowerment does not necessarily imply the existence of multi-storied legal system; it does not also necessarily mean the attainment of such power as can enable woman to control men. On the contrary, it implies acquiring such inner power and qualities that really lift her.

The most effective approach to change develops at the micro levels. It is a form of leadership undertaken by individuals who by example present a clear and powerful vision of what is needed and how to accomplish it. This means that an individual does influence situations and can precipitate change but the person needs to be determined and undeterred by resistance. Exposure to issues of

empowerment makes both women and men aware of the realities and indicates how society would be if oppressive practices were discontinued and men and women started living and thinking as equals. This type of change is easy for others to follow as they have an example. The macro approach means an attempt to bring change through an attempt to bring change through legislation and impose new attitudes and behaviours from above. The macro approach has been tried for a very long time but it has succeeded only in perpetuating inequalities.

No one can get power by asking, demanding or complaining. Power is not conferred, it must be claimed. First she needs to make herself powerful; cultivate her intellectual and professional abilities and restore her innate powers within. The following components of empowerment such as self-esteem, awareness and the power of informed choice encourage women to make changes at the micro level. Macro level changes should be accompanied by micro level changes in order to be consistently effective.

One of the slogans of the women's movement is, "My biology is not my destiny". While it is true that certain biological functions are performed only by woman, in other human activities gender is not an issue. A woman need not feel sorry that she is a woman, or try to be like a man. In our society, if someone wishes to compliment a woman they often use a male reference point and say, "You are different, you are just like a man". Such negative compliments need to be challenged.

Self-esteem implies that the individual is

aware of the essential truth about him or herself and know on a deep level that any negativity within him\her is acquired and not original. This level of discernment allows one to resist pejorative thoughts about his \her personal value and integrity from within and without. This promotes self-confidence. One can maintain regard for one-self independently of praise or defamation, success or failure. This is the most genuine state of being for any individual. In our state of self-respect we are thus strong, clear and cannot be deceived. In such a state of being, one is free from anxiety about the past and the future. It ensures a mental stage of being, free from a false self-image, arrogance and other character weaknesses. This enables one to maintain a positive attitude of love, peace, faith, courage, perseverance, enthusiasm and happiness; to be assertive and to set boundaries about what is acceptable and what is not. An empowered woman is thus an individual with high self-esteem irrespective of her position in the society measured in terms of educational, financial And other factors. She has a personal ethical policy of honesty. This ensures that the faculties of intuition perspicacity are reliable. The sense of self-respect gives her the power to discern and offers a canopy of protection from all sorts of illusions.

An empowered woman is aware and educated about her rights. This presupposes inner sensitivity and intellectual examination of her intuitive feelings, which she begins to articulate. She seeks out information, recognizes the value of discussion about relevant issues and follows matters up. When a woman knows and understands her rights

and she is aware of her rights first as a person, and then as a woman, she can take further steps. Awareness becomes a power when a person translates it into action.

An empowered woman is free to make informed decisions and exercise her rights. This is the power of choice. Choice means a woman has control over her life and the freedom to make informed decisions relating to her body, as well as to other aspects of her life. It does not mean that a woman has to do certain things to be labeled as empowered. An empowered woman knows which choices she wishes to make and free to exercise them. She does not do anything only to please others. If a woman wants to stay at home, or work outside, she should be free to make those choices.

An empowered woman is conscious of the gender inequalities in the society. She is aware of the gender biases hidden within language, attitudes and practices. She identifies them and responds intelligently, that is, she demonstrates her ability to make choices based on understanding. Gender biases are ingrained in all aspects of our society. An empowered woman is aware of them and does not compromise internally in and through the practical aspects of her life. Each action done by an individual within one institution is cumulative and ultimately creates change on a wide scale. A few women in India have broken the barriers that constrained them,

identified their goals, and reached the targets they set for themselves.

Societies that honour and respect women will also honour and respect spiritual and human values. The following words of Mahatma Gandhi express that empowered women are essential to bring balance and harmony into the world. "I am uncompromising in the matter of women's rights. I am of the opinion that she shall labour under no legal difficulties which are not suffered by men. So long as women in India do not take equal part with men in the affairs of the world and in religious and political matters we shall not see India's star rising". A woman has the right to happiness, the right to know, the right to make choices that affect her life. A woman has a right to respect within her family, community and society. An empowered woman is free from enslavement, free from mental, physical and moral abuse from her family, social group or nation and she enjoys the right to develop herself to her full potential spiritually, intellectually, artistically, socially, politically according to her choice. It is necessary to confront age-old patriarchal social attitudes that consider a woman to be less important than a man. Our civilization has suffered and become damaged as a result of lack of understanding. Women need to claim their rightful positions of equalities and complementarities with men in order to restore equilibrium in society. ■■

Associate Professor, Department of Philosophy, B. Borooah College

প্ৰাচীন সংস্কৃত সাহিত্যত নাৰীৰ স্থিতি

✍ ড° ভাৰতী গোস্বামী

কোনো এখন দেশৰ সভ্যতা-সংস্কৃতি, সমাজ ব্যৱস্থা আদিৰ বিষয়ে ভালদৰে জানিবলৈ হ'লে সেই দেশৰ নাৰীৰ সামাজিক মৰ্যাদা, সামাজিক স্থিতি, শিক্ষা আদিৰ বিষয়ে জনাটো অতি প্ৰয়োজন। যদি আমি আমাৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষৰ আদিম সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ কথা কেই ক'ব খোজো তেন্তে উনুকিয়াব পাৰো যে মানৱ-সভ্যতাৰ সূচনাৰ সময়ত পুৰুষসকলে যেতিয়া বনে-জংঘলে খাদ্যৰ সন্ধানত, চিকাৰৰ সন্ধানত অনাই-বনাই ঘূৰি ফুৰিছিল, তেতিয়া নাৰী সকলে কৃষিৰ লগত জড়িত বিভিন্ন কাৰ্যত ব্ৰতী হৈ আছিল। নাৰীৰ হাততে মূলতঃ কৃষি কাৰ্যৰ সূচনা হৈছিল। এই কৃষি কাৰ্যৰ মাজেৰেই আনুষংগিক বহুতো কাৰ্যৰ সূচনা হৈছিল মানৱ-সভ্যতাৰ ইতিহাসত। সেই তেতিয়াৰে পৰা বৰ্তমান সময়লৈকে সমাজ তথা জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়াত নাৰীৰ অনবদ্য অৱদান আৰু ভূমিকা সৰ্বজনবিদিত। ক্ৰমবিৱৰ্তনৰ মাজেৰে আহি নাৰীয়ে আজি বৰ্তমানৰ অৱস্থা পাইছেহি।

নাৰী আৰু পুৰুষৰ সন্মিলিত প্ৰচেষ্টাতহে এখন সুস্থ-সৱল সমাজ গঢ় লৈ উঠে। সমাজৰ, দেশৰ, দহৰ উন্নতিত উভয়ৰে অৱদান যে অপৰিহাৰ্য্য তাক কোনেও নুই কৰিব নোৱাৰে। আকৌ প্ৰত্যেকেই নিজৰ মৰ্যাদা, স্থিতি অৰ্থবহ কৰি তোলাৰ বাবে সংগ্ৰামী জীৱন-যাত্ৰা অৱ্যাহত ৰাখিব লাগিব। কাৰণ একাগ্ৰতা আৰু সংগ্ৰাম অবিহনে মৰ্যাদাপূৰ্ণ

জীৱন প্ৰাপ্তি সুগম নহয়। আমাৰ এই লেখনীত প্ৰাচীন সংস্কৃত সাহিত্যত নাৰীৰ সামাজিক মৰ্যাদা, সামাজিক স্থিতি, অৰ্থনৈতিক স্বাৱলম্বিতা কেনেদৰে প্ৰতিফলিত হৈছে তাৰেই বৰ্ণনা কৰিব বিচৰা হৈছে।

অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা আৰম্ভ কৰি বৰ্তমান সময়লৈকে নাৰীৰ বিভিন্ন দিশক আলোকপাত কৰি বিভিন্ন লেখকে বিভিন্ন গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিছে। এই গ্ৰন্থসমূহ ভাৰতীয় সাহিত্যজগতৰ বাবে এক আপুৰুগীয়া সম্পদ। সংস্কৃত ভাষাত ৰচিত বৈদিক সাহিত্যৰাজি, ৰামায়ণ, মহাভাৰত, পুৰাণ, স্মৃতিশাস্ত্ৰ, ব্যাকৰণশাস্ত্ৰ, কালিদাস-ভৰভূতি-ভাস আদিৰ ৰচনাৱলী অধ্যয়ন কৰিলে ওপৰত উল্লেখ কৰা নাৰীসম্পৰ্কীয় বিষয়সমূহৰ এক সম্যক আভাস লাভ কৰিব পাৰি। বৈদিক সাহিত্যৰাজি হ'ল—সংহিতা অৰ্থাৎ বেদৰ মন্ত্ৰ ভাগ, ব্ৰাহ্মণ, আৰণ্যক আৰু উপনিষদ। বৈদিক যুগত নাৰীৰ স্থান আৰু অধিকাৰ পুৰুষৰ সমানেই আছিল। বেদৰ বিভিন্ন মন্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰিলে অথবা বৈদিক সাহিত্যৰাজি বিশ্লেষণ কৰিলে ইয়াৰ বিষয়ে জানিব পাৰি। ঋগ্বেদৰ সৰ্বসংখ্যক মন্ত্ৰ-দ্ৰষ্টা ঋষি পুৰুষ যদিও মন্ত্ৰ-দ্ৰষ্টা নাৰী ঋষিৰ নামো পোৱা যায়। সেই নাৰী ঋষিসকলৰ ভিতৰত বিশ্ববাৰা, শ্ৰদ্ধা, কামায়নী আদি উল্লেখযোগ্য। বৈদিক দেৱতা সকলৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা গ্ৰন্থ 'বৃহৎ-দেৱতা'ত এই মন্ত্ৰ-দ্ৰষ্টা নাৰীসকলক ব্ৰহ্মবাদিনী হিচাবে অভিহিত

কৰা হৈছে। উক্ত মন্ত্ৰ-দ্রষ্টা নাৰীসকলৰ বাহিৰে বেদমন্ত্ৰ কথোপকথনত অংশগ্ৰহণ কৰা ইন্দ্রানী, যমী, উৰ্বশী আদি নাৰীসকলৰ নামো ঋক্-সংহিতাত পোৱা যায়। সামবেদততো কিছু সংখ্যক মন্ত্ৰ-দ্রষ্টা নাৰী ঋষিৰ নাম উপলব্ধ। ঋক্-সংহিতাৰ সময়ৰ পৰা 'সূত্ৰ' সাহিত্যৰ সময়লৈকে তিনিওটা উচ্চশ্ৰেণীৰ অৰ্থাৎ ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয় আৰু বৈশ্যৰ শ্ৰেণীৰ তিৰোতাসকলক লগুণ দিয়া সংস্কাৰেৰে সংস্কৃত কৰা হৈছিল। তেওঁলোকে গায়ত্ৰী মন্ত্ৰ জপ কৰিছিল, যজ্ঞাগ্নি প্ৰজ্বলিত কৰিছিল আৰু বিভিন্ন শাস্ত্ৰৰ লগতে বেদ অধ্যয়ন কৰিছিল। ইয়েই প্ৰমাণ কৰে যে পুৰণি কালত ছোৱালীবিলাকৰ উপনয়ন সংস্কাৰ তথা বেদ অধ্যয়নত অধিকাৰ আছিল। ব্ৰহ্মবাদিনী নাৰী সকলৰ উপনয়নত অধিকাৰ আছিল। এগৰাকী স্মৃতিকাৰ হাৰীতৰ মতে এই নাৰীসকল বিবাহ-পাশত আবদ্ধ নহৈছিল আৰু নৈষ্ঠিক ব্ৰহ্মচাৰী ল'ৰাবোৰৰ দৰে চিৰকাল অবিবাহিত হৈ থাকিব বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল। আনহাতে সদ্যোবধু নামৰ আন এক শ্ৰেণীৰ নাৰী আছিল, যিসকলৰ উপনয়ন সংস্কাৰত অধিকাৰ আছিল; কিন্তু তেওঁলোকে গুৰু গৃহৰ শিক্ষা সমাপ্ত কৰি ঘৰলৈ উভতি গৈ বিবাহ কাৰ্য্য সমাধা কৰি গাৰ্হস্থ্য জীৱনৰ পাতনি মেলিছিল। 'সূত্ৰ' সাহিত্যৰ সময়লৈকে এইবোৰ ৰীতি-নীতিৰ প্ৰচলন হৈ আছিল যদিও পিচলৈ এইবোৰ ৰীতি-নীতি লুপ্ত প্ৰায় হয়। অৱশ্যে পৌৰাণিক যুগত এই নিয়ম বা ৰীতি-নীতিৰ উদাহৰণ চেগা-চোৰোকাকৈ পোৱা যায়। মহাভাৰতৰ বন-পৰ্বত পোৱা যায়-যে এগৰাকী ব্ৰাহ্মণে কুন্তীক পবিত্ৰ উপবীত পৰিধান কৰাইছিল আৰু সাবিত্ৰী মন্ত্ৰ জপ কৰিবলৈ শিকাইছিল। হৰ্ষচৰিত আৰু কাদম্বৰীৰ দৰে বিখ্যাত সংস্কৃত গ্ৰন্থৰ ৰচয়িতা বাণভট্টইয়ো তেওঁৰ গ্ৰন্থত যজ্ঞসূত্ৰ ধাৰণ কৰা ছোৱালীৰ কথা উল্লেখ কৰা দেখা যায়। কিন্তু মনুসংহিতা ৰচনা কৰা সময়চোৱাৰ পৰা এই ৰীতি-নীতি একেবাৰে লুপ্ত হৈ যায়। কাৰণ মনুসংহিতাত এই ৰীতিৰ একেবাৰেই উল্লেখ নাই।

বৈদিক যুগ-যজ্ঞত পত্নীৰ উপস্থিতি যে অপৰিহাৰ্য্য

সেইয়া বৈদিক সাহিত্যত ভালদৰে উল্লেখ কৰা আছে। শতপথ ব্ৰাহ্মণ, তৈত্তিৰীয় সংহিতা আদিত স্পষ্টকৈ উল্লেখ আছে যে যজ্ঞত পত্নীসংযাজ নামে এটি ধৰ্মানুষ্ঠান থাকে। সেই অনুষ্ঠানত যজ্ঞকাৰীৰ পত্নীয়ে বৈদিক মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ কৰি যজ্ঞ সম্পাদনত বিশিষ্ট অংশ গ্ৰহণ কৰিব লাগে। শতপথ ব্ৰাহ্মণ নামৰ গ্ৰন্থখনত উল্লেখ কৰা আছে যে অবিবাহিত যজ্ঞকাৰীৰ পূজাৰ অৰ্থ্য দেৱতাসকলে গ্ৰহণ নকৰে।

বৈদিক যুগৰ বহুত পিছত ৰচিত পাণিনিৰ অষ্টাধ্যায়ী গ্ৰন্থত বেদ অধ্যয়নকাৰিণী ছাত্ৰীৰ কথা উল্লেখ কৰা আছে। সেই যুগত বেদ অধ্যয়নৰতা ছাত্ৰীৰ বাহিৰেও শিক্ষয়িত্ৰী নাৰীও আছিল। সেই নাৰীসকলৰ ভিতৰত আপিশালী, ঔদমেধী, কাশকৃৎস্ন ব্ৰাহ্মণী আদিয়েই প্ৰধান।

বৈদিক যুগৰ বিশাল সাহিত্যৰাজিত ভালেসংখ্যক বিদুষী নাৰীৰ নাম পোৱা যায়। বিদুষী নাৰীসকলৰ ভিতৰত গাৰ্গী আছিল উচ্চশিক্ষিতা। বৃহদাৰণ্যক উপনিষদত বৰ্ণিত গাৰ্গী আৰু যাজ্ঞবল্ক্যৰ মাজত হোৱা শাস্ত্ৰ বিষয়ক বিখ্যাত বিতৰ্ক সৰ্বজনবিদিত। সকলো ঋষিকে তৰ্কযুদ্ধত পৰাস্ত কৰা বিখ্যাত ঋষি যাজ্ঞবল্ক্যই কিন্তু ঋষি গাৰ্গীক তৰ্কত পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰিলে। একেখন উপনিষদতে যাজ্ঞবল্ক্য আৰু তেওঁৰ পত্নী মৈত্ৰেয়ীৰ মাজত হোৱা আধ্যাত্মিক আলোচনাৰ বৰ্ণনাই যুগে যুগে ঋষি, মুনি, সত্যাশ্ৰমীসকলৰ অন্তৰ আলোড়িত কৰি আহিছে। পাশ্চাত্যদেশীয় পণ্ডিতসকলেও এই আধ্যাত্মিক আলোচনাৰ মূল আঁতৰোতা মৈত্ৰেয়ীক উচ্চ প্ৰশংসা কৰি থৈ গৈছে।

বৈদিক যুগত পিতৃ-মাতৃয়ে যে অকল পুত্ৰহে কামনা কৰিছিল তেনে নহয়, বিদুষী কন্যাৰ জন্ম কামনা কৰি পিতৃমাতৃয়ে বিশেষ হোম অনুষ্ঠিত কৰাৰ কথা বৃহদাৰণ্যক উপনিষদত পোৱা যায়। দৰাচলতে বেদৰ মন্ত্ৰ-দ্রষ্টা নাৰী তথা ব্ৰহ্মবাদিনী নাৰীসকল অতি উচ্চশিক্ষিতা আছিল আৰু সমাজত সদায়ে উচ্চ প্ৰশংসিত হৈছিল। এই সকল মহীয়সী নাৰীৰ আদৰ্শ বৈদিক যুগৰ পিছতো দেখিবলৈ পোৱা যায়। ৰাজৰ্ষি জনকৰ ৰাজসভাত ভিক্ষুণী সুলভাৰ

ধৰ্মবিষয়ক আলোচনা-আলোচনা, ৰামায়ণত শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ লগত শবৰীৰ বাৰ্তালাপ, মহাভাৰতত দ্ৰৌপদীৰ ৰাজনৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক আলোচনা, যোগাবাৰ্শিষ্ঠৰামায়ণত ৰজা শিখিধৰ্মজৰ পত্নী ৰাণী চুড়ালৰ ধৰ্মালোচনা আদিয়ে সকলোৰে উচ্চ প্ৰশংসা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। বৈদিক যুগৰ বহু পিচত ৰচিত সংস্কৃত নাটকত উল্লিখিত পৰিব্ৰাজিকা, তপস্বিনী আদিৰ চৰিত্ৰই বৈদিক যুগৰ ব্ৰহ্মবাদিনীৰ নাৰীৰ অস্তিত্বৰ কথা কে মনত পেলায়। কাৰণ পৰিব্ৰাজিকা, তপস্বিনী আদিৰ চৰিত্ৰ ব্ৰহ্মবাদিনী নাৰীৰ চৰিত্ৰৰ লগত যথেষ্ট পৰিমাণে মিল আছে। ব্ৰহ্মবাদিনী নাৰীৰ উপৰিও বৈদিক সাহিত্যত ব্ৰহ্মচাৰিণী নাৰীৰ নামো উল্লেখ আছে। এই ব্ৰহ্মচাৰিণী নাৰীৰ লগত ওপৰত উল্লেখ কৰা সদ্যোবধু নাৰীৰ মিল আছে। গাৰ্হস্থ্য জীৱনত সোমাবলৈ লগতে নিজকে উপযুক্ত কৰি তুলিবলৈ বিয়াৰ আগতে ব্ৰহ্মচাৰিণী নাৰীসকলে ব্ৰহ্মচাৰ্য্য জীৱন পালন কৰিছিল। এইখিনিতে উল্লেখ কৰা ভাল হ'ব যে উচ্চশিক্ষিতা তথা উপযুক্ত নাৰীক সেই সময়ৰ সমাজত বিভিন্ন উপাধি প্ৰদান কৰা হৈছিল।

বৈদিক যুগত নাৰীয়ে নিজস্ব অধিকাৰ লাভ কৰি নিজকে আগুৱাই নিব পাৰিছিল। নাৰীয়ে নিজৰ পছন্দমতে স্বামী নিৰ্বাচন কৰি লব পাৰিছিল। এই কথা ঋগবেদত উল্লেখ আছে। পিছৰ যুগৰ সাহিত্যত বৰ্ণিত ৰাজকন্যাসকলৰ সয়ম্বৰৰ কথাও সৰ্বজনবিদিত। দ্ৰৌপদী, সীতা, দময়ন্তী আদিৰ সয়ম্বৰ এইক্ষেত্ৰত উল্লেখযোগ্য উদাহৰণ। আনহাতে নিজৰ পছন্দৰ ব্যক্তি নাপালে নাৰীয়ে পাত্ৰ প্ৰত্যাখ্যান কৰাৰ উদাহৰণো আছে। নাৰী যে মানসিকভাৱে সাহসী আছিল, তাকেই এই বৰ্ণনাই প্ৰমাণ কৰে। মহাভাৰতৰ শল্যপৰ্বত আৰু আশ্বলায়ন গৃহ্যসূত্ৰত ইয়াৰ উদাহৰণ পোৱা যায়।

প্ৰাচীন কালত নাৰীয়ে যে ঘৰৰ চৌহদৰ ভিতৰতে আৱদ্ধ হৈ নিজৰ কৰ্ম কৰিব লাগিছিল তেনে নহয়। পুথিগত বা বৈদিক শাস্ত্ৰৰ বিদ্যা লাভ কৰাৰ উপৰিও নৃত্য-গীত, চিলাই কাম, উলৰ কাম আদিৰ জ্ঞানো

তেওঁলোকে লাভ কৰিছিল। এনেকুৱা কিছুমান শিল্পবিদ্যা নাৰীৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট কৰা আছিল। শতপথ ব্ৰাহ্মণত কোৱা আছে— “নৃত্যং গীতং স্ত্ৰীনাংকৰ্মা”। বৈদিক যুগত সামবেদীয় পুৰোহিতসকলৰ নাৰীসকলে যজ্ঞত সামগীত গাইছিল। পিছলৈ অৱশ্যে পুৰোহিতসকলে যজ্ঞত সামগীত গাইছিল। দৰাচলতে পুৰোহিতসকলে তেওঁলোকৰ পত্নীৰ কাৰ্য্য সমাধা কৰিছিল। বৈদিক যুগৰ পিচৰ সাহিত্য ৰাজিত নৃত্য-গীতত পাৰ্গত নাৰী চৰিত্ৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়। কালিদাস, ভৰভূতি, শ্ৰীহৰ্ষ, বাণভট্ট আদি লিখকে তেওঁলোকৰ ৰচনাৰাজিত নাৰীৰ দ্বাৰা পৰিবেশিত মনোমুগ্ধকৰ নৃত্য-গীতৰ বৰ্ণনা দিয়া দেখা যায়। আনকি কিছু সংখ্যক ৰজাৰ ৰাজসভাত স্থায়ী নাৰী নৃত্য-গুৰুৰো ব্যৱস্থা আছিল। সমাজৰ আচ্যৱন্ত পৰিয়ালবোৰে নিজৰ কন্যা সন্তানৰ নৃত্য-গীত তথা অন্যান্য শিক্ষাৰ বাবে সকলোবোৰ ব্যৱস্থা নিজাববীয়াকৈ কৰাৰ উদাহৰণো সংস্কৃত সাহিত্যত পোৱা যায়।

ব্ৰাহ্মণ গ্ৰন্থবোৰত নাৰীসকল যে বিভিন্ন শিল্পবিদ্যাত নিপুণ আছিল তাৰ উল্লেখ আছে। বেজি-সূতাৰ কাম, কাপোৰত ফুল বহা কাম, কাপোৰত ৰং দিয়া বিভিন্ন শিল্পকলাৰ বৰ্ণনা এই ব্ৰাহ্মণ গ্ৰন্থত পোৱা যায়। অৱশ্যে বৈদিককালত এই শিল্পবিদ্যাৰ প্ৰসাৰ বেছিহে হৈছিল। সময়ৰ লগত খাপ খুৱাই শিল্পকাৰ সকলে তেওঁলোকৰ শিল্পকৰ্ম আগবঢ়াই নিছিল আৰু পিচলৈ এই শিল্পকৰ্মৰ চাহিদা দিনকদিনে বাঢ়িহে গৈছিল। বৰ্তমান সময়তো প্ৰাচীন শিল্পকৰ্মৰ চানেকী অতিকৈ জনপ্ৰিয়।

বৈদিক যুগত বহুতো ছোৱালীয়ে সামৰিক প্ৰশিক্ষণ তথা প্ৰশাসনিক বিষয়ৰ প্ৰশিক্ষণ লোৱাৰ কথাও উপলব্ধ। অকল যে সামৰিক প্ৰশিক্ষণহে লৈছিল, তেনে নহয়, যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ নিজে অস্ত্ৰচালনা কৰি শত্ৰুৰ লগত যুদ্ধ কৰিছিল। ৰজা নমুচিৰ পত্নীয়ে যুদ্ধক্ষেত্ৰত স্বামীক সৰ্বতোপকাৰে সহায় কৰি যুদ্ধত আগ-ভাগ লৈছিল। খেল ৰজাৰ ৰাণী বিস্পলাই ৰণাংগনত শত্ৰুৰ লগত যুদ্ধ কৰোতে কৰঙনত বেয়াকৈ আঘাতপ্ৰাপ্ত হৈছিল আৰু পিছত সেই

কৰঙন কাটি পেলাই দিব লগীয়া হৈছিল। বৈদিক যুগৰ আন এগৰাকী নিৰ্ভীকচেতা, অস্ত্ৰচালনাত দক্ষ যোদ্ধা হ'ল-মুদ্গলানী। এই গৰাকী সাহসী যোদ্ধাক ইতিহাসে শ্ৰদ্ধাৰে সোঁৱৰে। ঋগবেদৰ বহুতো মন্ত্ৰত বৰ্ণনা কৰা আছে যে দাস বৰ্ণৰ অনাৰ্যসকলৰ সৈন্যবাহিনীৰ সৰ্বহসংখ্যক স্ত্ৰী সৈন্য আছিল। বৃত্ৰাসুৰ মাতৃয়েও সাহসেৰে ইন্দ্ৰৰ লগত যুদ্ধ কৰি ইন্দ্ৰৰ হাতত নিহত হৈছিল। অনাৰ্য নাৰীসকলৰ বীৰত্বপূৰ্ণ কাহিনী ঋগবেদত সুন্দৰকৈ বৰ্ণনা কৰা আছে। নাৰীসকলৰ সামৰিক প্ৰশিক্ষণ, শাৰীৰিক চৰ্চা, অস্ত্ৰ চালনাৰ প্ৰশিক্ষণ আদিৰ বৰ্ণনা বৈদিকোত্তৰ যুগৰ সাহিত্যতো পোৱা যায়। সংস্কৃত সাহিত্যৰ বাহিৰেও প্ৰাচীন ভাৰতীয় সাহিত্যত সামৰিক, প্ৰশিক্ষণ প্ৰাপ্ত বহুতো সাহসী নাৰী যোদ্ধাৰ বীৰত্বপূৰ্ণ কাহিনী পোৱা যায়।

প্ৰশাসনিক বিষয়ত জ্ঞান প্ৰাপ্ত বহুতো নাৰীৰ কথা সংস্কৃত সাহিত্যত উপলব্ধ। এইসকল নাৰীয়ে দেশৰ উন্নতিৰ কাৰণে বিভিন্ন কাম কৰিছিল। এইখিনিতে মহাভাৰতৰ উল্লেখযোগ্য প্ৰধান নাৰী চৰিত্ৰ দ্ৰৌপদী, গান্ধাৰী আদিৰ নাম উল্লেখ কৰিব পাৰি। পঞ্চপাণ্ডৱে বাৰবছৰ বনবাস আৰু এবছৰ অজ্ঞাতবাস কাল সমাপ্ত কৰি অহাৰ পিছতো দুৰ্য্যোধনে বিনায়ুদ্ধে পাণ্ডৱক সূচাথ্য মেদিনী নিদিও বুলি গোষণা কৰাৰ পিছত পাণ্ডৱসকলে পৰৱৰ্তী পদক্ষেপৰ বাবে আয়োজন কৰা আলোচনাত দ্ৰৌপদীয়েও অংশগ্ৰহণ কৰিছিল আৰু নিজস্ব মতামত সুচিন্তিতভাৱে আগবঢ়াইছিল আৰু সেই মতামত গুৰুত্বসহকাৰে গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। ঠিক তেনেদৰে পাণ্ডৱৰ শান্তিদূত হিচাপে যেতিয়া কৃষ্ণ কৌৰৱৰ ৰাজসভাত উপস্থিত হৈছিল আৰু কৃষ্ণ আৰু কৌৰৱৰ মাজত আলোচনা অনুষ্ঠিত হৈছিল তেতিয়া গান্ধাৰীকো সেই আলোচনাত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ কোৱা হৈছিল। কাৰম দুৰ্য্যোধনৰ বক্তব্যৰ ওপৰত গান্ধাৰীৰ মতামত ব্যক্ত কৰাটো অতি অপৰিহাৰ্য আছিল। অৰ্থাৎ সেইসকল নাৰীৰ ৰাজনৈতিক দিশত প্ৰশাসনিক দিশত যথেষ্ট জ্ঞান আছিল।

নাৰী যাতে অৰ্থনৈতিক ভাৱেও স্বাৱলম্বী হ'ব পাৰে

তাৰ বাবে বৈদিক যুগত কিছুমান কৰ্ম নাৰীৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট কৰি থোৱা আছিল। সেইবোৰৰ ভিতৰত বোৱা-কটা, বাঁহ-বেতৰ কাম, সূতা কটা, কাপোৰ ৰং কৰা, সুগন্ধি দ্ৰব্য প্ৰস্তুতকৰণ, পুতলা নিৰ্মান আদিয়েই প্ৰধান। সেই কৰ্মবোৰ কৰি নাৰীয়ে যাতে নিজৰ জীৱিকা অৰ্জন কৰিব পাৰে তাৰেই ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। ইয়াৰ উপৰিও সামৰিক প্ৰশিক্ষণ লাভ কৰি নাৰীসকলে সৈন্যবাহিনীত যোগদান দি অৰ্থ উপাৰ্জন কৰিব পাৰিছিল। সেইদৰে শিক্ষয়িত্ৰী সকল, নৃত্য-গুৰু, নাৰী-ৰক্ষকসকলো অৰ্থনৈতিকভাৱে স্বাৱলম্বী আছিল। সেই বৈদিক যুগতে আৰম্ভ হোৱা কুটীৰ উদ্যোগৰ জৰিয়তে আজিৰ যুগতো নাৰীয়ে নিজৰ জীৱিকাৰ পথ উলিয়াবলৈ সক্ষম হৈছে। কোটীল্যৰ অৰ্থশাস্ত্ৰত আকৌ বিভিন্ন কেঁচ-মালাৰ পৰা সূত-কটা কামটো বিধৱা, বিকলাঙ্গ, অবিবাহিতা, সন্যাসিনী, বেষ্যাৰ মাতৃ আদিৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট কৰি থোৱাৰ উল্লেখ আছে। আৰু তাৰ বাবে তেওঁলোকক মজুৰি দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছিল। অৰ্থাৎ সেইসকল নাৰীয়ে তেনেকুৱা কাম কৰি যাতে কিছু পৰিমাণে হলেও অৰ্থ উপাৰ্জন কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিব পাৰে। ইয়েই প্ৰমাণ কৰে যে শাসক গোষ্ঠীয়ে সেই সময়ৰ সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ নাৰীৰ কল্যাণৰ বাবে চিন্তা কৰিছিল। ঠিক একেই ব্যৱস্থাৰ কথা মনুসংহিতাতো উপলব্ধ।

উপৰোক্ত আলোচনাৰ পৰা স্পষ্টকৈ বুজা যায় যে যুগে যুগে ভাৰতীয় নাৰীয়ে স্ব মহিমাৰে সমাজৰ সকলো ক্ষেত্ৰতে নিজ শক্তি আৰু সামৰ্থ্য প্ৰদৰ্শন কৰি আহিছে। বিশেষকৈ বৈদিক যুগত নাৰীৰ মানসিক, শাৰীৰিক, আধ্যাত্মিক, নৈতিক, শিল্পকৰ্ম আৰু সৌন্দৰ্য চৰ্চা আদি বিষয়ৰ শিক্ষা অতি উচ্চ পৰ্য্যায়ৰ আছিল। সেই যুগত নাৰী, ঋষি, বেদমন্ত্ৰ ৰচয়িত্ৰী, শিক্ষয়িত্ৰী, ব্ৰহ্মবাদিনী, ব্ৰহ্মচাৰিণী হিচাপে অতি উচ্চ শিক্ষিতা আছিল। নাৰীক কুটীৰ-শিল্পৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হৈছিল। তেওঁলোকে পুৰুষৰ সমানে সামৰিক প্ৰশিক্ষণো লাভ কৰি যুদ্ধক্ষেত্ৰত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। উপনয়ন, বেদাধ্যয়ন, যাগ-

যজ্ঞাদিতো নাৰীৰ অধিকাৰ আছিল। কিন্তু বৈদিক যুগৰ পিছৰ সময়ছোৱাত অৰ্থাৎ মহাকাব্য যুগৰ সময়ৰ পৰা কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত নাৰীৰ সামাজিক স্থিতি যেন কিছু অৱনমিত হৈছে। একে সময়তে হয়তো কোনোবা এগৰাকী নাৰী বীৰৰ দৰে পূজিত হৈছে, আন কোনোবা এগৰাকী ক'ৰাত লাঞ্চিতা তথা নিৰ্যাতিতা হৈছে। সময়ৰ সোঁতত ধীৰে ধীৰে নাৰীৰ স্থান ইমানেই অধোগামী হ'বলৈ ধৰে যে এটা সময়ত নাৰীৰ আৰু সূত্ৰৰ বেদ অধ্যয়ণ তথা অন্যান্য কিছুমান বৈদিক কৰ্মত অধিকাৰ নাই বুলি সমাজে বিধান দিবলৈকো কুৰ্ণাবোধ নকৰিলে। যি নাৰী বৈদিক যুগত বেদমন্ত্ৰ ৰচয়িত্ৰী আছিল, পিছৰ যুগৰ সংস্কৃত নাট্য-সাহিত্যত নাৰীৰ সংলাপ সংস্কৃত ভাষাত নিদি প্ৰাকৃত ভাষাতহে দিয়া হৈছিল। যিবিলাক সামাজিক বা ৰাজনৈতিক কাৰণে সমাজত নাৰীৰ স্থান ইমান তললৈ অৱনমিত কৰিলে, সেই কাৰণ সমূহ আজিলৈকে ভালদৰে স্পষ্ট নহ'ল। দৰাচলতে ইতিহাসৰ কাহিনীবোৰৰ অস্তৰালত বিভিন্ন কাৰণ লুকাই থাকে, যিবোৰ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ যথেষ্ট গৱেষণাৰ প্ৰয়োজন। সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ কথা নকৈ যদি অকল আমাৰ অসমৰ নাৰীৰ কথা কবলৈ যাওঁ তেন্তে আমি দেখিবলৈ পাওঁ যে এফালে যেনেদৰে বৰৰজা ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীৰ দৰে শাসনকৰ্তা, মূলাগাভৰুৰ দৰে বীৰাগংনা, পিজৌ গাভৰুৰ দৰে কূটনীতিবীদ ৰমণীৰ কথা বুৰঞ্জীত লিখা আছে তেনেদৰেই লিখা আছে জয়মতী কুঁৱৰীক চাউদাঙে অমানুষিক শাস্তি বিহাৰ কথা। জয়মতী কুঁৱৰী ত্যাগ আৰু সাহসৰ চূড়ান্ত নিদৰ্শন বুলি যিমানেই তাত অলংকাৰ প্ৰয়োগ নকৰক কিয় সেই শাস্তি কোনেও কেতিয়াও মচি দিব নোৱাৰে। এইয়া এটি উদাহৰণহে মাত্ৰ। এনেকুৱা অলেখ অযুত নাৰীৰ লগত জড়িত বিপৰীত

ধৰ্মী কাহিনী সমগ্ৰ ভাৰতীয় সাহিত্যত উভৈনদী হৈ আছে। কিন্তু সময় কেতিয়াও একে ঠাইতে নাথাকে। ই পৰিৱৰ্তনশীল। সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে নাৰীৰ জীৱনলৈও আহি পৰিছে কিছু নতুনত্ব, কিছু পৰিৱৰ্তন। নিজৰ অস্তিত্ব, নিজৰ মৰ্যাদা, নিজৰ সামাজিক স্থিতি আদি অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ সজাগতা আৰু সচেতনতাই নাৰীক জোকাৰি গৈছে। নাৰীৰ এই স্থিতি অথবা প্ৰাচীনকালত নাৰীৰ যি মৰ্যাদাপূৰ্ণ স্থিতি আছিল সেইয়া অক্ষুণ্ণ ৰাখিবৰ বাবে পুৰুষ আৰু নাৰী দুয়ো পক্ষৰে সন্মিলিত প্ৰচেষ্টাৰ প্ৰয়োজন। সমাজত চলি থকা যিবোৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা সেইবোৰ অকল নাৰীৰে সমস্যা নহয়, সমাজৰ প্ৰত্যেক স্তৰৰ লোকৰে সমস্যা আৰু এই সমস্যা সকলোৱে মিলিহে সমাধান কৰিব পাৰিব। পৃথিৱীৰ সকলো জাতিৰে ইতিহাসত, সভ্যতাৰ বিকাশত নাৰীয়ে সদায়েই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে আৰু এই ধাৰা ভৱিষ্যতলৈ বৈ থাকিব আৰু এই ধাৰা অব্যাহত ৰাখিবলৈ সমাজৰ প্ৰত্যেক স্তৰৰ লোকৰ সহায়-সহযোগ অৱশ্যেই বাঞ্ছনীয়। আনহাতে নাৰীয়েও সন্মুখত আহি পৰা সকলো প্ৰত্যাহ্বান নেওচিব পৰাকৈ প্ৰস্তুত হ'ব লাগিব। কাৰণ সংগ্ৰাম আৰু একাগ্ৰ সাধনা থাকিলেহে জীৱন-যুদ্ধত জয়ী হ'ব পাৰি আৰু এক মৰ্যাদাপূৰ্ণ জীৱন লাভ কৰিব পাৰি। ■■■

সহায়ক গ্ৰন্থ :

- ১। বেদৰ পৰিচয়— ডঃ যোগীৰাজ বসু
- ২। The Position of Women in Hindu Civilization— A. S. Altekar
- ৩। বৈদিক সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা— ডঃ থানেশ্বৰ শৰ্মা

সহযোগী অধ্যাপিকা, সংস্কৃত বিভাগ, বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়। লেখিকাৰ দুখনমান প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ হ'ল— প্ৰবন্ধ মালিকা,

Virsaivism in the light of Sripati

পুৰাণগ্ৰন্থত 'শ্ৰীৰাধা-তত্ত্ব'

এক বিশ্লেষণ

ড° অমূল্য দাস

আৰম্ভণি :

অসমীয়া বৈষ্ণৱ সাহিত্যত শ্ৰীৰাধা বিষয়ক বিশেষ তাত্ত্বিক আলোচনা হোৱা দেখা নাযায়। আমাৰ বহুতৰে এটা সাধাৰণ ধাৰণা আছে যে ৰাধা এজনী ধুনীয়া গোপিনী আছিল, কৃষ্ণই ৰাধাক অন্য গোপিনীতকৈ বেছি ভাল পাইছিল, সুৰুঙা উলিয়াই বিভিন্ন স্থানত শ্ৰীকৃষ্ণই ৰাধাৰ লগত কেলি কৰিছিল, ইত্যাদি ইত্যাদি। বাংলা বৈষ্ণৱ সাহিত্যতো ৰাধা বিষয়ক যিবোৰ আলোচনা আছে, সেই আলোচনাও তাত্ত্বিক বিষয়ৰ আলোচনা নহয়। শৃংগাৰ বসতেই সেই আলোচনা সীমাবদ্ধ। উদাহৰণ স্বৰূপে বডুচণ্ডীদাসৰ শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনত ৰাধা-কৃষ্ণৰ যি বিলাস কেলি দেখুওৱা হৈছে সেয়া কোনো তাত্ত্বিক আলোচনা নহয়। সেইবোৰ কেৱল আৰু কেৱল, শৃংগাৰ বসাত্মক। লোক ৰঞ্জনৰ বাবেহে তেনেবোৰ আলোচনা কৰা যেন লাগে। পিছে বিভিন্ন পুৰাণ গ্ৰন্থত ৰাধা চৰিত্ৰৰ যি বৰ্ণনা দিয়া হৈছে সেয়া একান্তই তাত্ত্বিক আৰু গূঢ় বহস্যপূৰ্ণ। বিশেষকৈ ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণত ৰাধা বিষয়ক ইমানবোৰ বহস্যঘন আৰু তথ্য সমৃদ্ধ বৰ্ণনা আছে যে বিশ্লেষণৰ অভাৱত আজিকোপতি মানুহৰ ৰাধাৰ বিষয়ে ভ্ৰমাত্মক ধাৰণা আছে। আমাৰ এই আলোচনাত ৰাধাৰ বিষয়ে বিভিন্ন পুৰাণগ্ৰন্থত কি আছে তাক বিশ্লেষণ কৰি চোৱাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ব। বিশেষকৈ ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণে ৰাধাৰ বিষয়ে নো কেনে মতাদৰ্শ আৰু তাত্ত্বিক দিশৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে, সেইবোৰ

কথা উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে। অৱশ্যে অন্যান্য পুৰাণ আৰু সংহিতাৰ পৰাও কিছু উদাহৰণ আনি আলোচনা কৰি চোৱাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

ৰাধাৰ উৎপত্তি: 'ৰাধ্' ধাতুৰ পৰা ৰাধা শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে। বৈদিক সাহিত্যৰ পৰা আৰম্ভ কৰি পুৰাণ সাহিত্যলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে 'ৰাধা' বা 'ৰাধাতত্ত্ব' কিবা নহয় কিবা প্ৰকাৰে তাত সন্নিবিষ্ট হৈ আছে। ঋগ্, অথৰ্ব আৰু সাম বেদত 'ৰাধসাং পতেং' বুলি পদো সন্নিবিষ্ট হোৱা দেখা যায়। 'ৰাধস্' শব্দ ৰাধাৰ প্ৰতীক, য'ত ৰাধাৰ দিব্য, অলৌকিক ৰূপ দৰ্শন কৰিব পাৰি। পুৰাণৰ মতে যশোদাৰ দ্বাৰা 'সুন্দৰানন্দপাচনাৰ্থ' সদায় ৰাধাক আৱাহন কৰা হয়। কিয়নো দুৰ্বাযা ঋষিৰ বৰদান মতে তেওঁৰ হাতেৰে নিৰ্মিত ভোজনৰ অমৃতময় মাধুৰ্য্য উৎপত্তি হয়। এনে ভোজনে মানুহৰ আয়ুস বৃদ্ধিতো সহায় কৰে। ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ মতে শ্ৰীৰাধাৰ 'দিব্যাতিদিব্য' ৰূপ দেখা পোৱা যায়, য'ত তেওঁক আদ্যা, পৰা, সনাতনী তথা আহুাদিনী শক্তিৰ ৰূপত দেখা পোৱা যায়। সমস্ত দেৱীজগত তথা স্ত্ৰী মাত্ৰতে তেওঁৰেই আভা দেখিবলৈ পোৱা যায়। ৰাসক্ৰিয়াৰ বিস্তৃত বৰ্ণনাতো তেখেতৰ ৰাসেশ্বৰী ৰূপ দৃষ্টি গোচৰ হয়।

ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণত শ্ৰীৰাধাৰ উৎপত্তি বিষয়ক প্ৰশ্নৰ উত্তৰত শিৱই পাৰ্বতীক কৈছে যে—“ভগৱানৰ ৰমণ ইচ্ছা হোৱা হেতুকে, তেওঁৰ শৰীৰ দুটা ভাগত বিভক্ত হৈ যায়। সেই ভাগৰ দক্ষিণফালে কৃষ্ণৰূপ আৰু বাওঁফালে শ্ৰীৰাধা

ৰূপৰ উৎপত্তি হয়। শ্ৰীকৃষ্ণৰ বামাংগৰ পৰা শ্ৰীৰাধাৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণত ৰাধা কৃষ্ণ খণ্ডত উল্লেখ আছে। এই পুৰাণৰ উক্ত খণ্ডতে আকৌ ৰাধাই কলাৱতীৰ পুত্ৰী আৰু বৃষভানৰ কন্যাকাপেও জন্ম গ্ৰহণ কৰা দেখুওৱা হৈছে। লোক প্ৰবাদ মতে স্ত্ৰীক বাম্ অংগত বহুৱাতো ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণৰেই প্ৰভাৱ। শক্তি স্বৰূপা ৰাধা তত্ত্বক বাদ দি কেৱল শ্ৰীকৃষ্ণ তত্ত্বক মানি লোৱা বা অৰ্চনা কৰা ব্যক্তিক ব্ৰহ্মহত্যাকাৰী আৰু মদীৰা খোৱা ব্যক্তিৰ লগত তুলনা কৰা হৈছে।

পঞ্চপ্ৰকৃতিত শ্ৰীৰাধা :

গণেশজননী দুৰ্গা ৰাধা লক্ষ্মী সৰস্বতী।

সাবিত্ৰী চ সৃষ্টিৰিধৌ প্ৰকৃতিঃ পঞচধা স্মৃতা ।।

(ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ, প্ৰকৃতি খণ্ড ১/১,৪/৪)

শ্ৰীৰাধা গণেশমাতা দুৰ্গা, ৰাধা, লক্ষ্মী, সৰস্বতী আৰু সাবিত্ৰী নামেৰে জনাজাত। তেওঁ পঞ্চপ্ৰাণ স্বৰূপিনী, প্ৰাণাধি দেৱী, সৰ্বাদয়া, সনাতনী আৰু পৰা শক্তি। তেওঁৰেই গোলকবাসী আৰু পৰম আহ্লাদৰূপা। পঞ্চপ্ৰকৃতিত শ্ৰীৰাধাৰ স্থান প্ৰথম আৰু প্ৰধান। ৰাধোপনিষদ মতে শ্ৰীৰাধাক ব্ৰহ্মবৈৰৰ্তীয় ৰাধাৰ দৰে সৰ্বেশ্বৰী, সনাতনী আদি বিশেষণৰ দ্বাৰা যুক্ত কৰা হৈছে। দেৱী ভাগৱত পুৰাণতো শ্ৰীৰাধাৰ স্থান পঞ্চ প্ৰকৃতিত যথোপযুক্ত স্বীকাৰ কৰি লোৱা হৈছে। ভাগৱত পুৰাণতো শ্ৰীৰাধাক পৰাশক্তি বুলি স্বীকাৰ কৰি লোৱা হৈছে—

‘সত্যং পৰং ধীমহিং’ পদত পৰ শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু পৰা শ্ৰীৰাধা বুলি মানি লোৱা হৈছে। ইয়াত ‘পৰ’ শব্দ অভয়াৰ্থক (ভাগৱত পুৰাণঃ প্ৰথমখণ্ড ১/১/১)

ভাগৱত পুৰাণৰ উপৰিও শ্ৰীজীৱ গোস্বামীৰ ব্ৰহ্মসংহিতাৰ টীকাত আছে যে—

য়া নান্না নান্নি দুৰ্গাহিং গুণৈগুণৱতী।

য়দ ৰৈভৱান্নহালক্ষী ৰাধা নিত্যা পৰাদয়া ।।

এই শ্লোকত শ্ৰীৰাধাক পৰাশক্তি ৰূপতেই কল্পনা কৰা হৈছে। গৌতমীয় তন্ত্রতো ৰাধাৰ বিষয়ে কোৱা হৈছে যে—
বিৰজা নামৰ গোপীৰ ঘৰলৈ শ্ৰীকৃষ্ণই অহাযোৱা

কৰোঁতে কোপত ৰাধাই বিৰজাৰ প্ৰতি মৰ্মভেদী বাক্য প্ৰয়োগ কৰে। কৃষ্ণভক্ত সুদামাই, ৰাধাৰ এই ব্যৱহাৰক অনুচিত বুলি অভিহিত কৰে। ইয়াৰ পৰিণাম স্বৰূপে বিৰজাই ৰাধাক মুখ্য সখিসব সমন্বিতে ভাৰতলৈ আহিবলৈ অভিশাপ দিয়ে—
শশাপ তাং সুদাম চ ত্ৰমিতো গচ্ছ ভাৰতম্।

ভৱ গোপী গোপকন্যামুখ্যাভঃ স্বাভিৰেব চ ।।
(ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ-প্ৰথমখণ্ড-৪৯-২৬-৩০)

ৰাধা-কৃষ্ণ মহত্বঃ প্ৰকৃততে ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ ৰাধা-কৃষ্ণৰ মহত্ব প্ৰতিপাদক পুৰাণ। যদিও কৃষ্ণ বিষয়ক আখ্যান অন্য পুৰাণতো পোৱা যায়, ৰাধাৰ বিষয়ে জানিব লাগিলে এই ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ মানুহে অধ্যয়ণ কৰাতো দৰকাৰ। ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ মতে ভগৱতী ৰাধাৰ, তেওঁৰ লগত অভেদত্ব স্পষ্ট। শ্ৰীকৃষ্ণৰ মতে, যেনেদৰে গাখীৰত শুভ্ৰতা থাকে, আগ্নিত দাহিকা শক্তি থাকে, তেনেদৰে আমি দুয়ো অভিন্ন।

য়দা ক্ষীৰে চ ধাৱল্যং দাহিকা চ হতাশন

তথা ত্ৰয়িময়ী স্থিতিঃ ।

(ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ-কৃষ্ণখণ্ড-৬/২১৭-২১৮)

এনে ধৰণৰ ভাৱনাত অন্য পুৰাণতো পোৱা যায়। এই ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণৰে অন্য এক স্থানত কোৱা হৈছে যে—
‘আমি দুয়োৰে মাজত যি নৰাধমে ভেদ আনিব, তেওঁ চন্দ্ৰ সূৰ্য্য থকালৈকে ‘কালসূত্ৰ’ নামৰ নৰকত ভুগিব লাগিব—
আৱয়োৰ্ভদবুদ্ধি যঃ কৰোতি হি নৰাধমঃ ।

তস্য ৰাসঃ কালসূত্ৰে যাদচন্দ্ৰদিৱাকৰো ।।

(কৃষ্ণখণ্ড ১৫/৬৯)

পণ্ডিত গৰ্গাচাৰ্য্যৰ মতে, ৰাধা কৃষ্ণৰ অভেদত্ব প্ৰতিপাদনত ৰূপ, তেজ, গুণ, বুদ্ধি আৰু পৰাক্ৰমাদিৰ সৈতে সমানতা স্থাপন কৰিব পৰা গৈছে। ৰাধা আৰু কৃষ্ণক অভেদ বুলি মানি লোৱা—

দেৱীকৃষ্ণময়ী প্ৰোক্তা ৰাধিকা পৰদেৱতা ।

সৰ্বলক্ষ্মীময়ী সৰ্বক্ৰান্তিঃ সম্বোধিনী পৰা ।।

ৰুদ্ৰয়ামল তন্ত্রতো ৰাকিনী শক্তিক উত্তম বুলি বিবেচনা কৰি কোৱা হৈছে যে, সেই শক্তিৰ মাধ্যমেৰে ৰাধাৰেই

স্মৰণ কৰা হৈছে—

ততো ধ্যোয়া মহাৰিদয়া বাকিনী শক্তিকৃতমা ।

(কদ্ৰয়ামল, শ্লোক সংখ্যা-৩৫)

কৃষ্ণয়ামল তন্ত্ৰৰ মতে ভগৱান হ'ল সৰ্বেশ্বৰ আৰু
শ্ৰীৰাধা হ'ল সৰ্বশক্তিৰ পৰিসেৱিকা—

‘অহং সৰ্বেশ্বৰী ৰাধা, সৰ্বশক্তিসমম্বিতাং’

(কৃষ্ণয়ামল, অধ্যায় সংখ্যা- ১৬)

ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণত পঞ্চ প্ৰকৃতিৰ উপৰিও শ্ৰীৰাধাক
মূল প্ৰকৃতিৰ ৰূপত আৰু সৰস্বতী তথা লক্ষ্মী আদিৰ জননী
বুলিও মানি লোৱা হৈছে। ইয়াৰ উপৰিও শ্ৰীৰাধাৰ দ্বাৰা
গোপী মণ্ডলৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ, ৰাধাৰ অংগ ৰোমকূপৰ পৰা
গোপকন্যাৰ উৎপত্তি হোৱাৰ কথা বৰ্ণনা কৰা হৈছে, যি
সকলোবোৰেই ৰাধাৰ তুল্য।

শ্ৰীৰাধাৰ বিবাহ : ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ মতে শ্ৰীৰাধাৰ
বিবাহ শ্ৰীকৃষ্ণৰ লগত হোৱাৰ কথা উল্লেখ আছে। ভাণ্ডিৰ
বনত বৈদিক পৰম্পৰা অনুযায়ী ব্ৰহ্মাৰদ্বাৰা বিধি অনুসৰি
শ্ৰীকৃষ্ণৰ লগত শ্ৰীৰাধাৰ বিবাহ সম্পন্ন হৈ যায়। বিষ্ণু পুৰাণ
আৰু ভাগৱত পুৰাণত এই কথা পোৱা নাযায়। অৱশ্যে গৰ্গ
সংহিতাত এই কথাৰ উল্লেখ পোৱা যায়। প্ৰকৃতি পুৰাণত
শ্ৰীৰাধা আৰু শ্ৰীকৃষ্ণৰ বিবাহ সম্পৰ্কে উল্লেখ আছে। এই
পুৰাণ অনুসৰি শ্ৰীকৃষ্ণৰ উপৰিও শ্ৰীৰাধাৰ বিবাহ ‘ৰায়ন’
নামৰ বৈশ্যৰ লগত হোৱাৰ কথা উল্লেখ আছে। বিবাহৰ
সময়ত শ্ৰীৰাধা অৰ্জুনাৰ হয় আৰু বিবাহ স্থলিত ৰাধাই নিজৰ
ছায়া এৰি যায়। এই ছায়া ৰাধাৰ লগত ৰায়নৰ বিবাহ কাৰ্য
সম্পন্ন হৈ যায়। এই বিয়া ৰাধাৰ বাৰ (১২) বছৰ বয়সত
সম্পন্ন হৈছিল। মানবী যোনিত শ্ৰীৰাধাৰ এনে দুই ধৰণৰ
বিবাহৰ বৰ্ণনা একমাত্ৰ পুৰাণতহে পোৱা যায়। বিবাহ বৰ্ণনাৰ
উপৰিও আলোচ্য পুৰাণত শ্ৰীৰাধাৰ মন্ত্ৰ, ধ্যান,
ষোড়শোপচাৰ, পূজা তথা অনেক মাহাত্ম্য কথনৰ উপৰিও
স্ততিমূলক অনেক কাব্য চৰণ পোৱা যায়।

শ্ৰীৰাধাৰ দৰ্শন বৰ কঠিন কাম। ষাঠি হাজাৰ বছৰ

পুষ্কৰ তীৰ্থত তপ কৰাৰ পিছত ব্ৰহ্মাই শ্ৰীৰাধাৰ চৰণ দৰ্শন
কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ মতে শ্ৰীৰাধা কৃষ্ণ
এক মূৰ্ত্তিৰেই দুই ৰূপ। এই দুই ৰূপ তেজ, গুণ, পৰাক্ৰম
আৰু বুদ্ধিত এক সমান। পুৰাণকাৰ সকলৰ মতে এই দুই
ৰূপ এনে ধৰণে যুক্ত হৈ আছে যে, তাক স্ত্ৰী আৰু পুৰুষ
বুলি বেলেগে কল্পনা কৰিব নোৱাৰি। পুৰাণৰ মতে এই
দুয়োজনৰ এজনে আনজনৰ ধ্যানত সদায় নিমগ্ন হৈ থাকে।

সামৰণি :

শ্ৰীৰাধাৰ উৎপত্তিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ৰাধাই পৃথিৱীলৈ
অহাৰ কাৰণ, ৰাধাৰ স্বৰূপ আৰু প্ৰকৃতি, ৰাধাৰ বিবাহ,
ৰাধাৰ বিৰাটৰূপ, ৰাধাৰ দৰ্শন, শ্ৰীৰাধাৰ-কৃষ্ণৰ অভেদত্ব,
ইত্যাদিবোৰ কথা ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণত বিস্তৃত ৰূপত আলোচনা
কৰা হৈছে। এনেবোৰ আলোচনা বহু পুৰাণত পাবলৈ নাই।
কেৱল ভাগৱত পুৰাণত শ্ৰীৰাধা আৰু শ্ৰীকৃষ্ণ সম্বন্ধে কিছু
কথা পোৱা যায়। গতিকে ৰাধা তত্ত্ব চৰ্চাৰ বাবে বা আলোচনা
তথা বিশ্লেষণৰ বাবে ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণে এক বিশিষ্ট ভূমিকা
গ্ৰহণ কৰি আছে। ■■

গ্ৰন্থস্বৰ্ণ স্মিকাৰ :

(ক) অসমীয়া

- ১। শইকীয়া, লীলাৱতী- শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন(সম্পাদিত)
- ২। শৰ্মা, বৈকুণ্ঠনাথ- ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত পুৰাণ(সম্পাদিত)

(খ) হিন্দী

- ১। মিটল, দাৰিকা প্ৰসাদ- হিন্দী সাহিত্য মে ৰাধা জৱাহৰ
পুস্তকালয়, মথুৰা-১৯৭০চন।
- ২। মিশ্ৰ, জয়শংকৰ- প্ৰাচীন ভাৰত কা সামাজিক ইতিহাস।
বিহাৰ হিন্দী গ্ৰন্থ একাডেমী পাটনা-১৯৭৮ চন।

(গ) ইংৰাজী

- ১। Sheth, Surabhi- Encyclopedea of religion
and ethics-vol-xii, New Delhi-1979
- ২। Acharya, Krison Sharma, Sanskriti
Sansthan, Vednagar Bareli x.p1968.

(দেৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতা 'আমি দুৱাৰ মুকলি কৰোঁ'ৰ আধাৰত ৰচিত)

উন্মুক্তিৰ দুৱাৰ

ইন্দু প্ৰভা দেৱী

চাৰিওফালৰ ৰুদ্ধতাই যৌৱনৰ অস্ত্ৰাচলত তোমাক হতাশ কৰাৰ সময়তে তোমাৰ মেজৰ ওপৰৰ কিতাপৰ থাকত খোৱা এখন ছবিত তুমি অৰ্থ বিছাৰিলা দেৱকান্ত! দেশ বিদেশত কৰা যৌৱনৰ প্ৰেমপূৰ্ণ যাত্ৰাৰ পিছত ৰুদ্ধ হোৱা দুৱাৰ দেখি আতংকিত হৈ উঠিলা তুমি। তোমাৰ অন্তৰ আত্মাই হাহাকাৰ কৰি উঠিল-

জানোঁ মই গতি নাই গতিৰ বাহিৰে

কিন্তু যাত্ৰাৰ শেষত ক'ত মুকলি দুৱাৰ...

স্ববিৰতাৰ ভয়ানক পুখুৰীত জাপ মৰাৰ অসহায়তাক বিচূৰ্ণ কৰি তোমাৰ আধাৰ হৈ আহিল নিকোলাছ ৰ'ৰিকৰ সেই বিখ্যাত চিত্ৰশিল্প-And we are opening the gates। কলাসাধনাৰ নৈসৰ্গিক পথক আকোৱালি লবলৈ আতুৰ হৈ উঠিল তোমাৰ মন। তুমি গতিময়তাৰ গানগালা হয়তো তাৰ পিছত, সেই কথাবোৰ অলিখিত থাকি গ'ল কবিতাত।

এৰা কবি দেৱকান্ত, বন্ধ দুৱাৰৰ ভিতৰত নিশ্চল হৈ পৰি থকা যে কি কঠিন! এই কথা তোমাকৈয়ো বেছিকৈ জনা হৈছে মই। এৰা! মই। তোমাৰ কবিতা পঢ়ি আপ্লুত হোৱা ময়োতো গতিৰে স্তৰক আছিলোঁ। নিজাকৈ সুৰ দিছিলো গতিত আৰু হেৰাই গৈছিলো তাৰ আৱৰ্তত। সঁচাকৈ কৈছোঁ, মই কেতিয়াও ভাগৰি নোযোৱা ছন্দ আছিলো, কেতিয়াও ৰৈ নিদিয়া জলপ্ৰবাহ...।

কিন্তু, অ' কবি! কোন বাটেদি আহি আহি মেলিলোহি এই পৃষ্ঠা? এতিয়া জানা? মোৰ ভৰিৰ নুপুৰৰ ধ্বনি বন্ধ

হৈছে আৰু এই ভয়ানক নিস্ক্ৰান্ততাই আহত কৰিছে মোক। ৰুদ্ধ দুৱাৰ খুলিবলৈ মোকো এপাত বাদুলী সঁচাৰ লাগে.. নৃত্যময় গতি লাগে জলপ্ৰবাহৰ দৰে অনিৰুদ্ধ। কিন্তু সেই বাদুলী সঁচাৰ হেৰাই গৈছে, হেৰাই গৈছে গতিৰ গীত। ক'ত ওলালোঁহি বাৰু..., ইয়াত চোন কেৱল চুৰি হয়, কেৱল চুৰি!..

মোৰো মেজত ৰ'ৰিকৰ ছবি আছিল। ছবিখনচোন হেৰাইছে। এতিয়া না ইফালে যাব পাৰো, না সিফালে...মোৰ জীৱনৰ ছন্দ চুৰি হৈ গ'ল, চুৰি হৈ গ'ল জলপ্ৰবাহৰ সোঁত।..

কোনোবাই কোৱা কথা মনলৈ আহিছে— মৰুভূমি মোৰ সোঁফালে নহয়, মৰুভূমি মোৰ বাওঁফালে নহয়, মৰুভূমি মোৰ আগফালে নহয়, মৰুভূমি মোৰ পিছফালে নহয়, মৰুভূমি মোৰ বুকুৰ মাজত। আজি ৰুদ্ধতা আৰু স্ববিৰতাৰ এই নিৰ্জন পাৰ শুকান মৰুভূমিৰ দৰে লাগিছে আৰু সেই মৰুভূমি নিজৰ বুকুত অনুভূত হৈছে।

কালিলৈকে জীয়াই আছিলোঁ মই। মোৰ লগত ছন্দ আছিল, স্পন্দন আছিল, সপোন আছিল। কালিলৈকে মোৰ মান আছিল, স্থান আছিল, ছবি আছিল উজ্বল। কিন্তু, কিন্তু বিশ্বাস কৰিবা? আজি এটা বন্ধ দুৰ্গন্ধ ক'লা পুখুৰীত জাপ মাৰিবলৈ থিয় দি আছোঁ। এই পুখুৰীতে কোনোবাই মোৰ নুপুৰ চুৰ কৰি পেলাই দিলে। মোৰ প্ৰবাহিনী ছন্দৰ টো চুৰ কৰি এই পুখুৰীতে পুতি থলে তোনোবাই। জানা দেৱকান্ত, কোনে?..

এই সভ্যতাই।

তুমি হয়তো নাজানা মই এগৰাকী ষাঠীৰ দেওনা কেতিয়াবাই পাৰ হোৱা বৃদ্ধা। বৃদ্ধা হ'লেও জন্মৰ পৰা কেতিয়াও ভাগৰি নোযোৱা এই দুখন ভৰি, ঘৰৰ সমগ্ৰ আত্মীয়ক একেলগে আগবঢ়াই নিয়া মোৰ এই দহখন হাত, বাৰীত লহপহকৈ বাঢ়ি অহা শাকপাতৰ বাবে নহয়, এতিয়া তৰুণ হৈ উঠা তেতিয়াৰ স্কুলীয়া ছাত্ৰছাত্ৰীক আখৰ শিকাই ভাঙি যোৱা নখ, ক'তা একোয়েইচোন ক্লাস্ত হোৱা নাছিল। এতিয়াও মই ৰুমানত ফুল বাচিব পাৰিলোঁ হয়, সেই ফুলত সুবাস ভৰাই দিব পাৰিলোঁ হয়। কিন্তু, মোৰ ৰুমানৰ ফুল আধৰুৱা হৈ থাকিল, ফুল সুবাস অবিহনে অপূৰ্ণ হৈ থাকিল।

এজনী বৃদ্ধাক ধৰাশায়ী কৰি অটুহাস্য কৰিলে সময়ে। অপমান আৰু ঘৃণাৰে উপচি স্তব্ধ হৈ ৰ'লো মই।

সি কান্দিলেনে? ...কান্দিলে জানো? কিয় কান্দিব? তাৰ লেউলেউ আঙুলিবোৰে নাবালিকাৰ পাখি কাঢ়ি কাঢ়ি ডেউকা উঘালিছে, মুমূৰ্ষু বৃদ্ধাৰ ধূষৰ চকুত, কলিজাত খোঁচ মাৰিছে। কিয় কান্দিব?

জাপ মাৰিবলৈ থিয় দিছোঁ দেৱকান্ত সভ্যতাই নিৰ্মাণ কৰা এই কদৰ্য পুখুৰীত! হয়, শেষবাৰৰ বাবে চকুৰ পতা জপাব খুজিছোঁ!...

কিন্তু এক লহমাত অকস্মাত এই ছন্দ পতন কিয়?

কি আচৰিত!

প্ৰায় মুদ খাব ধৰা চকুৰে কি দেখিছোঁ মই? কি দেখিছোঁ? মোৰ চকুৰ ভ্ৰম এয়া? মনৰ ভ্ৰম?

এই পুখুৰীচোন এতিয়া মোৰ দৰে অসহায়। ইয়াক ৰুদ্ধ বুলি জানিছিলোঁ, কিন্তু ইমান ব্যথিত ই, জনা নাছিলোঁ। পুখুৰীটোয়ে মোৰ দুচকুলৈ বৰকৈ চোৱা যেন লাগিছে।

ইমানদিনে ছিঙি ভাঙি উঘালি পেলোৱা অগনন পাখিবোৰ, ওঁঠৰ গীতবোৰ, ভৰিৰ ছন্দবোৰ, নূপুৰবোৰ, টোবোৰ, চকুৰ পোহৰবোৰ সকলো নিজৰ অন্ধকাৰ তলিৰ পৰা উলিয়াই সভ্যতাৰ চোতালত মেলি দিবলৈ ই মোৰ নিচিনা অভিমানী এযোৰ চকু বিচাৰি ৰৈ আছে নেকি বাৰু! এই শ্বাসৰুদ্ধ পুখুৰীটোয়ে ৰ'ৰিকৰ চিত্ৰশিল্পৰ দৰে দুৱাৰ দেখা পাইছে নেকি বাৰু মোৰ চকুত?

অকস্মাত কিয় এই পুখুৰীটোক ৰিক্ত হোৱাকৈ উবুৰিয়াই দিবলৈ হঠাৎ ইমান মন গৈছে মোৰ এতিয়া? তাৰ উন্মুক্ত দুৱাৰ হবলৈ কিয় অস্থিৰ হৈ উঠিছে হঠাতে? কিয় আকৌ জীৱনৰ পক্ষত থিয় দিবলৈ ব্যাকুল হৈ উঠিছোঁ? কিয়?

সঁচাকৈ কৈছোঁ, অন্য এটা যাত্ৰাৰ দুৱাৰ হবলৈকে মেল খাব ধৰিছে চোৱাচোন, জাপ মাৰিবলৈ মুদিব ধৰা মোৰ চকুৰ পতায়োৰ!... দেৱকান্ত!... অ দেৱকান্ত!... ■■

সহযোগী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়। লেখিকাৰ কেইখনমান প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ হ'ল— মাধৱ কন্দলীৰ অসমীয়া ৰামায়ণৰ নেপালী অনুবাদ, শব্দ-শিল্পৰ কাৰুকাৰ্য, জলপ্ৰপাত (কবিতা সংকলন) আদি।

WOMAN AS OTHER : SIMONE DE BEAUVOIR

 Pranati Devi

“One is not born, but rather becomes a woman”- Simone De Beauvoir

Simone De Beauvoir, the most prominent French existentialist thinker and a feminist theorist has philosophised the issue of women’s measurable condition in society and prescribed some demands for women’s emancipation. In her multifaceted investigation, she discovers that woman is constantly defined as the ‘Other’ by the man who takes the role of the self. Investigating the man-woman relationship. Beauvoir says, ‘woman is the incidental, the inessential, as opposed to the essential’. Man is the subject, he is the absolute, but woman is the Other’, the object. She is defined and differentiated with reference to man and not with reference to her.

Beauvoir was mostly concerned with the ethical responsibility that an individual has to him or herself or other individuals or to oppressed groups. Her life itself was a source of inspiration for women independence. As an

eminent writer, she won the Prix Goncourt, the prestigious French literary award for her novel “The Mandarins”(1954). She was a life-long companion of Famous French existentialist thinker Jean Paul Sartre. But unlike Sartre, her direction was mainly towards women’s oppression and their roles that they played in society.

Beauvoir who is close to the beginning of the second wave feminist movement has elaborately discussed this issue in her famous work *The Second Sex*, published in 1949. This work is found to be the greatest contribution to the field of philosophy, feminism and women studies and thought to be the source of inspiration for women’s liberation movement especially second and third wave feminist movement. In this work she opines that throughout history women have passively accepted their roles that have been assigned to them by the society. The main thesis of the work revolves around the idea that women has

been held in a relationship of long-standing oppression to man through her relegation to being man's 'Other'.

The Second Sex consists of two volumes: the first volume focuses on the 'facts and myths' about women and the second volume describes women's 'lived experiences' related to her female character. The facts and myths of women are investigated from the perspectives of historical materialism, biology, literature, anthropology, and psychoanalysis. From the biological and historical perspectives, Beauvoir points out that it is no one but women who only experience certain phenomena like pregnancy and menstruation. For Beauvoir, these phenomena must be considered as the differentiating marks between male and female. Similarly, the psychoanalytic description expresses that women have been depriving from enjoying the reality of her choice. But Beauvoir opines that none of these theories fully explains the disadvantageous position of women in the society, although the contribution of these theories can no way be ignored in explaining the situation of women and identifying her designation as Other sex. In her opinion, the whole picture of women cannot be accounted by these theories. Beauvoir therefore disputes the explanations of these theories. She believed that the problems of the society can be solved by the class struggle to some extent, but it cannot be considered as the effective way for inspiring women's movement. In one chapter of this book, she of

course admits that though the traditional system of oppression continues till date, women's situation in modern period is slightly improved by approving rights for them. However, Beauvoir points out that, in fact, all these theories fail to touch every aspect of women's situation.

The last part of this volume tells how women are depicted in myths through the literary texts. The myths about women refer to the myth of the 'eternal feminine' which includes the concepts of mother, motherland and nature. In the myths, women were represented in the form of idols which denies not only their individuality, but also their different positions where they have been placed. In Beauvoir's consideration, these myths and literary representations play a negative role that affects women in their day-to-day lives.

The second volume of the book describes women's 'lived experiences' related to her sex and her reaction towards it. This volume begins with Beauvoir's most famous assertion, 'One is not born, but rather becomes a women'. By this statement, she refuted the fundamental features of essentialism, the theory which tries to establish that women are born 'feminine'. Beauvoir claims that women are the product social construction. She observes how women instead of enjoying freedom and expressing creativity in her work, are forced into repetitive life of existence of having children and tending household work. Starting from childhood at

each stage of life, women are forced to surrender their claims and freedom by accepting passive role for man's demands. Of course, Beauvoir discusses in '*The Ethics of Ambiguity*' that there are three particular inauthentic attitudes *i.e.* 'the narcissist', 'the women in love' and 'the mystic' in which women deny their freedom and submerge it into the object.

In this volume, Beauvoir also refers to the different roles of women that they can play in the society and describes the ways how the modern women are thinking about the reclamation of their independence. The significant fact which Beauvoir highlights is that in playing the assigned roles in society, women are always aware of their limitations that causes to feel them inferior and it forces them to react to their situations. Finally, Beauvoir finds out that the genuine equality between men and women has not yet been achieved, but optimistically she notes that if equal opportunities would have enjoyed by women, she can achieve as much as men can do. Beauvoir concludes her work by prescribing certain measures, such as universal child care, equal education, economic freedom and independence from men for women's emancipation. She demands that women should be allowed to transcend herself through her free choice of activity though it may entail danger, risk and uncertainty for her.

Through this work, Beauvoir primarily asserts that women are fundamentally

oppressed and have been defined as the Other by the men in every level. The title 'Other' is based on the dominance of men over women in the powerless state where women are not enjoying physical, financial and intellectual independence and it has been solidified through the codes of law. The fact is investigated by Beauvoir not from social and historical perspective but mainly from an existentialist perspective. She describes this issue by distinguishing men as subject and essential and women as object and inessential, similarly men as transcendence and women as immanence. For the existentialist thinkers, man's existence is an interplay between finite and infinite, limited and unlimited, temporal and eternal, and immanence and transcendence. Though men's existence is finite, he can surpass or transcend himself to the level of infinite by realising his authentic existence. For Beauvoir, transcendence is the goal of life which can be realised through his or her project of life. Thus, transcendence is the end and one's freedom of choice is the means to achieve the goal. In this regard, Beauvoir says that men have been privileged to express his nature of transcendence through his project, but women have been forced to work in repetitive and uncreative life which is nothing but a life of immanence. Beauvoir investigated how this unequal relationship emerged and continue to exist till date. Her main thesis is that each individual should define himself or herself according to his or her project

of life in corollary with his existential freedom of choice and responsibility.

The category of the *Other* is as primordial as consciousness itself. In most primitive societies, in the most ancient mythologies one finds the expression of duality –that of the Self and the Other. It was not dependent upon any empirical facts. It is revealed in such works as that of Granet on Chinese thought and those of Dumézil on the East Indies and Rome. The feminine element was at first no more involved in such pairs as Varuna –Mitra, Uranus-Zenous, Sun-Moon, and Day–Night than it was in the contrasts between Good and Evil, Lucky and Unlucky auspicious, right and left. Otherness is a fundamental category of human thought.

The attempted definition ‘woman as other’ is a relational theory of femininity. The humanity is male and man defines woman not as herself but as relative to him; she is not regarded as an autonomous being. This theory also asserts that gender is not an essential characteristic of people but a construct of socialization. Beauvoir therefore asserts that ‘One is not born, but rather becomes a woman’. By this statement, Beauvoir wants to mean that the roles that we associate with women are not given to them in birth, by virtue of their biology, but they are socially constructed. It also expresses that the gender male is a biological fact but the gender female is socially

constructed. Of course the female is female by virtue of a certain lack of qualities. Aristotle said, “we should regard the female nature as afflicted with a natural defectiveness.”

This idea is related to the existentialist concept of freedom. If someone is taught to look herself as woman with a fixed code of life then she will definitely go for certain definite work, job and activity in family that affect her freedom. Existentially she will be alienated from her authentic self. As such she will not be regarded a subject or self but an object or Other. So, to emancipate woman is to let her have independent existence and to recognize each other as subject. To gain the supreme victory, it is necessary for one thing, that by and through their natural differentiation men and women unequivocally affirm their brotherhood.

All these concepts are related to the basic concepts of the three waves of feminism. Feminist thoughts are divided into categories known as first wave, second wave, postfeminism, and third wave. Moreover, it must be admitted that all these views are related to customs, culture and tradition of a society. Each society has its own tradition and culture. As Marliyn Frye, an American philosopher and radical feminist theorist points out, “Thought is universal, but philosophy is local-temporally, culturally and historically specific.” ■■■

সমাজত বৃদ্ধি পোৱা নাৰী নিৰ্যাতনৰ ঘটনাৰ বাবে দায়ী কোন ?

অৰবিন্দ কুমাৰ শৰ্মা

যিখন সমাজত নাৰীক উপযুক্ত সন্মান দিয়া নহয়, সেইখন সমাজে কেতিয়াও নিজকে উন্নত সমাজ বুলি দাবী কৰিব নোৱাৰে। দেশত প্ৰতিদিনে বৃদ্ধি পোৱা নাৰী নিৰ্যাতনৰ ঘটনাই সমাজৰ ওপৰত এনে কিছুমান প্ৰশ্নৰে অৱতাৰণা কৰিছে। আমাৰ ভাৰতবৰ্ষত য'ত নাৰীক দেৱীৰ অৱতাৰ ৰূপত পূজা কৰা হয়, সেইখন দেশত বৰ্তমান সময়ত নাৰী নিৰ্যাতনৰ ঘটনা হ্রাস পোৱাতো দূৰৰে কথা ই দিনক দিনে বাঢ়িহে যাব ধৰিছে। নাৰী নিৰ্যাতন যেনে— বিবাহ-বিচ্ছেদ, ধৰ্ষণ, যৌতুক আদিৰ দৰে ঘটনাবোৰ আমি নিতৌ বাতৰি কাকত, দূৰদৰ্শন, ৰেডিঅ', ইণ্টাৰনেট আদিৰ জৰিয়তে দেখিবলৈ, শুনিবলৈ আৰু পঢ়িবলৈ পাওঁ। সমাজত এনেকুৱা লোকো আছে যিসকলে নাৰী নিৰ্যাতনৰ বিৰুদ্ধে মাত মতিব খোজে। এনেকুৱা লোকো আছে যিসকলে এই নিৰ্যাতনৰ বহস্য উদঘাটন কৰিব বিচাৰে। এই ঘটনাবোৰৰ অন্তৰালৰ কাৰণ যিয়েই নহওঁক কিয় নিৰ্যাতনৰ চিকাৰ প্ৰতিগৰাকী মহিলাৰ জীৱন দুৰ্বিসহ হৈ পৰে। নাৰী নিৰ্যাতন যেনে— ধৰ্ষণৰ চিকাৰ হোৱা যিকোনো যুৱতীৰ জীৱন অন্ধকাৰময় হৈ পৰে। সমাজত এনে বহুতো ঘটনা দেখিবলৈ পোৱা যায় যে নিৰ্যাতনৰ চিকাৰ যুৱতীয়ে মৃত্যুকো আঁকোৱালি ল'বলগীয়াত পৰে। তেনেকুৱা যুৱতীৰ বিবাহ আদি সামাজিক বন্ধনতো আউল লাগে। এনে

যুৱতীয়ে নিজৰ পৰিয়াল, সমাজ আদিৰপৰা উৎপীড়ন সহ্য কৰিবলগীয়াত পৰে। সমাজৰ লোকৰ বাহিৰেও ইন্দ্ৰ-কুটুম্ব তথা পৰিয়ালৰ সদস্যয়ো তেওঁলোকক ভাল দৃষ্টিৰে চাব নিবিচাৰে। এইসকল লোক নিৰ্যাতিতা যুৱতীগৰাকীৰ বিপৰীতে সমাজখনৰ প্ৰতিহে অধিক সচেতন হৈ পৰে।

বাস্তৱিকতে সমাজৰ এনেকুৱা দৃষ্টিভংগীয়ে নিৰ্যাতনৰ চিকাৰ মহিলাসকলক একপ্ৰকাৰ মানসিক ৰোগী কৰি তোলে। যদি পৰিয়াল তথা সমাজে সেই মহিলাগৰাকীক ভাল দৃষ্টিৰে চাই তেতিয়া হ'লে তেওঁ সুন্দৰ সুখময় জীৱন অতিবাহিত কৰিব পাৰে। কিন্তু এনেকুৱা প্ৰায়ে হোৱা দেখা নাযায়। ধৰ্ষণৰ চিকাৰ মহিলা, যুৱতী আদিয়ে অনেক সময়ত আত্মহত্যাৰ দৰে কঠোৰ পথ ল'বলৈ বাধ্য হৈ পৰে আৰু নিজৰ জীৱন ধ্বংস কৰে। আজি যদি আমি চাবলৈ বিচাৰো তেনেহ'লে দেখিবলৈ পাওঁ যে দেশৰ বিভিন্ন ঠাইত ধৰ্ষণৰ সমস্যাই ভয়ানক ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। ইয়াৰ অন্তৰালত বিভিন্ন কাৰণ থাকিব পাৰে।

সমাজৰ কিছুসংখ্যক লোকে ক'ব বিচাৰে যে ধৰ্ষণৰ বাবে উৎসাহ যোগোৱাৰ এটা কাৰণ দূৰদৰ্শনৰ চেনেলসমূহত দেখুওৱা যৌন সম্পৰ্কীয় উত্তেজনামূলক কাৰ্যক্ৰম। কিছুমানে আকৌ এইটোও ক'ব খোজে যে যুৱতী

তথা মহিলাসকলে পৰিধান কৰা ছুটি ছুটি পোছাকবোৰো ইয়াৰ কাৰণ হ'ব পাৰে। মানুহৰ জঘন্য মানসিকতাও ধৰ্মৰণ এটা কাৰণ হিচাপে বিবেচনা কৰিব পাৰি।

পুৰুষে যদি নাৰীক ভাল দৃষ্টিৰে চাই তেতিয়া হ'লে ধৰ্মৰণ দৰে জঘন্য কাণ্ড কেতিয়াও সংঘটিত হ'ব নোৱাৰে। কিছুমান আকৌ আমাৰ দেশৰ দুৰ্বল আইন ব্যৱস্থাকো ইয়াৰ বাবে জগৰীয়া কৰিব বিচাৰে। দেশত এনেকুৱা কঠোৰ আইন প্ৰণয়ন হ'ব লাগে যাতে ধৰ্মৰণৰ কাৰণে উদ্যত অপৰাধীয়ে এই কুকৃত্য কৰাৰ আগতে হেজাৰবাৰ ভাবিবলৈ বাধ্য হয়। আমি সকলোৱে যদি বিচাৰোঁ তেনেহ'লে ধৰ্মৰণ, যৌতুক আদিৰ দৰে সামাজিক ব্যাধিবোৰ বহু পৰিমাণে লাঘৱ কৰিব পৰা যায়। আমি সকলোৱে নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক ভাল সংস্কাৰ দিব লাগে। আমি নিজৰ সন্তানক নাৰীক সন্মান কৰাৰ কথা শিকাব লাগে, যাতে তেওঁলোকে নাৰীক দেৱীৰ অৱতাৰৰূপে গণ্য কৰিব পাৰে। আমি যদি চাওঁ, আমাৰো নিজৰ ভগ্নী, মা আছে। আমি আনৰ মা-ভনীকো নিজৰ দৰে জ্ঞান কৰিব লাগে। তেওঁলোকক কেতিয়াও বেয়া দৃষ্টিৰে চাব নালাগে। সমাজৰ

লোকে নিজৰ নিজৰ সন্তানক দিয়া উচিত শিক্ষাই সমাজৰ ভালেখিনি পৰিৱৰ্তন আনিব পাৰে। আমি কেৱল লক্ষ্য ৰাখিব লাগিব যাতে সন্তানে বাল্যকালৰ পৰাই উচিত শিক্ষা লাভ কৰিব পাৰে। আজিৰ শিশুৱেই কাইলৈ দেশৰ ভৱিষ্যৎ নাগৰিক। যেতিয়া শিশুৱে বাল্যকালতে কিবা বেয়া শিক্ষা ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে তেতিয়া সেই শিশুৰ সম্পূৰ্ণ জীৱন ধ্বংসৰ দিশে গতি কৰে আৰু নানা ধৰণৰ অপকৰ্মত লিপ্ত হৈ পৰে। আমি নিজৰ সন্তানৰ উপৰিও আনৰ সন্তানৰ ওপৰতো চকু ৰাখিব লাগে যাতে সিহঁতে সমাজত ভাল পথ বিচাৰি ল'ব পাৰে।

মহিলা সবলীকৰণৰ ওপৰতো আমি বিশেষ গুৰুত্ব দিব লাগে। ইয়াৰ বাবে এইটো অতি প্ৰয়োজনীয় যে সমাজত পুৰুষ আৰু মহিলা দুয়োয়ে যাতে সম-অধিকাৰ লাভ কৰে। আমি ল'ৰাই হওঁক বা ছোৱালীয়েই হওঁক প্ৰত্যেককে সমদৃষ্টিৰে চাব লাগে। ল'ৰা বা ছোৱালী বুলি সিহঁতৰ মাজত কেতিয়াও কোনো ধৰণৰ ভেদাভেদৰ সৃষ্টি কৰিব নালাগে। এখন সুস্থ সমাজেহে নাৰী নিৰ্যাতন ৰোধ কৰাত যথেষ্ট অৰিহণা যোগাব পাৰে। ■■

লেখক বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ হিন্দী বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক

আমি সামান্য কামকো ঘৃণা কৰা উচিত নহয়। যি মানুহে অতি সৰু কাম কৰে তেওঁ ডাঙৰ কাম কৰাজনতকৈ অলপো সৰু নহয়। কৰ্তব্যৰ ধৰণ দেখি নহয়, কৰ্তব্য সাধনৰ ধৰণ দেখিহে মানুহক বিচাৰ কৰিব লাগে।

—স্বামী বিবেকানন্দ

নাৰী নিৰ্যাতন আৰু আইনী ব্যৱস্থা

চিত্ৰৰঞ্জন ওজা

'The empowered woman is powerful beyond measure and beautiful beyond description.'-Steve Maraboli

মানৱ সৃষ্টিৰ মূল উৎস হৈছে নাৰী। নাৰী হ'ল শক্তি স্বৰূপা, নাৰী অবিহনে সকলো অসাৰ। অথচ ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ দিনৰ পৰা বৰ্তমানৰ সময়লৈ নাৰী নিৰ্যাতিত হৈ আহিছে। শিক্ষাৰ প্ৰচাৰ, সমাজ সচেতনতা, অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ পিছতো সকলো ধৰ্ম, ভাষা, জাতি-জনগোষ্ঠীয় লোকৰ মাজত নাৰী নিৰ্যাতনৰ ঘটনা ঘটিয়ে আছে।

নাৰী নিৰ্যাতন ৰোধ কৰিবলৈ কেইবাখনো আইন চৰকাৰে প্ৰণয়ন কৰিছে। বহু চৰকাৰী-বেচৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানে এইক্ষেত্ৰত কাম কৰি আছে। কিন্তু কাৰ্যক্ষেত্ৰত দেখা গৈছে যে বহুতো শিক্ষিত নাৰী এই আইনবোৰৰ বিষয়ে জ্ঞাত নহয়। সেয়ে এই লিখনিৰ জৰিয়তে একবিংশ শতিকাত চৰকাৰে প্ৰণয়ন কৰা দুখন আইনৰ বিষয়ে সম্যক ধাৰণা দিবলৈ প্ৰয়াস কৰিলোঁ।

এই আইন দুখন হ'ল—

(১) ঘৰুৱা হিংসা আইন ২০০৫ আৰু

(২) কৰ্মস্থানত যৌন নিৰ্যাতন (প্ৰতিৰোধ, নিষিদ্ধকৰণ

আৰু প্ৰতিকাৰ) আইন-২০১৩।

কেৱল স্বামীৰ গৃহতে নহয়, নাৰী নিজৰ পিতৃগৃহতো নিৰ্যাতিত হ'ব পাৰে। ৰাষ্ট্ৰীয় পৰিয়াল স্বাস্থ্য সমীক্ষা অনুযায়ী ভাৰতৰ ৩১ শতাংশ মহিলা (১৫ বছৰৰ ওপৰৰ) ঘৰুৱা হিংসাৰ সন্মুখীন হয়। তাৰ এশ শতাংশ মহিলাইহে

আইনৰ ওচৰ চাপে আৰু নব্বৈ শতাংশই নীৰৱে সহ্য কৰি যায়। নিৰ্যাতিত মহিলাই ঘৰুৱা হিংসা আইন ২০০৫ জৰিয়তে মহিলা সুৰক্ষা বিষয়া আৰু তেওঁৰ কৰ্মীবৃন্দ, আশ্ৰয় গৃহ, আৰক্ষী তথা চিকিৎসা বিষয়া বা কোনো পঞ্জীভুক্ত মহিলা সংগঠনৰ সহায় লাভ কৰিব পাৰে যাৰ দ্বাৰা নিৰ্যাতিত মহিলাগৰাকী সাময়িকভাৱে কিছু আইনী সুৰক্ষা পাব পাৰে। দ্বিতীয়তে এই আইনে নিৰ্যাতিত মহিলাগৰাকীক স্বামীৰ গৃহত বাস কৰাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰে। তৃতীয়তে, মহিলাগৰাকীক ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰি যৌতুক দাবী কৰা, কৰ্মস্থান আৰু আন স্থানত ভাবুকি প্ৰদান কৰা আৰু মহিলাগৰাকীক সহায় কৰা পৰিয়ালৰ লোক বা আন লোকক অসুবিধা দিব নোৱৰা আদি আইনখনৰ কেইটামান ইতিবাচক দিশ। মহিলা সুৰক্ষা বিষয়া, আশ্ৰয় গৃহ ইত্যাদিয়ে সাময়িকভাৱেহে মহিলাগৰাকীক সুৰক্ষা বা আশ্ৰয় প্ৰদান কৰে। আশ্ৰয় গৃহত মহিলাগৰাকীয়ে অধিকতম ছমাহৰ বাবে আশ্ৰয় পায় আৰু সেই ছমাহৰ ভিতৰত মহিলাগৰাকীয়ে নিজৰ আৰ্থিক সংস্থাপনৰ লগতে স্থায়ী ঠিকনাও নিশ্চিত কৰিব লাগে।

আইনখনৰ এক কাৰিকৰী অসুবিধা হৈছে জিলা সমাজ কল্যাণ বিষয়াজনেই মহিলা সুৰক্ষা বিষয়া হিচাপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰে, যাৰ বাবে জিলা সমাজ কল্যাণ বিষয়াই অতিৰিক্ত দায়িত্ব ল'বলগীয়া হয়। ইয়াৰ উপৰি বহুক্ষেত্ৰত ন্যায়ালয়, সুৰক্ষা বিষয়া, আৰক্ষী বিষয়া, মহিলা সংগঠনৰ

সদস্য আটাইয়ে নিৰ্যাতিত মহিলাগৰাকীক তেওঁৰ সিদ্ধান্তক পুনৰ বিবেচনা কৰিবলৈ প্ৰস্তাৱ দিয়া কাৰ্যই আওপকীয়াভাৱে মহিলাগৰাকীৰ উপকাৰ কৰাৰ পৰিৱৰ্তে নিৰ্যাতনৰ মুখলৈ পুনৰাই ঠেলি দিয়াহে হয়। এনেবোৰ আশোঁৱাহৰ বাবে আইনখনে আশা কৰা মতে মহিলাক সুৰক্ষা প্ৰদান কৰাত সফল হ'ব পৰা নাই।

সমাজত নাৰী সবলীকৰণৰ ওপৰত চৰকাৰে গুৰুত্ব দি আহিছে আৰু শিক্ষিত নাৰীৰ সংখ্যা দিনক দিনে বাঢ়িছে। চৰকাৰী চাকৰিৰ ত্ৰিশ শতাংশ পদ মহিলাৰ বাবে সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ লগে লগে চৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানত কাম কৰা নাৰীৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পাইছে। কিন্তু দুখৰ কথা যে চৰকাৰী বা বেচৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানত কাম কৰা নাৰী প্ৰতিদিনে যৌন নিৰ্যাতন, উৎপীড়নৰ সন্মুখীন হৈ আছে। শেহতীয়াকৈ স্বেচ্ছাসেৱী অনুষ্ঠান নৰ্থ-ইষ্ট নেটৱৰ্ক আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে চলোৱা যৌথ সমীক্ষাত দেখা গৈছে যে অসমৰ চৰকাৰী-বেচৰকাৰী কাৰ্যালয়ত ৪১ শতাংশ মহিলা কৰ্মচাৰী ওপৰালা বা সহকৰ্মীৰ দ্বাৰা যৌন নিৰ্যাতনৰ বলি হয়। প্ৰতিবেদনৰ মতে কৰ্মক্ষেত্ৰত ৩৫.৭ শতাংশ মহিলাই যৌনগন্ধী মন্তব্যৰ সন্মুখীন হোৱাৰ বিপৰীতে ৩২.৭ শতাংশই পুৰুষ সহকৰ্মীৰপৰা অশ্লীল অংগী-ভংগীৰ সন্মুখীন হৈছে। ইয়াৰ উপৰিও ১৫.২ শতাংশ মহিলা পুৰুষে ইচ্ছাকৃতভাৱে গা ঘহোৱা, সাবতি ধৰা, যৌন নিৰ্যাতন চলোৱা, যৌন নিগ্ৰহৰ চেষ্টা কৰা ইত্যাদি শাৰীৰিক নিৰ্যাতনৰ সন্মুখীন হৈছে। এইটো নিশ্চয় এখন সভ্য সমাজৰ বাবে উদ্বেগজনক কথা।

এইখিনিতে উল্লেখ কৰিব পাৰি মি টু আন্দোলনৰ কথা। ২০০৭ চনত আমেৰিকাৰ তাৰানা বাৰ্কে (Tarana Burke) 'মি টু' শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছিল কৰ্মস্থানত যৌন নিৰ্যাতনৰ বিপৰীতে মাত্ৰ মতিবলৈ সকলো মহিলাক আগবাঢ়ি আহিবলৈ। এক দশকৰ ভিতৰত 'মি টু' আন্দোলন গোটেই বিশ্বত বিয়পি পৰে। ভাৰতবৰ্ষ এইক্ষেত্ৰত পিছ পৰি থকা নাই। ২০১৮ চনত বহুগৰাকী প্ৰতিষ্ঠিত নাৰীয়ে তেওঁলোকৰ ওপৰত চলা নিৰ্যাতনৰ বিষয়ে খোলোচা

কৰে আৰু এই ঘৃণনীয় কামত জড়িত দেশৰ নামী-দামী অভিনেতা, চিনেমা পৰিচালক, শিল্পী, ৰাজনীতিবিদসকলক ভৰ্তসনা কৰে।

কৰ্মস্থানত নাৰী নিৰ্যাতনৰ এক ঘৃণনীয় ঘটনা ঘটিছিল ৰাজস্থানৰ ভাটেৰী গাঁৱত ১৯৯২ চনত। ৰাজস্থানৰ এক অখ্যাত গাঁৱত ভাৰবী দেৱী নামৰ এগৰাকী মহিলা এটা সামাজিক প্ৰতিষ্ঠানত চাকৰি কৰিছিল। তেওঁৰ মূল কাম আছিল গাঁৱত বাল্য বিবাহ বন্ধ কৰা। ৰাজস্থানৰ ভাটেৰী নামৰ গাঁওখনৰ ৰামকৰণ গুজ্জাৰৰ কন্যা শিশুৰ বিবাহত বাধা দিয়া বাবে গাঁৱৰ উচ্চবৰ্ণৰ লোকসকল নিম্নবৰ্ণৰ ভাৰবী দেৱীৰ ওপৰত খৰ্গহস্ত হৈ পৰে। ১৯৯২ চনৰ ২২ ছেপ্টেম্বৰত ভাৰবীয়ে পতি মোহনলালৰ লগত পথাৰত কাম কৰি থকা অস্থাত পাঁচজন লোকে মোহনলালক মাৰপিট কৰি অচেতন কৰি তোলে আৰু ভাৰবীক দলবদ্ধ ধৰ্ষণ কৰে। পিছত পৰিয়ালটোক সামাজিকভাৱে বহিষ্কাৰো কৰে। আৰক্ষীয়ে প্ৰথমে ধৰ্ষণৰ অভিযোগ ল'বলৈ অস্বীকাৰ কৰে। স্বাস্থ্য পৰীক্ষাৰ বাবে ভাৰবী চিকিৎসালয়ত উপস্থিত হোৱাত জয়পুৰৰ চিকিৎসা কৰ্মীসকলে মেজিষ্ট্ৰেটৰ নিৰ্দেশ নোপোৱালৈকে পৰীক্ষা নকৰাৰ সিদ্ধান্ত লয়। ফলস্বৰূপে ৪৮ ঘণ্টাৰ পিছত স্বাস্থ্য পৰীক্ষা লোৱা হয়, যদিও আইনৰ নিয়মত ধৰ্ষণৰ ঘটনা থানাত জনোৱাৰ ২৪ ঘণ্টাৰ ভিতৰত স্বাস্থ্য পৰীক্ষা কৰা বাধ্যতামূলক। ধৰ্ষণৰ দুবছৰ পিছত অভিযুক্তসকলক ন্যায়ালয়ে নিৰ্দোষী ঘোষণা কৰে এই যুক্তিত যে ভাৰবী দেৱীৰ স্বাস্থ্য পৰীক্ষা ৪৮ ঘণ্টাৰ পিছত কৰা হৈছিল আৰু ধৰ্ষণ সংঘটিত হোৱাৰ সময়ত ভাৰবীৰ পতি অচেতন অৱস্থাত আছিল, গতিকে ভাৰবীয়ে মিছাকৈ অভিযোগ অনা সম্ভৱ। এই ৰায়দানৰ পিছতে বিশাখা নামৰ নাৰী কল্যাণৰ হকে কাম কৰা বেচৰকাৰী সংগঠন এটাও ভাৰবী দেৱীৰ ন্যায়ৰ বাবে উচ্চতম ন্যায়ালয়ত দ্বাৰস্থা হয়। সংগঠনটোৱে গোটেই দেশত ভাৰবী দেৱীৰ ন্যায়ৰ বাবে আন্দোলন গঢ়ি তোলে। বিশাখাৰ এই পদক্ষেপৰ বাবেই ১৯৯৭ চনত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰায় প্ৰদান

কৰে। প্ৰথমবাৰৰ বাবে ভাৰতবৰ্ষত কৰ্মস্থানত নাৰীৰ যৌন উৎপীড়নৰ প্ৰাথমিক সংজ্ঞা নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা হয় আৰু বিশাখা গাইড লাইন গঠন কৰি তোলা হয়। কৰ্মস্থানত যৌন নিৰ্যাতনৰপৰা নাৰীক সুৰক্ষা দিবলৈ এখন আইন প্ৰণয়ন কৰিবলৈ ভাৰতৰ জনসাধাৰণে ১৯৯৭ চনৰ পিছত ১৬ বছৰ ব'লগীয়া হ'ল।

২০১৩ চনত প্ৰণয়ন কৰা হয় এখন নতুন আইন— কৰ্মস্থানত যৌন নিৰ্যাতন (প্ৰতিৰোধ, নিষিদ্ধকৰণ আৰু প্ৰতিকাৰ) আইন ২০১৩। এই আইনৰ অধীনত যৌন নিৰ্যাতনৰ সংজ্ঞা নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা হয়। শাৰীৰিক সংস্পৰ্শ, যৌন সম্পৰ্কৰ বাবে অনুৰোধ বা ভাবুকি, যৌনগন্ধী মন্তব্য, অশ্লীল ছবি প্ৰদৰ্শন, মহিলাই নিবিচৰা দৈহিক, মৌখিক বা ইংগিতেৰে দেখুওৱা যৌন আবেদন— এইবোৰকে যৌন নিৰ্যাতন হিচাপে বিবেচনা কৰা হয়। এই নতুন আইনে বিশাখা গাইড লাইনৰ 'কৰ্মস্থান'ৰ সংজ্ঞা নতুনকৈ নিৰূপণ কৰিছে, য'ত কৰ্মস্থানে সাঙুৰি লৈছে চৰকাৰী, বেচৰকাৰী বা মালিকানাধীন, সমবায় সমিতিৰ অধীনৰ সকলো ধৰণৰ অনুষ্ঠান, প্ৰতিষ্ঠান, অফিচ বা অফিচৰ শাখা, সংস্থা লগতে সকলো ধৰণৰ ব্যৱসায়িক প্ৰতিষ্ঠান, হাস্পাতাল, শিক্ষানুষ্ঠান, ক্ৰীড়া প্ৰতিষ্ঠান ইত্যাদি। কৰ্তব্যত থাকোঁতে মহিলাই পৰিদৰ্শন কৰা সকলো ঠাই লগতে পৰিবহন ব্যৱস্থালৈ 'কৰ্মস্থান'ৰ পৰিভাষা সম্প্ৰসাৰিত কৰা হৈছে।

এই আইন অনুসৰি প্ৰতিজন নিয়োগকৰ্তাই নিজৰ কৰ্মস্থানত যদি দহ বা তাতোধিক মহিলা কৰ্মচাৰীক কামত নিয়োগ কৰিছে তেনেহ'লে একোখন আভ্যন্তৰীণ অভিযোগ কমিটি গঠন কৰাটো নিতান্তই বাধ্যতামূলক। এই কমিটিৰ সভানেত্ৰীগৰাকী সেই কৰ্মস্থানৰ এগৰাকী জ্যেষ্ঠ মহিলা কৰ্মচাৰী হ'ব লাগিব, এগৰাকী সদস্য এটা বেচৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানৰ হ'ব লাগিব লগতে কমিটিৰ আধাতকৈ বেছি সদস্যই মহিলা হোৱাটো বাধ্যতামূলক। যিগৰাকী নিয়োগকৰ্তাই আভ্যন্তৰীণ অভিযোগ কমিটি গঠন কৰাত ব্যৰ্থ হয়, তেওঁ জৰিমনা ৫০,০০০ টকালৈকে ভৰিব লগা হ'ব আৰু লগতে অনুষ্ঠান চলাই যোৱাৰ

অনুজ্ঞাপত্ৰও হেৰুৱাব লগা হ'ব পাৰে। কৰ্মস্থানত দহজনতকৈ কম সংখ্যক মহিলা কৰ্মচাৰী থাকিলে, স্থানীয় অভিযোগ কমিটিত অভিযোগ দাখিল কৰিব পাৰিব।

ভুক্তভোগী মহিলাই ঘটনাৰ তিনি মাহৰ ভিতৰত আভ্যন্তৰীণ অভিযোগ কমিটিৰ আগত অভিযোগ দাখিল কৰিব পাৰে। কমিটিয়ে তদন্ত প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ কৰাৰ আগতে ভুক্তভোগী মহিলাগৰাকীৰ লগত অভিযুক্তক লগ কৰাই মোকামিলাৰ বাবে প্ৰথমে চেষ্টা চলাব লাগে, যদি ইয়াৰ পিছতো ভুক্তভোগী মহিলাই বিচাৰে, কমিটিয়ে তদন্ত প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ কৰিব লাগিব। তদন্তৰ সময়ত যদিহে ভুক্তভোগী মহিলাই বিচাৰে মহিলাগৰাকীক নতুবা অভিযুক্তক সাময়িকভাৱে বদলি বা অভিযুক্তক বাধ্যতামূলক ছুটি প্ৰদান কৰিব পাৰে। তদন্তত যদি ভুক্তভোগী মহিলাৰ অভিযোগ সঁচা বুলি প্ৰমাণিত হয়, অভিযুক্তক ক্ষতিপূৰণ দিবলৈ বাধ্য কৰাৰ পাৰে আৰু অভিযুক্তক সেই অফিচৰ সেৱা-নিয়মৰ অধীনত উচিত দণ্ড দিয়াৰ পাৰে।

এই আইনৰ এটা মন কৰিবলগীয়া কথা হ'ল যদি কোনো মহিলাই কু-অভিপ্ৰায়েৰে মিছা অভিযোগ উত্থাপন কৰিব বিচাৰে বা কোনো অভিযোগকাৰীয়ে দাখিল কৰা প্ৰমাণবোৰ যদি মিছা প্ৰমাণিত হয়, তেন্তে তেনে অভিযোগকাৰীৰ বিৰুদ্ধে কমিটিয়ে কাৰ্যপত্ৰ ল'ব পাৰে। কৰ্মস্থানত অকল মহিলাই নহয় কিছুসংখ্যক পুৰুষো মহিলাৰদ্বাৰা নিৰ্যাতিত হৈ আহিছে। তদুপৰি দুই-এক মহিলাই নিজৰ স্বাৰ্থৰ বাবে এই আইনখনৰ অপপ্ৰয়োগ কৰাও দেখা যায়।

এই আইনৰ কিছু সীমাবদ্ধতা আছে। কৃষিখণ্ড, পথ নিৰ্মাণত কাম কৰা মহিলাসকল আৰু সামৰিক বাহিনীৰ মহিলাসকল এই আইনৰ পৰিধিত নপৰে। আভ্যন্তৰীণ অভিযোগ কমিটিৰ ওচৰত অভিযোগ দাখিল কৰিও বছ ভুক্তভোগীয়ে অন্য ধৰণৰ অত্যাচাৰ সহ্য কৰিবলগীয়া হৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে উল্লেখ কৰিব পাৰি দিল্লী উচ্চ ন্যায়ালয়ে গ্ৰহণ কৰা এটা মোকদ্দমা ৰুচিকা সিং চাব্ৰা

বনাম এয়াৰ ফ্ৰাঞ্চ। ৰুচিকা সিং চাব্ৰা ভাৰতত থকা এয়াৰ ফ্ৰাঞ্চ কোম্পানীত চন ২০০১ত চাকৰিত ভৰ্তি হৈছিল। ২০১৩ চনত ব্ৰান উপাধিৰ এজন নতুন পৰিচালন সঞ্চালক ভাৰতলৈ আহে আৰু ৰুচিকাৰ ওপৰত কেইবাদিনো যৌন নিৰ্যাতন চলায়। ৰুচিকাই কোম্পানীৰ আভ্যন্তৰীণ অভিযোগ কমিটীৰ আগত অভিযোগ দাখিল কৰে। কিন্তু ইয়াৰ পিছত কোম্পানীৰ ওপৰৱালাৰ হেঁচাত এনে এটা অৱস্থাৰ মুখামুখি হয় যে ভুক্তভোগী ৰুচিকা ২০১৭ চনত স্বেচ্ছামূলক অৱসৰ ল'বলৈ বাধ্য হয়। পিছত অৱশ্যে দিল্লী উচ্চ ন্যায়ালয়ে ৰুচিকাৰ হকে ৰায় দান দিয়ে।

আমাৰ সমাজৰ বহুতো শিক্ষিত মহিলাই উপৰোক্ত দুইখন আইনৰ বিষয়ে বিশেষ অৱগত নহয়। সেয়ে

শাৰীৰিক, মানসিকভাৱে নিৰ্যাতিত হৈ বা যৌন নিৰ্যাতনৰ সন্মুখীন হ'লেও ইয়াৰ প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ আৰু ন্যায় বিচাৰ পাবলৈ বহুতে আগবাঢ়ি নাযায়। দেখা গৈছে যে বেছিভাগ চৰকাৰী বা বেচৰকাৰী অফিচত আভ্যন্তৰীণ অভিযোগ কমিটী গঠন কৰা হোৱাই নাই, যিটো আইনৰ ফালৰপৰা দণ্ডনীয়। সকলো নাৰী সজাগ আৰু একত্ৰিত হ'লে, লগতে সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ জনসাধাৰণে ইয়াৰ বিৰুদ্ধে আগবাঢ়ি আহিলে নাৰী নিৰ্যাতনৰ নিচিনা ঘটনা নোহোৱা হ'ব। তেতিয়াহে আমি এখন সুস্থ সমাজ দেখিবলৈ পাম। সেই সমাজৰ সকলো নাৰীয়ে হ'ব সবল, যাৰ শক্তি কোনো পৰিমাণকেৰে জুখিব নোৱাৰিব, যাৰ সৌন্দৰ্য কোনো ভাষাৰে বান্ধি ৰাখিব নোৱাৰিব। ■■

বিশিষ্ট নিবন্ধকাৰ তথা আৰক্ষী অধীক্ষক (যোগাযোগ বিভাগ), অসম পুলিচ

কোনো মানুহে যদি উপদেশ দি ভাল পায়, জানিবা
তেওঁকহে উপদেশৰ প্ৰয়োজন অধিক।
— লৰ্ড হেনিফেক্স

কবিতা

ড° হোমেশ্বৰ কাকতি

কবিতা

কেনে আছা?
শেষবাৰ লগ পাইছিলোঁ
তিৰিছ বছৰ আগতে।

মনত আছে
সেই নিপোটল গাল-মুখ
উজাগৰী সপোনে কাবু কৰিব নোৱাৰা
তিৰবিৰ উজ্জ্বল চকু
আৰু
বসন্তৰ ৰাতিপুৱা মাতি অনা নিৰ্মল হাঁহি।

মই লিখিম সেইবোৰ কবিতা
নীলমণি ফুকনে যিবোৰ লিখা নাছিল
লিখি উলিয়াম আন এখন 'জীৱনৰ বাটত'
হাইজেনবাৰ্গৰ দৰে এটা নতুন সমীকৰণ
আৱিষ্কাৰ কৰিম
পেনৰ'জৰ চিংগুলাৰিটি
প্ৰতিষ্ঠা কৰিম
জাতি-মাটি-ভাষাৰ বাবে ত্যাগ কৰিম সৰ্বহ।
তোমাৰ বাৰু মনত আছেনে
মোৰ এইবোৰ সপোনৰ কথা?

তিৰিছ বছৰ আগতে আৰম্ভ কৰা
পেনৰ'জৰ এম্পাৰ'ৰছ নিউ মাইণ্ড
আজিও শেষ কৰিব পৰা নাই

আচলতে সেয়াই সঁচা সপোন
যি সপোন সপোন হৈয়েই থাকে।

এতিয়া তোমাক লগ পালে
কি কথা পাতিম
চুগাৰ-প্ৰেচাৰ-থাইৰ'ইড ঠিকে আছেনে
লিপিড প্ৰ'ফাইল
কলপৰ তলৰ কেইডাল চুলি
এতিয়াও ক'লা
ইত্যাদি।
দেশৰ-দহৰ কথা
নাপাতো দিয়া
ভয় লাগে।
সহপাঠীসকলৰ কথা নুসুধিবা
কোনোবা যদি দিছপুৰপত
কোনোবা আকৌ জেলত।

শেষ হ'ল
বনভোজৰ ভোজৰ পৰ্ব
গধুৰ উদৰ আৰু গধুৰ মন
অদূৰৰ পাহাৰত লুকাই থকা কুঁৱলীয়ে
কাষলৈ আহি আছে
এখুজি-দুখুজিকৈ
কাষতে থকা নৈখনৰ গৰ্জন
বাঢ়িব লাগিছে
আমাক বাৰু এই ঠাই এবাৰ
সংকেত দিছে নেকি?

তোমাক আকৌ এবাৰ লগ পাবৰ
মন গৈছে কবিতা
সপোন নেদেখাকৈ জীয়াই থাকিব নোৱাৰি
নতুন সপোনৰ কথা ক'ম তোমাক
জীৱন যে সপোনৰ শোভাযাত্ৰা। ■■

সহযোগী অধ্যাপক, পদাৰ্থ বিজ্ঞান বিভাগ, বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়।

মেটাফ'ৰিক ব্ৰেকফাষ্ট

✍ নীলিম কুমাৰ

দুৱাৰত টক্ টক্ কাৰোবাৰ টোকৰ!
 চাহ খাই আছিলোঁ, সেয়ে উঠি নগ'লো। মই ভাবিলো মেটাফ'ৰ?
 পুনৰ এটা টোকৰ। মই বুজিলো মেটাফ'ৰ নহয়, বাস্তৱ।
 দুৱাৰখন খুলি দি দেখিলো-হয়, মেটাফ'ৰ নহয়, বাস্তৱ।
 মই ক'লো- বহা বিতুবাস্তৱ।
 বিতুবাস্তৱে চকীখনত বহি মোৰ চাহৰ লগৰ প্লেটখনত থকা
 মাটিখিনিলৈ চাই আচৰিত হৈ সুধিলে-চাহ খাই আছা?
 কিন্তু চাহৰ লগত এইবোৰ মাটি খাইছা কিয়?
 মই ক'লো-মেটাফ'ৰ। এতিয়া চাহৰ লগত বিস্কুট খোৱাৰ দিন নাই।
 আজিকালি মানুহে খায় মেটাফ'ৰ।
 আজিকালি মানুহে হাঁহে মেটাফ'ৰিক। কান্দে মেটাফ'ৰিক।
 প্ৰেম কৰে মেটাফ'ৰিক। জীৱন-যাপন কৰে মেটাফ'ৰিক।
 এই যে তুমি মোৰ কাষলৈ আহিছা, আচলতে তুমি অহা
 নাই, কিন্তু অহা বুলি ভাবিছা। কথাটো এটা মেটাফ'ৰ।
 বিতুবাস্তৱে একো নুবুজি মোৰ চকুলৈ থৰ হৈ চাই চাই ক'লে-
 তেন্তে মোকো দিয়া চাহ একাপ।
 ময়ো চোবাও তোমাৰ লগত মেটাফ'ৰ। কিন্তু পেটৰ অসুখ নহয়তো?
 মই ক'লো-ধেং, মেটাফ'ৰ পেটলৈ নাযায়তো। ই মগজুৰহে খাদ্য। ■■

বিশিষ্ট কবি। তেওঁৰ প্ৰকাশিত কেইখনমান কবিতা পুথি হ'ল — বাৰী কোঁৱৰ, স্বপ্নৰ ৰেলগাড়ী,
 শেলুৱৈ গধূলি, সকলো বিচ্ছেদেই প্ৰেমৰ পাঠ আদি।

ত্রিদিব কলিতাৰ দুটি কবিতা

অবৰুদ্ধ অনিৰুদ্ধ

চহৰৰ বুকুত
বাইপাছ চাৰ্জাৰী কৰি
উৰণীয়া সোঁতুখন
বন্ধোৱা হৈছিল।
গাড়ীবোৰ
উৰি যোৱাৰ কথা আছিল
হামিং বাৰ্ডৰ বেগত।
সময়ক পিছলৈ এৰি
আগবঢ়াৰ কথা আছিল
মানুহ
নিখুঁট প্ৰকল্পত।
ঠেৰেঙা শীতৰ গধূলি
আঁক পাক খাই
শুই থাকে
সেন্দূৰীয়া আলি।
লানি নিছিগাকৈ
গাড়ীবোৰ
ৰৈ থাকে
উৰণীয়া সোঁতুৰ ওপৰত
পখীৰাজৰ পাখি কঢ়ালি।
মানুহ নিঃসংগ
মানুহৰ ভীৰত।
যাওঁ বুলি
যাব নোৱাৰোঁ;
এৰোঁ বুলিও
এৰিব নোৱাৰোঁ।
পাকৈত প্ৰেমিকৰ দৰে
এখোজ আগুৱাওঁ,
এখোজ ৰৈ থাকোঁ-
নিশাটোৰ সৈতে খেলোঁ
প্ৰেমৰ পুৰণি খেল। ■■

এটলাচ

কিমান দাঙিবা
পৃথিৱীৰ ভৰ?
দলিয়াই দিয়া
তোমাৰ পৃথিৱী
একুৰা জুইত দন্ধ হওক
অপদাৰ্থ মানুহৰ ভেম।
ভস্মীভূত হওক
অসাৰ শূণ্যতা
চাৰখাৰ হওক
মানুহ নামৰ কেনিবেলচ,
যি মাৰণাস্ত্ৰ সাজে
আৰু সতীৰ্থক মৰাৰ অভিসন্ধি ৰচে।
হে এটলাচ,
দলিয়াই দিয়া
তোমাৰ পৃথিৱী।
ধ্বংস হওক
সন্দেহৰ বীজাণু
সভ্যতাৰ আৰজনা,
কালিকালগা দপ্তৰৰ ফাইল,
নিৰ্বাচনৰ ভাষণ,
সুবিধাবাদীৰ স্থিতি।
জুইত উজলি উঠক
বিশুদ্ধ সোণৰ পৰিচিতি,
আত্মা যদি অবিনাশী
মহাকাল যদি নিৰৱধি
অনুবোধ কৰোঁ তোমাক
জ্বলাই দিয়া এই
ৰুগ্ন পৃথিৱী।
চিতাভস্মত
প্ৰাণ পাই উৰক
আকাশৰ সীমানাত
নৱজাতক ফিনিক্স পখী।
এবাৰ
মাথোন এবাৰ
হওক পৃথিৱীৰ আত্মশুদ্ধি। ■■

অভিযন্তা তথা বিশিষ্ট কবি। ভাৰতৰ বিভিন্ন অভিযান্ত্ৰিক প্ৰকল্পৰ মুখ্য কাৰ্যবাহী বিষয়া।

উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু স্নাতক পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ পিছত কোনবোৰ বিষয় অধ্যয়ন কৰিব পাৰি ?

✍ ড° বুলজিৎ বুঢ়াগোহাঁই

বৰ্তমান অসমৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহত বিভিন্ন বিষয়ৰ পাঠ্যক্রম অধ্যয়নৰ সুবিধা আছে যদিও উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু স্নাতক পৰীক্ষাত কৃতকাৰ্য হোৱা সকলোবোৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰে নিজৰ পছন্দৰ পাঠ্যক্রম লৈ উচ্চ শিক্ষা লাভ কৰিবৰ বাবে পৰ্যাপ্ত সংখ্যক শিক্ষানুষ্ঠান আমাৰ ৰাজ্যখনত নাই। নতুন নতুন পাঠ্যক্রমৰ সকলোবোৰ বিষয়ো অসমৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহত উপলব্ধ নহয়। ফলস্বৰূপে, অসমৰ বহুসংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰী প্ৰত্যেক বছৰে অসমৰ বাহিৰৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহত উচ্চ শিক্ষা লাভৰ বাবে যাব লগা হয়। কিন্তু উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু স্নাতকৰ বিভিন্ন শাখাত উত্তীৰ্ণৰ পিছত কোনবোৰ বিষয় অধ্যয়ন কৰিব পাৰি, অসম তথা দেশ-বিদেশৰ বিভিন্ন শিক্ষানুষ্ঠানসমূহত কি কি বিষয়ৰ পাঠ্যক্রম অধ্যয়নৰ সুবিধা আছে, প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষাৰ বাবে কেনেদৰে প্ৰস্তুতি চলাব লাগে, বিভিন্ন শিক্ষানুষ্ঠানসমূহত শিক্ষা লাভ কৰিবলৈ অথবা বিভিন্ন চাকৰিৰ বাবে কেনেধৰণৰ অৰ্হতাৰ প্ৰয়োজন, বিভিন্ন চাকৰিবোৰৰ বিজ্ঞাপন তথা প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষাবোৰৰ বিতং তথ্য ক'ৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰিব পাৰি, ইণ্টাৰনেটৰ জৰিয়তে কেনেকৈ শুদ্ধ তথ্য সংগ্ৰহ কৰিব পাৰি ইত্যাদিৰ বিষয়ে বহুসংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰী জ্ঞাত নহয়। কিন্তু এই অজ্ঞতাৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক জগৰীয়া কৰিব নোৱাৰি। কাৰণ, এনেবোৰ বিষয়ৰ আলোচনাৰ বাবে

বিদ্যালয়/মহাবিদ্যালয়বোৰত সাধাৰণতে কোনো ধৰণৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা দেখা নাযায়। বিদ্যালয়/মহাবিদ্যালয়ৰ বাৰ্ষিক আলোচনীবোৰত কেৰিয়াৰ বিষয়ক লেখা প্ৰকাশৰ উপৰিও বিদ্যালয়/মহাবিদ্যালয় সপ্তাহৰ লগত সংগতি ৰাখি কেৰিয়াৰ সম্পৰ্কীয় কৰ্মশালা আয়োজন কৰিলেও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল যথেষ্ট উপকৃত হ'ব। কেৰিয়াৰ সম্পৰ্কীয় গ্ৰন্থ আৰু আলোচনী নিয়মীয়াকৈ পঢ়িলেও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ নিজ কেৰিয়াৰ গঠনৰ ক্ষেত্ৰত সহায় হ'ব।

ইণ্টাৰনেটৰ জৰিয়তেও কেৰিয়াৰ সম্পৰ্কীয় বহু তথ্য সংগ্ৰহ কৰিব পাৰি। কিন্তু আমাৰ ৰাজ্যখনৰ সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ইণ্টাৰনেট ব্যৱহাৰ কৰাৰ সুবিধা লাভ কৰা নাই আৰু যিসকলে ইণ্টাৰনেট ব্যৱহাৰ কৰি আছে, ইয়াৰে মাজৰ বহুতেই ইয়াৰ সুপ্ৰয়োগ কৰিবলৈ শিকা নাই। ইণ্টাৰনেটৰ জৰিয়তে কেনেকৈ কেৰিয়াৰ সম্পৰ্কীয় শুদ্ধ তথ্য লাভ কৰিব পাৰি সেই বিষয়েও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক শিক্ষা দিয়াৰ প্ৰয়োজন আছে। ইণ্টাৰনেটত চাৰ্চ ইঞ্জিনৰ জৰিয়তে কেৰিয়াৰ বিষয়ৰ তথ্য সংগ্ৰহ কৰিব পাৰি কিন্তু, কেনেকৈ শুদ্ধ আৰু শেহতীয়া তথ্য পোৱা যাব সেই বিষয়েও জানিব লাগিব। কোনো শিক্ষানুষ্ঠান, অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান, বিভাগ আদিৰ তথ্যৰ বাবে জানিব বিচাৰিলে, সেই শিক্ষানুষ্ঠান, অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান, বিভাগবোৰৰ অফিচিয়েল ৱেবছাইটবোৰ চাব লাগিব যিহেতু অফিচিয়েল ৱেবছাইটবোৰতহে শুদ্ধ

আৰু শেহতীয়া তথ্য পোৱা যায়। যিবোৰ শিক্ষানুষ্ঠান, অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান, বিভাগৰ নিজস্ব ৱেবছাইট নাই সেইবোৰৰ বিষয়ে জানিবলৈ বেলেগ অফিচিয়েল ৱেবছাইটবোৰৰ অধীনত থকা তথ্য সংগ্ৰহ কৰিব লাগিব।

যিকোনো মহাবিদ্যালয়/বিশ্ববিদ্যালয়ত নামভৰ্তি কৰাৰ পূৰ্বে শিক্ষানুষ্ঠানসমূহৰ বৈধতা/ ডিগ্ৰীৰ মৰ্যাদা/ ব্যৱস্থা/ স্বীকৃতিপ্ৰাপ্তিৰ মৰ্যাদা আদিৰ সবিশেষ তথ্য বিভিন্ন শিক্ষা বিষয়ক পৰিষদ/ সংস্থা আদিৰ ৱেবছাইটৰ পৰা লাভ কৰিব পাৰি। যেনে— শিক্ষা মন্ত্ৰণালয় (<https://education.gov.in>), বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগ (<https://www.ugc.ac.in>), ৰাষ্ট্ৰীয় চিকিৎসা আয়োগ (<https://www.nmc.org.in>), ৰাষ্ট্ৰীয় মূল্যাংকন আৰু স্বীকৃতি পৰিষদ (<https://www.naac.gov.in>), নিখিল ভাৰত কাৰিকৰী শিক্ষা পৰিষদ (<https://www.aicte-india.org>), ভাৰতীয় বিশ্ববিদ্যালয় সংস্থা (<https://www.aiu.ac.in>), দূৰ শিক্ষা পৰিষদ (<https://www.ugc.ac.in/ded/>), ভাৰতীয় নাৰ্ছিং পৰিষদ (<https://www.indiannursingcouncil.org>), আৰ্কিটেকচাৰ পৰিষদ (<https://www.coa.gov.in>), ভাৰতীয় বাৰ পৰিষদ (<https://www.barcouncilofindia.org>) আদি। শিক্ষানুষ্ঠানসমূহ এই পৰিষদ বা সংস্থাবোৰৰ স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত হোৱাৰ উপৰিও যি বিভাগত অধ্যয়ন কৰিব বিচাৰে, সেই বিভাগটিও স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত হ'ব লাগিব। তদুপৰি উত্তীৰ্ণ হোৱা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল কেনেদৰে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে তাৰো এটা সম্যক ধাৰণা লোৱা উচিত। সেইদৰে শিক্ষানুষ্ঠানখনৰ শিক্ষণ ব্যৱস্থা, উত্তীৰ্ণৰ হাৰ, নামভৰ্তিৰ প্ৰক্ৰিয়া, পুথিভঁৰাল, ইণ্টাৰনেট সেৱা, থকাৰ সা-সুবিধা, আৰ্থিক সাহায্য লাভৰ সুবিধা আছে নে নাই তথা বিভিন্ন মাচুলৰ পৰিমাণৰ বিষয়েও জানি লোৱা উচিত। ইয়াৰ উপৰিও জানিব লগা আন দিশবোৰৰ কিছুমান হ'ল— শিক্ষানুষ্ঠানখনৰ চৰকাৰী নে বেচৰকাৰী আৰু সুৰক্ষিত স্থানত অৱস্থিত হয় নে নহয়, শিক্ষানুষ্ঠানখনৰ আকাৰ কেনেকুৱা অৰ্থাৎ ছাত্ৰ আৰু শিক্ষকৰ অনুপাত কিমান,

ঘৰৰ পৰা শিক্ষানুষ্ঠানখনৰ দূৰত্ব, কেম্পাচ ইণ্টাৰভিউ হয় নে নহয়, খেলা-ধূলেকে আদি কৰি অন্যান্য extra-curricular activities কৰিবৰ বাবে সুবিধা আছে নে নাই ইত্যাদি। লগতে প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংগঠন (Alumni Network) কিমান শক্তিশালী সেই বিষয়েও জানি লোৱাটো উচিত যিহেতু এই সংগঠন শক্তিশালী হ'লে শিক্ষাৰ্থীসকলৰ চাকৰি লাভ কৰাটো অধিক সুবিধা হয়। উল্লেখ্য যে— কলা, বিজ্ঞান বা বাণিজ্য যিকোনো শাখাতে ভালদৰে উত্তীৰ্ণ হৈ নিজৰ দক্ষতা প্ৰকাশ কৰিব পাৰিলে ছাত্ৰ বা ছাত্ৰীগৰাকীয়ে সংস্থাপনৰ সুবিধা লাভ কৰিব পাৰে। ইয়াৰ উপৰিও কোনটো শাখাত কি কি বিষয় অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে তথা সেইবোৰ বিষয় অধ্যয়ন কৰিলে ভৱিষ্যতে কেনেধৰণৰ কেৰিয়াৰ গঢ়াৰ সুবিধা লাভ কৰিব, সেই সম্পৰ্কে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে এক সম্যক ধাৰণা যুগুতাই ল'ব পাৰিলে শাখা নিৰ্বাচন কৰা ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট সুবিধা হ'ব। ইয়াৰ উপৰিও শাখা নিৰ্বাচন কৰোতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ হবিবোৰকো (hobby) গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিব লাগে। কিয়নো এই হবিসমূহেই ছাত্ৰ জীৱন, কৰ্ম জীৱন তথা অৱসৰ জীৱনত বিভিন্ন ধৰণে সহায় কৰিব পাৰে। কোনো ব্যক্তিৰ ভৱিষ্যৎ জীৱনত হয়তো হবিয়েই এদিন কেৰিয়াৰ হ'ব পাৰে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ শাখা নিৰ্বাচন কৰাৰ ক্ষেত্ৰত অভিভাৱকসকলৰ আৰ্থিক অৱস্থায়ো এক বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। যিসকল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সোনকালে উপাৰ্জন কৰিব বিচাৰে, তেওঁলোকে বৃত্তিমুখী শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।

উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ পিছত :

কলা শাখা

উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণী কলা শাখাত উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ পিছত কি কি পঢ়িব পাৰি : সাধাৰণ স্নাতক পাঠ্যক্ৰম, মেজৰসহ (যেনে-সমাজশাস্ত্ৰ, অৰ্থনীতি, সাহিত্য (ইংৰাজী, অসমীয়া, হিন্দী, বঙালী ইত্যাদি), মনোবিজ্ঞান, বুৰঞ্জী, ৰাজনীতি বিজ্ঞান, শিক্ষা, পৰ্যটন, পৰিৱেশ কলা, নৃত্য বিজ্ঞান, আইন ইত্যাদি)। স্নাতক

পাঠ্যক্রম। স্নাতক পাঠ্যক্রমত উত্তীর্ণ হোৱাৰ পিছৰ পাঠ্যক্রম হ'ল— স্নাতকোত্তৰ (এম. এ), আৰু পি এইচ ডি।

কলা শাখাত অধ্যয়ন কৰি মনোবৈজ্ঞানিক, সমাজবিজ্ঞানি, সমাজকৰ্মী, বুৰঞ্জীবিদ, নৃতত্ত্ববিদ, লেখক, সাংবাদিক, অধিবক্তা, বিদ্যালয়/মহাবিদ্যালয়/ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষক হিচাপে কেৰিয়াৰ গঢ়িব পাৰে। কলা শাখাৰ যিকোনো স্নাতক উত্তীর্ণ শিক্ষার্থীয়ে অসম লোকসেৱা আয়োগ (এ.পি.এছ.চি.)ৰ পৰীক্ষা, কেন্দ্ৰীয় লোকসেৱা আয়োগ (ইউ পি এছ চি)ৰ পৰীক্ষা, বেংকিং খণ্ডৰ পৰীক্ষা আৰু অন্যান্য ইণ্ডিউষ্ট্ৰেলৰ পৰীক্ষাত অৱতীৰ্ণ হ'ব পাৰে।

দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ যিকোনো শাখাত উত্তীর্ণ শিক্ষার্থীয়ে পাঁচ বছৰীয়া সংযুক্ত আইনৰ স্নাতক পাঠ্যক্রম আৰু হোটেল পৰিচালনা (হোটেল মেনেজমেণ্ট) পাঠ্যক্রম অধ্যয়ন কৰিব পাৰে। দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ যিকোনো শাখাত উত্তীর্ণ শিক্ষার্থীয়ে পাঁচ বছৰীয়া সংযুক্ত ইংৰাজী/গণসংযোগ/বিদেশী ভাষাৰ স্নাতকোত্তৰ পাঠ্যক্রম অধ্যয়ন কৰিব পাৰে।

অবিবাহিত ভাৰতীয় নাগৰিকে ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতিৰক্ষা শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠান (এন ডি এ)ত নামভৰ্তি কৰিব পাৰে যদিহে ভাৰতীয় সেনাবাহিনীত যোগদানৰ ইচ্ছা থাকে। যিকোনো শাখাত দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ উত্তীৰ্ণসকলে ইউ পি এছ চিৰ অধীনত অনুষ্ঠিত এন ডি এ পৰীক্ষাত বাছনি হৈ এই প্ৰতিৰক্ষা শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠানত নামভৰ্তি কৰিব পাৰে।

যিকোনো শাখাত দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ উত্তীৰ্ণসকলে ফাইন আৰ্টছ, দৃশ্য কলা (ভিজুৱেল আৰ্টছ), আভ্যন্তৰীণ সজ্জা (ইণ্টেৰিয়'ৰ ডিজাইন), প্ৰায়োগিক কলা (এপ্লাইড আৰ্ট), ফেশ্বন ডিজাইন, অলংকাৰ সজ্জা (জুৱেলাৰী ডিজাইন) ইত্যাদি পাঠ্যক্রম অধ্যয়ন কৰিব পাৰে। যিসকল শিক্ষার্থীৰ নৃত্য-গীত, নাটকৰ প্ৰতি আসক্তি আছে বা ইয়াক আনুষ্ঠানিক পাঠ্যক্রম হিচাপে ল'ব বিচাৰে, তেনে শিক্ষার্থীয়ে পৰিৱেশ কলা স্নাতক পাঠ্যক্রম (বি এফ এ)ত নামভৰ্তি কৰিব পাৰে। দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ যিকোনো শাখাত

উত্তীর্ণ যিসকল শিক্ষার্থীয়ে নিজকে এগৰাকী শাৰীৰিক শিক্ষাৰ শিক্ষক, ক্ৰীড়া প্ৰশিক্ষক অথবা ফিটনেছ ট্ৰেইনাৰ হিচাপে কেৰিয়াৰ গঢ়িব বিচাৰে, তেওঁলোকে 'শাৰীৰিক শিক্ষা' বিষয়ৰ স্নাতক পাঠ্যক্রম অধ্যয়ন কৰিব পাৰে।

উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ পিছত :

বাণিজ্য শাখা

উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ বাণিজ্য শাখাত উত্তীর্ণ হোৱাৰ পিছত কি কি পঢ়িব পাৰি : সাধাৰণত স্নাতক পাঠ্যক্রম, মেজৰসহ (যেনে-ইণ্ডিউষ্ট্ৰেল, কম্পিউটাৰ, বৈদেশিক বাণিজ্য, বেংকিং আৰু ইণ্ডিউষ্ট্ৰেল, একাউণ্টিং আৰু বিত্ত, ই-বাণিজ্য, অর্থনীতি আৰু একাউণ্টিং ইত্যাদি) স্নাতক পাঠ্যক্রম। স্নাতক পাঠ্যক্রমত উত্তীর্ণ হোৱাৰ পিছৰ পাঠ্যক্রম হ'ল— স্নাতকোত্তৰ (এম কম) আৰু পি এইচ ডি।

বাণিজ্য শাখাৰ যিকোনো স্নাতক উত্তীর্ণ শিক্ষার্থীয়ে অসম লোকসেৱা আয়োগ (এ পি এছ চি)ৰ পৰীক্ষা, কেন্দ্ৰীয় লোকসেৱা আয়োগ (ইউ পি এছ চি)ৰ পৰীক্ষা, বেংকিং খণ্ডৰ পৰীক্ষা আৰু অন্যান্য ইণ্ডিউষ্ট্ৰেলৰ পৰীক্ষাত অৱতীৰ্ণ হ'ব পাৰে।

চি এ (চাৰ্টাৰ্ড একাউণ্টেণ্টি) : ভাৰতীয় চাৰ্টাৰ্ড একাউণ্টেণ্টি প্ৰতিষ্ঠানে চাৰ্টাৰ্ড একাউণ্টেণ্টিৰ শিক্ষা আগবঢ়ায়।

কষ্ট একাউণ্টেণ্ট : 'ইনষ্টিটিউট অব কষ্ট এণ্ড ৱৰ্কছ একাউণ্টেণ্টছ অব্ ইণ্ডিয়া'ই এই পাঠ্যক্রম আগবঢ়ায়।

কোম্পানী ছেক্ৰেটাৰী : 'ইনষ্টিটিউট অব্ কোম্পানী ছেক্ৰেটাৰিজ অব্ ইণ্ডিয়া'ই এই পাঠ্যক্রম আগবঢ়ায়।

উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ পিছত :

বিজ্ঞান শাখা

উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ বিজ্ঞান শাখাত উত্তীর্ণ হোৱাৰ পিছত কি কি পঢ়িব পাৰি : সাধাৰণ স্নাতক পাঠ্যক্রম, মেজৰসহ (যেনে-পদাৰ্থ বিজ্ঞান, ৰসায়ন বিজ্ঞান, গণিত, অৰ্থবিজ্ঞান, জীৱ বিজ্ঞান, প্ৰাণী বিজ্ঞান, পৰিৱেশ বিজ্ঞান ইত্যাদি) স্নাতক পাঠ্যক্রম।

স্নাতক পাঠ্যক্রমত উত্তীর্ণ হোৱাৰ পিছৰ পাঠ্যক্রম হ'ল— স্নাতকোত্তৰ (এম.এছ.চি.) আৰু পি এইচ ডি।

বিজ্ঞান শাখাৰ যিকোনো স্নাতক উত্তীর্ণ শিক্ষার্থীয়ে অসম লোকসেৱা আয়োগ (এ.পি.এছ.চি.)ৰ পৰীক্ষা, কেন্দ্ৰীয় লোকসেৱা আয়োগ (ইউ পি এছ চি)ৰ পৰীক্ষা, বেংকিং খণ্ডৰ পৰীক্ষা আৰু অন্যান্য ইণ্ডিউষ্ট্ৰেল পৰীক্ষাত অৱতীর্ণ হ'ব পাৰে।

ষ্টাফ ছিলেকচন কমিছনৰ কন্সাইণ্ড গ্ৰেজুৱেট লেভেল পৰীক্ষাত অৱতীর্ণ হ'ব পাৰে। উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণী বিজ্ঞান শাখাত উত্তীর্ণ হোৱাৰ পিছত বি চি এ, বি বি এ, বি টেক/বি ই, বি আৰ্ক, এম বি বি এছ, বি ফাৰ্ম, বি এছ চি নাৰ্ছিং, আয়ুৰ্বেদিক, হোমেঅ'পেথিক, পশুপালন আৰু পশু চিকিৎসা, কৃষি, মীন, গাৰ্হস্থবিজ্ঞানৰ স্নাতক পাঠ্যক্রমত নামভৰ্তি কৰিব পাৰে।

উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ বিজ্ঞান শাখাত উত্তীর্ণ হোৱাসকলে পেৰামেডিকেলৰ বিভিন্ন বিভাগত (Medical Laboratory Technology, Medical Radiographic Technology, Cardiac Care Technology, Physiotherapy, ICU Technology, Physicians Assistance Course, Emergency & First Aid, O.T. Technology (O.T + Anaesthesia + Endoscopy), Dialysis Technician Course) ডিপ্লমা শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। ইয়াৰ বাবে উচ্চতৰ মাধ্যমিক (বিজ্ঞান শাখা) চূড়ান্ত পৰীক্ষাত পদাৰ্থ বিজ্ঞান, ৰসায়ন বিজ্ঞান আৰু জীৱ বিজ্ঞান বিষয় ৫০ শতাংশ নম্বৰৰ সৈতে উত্তীর্ণ হ'ব লাগে। বেংক প্ৰবেচনাৰী অফিচাৰ পদৰ বাবে যিকোনো স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনৰ যিকোনো শাখাৰ নিম্নতম অৰ্হতাসম্পন্ন স্নাতকসকলে আবেদন কৰিব পাৰে।

বিভিন্ন প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষা তথা নিযুক্তিৰ বাবে আয়োজন কৰা সাক্ষাৎকাৰবোৰত সাধাৰণ জ্ঞানৰ পৰীক্ষা লোৱা হয়। সাধাৰণ জ্ঞান দুই প্ৰকাৰত ভাগ কৰিব পৰা যায়। পৰম্পৰাগত সাধাৰণ জ্ঞান আৰু সাম্প্ৰতিক ঘটনা প্ৰবাহ। সাধাৰণ জ্ঞান যিহেতু একে দিনাই গোটোৱা সম্ভৱ নহয় ইয়াৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ দীঘলীয়া প্ৰস্তুতিৰ প্ৰয়োজন। পৰম্পৰাগত সাধাৰণ জ্ঞান আহৰণ কৰিবলৈ বিদ্যালয়ৰ প্ৰথম শ্ৰেণীৰপৰা দশম শ্ৰেণীলৈকে সকলো বিষয়ৰ পাঠ্যপুথি আৰু এই সকলোবোৰ বিষয়ৰ আনুষংগিক প্ৰসংগ পুথি অধ্যয়ন কৰিব লাগিব। সাম্প্ৰতিক ঘটনা প্ৰবাহৰ জ্ঞান আহৰণ কৰিবৰ বাবে দৈনিক বাতৰি কাকত তথা বিভিন্ন আলোচনীৰ নিয়মীয়াকৈ পঢ়াৰ অভ্যাস গঢ়ি তুলিব লাগিব। যিহেতু, দৈনিক বাতৰি কাকত এখনৰ প্ৰথম পৃষ্ঠাৰপৰা শেষৰ পৃষ্ঠালৈ জানিবলগীয়া বহুত কথা থাকে। সেইদৰে নিয়মীয়াকৈ ৰেডিঅ'ৰ বাতৰি অনুষ্ঠান শুনি আৰু টেলিভিছনৰ বাতৰি অনুষ্ঠানবোৰৰ পৰা আহৰণ কৰা জ্ঞানবোৰ লিপিবদ্ধ কৰিব ৰাখিব লাগে।

ৰাজ্যিক, ৰাষ্ট্ৰীয় তথা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ বিভিন্ন বিষয়ৰ বৃত্তি প্ৰদান কৰা অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানসমূহে নিজস্ব 'বেবছাইট'ত প্ৰচাৰ কৰা বৃত্তিসমূহৰ সবিশেষ খবৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ৰাখিব লাগে। বৃত্তিপ্ৰাপ্তসকলৰ বিষয়ে বাতৰি কাকত, আলোচনী আদিত প্ৰকাশ কৰা হয়। তেনে ব্যক্তি, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ব্যক্তিগতভাৱে সাক্ষাৎ কৰিলেও বিশেষভাৱে লাভৱান্বিত হ'ব। তদুপৰি সম্পূৰ্ণ আৰু শুদ্ধ তথ্য লাভৰ বাবে প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষা আৰু চাকৰিৰ বিজ্ঞাপন তথা প্ৰছপেক্টাছসমূহো ভালদৰে পঢ়ি চাব লাগে। ■■

কেৰিয়াৰ পৰামৰ্শদাতা তথা সহকাৰী অধ্যাপক, যান্ত্ৰিক অভিযান্ত্ৰিক বিভাগ, অসম ডনবঙ্ক বিশ্ববিদ্যালয়

মনোলোভা মালদ্বীপ

✍ ড° অঞ্জনা ভট্টাচার্য

নৈসৰ্গিক সৌন্দৰ্যৰ লীলাভূমি, নীলা পানীৰ দেশ মালদ্বীপ বিশ্বৰ সকলো দিশৰ পৰ্যটকৰে আকৰ্ষণৰ কেন্দ্ৰ। ভাৰত মহাসাগৰৰ অন্তৰ্গত আৰৱ সাগৰৰ ওপৰত অৱস্থিত মালদ্বীপ হৈছে মাটিকালি তথা জনসংখ্যাৰ দিশেৰে এছিয়াৰ ভিতৰতে ক্ষুদ্ৰতম দেশ। ভ্ৰমণ পিপাসু মোৰ বাবেও মালদ্বীপ আছিল এক সপোনৰ লক্ষ্যস্থল। বিশেষকৈ মালদ্বীপৰ সেউজীয়া পানীৰ সৌন্দৰ্য বাস্তৱত উপভোগ কৰিবলৈ মোৰ সপোন আছিল দীৰ্ঘদিনীয়া। সেই সপোন বাস্তৱায়িত কৰাৰ বাবে সুযোগ পালো যোৱা ২০২০চনৰ জানুৱাৰী মাহত। এনেবোৰ ভ্ৰমণৰ পৰিকল্পনা কৰিলে সাধাৰণতে মোৰ দায়িত্ব অকল গন্তব্যস্থল স্থিৰ কৰাতেই সীমাবদ্ধ থাকে। বাকী সকলো আয়োজন, পৰিকল্পনা মোৰ গৃহস্থই ইমান নিখুঁতভাৱে কৰে যে মোৰ অৱদানৰ প্ৰয়োজনেই নহয়। জানুৱাৰী মাহত মোৰ শীতৰ বন্ধৰ

সময়খিনিকে ঠিক কৰিলো আমাৰ যাত্ৰাৰ বাবে। আজিকালি যিহেতু বিশ্বাসযোগ্য ট্ৰেভেল এজেণ্টৰ অভাৱ নাই, লগতে Google ৰ পৰাও আনুসংগিক তথ্যপাতি সহজে উপলব্ধ হয়, এনেকুৱা পৰিকল্পনাবোৰ কৰিবলৈ যথেষ্ট সহজ হৈছে।

মালদ্বীপৰ যাত্ৰাতে সুবিধাজনক হেতু আমাৰ ওচৰ-চুবুৰীয়া শ্ৰীলংকাখনকো এপাক মাৰি চাবলৈ স্থিৰ কৰা হ'ল। আমি ইং ৩ জানুৱাৰী, ২০২০ তাৰিখে ইণ্ডিগো বিমানেৰে আমাৰ প্ৰথম গন্তব্যস্থান শ্ৰীলংকাৰ কলম্বো অভিমুখে উৰা মাৰিলো। দিল্লীৰ পৰা চেন্নাই আৰু চেন্নাইৰ পৰা কলম্বোলৈ প্ৰায় ছয়ঘণ্টা যাত্ৰাৰ অন্তত চাৰি তাৰিখে বাতি পুৱা আঠ বজাত কলম্বোৰ বন্দৰানাইকে (Bandaranaike) আন্তৰ্জাতিক বিমান বন্দৰত অৱতৰণ কৰিলো। কলম্বোৰ পৰা মালদ্বীপ অভিমুখী বিমান আছিল

আঠা তাৰিখে সন্ধিয়া ৭-০৫ বজাত। আমি শ্ৰীলংকাৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যৰ বাবে বিখ্যাত পাহাৰীয়া অঞ্চল-কেণ্ডি, চিগিৰিয়া, নোৱাৰা এলিয়া আদি ঘূৰি সাত জানুৱাৰীৰ সন্ধিয়া কলম্বোত আহি উপস্থিত হৈছিলো আৰু সেই নিশাটো Kingsbury হোটেলত কটাইছিলো। Kingsbury কলম্বো চহৰৰ মাজমজিয়াত অৱস্থিত এখন পঞ্চতাৰকা হোটেল। এইখন হোটলেই ২০১৯ চনৰ ২১ এপ্ৰিলত ইষ্টাৰৰ সময়ত Islamic Suicide Squad ৰ ধাৰাবাহিক বোমা আক্ৰমণৰ এক কেন্দ্ৰ আছিল। এতিয়া তাত নিৰাপত্তাৰ ব্যৱস্থা অতি কটকটীয়া।

৮ জানুৱাৰীৰ ৰাতিপুৱাৰ ভাগত আমি কলম্বো চহৰৰ কিছু পৰ্যটনস্থলী ভ্ৰমণ কৰি নিৰ্দিষ্ট সময়তকৈ আগতেই বিমান বন্দৰত উপস্থিত হৈছিলো। নিৰ্দ্ধাৰিত সময়তকৈ কিছু পলমকৈ China Eastern Airlines ৰ বিমানেৰে আমি মালে অভিমুখে উৰা মাৰিলো। প্ৰায় এক ঘণ্টা দহ মিনিটত আমাৰ বিমান নিশা প্ৰায় ৮-৪৫ বজাত মালে বিমান বন্দৰত অৱতৰণ কৰিলে। এই বিমান বন্দৰটো ভেলেনা (Velen) বিমান বন্দৰ হিচাপে প্ৰখ্যাত এটি সৰু বিমান বন্দৰ। এই বন্দৰটো North Male Atoll ৰ এটি ধুনীয়া সৰু দ্বীপ 'Hulhule' ত অৱস্থিত। মালে চহৰলৈ ইয়াৰ পৰা ফেব্ৰীৰে দহ মিনিটৰ দূৰত্ব। নিশাৰ আন্ধাৰটো বিমান বন্দৰৰ চৌপাশে নীলা পানীৰ সাগৰৰ সৌন্দৰ্য্য আমাৰ চকুত বাৰুকৈয়ে ধৰা পৰিছিল। আমি সেই নিশাটো কটাবলৈ বিমানবন্দৰৰ ওচৰৰে Star Shell নামৰ হোটেল এখনত আগতীয়াকৈ বন্দৰস্ত কৰি ৰাখিছিলো। হোটেলৰ পৰা পঠিয়াই দিয়া গাড়ীৰে আমি নিশা প্ৰায় ৯-৪৫ বজাত হোটেলত উপস্থিত হৈছিলো। বিমান বন্দৰৰ পৰা হোটেল অভিমুখী সৰু পথটোৰ দুয়োফালৰ বিশাল সাগৰৰ লগতে সাগৰৰ পানীৰ হো-হোৱাই বোৱা শব্দই যেন সপোনৰ দেশলৈ আমাক স্বাগতমহে জনাইছিল।

মালদ্বীপত আমাৰ ভ্ৰমণসূচীটো ন জানুৱাৰী তাৰিখৰ পৰা Aeronet Holidays নামৰ এটি এজেণ্টীৰ জৰিয়তে

বন্দোৱস্ত কৰা হৈছিল। আমাৰ পেকেজটোত ন জানুৱাৰী তাৰিখে Sea Plane ৰে আমাক নিৰ্দিষ্ট দ্বীপটোলৈ লৈ যোৱা, তাত থকা-খোৱা আৰু বাৰ জানুৱাৰী তাৰিখে দিল্লীলৈ উভতনি বিমানৰ টিকটলৈ সকলোখিনি অন্তৰ্ভুক্ত আছিল। এইখিনিতে মালদ্বীপ সম্পৰ্কে সম্যক ধাৰণা এটি দি থওঁ। মালদ্বীপ ভাৰত মহাসাগৰৰ ১১৯২ টা সৰু বৰ দ্বীপেৰে গঠিত এখন দেশ। ইয়াৰ সৰ্বমুঠ আয়তন ৯০,০০০ হাজাৰ বৰ্গ কিলোমিটাৰ। তাৰ ভিতৰত মাত্ৰ প্ৰায় ২৯৮ বৰ্গ কিলোমিটাৰ শুকান ভূমি। ৰাজধানী মালে ন বৰ্গ কিলোমিটাৰ আয়তনৰ আটাইতকৈ বেছি জনবসতিপূৰ্ণ চহৰ। বিলাসী অট্টালিকা আৰু মছজিদ ইয়াৰ প্ৰধান আকৰ্ষণ। মালদ্বীপত প্ৰধান ধৰ্ম ইছলাম। ইয়াৰ সকলো দ্বীপতে জনবসতি নাই। জনবসতিপূৰ্ণ তথা জনবসতিশূন্য ওচৰা-ওচৰিকৈ থকা কিছু দ্বীপক সামৰি একোখন অটল (Atoll)। মালদ্বীপত সৰ্বমুঠ ২৬ খন অটল আছে। প্ৰতিখন অটলৰ অন্তৰ্গত এটা প্ৰধান দ্বীপত অটলখন পৰিচালনাৰ বাবে প্ৰশাসনীয় ভৱনকে আদি কৰি হাস্পাতাল, স্কুল আদিৰ ব্যৱস্থা আছে। কিছুমান জনবসতি নথকা দ্বীপত পৰ্যটকৰ বাবে অতি আধুনিক তথা উচ্চমানৰ ৰিজ'ৰ্ট স্থাপন কৰা হৈছে। পৰ্যটকসকলে মালে অথবা বিমান বন্দৰৰ ওচৰৰ হোটেলতে থাকি দিনত সাগৰৰ পানীত বিভিন্ন activity বোৰ উপভোগ কৰিব পাৰে। ইচ্ছা কৰিলে জনবসতি থকা অঞ্চলৰ পৰা সম্পূৰ্ণ নিলগত সাগৰৰ মাজৰ দ্বীপত থকা ৰিজ'ৰ্টত নিৰিবিলিভাৰে অৱসৰ বিনোদন কৰিবও পাৰে। আমি বহুতো বিদেশী পৰ্যটক লগ পাইছিলো যিসকলে এনেকুৱা দ্বীপলৈ গৈ দুই তিনি সপ্তাহ সম্পূৰ্ণ নিজৰ মতে সময় উপভোগ কৰে। ই সঁচাই এক অনন্য অভিজ্ঞতা। বিশাল সমুদ্ৰৰ মাজত, জনচক্ষুৰ পৰা আঁতৰত এটি দ্বীপত সাগৰৰ নীলা পানী, বগা বালিৰ মাজত নিজক বিলীন কৰি দিয়াৰ মাদকতা অবৰ্ণনীয়। তেনেকুৱা ধৰণৰ দ্বীপ ৰিজ'ৰ্ট মালদ্বীপত যথেষ্ট সংখ্যক আছে। আমি যোৱা দ্বীপটো আছিল Medhufusi Island, মিম'(Meemu) অটলৰ

অন্তর্গত। বিমান বন্দৰৰ পৰা Sea Plane ৰে প্ৰায় ৪০ মিনিটৰ দূৰত্ব। Cruise বা জাহাজেৰে গ'লে ছাগে ১/২ দিন লাগিব।

আমি হোটেলত নিশাৰ আহাৰ গ্ৰহণ কৰি থাকোতেই Reception কাউণ্টাৰত আমাৰ নামত ফোন আহিল আৰু জনালে যে পিছদিনা ৰাতিপুৱা ৭-৩০ বজাত আমাৰ Sea Plane ৰ সময়। ৯জানুৱাৰী তাৰিখে ৰাতিপুৱাই হোটেলৰ গাড়ীৰে সাত বজাতে গৈ আমি বিমান বন্দৰ পালো। তেতিয়া তাত অলপ ৰ'দ ওলাইছে। জানুৱাৰী মাহটো তাত যথেষ্ট গৰম অনুভৱ কৰিলো। বিমান বন্দৰৰ ভিতৰত বিভিন্ন Island ৰিজ'ৰ্টসমূহৰ নিজৰ নিজৰ কাউণ্টাৰ আছে। আমি গৈ আমাৰ গন্তব্যস্থল Medhufusi Island ৰ কাউণ্টাৰত উপস্থিত হৈ আমাৰ কাগজ-পত্ৰ দেখুৱালোঁ। তাৰ পৰা এগৰাকী সহায়কাৰীয়ে আমাক গাইড কৰি যাবতীয় কাম-কাজখিনি কৰোৱালে। আমাৰ Luggage সমূহ Check in ত দি এখন ট্ৰেভেলৰ সদৃশ গাড়ীৰে আমাক অলপ আঁতৰত থকা Sea Plane ৰ পোৰ্টলৈ লৈ গ'ল। পোৰ্টৰ ভিতৰলৈ সোমোৱাৰে গ্লাছৰ মাজেৰে সাগৰৰ মাজত Sea plane বোৰ দেখি আমি অভিভূত হৈ পৰিলো। তন্ময় হৈ Sea Plane ৰ Take off আৰু Landing চাই থাকোতে গাইডজনীয়ে জনালে যে আমাৰখন Plane অলপ পলম হ'ব, গতিকে ইচ্ছা কৰিলে আমি তাতেই Breakfast কৰি ল'ব পাৰো। তেতিয়াহে অনুভৱ কৰিলো যে আমাৰ যথেষ্ট ভোকও লাগিছিল। তাত সকলো বস্তুৰে যথেষ্ট দাম। মালদ্বীপৰ Currency Rufiyaa যদিও সকলোতে ডলাৰ গ্ৰহণ কৰে। কফি, Crossant আৰু লগত হোটেলৰ পৰা ৰাতিপুৱা পেকিং কৰি দিয়া ব্ৰেড-বাটাৰ আদিৰে Breakfast শেষ কৰিলো। ঘৰত এলাগী হৈ পৰি থকা Crossant কেইটা তিনি ডলাৰকৈ দি কিনিব লগা হোৱাত গা হমহমাই গৈছিল। প্ৰায় ৯-৪৫ বজাত আমাৰ Sea Plane যাবলৈ সাজু হ'ল। ই এখন সৰু Helicopter ৰ লেখীয়া Plane, মুঠ ১৪ গৰাকীমান যাত্ৰী যাব পাৰে। পাইলট গৰাকী

বিদেশী, লগত সহায়কাৰী দুগৰাকী। পানীৰ ওপৰত ওপঙি থাকিবলৈ চকাৰ ঠাইত ইয়াৰ তলভাগত দুচটা চেপেটা লোহাৰ পাত পথালিকৈ লগোৱা থাকে। পানীৰ ওপৰত দুপাকমান মাৰি হো-হোৱাই শব্দ কৰি Sea Plane খন উৰিবলৈ সাজু হ'ল। খিৰিকীৰ গ্লাছেৰে জুমি চাই দেখিলো পানীৰ ওপৰত প্ৰচণ্ড টো তুলি Plane খন উৰা মাৰিছে। সাগৰ পৃষ্ঠৰ পৰা এক নিৰ্দিষ্ট উচ্চতাৰে তলভাগ মনিব পৰাকৈ ই মধ্যমীয়া গতিৰে আমাৰ লক্ষ্যস্থান অভিমুখে গৈ থাকিল। মন্ত্ৰমুগ্ধৰ দৰে আমি মালে চহৰৰ উচ্চ অট্টালিকা, মছজিদ, সাগৰৰ নীলা, নীল-সেউজীয়া তথা আকাশী ৰঙৰ পানীৰ সামাহাৰত সৃষ্ট নয়নাভিৰাম দৃশ্য উপভোগ কৰি গৈ থাকিলো। মাজে মাজে বগা বালিচৰ, সেউজীয়া দ্বীপ, দ্বীপ ৰিজ'ৰ্টসমূহৰ খেৰৰ চালিৰে নিৰ্মিত শাৰী শাৰী ভিলা। কি যে অপূৰ্ব দৃশ্য ভাষাৰে বৰ্ণনা কৰিব নোৱাৰি। প্ৰায় ৫০ মিনিটৰ যাত্ৰাৰ অন্তত আমাৰ Sea Plane খনে প্ৰচণ্ড টো তুলি Medhufusi Island ৰ পানীত অৱতৰণ কৰিলে। আমি প্লেনৰ পৰা নামি তৰল পানীৰ ওপৰত কাঠৰ চটাৰে নিৰ্মিত দলঙেৰে আহি চাংঘৰৰ দৰে ধুনীয়াকৈ সজাই ৰখা Reception কাউণ্টাৰ পালো, য'ত তৰমুজৰ বসেৰে আমাক আদৰণি জনালে। তাৰ পিছত এজন কৰ্মচাৰীয়ে আমাৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট কৰি ৰখা কোঠাটোলৈ আগবঢ়াই লৈ গ'ল। বালিচৰৰ মাজেৰে গৈ থাকোতে দেখিলো দুয়োফালে সুন্দৰকৈ লানি পাতি ক'টেজ (Cottage) বোৰ। দেখিবলৈ মাটিৰে লেপা, কোনো কৃত্ৰিমতা নথকা আমাৰ গাঁৱৰ ঘৰবোৰৰ নিচিনা। চালিবোৰ খেৰৰ। সেইবোৰক Beach Villa বুলি কয়। দুইফালৰ ভিলাৰ পৰাই সাগৰখন সুন্দৰকৈ দৃশ্যমান। সেইখিনি পাৰ হৈ কাঠৰ দলঙেৰে গৈ সাগৰৰ পানীৰ মাজত দুয়োফালে শাৰী পাতি ক'টেজবোৰ। সেইবোৰ Water Villa। প্ৰতিটো ক'টেজ আনটোৰ পৰা পৃথক। সন্মুখৰ মুকলি বেলকলিৰ পৰা চিৰিৰে নামি গৈ সাগৰৰ পানী স্পৰ্শ কৰিব পাৰি। বাহিৰৰ পৰা সাধাৰণ যেন লগা ক'টেজবোৰৰ ভিতৰখন অত্যাধুনিক হোটেলৰ কোঠাৰ দৰেই। আমি ফ্ৰেচ হৈ

বেলকনিলৈ ওলাই আহি ইফাল সিফাল চকু ফুৰাওতে দেখিলো ওচৰৰ ক'ৰ্ভেজৰ বেলকনিৰ পৰা বিজ'ৰ্টৰ Service boy এজনে আমালৈ চাই হাঁহি হাঁহি কথা পাতিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে। পিঞ্চন-উৰণত বাংলাদেশী যেনেই লাগিল। আমি অসমৰ বুলি গম পাই সি বৰ ভাল পালে আৰু আমাৰ লগত বহুত কথাই-পাতিলে, তাৰ নিজৰ কথা, ঘৰৰ কথা ইত্যাদি। তাৰ পৰাই গম পালো বিজ'ৰ্টত বেছিভাগ কৰ্মচাৰী বাংলাদেশী, দুই এজন ভাৰতীয়ও আছে। স্থানীয় মানুহ তেনেকৈ নাই। তেওঁলোকে কিছুমান কোম্পানীৰ অধীনত নিজৰ দেশ, পৰিয়াল এৰি কেইটামান বেছিকৈ টকা পাব বুলিয়ে ইমান দুৰৈৰ নিৰ্জন দ্বীপ এটাত কাম কৰিবলৈ আহে। এবছৰ বা ডেৰবছৰত এবাৰ ঘৰলৈ যাবলৈ সুবিধা পায়, এমাহৰ বাবে। কিছুমান উভতি আহে, কিছুমান নাহে। আমাক লগ পাই তাৰ হেনো ঘৰৰ মানুহক লগ পোৱা যেন লাগিছে। অন্যান্য বস্ত্ৰৰ নিচিনাকৈ তাত পানীও যথেষ্ট ব্যয়বহুল। তাত থকা দিনকেইটাত সি পানী Soft drinks আদি আমাক ফ্ৰীতে যোগান ধৰিলে আমাৰ আপত্তি স্বত্বেও। তাৰ আয়ীয়াতাত সাঁচাই অভিভূত হৈ পৰিছিলোঁ।

আমি সেই দ্বীপত কটাবলগীয়া তিনি নিশাৰ প্ৰথম নিশা Water Villa আৰু বাকী দুই নিশা Beach Villa ত কটাবলৈ আগতীয়াকৈ ঠিক কৰি ৰাখিছিলো— দুইটা অভিভূতাই লাভ কৰিবলৈ। সেইদিনা দুপৰীয়াটো সাগৰৰ পানীৰ মাজতে উপভোগ কৰিলো। পানীৰ মাজত ঠায়ে ঠায়ে কুলনা, বহিবলৈ শ্বেদ বনাই থোৱা আছে। ছুই থাকিলেও হেঁপাহ নপলায় সেই পানী। এটা কথা মন কৰিছিলো যে দুপৰীয়াৰ ভাগত সাগৰৰ পানীভাগৰ গভীৰতা প্ৰায় দুফুটমান বাঢ়ি যায় আৰু সোঁতটোও অলপ তীব্ৰ হয়। ৰাতিপুৱা তথা আবেলিৰ ভাগত সাগৰখন আকৌ শান্ত হৈ পৰে। পানীৰ গভীৰতাও সেইখিনি সময়ত তৰল হৈ যায়। তেতিয়াই জাক পাতি অহা সাগৰীয় মাছৰ দৃশ্যইও আমাক আপ্লুত কৰিছিল। Stingray নামৰ এবিধ চেপেটা, বহল আকৃতিৰ দীঘল নেজযুক্ত মাছক

আগুৰি এজাক ৰংবিৰঙী মাছে খেলি থকা দৃশ্য সাঁচাই অপূৰ্ব। সেইদিনা সন্ধিয়ালৈ কিনকিনীয়া বৰষুণ আহিছিল। এনেধৰণে মাজে মাজে দুই-এজাক বৰষুণে হোনো তাপমান নিয়ন্ত্ৰণ কৰি ৰাখে। বৰষুণৰ মাজতে আমি বিজ'ৰ্টটো এপাক ফুৰি আহিলো।

পিছদিনা ৰাতিপুৱা Breakfast কৰিয়ে আমি দহ জন মানৰ এটা দল ওলালো Island Hopping লৈ। আমাক জাহাজেৰে আধাঘণ্টামানৰ দূৰত্বত থকা মিম' অট'লৰ ৰাজধানী মুলী দ্বীপলৈ লৈ গ'ল। লগত এজন গাইড। মুলীৰ মুঠ জনসংখ্যা এহাজাৰৰো কম। প্ৰায় এক কিলোমিটাৰ মান দূৰত্বৰ ভিতৰতে প্ৰশাসনীয় ভৱন, স্কুল, মহজিদ, পুলিচ থানা, হাস্পতাল, দোকান আদি সকলো আছে। মানুহৰ ঘৰবোৰ প্ৰায় একে ধৰণেৰে নিৰ্মিত। আমি খোজকাঢ়িয়ে গোটেই দ্বীপটো এপাক ঘূৰিলো, লগতে তাৰ চিন স্বৰূপে দুই এটা Souvenir কিনিলো। তাত দশমমানলৈ শিক্ষা বিনামুলীয়া। চিকিৎসাও বিনামুলীয়া। সেই অট'লৰ অন্তৰ্গত দ্বীপ সমূহৰ লগতে ওচৰৰ অন্য দ্বীপৰ পৰাও স্কুললৈ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ নাও, ফেৰী আদিৰে আহে। চিকিৎসাৰ বাবেও অন্য দ্বীপসমূহৰ মানুহ আহে। ডাক্তৰসকল প্ৰধানকৈ পাকিস্তান তথা ভাৰতৰ। দশম শ্ৰেণীৰ পিছত পঢ়িবলৈ ইচ্ছুকসকল উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে মালে নাইবা বিদেশলৈ যাব লাগে। তাৰ দ্বীপবোৰৰ বিশেষ উৎপাদিত সামগ্ৰী নাই। খেতিৰ ভিতৰত অকল চাৰিবিধ খেতিয়ে হয়-তৰমুজ, নাৰিকল, তিয়ঁহ আৰু অমিতা। বাকী সকলো খাদ্য সামগ্ৰীৰ বাবে ভাৰত, ডুবাই, পাকিস্তানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগে। ইলেকট্ৰিচিটিৰ বাবে সকলোতে Diesel Generator ব্যৱহাৰ হয়। মুঠতে চাবলৈ গ'লে কষ্টকৰ জীৱন। এটা বৰ আমোদজনক কথাও গম পালো যে দ্বীপবোৰত তাৰ বাসিন্দাসকলে মাটি কিনিব নালাগে। কাৰোবাক মাটিৰ দৰকাৰ হ'লে প্ৰশাসনক জনালে হ'ল। প্ৰশাসনে অনুসন্ধান কৰি প্ৰয়োজন বুলি ভাবিলে আবেদনকাৰীক সেই মাটি ব্যৱহাৰৰ অনুমতি দিয়ে। তাত জীৱিকাৰ বাবে মালে নাইবা দ্বীপ বিজ'ৰ্টসমূহৰ

কাম কৰাই প্ৰধান। লগতে মালদ্বীপ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ Coral ৰ বাবে বিখ্যাত। সাগৰৰ পৰা সেইবোৰ আহৰণ কৰি তাৰ ব্যৱসায় কৰিও বহুতে জীৱিকা আহৰণ কৰে। মালদ্বীপ বুলি ক'লেই যিহেতু চৌদিশে সাগৰ তাত সাগৰীয় activity বহুত আছে-Snorkeling, Scuba Diving আদি। Speed Boat বোৰেৰে সাগৰৰ মাজত ঘূৰি ফুৰিও উপভোগ কৰিব পাৰি। বেছিভাগ সাগৰীয় activity ৰ বাবে অলপ সাঁতুৰিব জনাটো প্ৰয়োজন। অৱশ্যে সাঁতুৰিব নজনা সকলৰ বাবে গাইড উপলব্ধ হয়। সাঁতোৰাৰ ক্ষেত্ৰত তেনেই অনভিজ্ঞ হেতু মই সেইবোৰ activity দুৰৰ

পৰাই উপভোগ কৰিলো। ১১ জানুৱাৰী তাৰিখে দিনত অলপ সাহস কৰি Snorkeling কৰিবলৈ ওলালো। Snorkeling মানে বিশেষ পোছাক পিন্ধি সাগৰৰ পানীত বুৰ মাৰি তাৰ তলিভাগৰ Coral Reef তথা মাছবোৰ ওচৰৰ পৰা দৰ্শন কৰা। পানীৰ তলত উশাহ লৈ থাকিবলৈ বিশেষ ধৰণৰ মুখা পিন্ধি ল'ব লাগে। সেইবোৰ পোছাক তাত ভাৰালৈ পোৱা যায় ৮/৯ ডলাৰত। মই গাইড এজনৰ সহযোগত সাগৰৰ তলিৰ জগতখন কিছু উপভোগ কৰিছিলো। কিন্তু অভিজ্ঞতা নথকা হেতু পানীৰ তলত উশাহ লৈ থাকোতে অন্যমনস্ক হৈ মুখত পানী সোমাই গৈ সাগৰৰ মাজত যিহে অৱস্থা হ'ল আৰু বেছি সাহস নকৰিলো। মালদ্বীপৰ সাগৰখনৰ অন্য এটা বিশেষত্ব হ'ল ইয়াৰ পানীৰ নীল-সেউজীয়া বংটো আৰু বৰফৰ দৰে বগা বালিবোৰ। মালদ্বীপৰ সাগৰখন হেঁপাহ পলুৱাই উপভোগ কৰি, বালিচৰত জীয়া মৰা Coral বুটলি তিনি দিন কেনেকৈ চকুৰ পলকতে পাৰ কৰিলো গমেই নাপালো।

১২ জানুৱাৰী আমাৰ ওভতাৰ দিন। মালদ্বীপৰ সাগৰ, বালিচৰৰ মধুৰ স্মৃতি বুকুত সামৰি এক পৰিতৃপ্ত মনেৰে আমি সাজু হ'লো উভটনি যাত্ৰাৰ বাবে। সেইদিনা দুপৰীয়া এক বজাত Sea Plane ৰে ভেলেনা বিমান বন্দৰ আৰু তাৰ পৰা ইণ্ডিগো বিমানেৰে বাংগালোৰ হৈ নিশা প্ৰায় ১১ বজাত আহি নতুন দিল্লীত উপস্থিত হৈছিলো। মাটিকালিৰে এছিয়াৰ ক্ষুদ্ৰতম দেশখনত কটোৱা সেই চাৰিদিনৰ মধুৰ স্মৃতি মোৰ মানস পটত বহু দিনলৈ সজীৱ হৈ থাকিব। ■■

গোলাপৰ বিষয়ে

✍ ডাঃ সুকৃতি চৌধুৰী

অসমীয়া ভাষাত কয়— ‘গোলাপক যি নামেৰেই নামাতা কয়, গোলাপ যে গোলাপেই।’ গোলাপৰ অল্পান সৌন্দৰ্য যুগ যুগ ধৰি কবিতা, গান, গল্প আৰু চিত্ৰকলাৰ মাজেৰে হৈ অহা ভূয়সী প্ৰশংসায়ো যেন সম্পূৰ্ণকৈ প্ৰকাশ কৰিব পৰা নাই। হাইঞ্জ কৈছিল— ‘লক্ষাধিক বছৰৰ আগতে মানুহে যেতিয়া সুন্দৰতা আৰু সুবাসৰ অনুভৱ কৰিবলৈ শিকিছিল, গোলাপে তেতিয়াই মানুহৰ হৃদয়ত স্থায়ী ঘৰ পাতি বহিছিল।’

আপুনি হয়তো কিউপিড আৰু চাইকীৰ অমৰ কাহিনীটো শুনিছে। কিংবদন্তি আছে যে কিউপিডৰ মাক জোহৰাই প্ৰেম উন্নতা হৈ খালী ভৰিৰেই কোনো এখন ফুলনিলে দৌৰি গৈছিল। তেতিয়া বাগিছাখনত পৰি থকা কাঁইটৰ খোচত জোহৰাৰ ভৰিৰ পৰা ওলোৱা তেজবোৰ হেনো গোলাপ হৈ পৰিছিল।

গোলাপৰ বিশেষজ্ঞসকলে কয় যে এই ফুলৰ অৱস্থিতি লক্ষাধিক বছৰ আগতেও আছিল। প্ৰথমে ই জংঘলী ফুল আছিল যদিও ইয়াৰ সৌন্দৰ্য আৰু সুগন্ধই মানুহক এনেদৰে মোহিত কৰিছিল যে অচিৰেই মানুহে গোলাপ ফুল ঘৰুৱা কৰি লয়। পাঁচ হেজাৰ বছৰৰ পূৰ্বে বেবিলনৰ বাগিচাত গোলাপ ফুলৰ অৱস্থিতিৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। সুন্দৰতা আৰু সুবাসৰ সৈতে বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ৰোগ নিবাৰণৰ গুণ থকাৰ বাবেই গোলাপ প্ৰভূত জনপ্ৰিয় হৈ উঠে।

ভাৰতত মোগল বাদশ্বাহসকলৰ দিনত গোলাপ অধিক জনপ্ৰিয় হৈ উঠে। চাৰিশ বছৰ আগতে মেহৰুন্নিছা

বেগম বা নুৰজাহানে ইৰাণৰপৰা হালধীয়া ৰঙৰ গোলাপৰ পুলি অনাইছিল বুলি লিখিত আছে। প্ৰাচীন ভাৰততো গোলাপৰ অৱস্থিতি আছিল। প্ৰাচীন সংস্কৃত গ্ৰন্থসমূহত ‘তৰুণী পুষ্প’ আৰু ‘অতিমঞ্জুলা’ নামেৰে গোলাপৰ উল্লেখ আছে।

ইংৰাজী সাহিত্যৰ প্ৰসিদ্ধ কবি মিল্টনৰ তৃতীয় পত্নী অতিশয় ধুনীয়া আছিল যদিও বৰ বদমেজাজী আছিল। এবাৰ লৰ্ড বাৰ্মিংহামৰ ওচৰত মিল্টনে নিজৰ বদমেজাজী পত্নীৰ অভিযোগ দিয়ে। লৰ্ড বাৰ্মিংহামে মিল্টনক ক’লে— ‘তোমাৰ পত্নী আচলতে গোলাপৰ দৰে। মনত ৰাখিবা, সুন্দৰতাৰ সৈতে কাঁইটো থাকে। ১৮৮৩ চনত মৌলানা জালালুদ্দীন আফগানি পেৰিছ ভ্ৰমণলৈ যাওঁতে সুপ্ৰসিদ্ধ ফৰাছী লেখক ভিক্টৰ হিউগোক দেখা কৰি সোধে যে— ‘আপুনি জীৱনত দেখা আটাইতকৈ সুন্দৰ বস্তুটো কি?’ ভিক্টৰ হিউগোই এক মুহূৰ্ত্তও নোৰোৱাকৈ উত্তৰ দিলে— ‘গোলাপ’।

গোলাপক জংঘলী গোলাপ আৰু খেতি কৰি উৎপাদন কৰা গোলাপ হিচাপে বহলাই দুভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। ভাৰতত দহ প্ৰকাৰৰ জংঘলী গোলাপ পোৱা যায়। সেয়া হ’ল—

(১) *Rosa clinophylla* : গছজোপা পোন আৰু মজবুত। এটা ডালত হয় এপাহেই ফুল ফুলে নতুবা এথোপা। ফুলৰ ৰং বগা হয়।

(২) *Rosa eglantheria*/Sweet briar : পাতৰ পৰিমাণ বহুত বেছি। এটা ডালত এপাহৰ পৰা তিনিপাহ

গুলপীয়া বঙৰ ফুল ফুলে।

(৩) *Rosa foetida* : গছজোপা চিধা, মধ্যম আকাৰৰ। ফুলবোৰ হালধীয়া আৰু তীব্ৰ সুবাসযুক্ত হয়।

(৪) *Rosa gigantea* : বেঁকা আৰু পোন কাঁইট থকা এইবিধ ওখ গছৰ গোলাপ। এডাল ডালিত মাথোঁ এপাহেই গোলাপ ফুলে। ফুলৰ বং বগা কমলাবুলীয়া হয়। তীব্ৰ সুবাস থাকে।

(৫) *Rosa leschenaultiana* : পশ্চিমঘাটৰ পাহাৰ আৰু নীলগিৰি পাহাৰত পোৱা বেলগছৰ দৰে কাঁইটীয়া গছত গুলপীয়া বঙৰ এইবিধ গোলাপ ৩২৮০ ফুট উচ্চতাৰ পাহাৰত দেখা যায়।

(৬) *Rosa longicuspis* : কাঁইটীয়া জোপোহা গছত বগা বঙৰ থোপাথোপে লগা গোলাপ। গোটেই গছজোপাত দীঘলীয়া কাঁইট হয়।

(৭) *Rosa macrophylla* : পাতল গুলপীয়া বঙৰ এইবিধ গোলাপ উত্তৰ আৰু পশ্চিম ভাৰতৰ পাহাৰৰ ৪২৬৫ ফুটৰপৰা ১০৮২৫ ফুট উচ্চতাৰ ঠাইত পোৱা যায়।

(৮) *Rosa moschata* : বেলগছৰ দৰে কাঁইট থকা গছৰ গোলাপ। মুগা বৰণীয়া গোলাপ ফুলে। হিমালয়ৰ তৰাই অঞ্চলৰ ৩২৮০ ফুটৰপৰা ১৫৪২০ ফুট উচ্চতাৰ ঠাইবোৰত এইবিধ গোলাপ পোৱা যায়।

(৯) *Rosa sericea* : জোপোহা গছ হয়। পাতল হালধীয়া বঙৰ গোলাপ ফুলে। বহুত উচ্চ আৰু বৰফ বা ঠাণ্ডা পাহাৰীয়া অঞ্চলত এইবিধৰ ফুল হয়। সাধাৰণতে ৯৮৪০ ফুটৰপৰা ১৫৪২০ ফুট ওখ পাহাৰীয়া ঠাইত এইবিধ গোলাপ দেখা যায়।

(১০) *Rosa werbiana* : ওখ গছ। সৰু আকাৰৰ ফুলবোৰ থোপাথোপে লাগে। হালধীয়া বঙৰ গোলাপ ফুলে। ১০০ ফুটৰপৰা ১৩০০ ফুট পৰ্যন্ত ওখ পাহাৰীয়া ঠাইত হয়।

ভাৰতত আঠ প্ৰকাৰৰ গোলাপৰ খেতি কৰা হয়। সেয়া হ'ল—

(১) *Rosa chinesis* : চীন দেশ মূলৰ এইবিধ

গোলাপ ১৭৬৮ খৃষ্টাব্দত ইউৰোপীয়সকলে ভাৰতলৈ আনে। বঙা বা বগা বঙৰ গোলাপ ফুলে। ফুলবোৰ থোপাথোপে ফুলে। গছডাল তিনি ফুটলৈকে ওখ হয়।

(২) *Rosa damascena* : আঠ ফুটলৈকে ওখ গছ। এপাহ ফলত ১৮ টাতকৈ অধিক পাব থাকে। বঙা বা গুলপীয়া বঙৰ ফুল হয়। মধ্যমৰপৰা তীব্ৰ সুগন্ধ থাকে। এইবিধ গোলাপ ভাৰতলৈ চেণ্টেল এছিয়াৰপৰা ১৫ শতিকাত আমদানি কৰা হৈছিল। আমাৰ পৰিচিত সাধাৰণ গোলাপ এই শ্ৰেণীৰ ফুল।

(৩) *Rosa foetida* (Herm.)/Austrian briar : বঙা আৰু গুলপীয়া বঙৰ এপাহ ফুলত ওঠৰটালৈ পাহি থকা এই গোলাপৰ আদিস্থানো এছিয়া। থোপাথোপে ফুলা এই গোলাপৰ তীব্ৰ সুগন্ধ আছে।

(৪) *Rosa gallica* (Provincialis)/French rose : এই প্ৰাচীন শ্ৰেণীৰ গোলাপ ফুলৰ আদিস্থান ইউৰোপ আৰু পশ্চিম এছিয়া। পাহিৰ সংখ্যা পাঁচৰপৰা বাৰডাললৈকে হয়। গভীৰ বঙা বঙৰ এই গোলাপ এডাল ডালত এপাহেই ফুলে। গছজোপাৰ উচ্চতা আঢ়ৈ ফুটৰপৰা চাৰি ফুটলৈকে হয়। ফুলবোৰৰ সুগন্ধ সুতীব্ৰ হয়।

(৫) *Rosa moschata* (Herm.) মুস্কী গোলাপ & (৬) *Rosa gigantea* : এই দুই শ্ৰেণীৰ গোলাপৰ বৰ্ণনা ওপৰত কোৱা চতুৰ্থ প্ৰকাৰৰ গোলাপৰ সৈতে একেই।

(৭) *Rosa multiflora* (Polyantha)/ জাপানী গোলাপ : এই প্ৰকাৰৰ গোলাপ জাপান আৰু কোৰিয়াতহে পোৱা গৈছিল। ১৮৭৫ চনত ইয়াক ইউৰোপলৈ আমদানি কৰে। সৰু আকাৰৰ বগা বঙৰ সুন্দৰ সুবাস থকা ডাঙৰ ডাঙৰ থোপাৰে ফুলা এইবিধ গোলাপৰ গছ আঠ ফুটলৈকে ওখ হয়। এই শ্ৰেণীৰ গোলাপৰ ডালত কলম কৰি পলিয়েষ্টিছ শ্ৰেণীৰ গোলাপৰ উৎপাদন কৰা হয়।

(৮) *Rosa wichuraiana* Memorial rose : এই শ্ৰেণীৰ গোলাপ ফুলৰ আদিস্থান চীন আৰু জাপান। ইউৰোপলৈ ১৮৫৯ খৃষ্টাব্দতহে এইবিধৰ গোলাপ আমদানি কৰা হয়। সৰু আকাৰৰ বগা বঙৰ সুগন্ধিত আৰু

থোপাথোপে লগা এই শ্ৰেণীৰ গোলাপ নতুন নতুন সংকৰ প্ৰজাতিৰ গোলাপ ফুলৰ উৎপাদনৰ বাবে ব্যাপকভাৱে ব্যৱহাৰ হয়।

গোলাপ ফুল তেজৰঙা, বগা, গুলপীয়া, হালধীয়া, মুগা, সেউজীয়া, নীলা, ক'লা আদি বিভিন্ন মোহনীয় ৰঙৰ হয়। আহকচোন কোন ৰঙৰ গোলাপে কি বুজাই সেয়া চাওঁ—

ক'লা গোলাপ— শত্ৰুতা

সেউজীয়া গোলাপ— উৎসাহ

নীলা গোলাপ— শান্তি আৰু সৌম্যতা

কমলা ৰঙৰ গোলাপ—মোহিত হোৱা

গুলপীয়া ৰঙৰ গোলাপ—কোমলতা আৰু উৎসাহ

হালধীয়া গোলাপ—বন্ধুত্ব

বগা গোলাপ—শুদ্ধতা, নিষ্কলংকতা আৰু বিনাচৰ্তে ভাল পোৱা

ৰঙা গোলাপ— প্ৰেম আৰু ৰোমাঞ্চ।

পৰেৰী গোলাপ নামৰ এক বিশেষ গোলাপ আছে যাৰ ফুল কিছু সময় গুলপীয়া হৈ থাকি সলনি হৈ পুনৰ কিছু সময়ৰ বাবে বগা ৰঙৰ হয়। তাৰোপৰি এক বিশেষ শ্ৰেণীৰ গোলাপ আছে যাৰ কাঁইট নাথাকে। সাধাৰণতে আমেৰিকাত ইয়াৰ খেতি কৰে। ভাৰতবৰ্ষত আটাইতকৈ বেছিকৈ খেতি কৰা গোলাপ ফুলৰ শ্ৰেণীক 'বেংগল ৰ'জ' বুলি কয়।

গোলাপৰপৰা উৎপাদিত ৰিফাইণ্ড তেল ৫০ ডিগ্ৰী ফাৰেনহাইটলৈকে গৰম কৰি ইয়াৰ পৰা আতৰ সংগ্ৰহ কৰা হয়। মাত্ৰ ৩০ গ্ৰাম গোলাপৰ আতৰ সংগ্ৰহ কৰিবলৈ ১২০ কেজি গোলাপ ফুলৰ প্ৰয়োজন হয়। মাত্ৰ এক আউণ্ড গোলাপৰ আতৰৰ দাম প্ৰায় দুহেজাৰ টকা হয়।

গোলাপৰ আতৰ আৱিষ্কাৰৰ বিষয়ে কোৱা হয় যে মোগল সম্ৰাট চাহজাহানৰ পত্নী নুৰজাহানে এদিন গোলাপৰ পাহি মিহলি সুগন্ধিত পানীৰে গা ধুই থাকোঁতে হেনো বাথটাবটোত কেতবোৰ চিকমিকাই থকা তেলৰ

টোপালৰ দৰে দেখা পায়। এই টোপালবোৰ সংগ্ৰহ কৰি পৰীক্ষা কৰি গোলাপৰ আতৰ বুলি নিশ্চিত কৰা হয়। ইয়াক 'ইত্ৰে জাহাংগীৰী' বুলি নাম দিয়ে। আলীগড়, কানপুৰ, চিকন্দৰপুৰ, কনৌজ আৰু গাজীপুৰত গোলাপৰ আতৰ উৎপাদন কৰা হয়।

মাত্ৰ এপাহ ক'লা গোলাপৰ অনলাইনযোগে দাম পাঁচ হেজাৰ টকা বা অধিক। মোগল সম্ৰাট ছাহজাহানৰ জীয়ৰী জাহানাৰাই দিল্লীৰ বৰ্তমানৰ গান্ধী গাৰ্ডেন নামৰ ঠাইত সৰ্বপ্ৰথমে ক'লা ৰঙৰ গোলাপ ফুলৰ খেতি কৰাইছিল বুলি জনা যায়।

ভাৰতৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় খ্যাতিসম্পন্ন গোলাপ ফুলৰ বিশেষজ্ঞ ড° বি পি পালৰ দ্বাৰা লিখিত *Roses in India* নামৰ কিতাপখন গোলাপ ফুল সম্পৰ্কীয় অতিশয় মূল্যবান কিতাপ। গোলাপ ফুল ভাল পোৱা প্ৰতিজন মানুহেই এই কিতাপখন পঢ়া উচিত। তেখেতে *Rose Society of India* ৰ নেতৃত্ব দিছিল। তেওঁৰ উদ্যমতেই দিল্লী হজ-খাচ নামে ঠাইত পাঁচশ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ গোলাপ ফুলৰ খেতি কৰা হৈছিল। গোলাপ ফুলৰ প্ৰেমী আন তিনিজন বিশিষ্ট ব্যক্তি হ'ল— জৱাহৰলাল নেহৰু, হোমী জাহাংগীৰ ভাৰা আৰু ড° জাকিৰ হুছেইন। গোলাপক প্ৰায় ৩৬ প্ৰকাৰৰ কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। গোলাপ জন, গুলকন্দ, তেল, আতৰ আদিৰ উৎপাদন কৰাৰ লগতে নানান ঔষধৰো মূল উপাদান হৈছে এই গোলাপ। শুকান গোলাপেৰে উৎপাদিত 'চুৰ্খ গুলাব' নামৰ ইউনানী পদ্ধতিৰ চিকিৎসাৰ ঔষধ অনেক বেমাৰত কামত আহে বুলি কোৱা হয়।

ইউনান আৰু ৰোমত গোলাপক প্ৰেমৰ দেৱতাৰ স্বৰূপ বুলি ভাবে। ফাৰ্চী ভাষাত 'গোলাপ আৰু বুলবুল'ৰ কমপক্ষে ২০টা বেলগ বেলগ কাহিনী আছে। শীতকালত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতি ভৱনৰ ৰ'জ গাৰ্ডেনখন নিশ্চয় আপোনালোকৰ বহুতেই চাইছে। কে থাকোঁ মানে ওৰকে নপৰে গোলাপৰ কথা। কওঁকচোন আপোনাৰ ঘৰত কি কি গোলাপ আছে? ■ ■

সাক্ষাৎকাৰ

“প্ৰিয়বন্ধু”— হাতে হাত ধৰি বিশ্বাসৰ বাটত অৰ্চনা বৰঠাকুৰ

✍ সাক্ষাৎগ্ৰহণ : ড° দেৱীকা ফুকন

অসমৰ এক অন্যতম স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন ‘প্ৰিয়বন্ধু’। ২০১৫ চনত আৰম্ভ হোৱা ‘প্ৰিয়বন্ধু’ৰ বিভিন্ন সমাজসেৱী কাম-কাজৰ ভিতৰত অন্যতম হৈছে পিছপৰা অঞ্চলত বসবাস কৰা লোকসকলৰ মানসিক, সামাজিক, শৈক্ষিক আৰু শাৰীৰিক উৎকৰ্ষ সাধন কৰা। সমাজত উদ্ভৱ হোৱা বা দেখা দিয়া বিভিন্ন ঘটনা, বা আকস্মিক বিপদ আদিৰ সময়ত মানুহৰ মাজত থিয় হৈ সহায় দিয়া এই প্ৰিয়বন্ধুৰ আঁৰৰ মানুহগৰাকী হৈছে অৰ্চনা বৰঠাকুৰ। যিগৰাকী সকলোৰে মাজত পৰিচিত ‘আচী বৰঠাকুৰ’ হিচাপে।

১৯৮৩ চনত দেৰগাঁৱত জন্মগ্ৰহণ কৰি কমবয়সীয়া মেধাৱী আচী বৰঠাকুৰে সমগ্ৰ অসমতে মহিলা, শিশু আদিৰ উন্নতিৰ বাবে বিভিন্ন কাম-কাজ কৰি আহিছে। মহিলাসকলৰ মাজত ঋতুকালীন সময়ত ল’বলগীয়া সচেতনতা, পৰিস্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা আদি দিশত জ্ঞান তথা প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী যোগান ধৰাৰ লগতে

শিশুৰ সৰ্বাংগীন বিকাশৰ বাবে বিভিন্ন ধৰণৰ কাৰ্যপন্থা হাতত লয়। তদুপৰি বানপানী আদিৰ দৰে প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ সময়তো এই প্ৰিয়বন্ধুৱে সহায়ৰ হাত আগবঢ়ায়। বৰ্তমান সময়ত বস্তু অঞ্চলৰ মহিলা-শিশুসকলৰ মাজত দক্ষতা বৃদ্ধিৰ বাবে প্ৰিয়বন্ধুৱে বিভিন্ন কাৰ্যসূচী পালন কৰি আহিছে। ‘প্ৰিয়বন্ধু’ৰ আঁৰৰ মূল ব্যক্তি আচী বৰঠাকুৰ একেধাৰে সমাজসেৱক, গল্পকাৰ আৰু উপন্যাসিকো। এই আচী বৰঠাকুৰৰ সৈতে এটি চমু সাক্ষাৎকাৰ ‘খোজ’ৰ বাবে যুগুত কৰা হ’ল।

প্ৰশ্ন : অৰ্চনা বৰঠাকুৰ চ’ছিয়েল মিডিয়াৰ লগত একাত্ম হৈ থকা আৰু অন্যান্য বহু সমাজ সচেতন লোকৰ বাবে এক পৰিচিত নাম। তুমি নিজৰ পৰিচয় কেনেদৰে দিবলৈ ভাল পাবা?

উত্তৰ : “মই এগৰাকী মানুহ আৰু এই পৰিচয়টো মই বৰ সন্মান সহকাৰে লৈ ভাল পাওঁ। দ্বিতীয় কথাটো হৈছে, মই

এগৰাকী নাৰী, মই কাৰোবাৰ কন্যা, মই কাৰোবাৰ ভগ্নী, মই কাৰোবাৰ জীৱনসংগী, মই এগৰাকী মাতৃ। এই ‘মাতৃ’ পৰিচয়টো এটা বৰ প্ৰিয় পৰিচয়। আৰু এটা কথা কৈ মই ভালপাওঁ যে মই যিমান পাৰি মানুহক, সঁচা অৰ্থত মানুহৰ মুখত হাঁহি এটা দি ভাল পোৱা মানুহ।”

প্ৰশ্ন : “প্ৰিয়বন্ধু’ৰ আৰম্ভণি কেতিয়া হ’ল? ইয়াৰ আঁৰৰ কাহিনী পাঠকক জনালে সুখী হ’ম।

উত্তৰ : “প্ৰিয়বন্ধু’ৰ আৰম্ভণি একেবাৰেই আকস্মিক। মই কেতিয়াও, কাহানীও ভবা নাছিলো যে মই এটা স্বেচ্ছাসেৱী সংস্থা আৰম্ভ কৰিম। ২০১৫ চনত এদিনা ৰান্ধনীঘৰত কাম কৰি থাকোঁতে টিভিটো লগাই বাতৰি শুনি আছিলোঁ। বাতৰিত শুনিলো যে শ্বিলঙত ভাষণ দি থকা অৱস্থাতে আমাৰ সন্মানীয়, তেতিয়াৰ ৰাষ্ট্ৰপতি কালাম ছাৰ এই পৃথিৱীৰপৰা হেৰাই গ’ল; তেখেতৰ মৃত্যু ঘটিল। লগে লগে মোৰ মনত ভাব আহিল— এই কৰ্মযোগী মানুহজনে শেষ মুহূৰ্ত্ততো কামেই কৰি গ’ল। আৰু এনেকুৱা কাম, যি আনৰ উপকাৰত আহে। গতিকে মই ভাবিলোঁ মই নোহোৱা হ’লে কি থাকি যাব? কি কৰিম মই? ক’ৰবাতটো মই কিবা এটা কৰিব লাগিব যাৰ জৰিয়তে মই মোক থৈ যাব পাৰোঁ। আৰু তাৰ দহ মিনিটমানৰ ভিতৰতে মই এটা ৱাটছআপ গ্ৰুপ খুলিলোঁ। সেয়াই ‘প্ৰিয়বন্ধু’ৰ আৰম্ভণি।

‘প্ৰিয়বন্ধু’ নামটো মোৰ এগৰাকী কম বয়সতে হেৰাই যোৱা (তেওঁক হত্যা কৰা হৈছিল) বান্ধৱীৰ নাম উৎসৰ্গিত। ষষ্ঠ-সপ্তমমানত তেওঁ মোলৈ ‘তুমি মোৰ প্ৰিয় বান্ধৱী হ’বা নে?’ বুলি লিখি চিঠি দিছিল। তেওঁ হেৰাই গ’ল, তেওঁৰ ‘প্ৰিয়বন্ধু’ নামটো মোৰ লগত থাকি গ’ল।”

প্ৰশ্ন : এগৰাকী কণমানিৰ মাতৃ হিচাপে ঘৰুৱা দায়িত্ব পালন কৰি প্ৰিয়বন্ধুৰ কামত নিয়োজিত হ’বলৈ অসুবিধা নহয়নে?

উত্তৰ : “হয়, মোৰ এটা আঠ বছৰীয়া ল’ৰা আছে, প্ৰাক্ত তাৰ নাম। সি বৰ বুজন ল’ৰা। ২০১৩ চনত তাৰ জন্ম আৰু ২০১৫ চনৰপৰা একেৰাহে মই প্ৰিয়বন্ধুৰ কাম

কৰি আছোঁ। তাক কোলাত লৈও প্ৰিয়বন্ধুৰ কাম কৰিছোঁ। কোভিডকালীন সময়ত স্বেচ্ছাসেৱকৰ অনুপস্থিতিত সি, মোৰ মানুহজন আৰু মই বস্তু পেকিং কৰি বহুসংখ্যক পৰিয়াললৈ সহায় আগবঢ়াইছো। পিছলৈ অৱশ্যে এজন ভাইটিয়ে আহি সহযোগ কৰে। মোৰ মানুহজন, সিদ্ধাৰ্থই নিজে দুখোজ পিছুৱাই মোক চাৰি খোজ আগবাঢ়ি যাবলৈ সুবিধা কৰি দিছে। মই সদায়ে ব্যক্তিৰ Individual existenceৰ কথা বিশ্বাস কৰি আহিছোঁ আৰু ভাবো যে সকলোৰে existenceৰ মতে দক্ষতা থাকে। কেতিয়াবা মৰম, কেতিয়াবা অত্যাধিক যত্ন আৰু কেতিয়াবা শাসন আৰু কেতিয়াবা হয়তো অধিকাৰবোধৰ যিটো ক্ষমতা তাৰ জৰিয়তে ব্যক্তিৰ দক্ষতা বিকাশত বাধা জন্মাব পাৰে। সিদ্ধাৰ্থ আৰু মোৰ মাজত কৰ্তৃত্ব আদি কথাবোৰ একেবাৰেই নাই। আমি ইজনে-সিজনৰ Individual existenceক খুব শ্ৰদ্ধা সহকাৰে গ্ৰহণ কৰোঁ।”

প্ৰশ্ন : সমাজসেৱাৰ কামবোৰ কৰিবলৈ যাওঁতে উৎসাহৰ লগতে বহুসময়ত বাধাৰ হয়তো সন্মুখীন হ’বলগীয়া হয়। তোমাৰ ক্ষেত্ৰতো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম হয়তো হোৱা নাই। এইক্ষেত্ৰত কেনেধৰণৰ বাধা পোৱা জনাবা নেকি?

উত্তৰ : “বহুত বেছি বাধা আছে, বিভিন্ন ধৰণেৰে আছে। যোৱা পাঁচ বছৰে বিভিন্ন বাধা অতিক্ৰমী যাওঁতে যাওঁতে মই মানুহজনী বহুত সলনি হৈছোঁ, সাহসী হৈছোঁ, শক্তিশালী হৈছোঁ আৰু আটাইতকৈ ডাঙৰ কথা হৈছে যে এতিয়া এটা দৃঢ় বিশ্বাস হৈছে যে যদি মই কাৰো একো অপকাৰ কৰা নাই তেতিয়া হ’লে মোৰো কোনো অনিষ্ট নহয়। বিভিন্ন বাধাৰ ভিতৰত কোনো কাম কৰিবলৈ যাওঁতে ডকুমেণ্টছৰ ক্ষেত্ৰত, বিভিন্ন কাগজ-পত্ৰৰ কাৰণে যিমান মানুহক খাটি কৰিবলগীয়া, তাৰ ফলত কাম এটা সমাপণ কৰোঁতে সময় বহুত লাগি যায়। প্ৰয়োজনীয় সকলো কাগজ-পত্ৰ দিয়াৰ পিছতো, কামবোৰ নিয়াৰিকৈ কৰাৰ পিছতো কামবোৰ হৈ নুঠে। এই চিষ্টেমটো মই বৰ বেয়া পাওঁ যাৰ ভিতৰত কিছুমান বহুত গোপন কথা

থাকে, বিভিন্ন অদৃশ্য হাত থাকে, সেই হাতবোৰৰ সন্তুষ্টিৰ বাবে মই কিবা এটা দিবলৈ বৰ অসুবিধা পাওঁ। আন এটা সমস্যা মহিলা হিচাপে অনুভৱ কৰোঁ। কাৰণ যেতিয়া ৰাতিপুৱাতে সংস্থাৰ কামত ওলাই গৈ মাজৰাতি ঘৰ সোমাওঁ, বহুবোৰ 'চকু'ও অতিক্ৰম কৰিলগীয়া হয়। ল'ৰাটোক ঘৰত থৈ ক'ত, কি বা কৰি আছিল, কাৰ লগত বা কি আছে— এনেকুৱা বিভিন্ন সমস্যা আছে। কামবোৰ যেতিয়া হৈ গৈ থাকে, মানুহে যেতিয়া প্ৰশংসাবে উপচাই পেলায়, সেই প্ৰশংসা কৰা মানুহৰ মাজতো তেনেকুৱা 'চকু'বোৰ থাকে। সেইবোৰ মই দেখা পাওঁ, চিনি পাওঁ। আমাৰ সমাজৰ এটা লাজ লগা দৃষ্টিভংগী আছে, বিশেষকৈ কিছুমান পুৰুষৰ যিয়ে ভাবে যে 'মহিলা কাৰণেহে পাৰিছে, তেওঁলোকে ক'লেই কাম হৈ যায়, আমি পুৰুষ যে, আমি হেজাৰ চেষ্টা কৰিলেও নহয়।' এনে কথা মোৰ বাবে অতি অপমানজনক আৰু মই তেনেকৈ কোৱা মানুহক কোনোপধ্যেই ক্ষমা কৰিব নোৱাৰোঁ। টকা-পইচাৰ ক্ষেত্ৰত বাধাৰ সৃষ্টি হয়। কিন্তু মই ইয়াৰ এটা উপায় উলিয়াই ল'লোঁ যে ভাল কাম এটা কৰিবলৈ যাওঁতে কাৰোবাৰ ওচৰত ভিক্ষা খোজাতো একো লাজৰ কথা নহয়।"

প্ৰশ্ন : বিভিন্ন বাধা নেওচি আগবাঢ়িবলৈ নিজকে কিদৰে প্ৰস্তুত কৰা?

উত্তৰ : "এটা কথা লক্ষ্য কৰিছোঁ যে যিখিনি কাম কৰিছোঁ বা কৰি আছে সেইখিনি মানুহে বিশ্বাসত লৈছে। আস্থাত লৈছে। তেতিয়া ভাব হ'ল ভুল ৰাস্তাত গৈ থকা নাই। বিভিন্ন বাধা পালে ভাবোঁ— বহুত কেইখন শ্বশান মনৰ মাজেৰে হয়তো আমি পাৰ হৈ আহিবলগীয়া হয় বিভিন্ন সময়ত। কিন্তু মই জানো যে, পাৰ হৈ অহাৰ পিছত আমি যি পাম তাত সাঁচায়ে জীৱন আছে। ইমান মানুহৰ বিশ্বাস, আস্থা আৰু আশীৰ্বাদ জড়িত হৈ আছে যে বাধাবোৰ অতিক্ৰম কৰিবলৈ সহজ হৈ পৰে। বাধাবোৰ প্ৰিয়বন্ধুৰ বাবে একোটা সাহস হৈ উভটি আহে। যিসকলে প্ৰিয়বন্ধুৰ কাম কৰি থাকে। তেওঁলোকে কামবোৰ অতি শ্ৰদ্ধা সহকাৰে লয়, সেয়েহে বাধাবোৰ বৰ বেছি তিষ্ঠি থাকিব নোৱাৰে।"

প্ৰশ্ন : নাৰেংগীৰ হনুমান বস্তিৰ লগত তোমাৰ এক আত্মিক সম্পৰ্ক দেখিবলৈ পোৱা যায়, বিশেষকৈ 'শক্তি' আদিৰ দৰে কণমানিবোৰৰ বাবে। এই 'হনুমান বস্তি'ক বিশেষভাৱে বাছি লোৱাৰ কাৰণ।

উত্তৰ : "হনুমান নগৰ বস্তিটোৰ লগত সম্পৰ্ক সাঁচায়ে বৰ আত্মিক। বস্তিৰ প্ৰত্যেকগৰাকী শিশু, প্ৰত্যেকগৰাকী মহিলাৰ প্ৰতি মোৰ কিবা এক পৰিয়াল যেন বোধ হয়। বহুত দুৰ্যোগ আহিছে এইটো বস্তিত কাম কৰিবলৈ লৈ। কিন্তু মই ভাবিলোঁ মই নকৰিলে কোনে কৰিব? তেওঁলোকৰ মাজত থকা পোহৰৰ বাবেই মই তেওঁলোকৰ মাজত সদায় থাকিম। আমাৰ এগৰাকী ভগ্নী আছে কবিতা ঘিমেৰে বুলি, তাইৰ লগত আৰম্ভণিতেই কথা হৈছিলোঁ যে আমি গুৱাহাটীৰ যিমান বস্তি এলেকা আছে ঘূৰিম আৰু তেনেকৈয়ে প্ৰায় ষাঠী-সত্তৰটা বস্তি ঘূৰোঁতে ২০১৫ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত এই হনুমান নগৰৰ বস্তিত ওলাওগৈ। তাত মানুহবোৰৰ অৱস্থাই নাই, জীৱনবোধ নাই, মাত্ৰ জীয়াই আছে। প্ৰথম তেওঁলোকৰ মাজত Cloth Donationৰ কেম্প এটা কৰিছিলোঁ। তাৰ পিছত ল'ৰাক সেইফালে স্কুললৈ অনা-নিয়া কৰোঁতে দেখিলোঁ তাৰ সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ এনেই ইফালে-সিফালে ঘূৰি ফুৰে। আমাৰ দেশৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাই সেই বয়সৰ সকলো শিশুৰ বাবে শিক্ষাৰ বাট মুকলি কৰিছে। কিন্তু এই বস্তিৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ সেই সুবিধাৰ পৰা বঞ্চিত। তেওঁলোকক স্কুললৈ নিবলৈ বহু চেষ্টা কৰিলোঁ। চৰকাৰী বিভাগৰ লগতো আলোচনা কৰিলোঁ, যাতে তেওঁলোকক স্কুললৈ নিবলৈ motivate কৰিব পাৰে। কিন্তু, নাই কিবা যেন সেই ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ যি এক সুকীয়া যত্ন লাভ কৰিব লাগে, তেনে সুবিধা নাপায়। মোৰ অনুভৱ হ'ল তেওঁলোকৰ বাবে শিক্ষা অতি প্ৰয়োজনীয়। সেই বস্তিতে এজোপা ডাঙৰ কৃষ্ণচূড়া গছ আছে, তাৰ তলতে মুকলিকৈ সেই ল'ৰা-ছোৱালীবোৰৰ লগত কথা পাতিবলৈ ধৰিলোঁ। সিহঁতলৈ কিবাকিবি লৈ যোৱা হ'লো আৰু সিহঁতক ইটো-সিটো শিকাবলৈ ধৰিলোঁ।

লাহে লাহে দেখিলোঁ এটাৰ পৰা দুটা, দুটাৰপৰা তিনিটা হৈ দহটামান হৈ গ'ল। তেতিয়া ভাবিলোঁ নাই, ইয়াত কিবা এটা কৰিব লাগিব। ইয়াত এখন স্কুল পাতিব লাগিব, মোৰ মানুহজন, সিদ্ধার্থই কথাবোৰ লক্ষ্য কৰি আছিল। তেওঁ ক'লে যে 'ইয়াতে স্কুল এখন পাত'। মই সাহস পালোঁ। আমাৰ হাতত পইচা নাছিল, তেনেকৈয়ে এখন বেৰা সাজোঁ প্ৰথমে। তাৰেই কাষতে ল'ৰা-ছোৱালীক মাটিত টাপলিন পাৰি বহিবলৈ দিওঁ আৰু নিজেও বহোঁ। তাতেই বহি সিহঁতক পঢ়ুৱাবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। তেনেকুৱাতে এজন বিশেষ মানুহে (যি তেখেতৰ নাম জনাবলৈ অনিচ্ছুক) এদিন সোধপোছ নাই আমাৰ প্ৰিয়বন্ধুৰ একাউণ্টত পঞ্চাশ হেজাৰ টকা ভৰাই দিলে। আমাৰ প্ৰিয়বন্ধুৰ বাবে প্ৰথম ইমান সৰহকৈ পইচা পালোঁ। সেই ব্যক্তিজন মোৰ ছ'চিয়েল মিডিয়াৰ বন্ধু তালিকাটো নাই। মই ভাবিলোঁ কি কথা! এনেতে মেছেঞ্জাৰত তেখেতৰ বাৰ্তা পালোঁ যে 'আপুনি যি কাম কৰি আছে তাত অলপ সাহ দিব বিচাৰোঁ।' বিশ্বাস কৰক, সেই তেতিয়াৰ পৰাই এয়া যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল। আমি বহুত সাহস পালোঁ। স্কুলখন ধুনীয়াকৈ আৰম্ভ হৈ গ'ল। ডেক্স-বেঞ্চ আদি বনফুল বাইদেৱে দিলে আৰম্ভণিতে। মীনাক্ষি কটকী বাইদেৱে এবছৰৰ বাবে Hygiene kit আগবঢ়ালে। আৰু তেনেকৈয়ে এটাৰ পিছত এটা কাম আৰম্ভ হৈ গ'ল। যোৰহাটৰ কৃষি

বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰিয়দৰ্শিনী ভৰালী বাইদেৱে আজিলৈকে লগ নোপোৱাকৈয়ে ক'ৰবাত প্ৰিয়বন্ধুৰ কথা জানিব পাৰি আগবাঢ়ি আহি এতিয়া মাহেকত এটা অৰিহণা আগবঢ়ায়, যিটো আমাৰ কাৰণে যথেষ্ট সাহসৰ কথা। তদুপৰি পুণ্য বৰুৱা বৰমা, গিৰিমল্লিকা বা, তেজপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ জুৰি দত্ত বাইদেউ, নগাঁৱৰপৰা কৃষ্ণ গোপাল পল আদি বহুতকৈ সামৰি বিভিন্নজন লোকে প্ৰিয়বন্ধুক যিমান পাৰি সহায় কৰি আহিছে। ভাৰত চৰকাৰৰ এগৰাকী বিষয়া হীৰামণি গোস্বামী বাইদেউৱে এইবাৰ বানপানীৰ সময়ত ব্যক্তিগতভাৱে যথেষ্ট সহায় কৰিলে। হনুমান নগৰ বস্ত্ৰিৰ বাবে মানুহৰ কিমান মৰম, আস্থা, বিশ্বাস আছে গণি শেষ কৰিব নোৱাৰি। এই মৰম-আস্থাৰ সাহসতে কামবোৰ হৈ গৈ আছে।”

আৰ্চী বৰঠাকুৰে নিজৰ ব্যস্ত সময়ৰ পৰা অকণমান সময় উলিয়াই আমাৰ এই চমু সাক্ষাৎকাৰত অংশগ্ৰহণ কৰাৰ বাবে তেখেতক অশেষ ধন্যবাদ। 'প্ৰিয়বন্ধু'ৰ জীৱনমুখী, সমাজমুখী আৰু সংস্কাৰমুখী কাম-কাজ চিৰদিন আৰ্চী বৰঠাকুৰৰ পৰিচালনাত বৰ্তি থাকক। তাৰবাবে তেখেতক শুভেচ্ছা জনালোঁ। বৰ্তমানৰ বস্তুবাদী সমাজত নিজ স্বার্থ পৰিহাৰ কৰি আনৰ বাবে চিন্তা কৰিবলৈ এই 'প্ৰিয়বন্ধু'ৱে যেন চিৰকাল সকলোকে অনুপ্ৰেৰণা যোগায়। ■■■

নাৰীৰ মৰ্যাদাৰ প্ৰশ্নটো

✍ সবিতা লহকৰ

জীৱনসংগী পুৰুষজনৰ পৰা এগৰাকী নাৰীয়ে কি বিচাৰে? প্ৰশ্নটো কৰা হৈছিল এটা বিশেষ সমীক্ষাৰ অংশ হিচাপে। আমাৰ চুবুৰীয়া ৰাজ্য চিকিমৰ ৰাজধানী গেংটকৰ পৰা প্ৰকাশিত 'চিকিম ডেইলী' কাকতৰ পৰিপূৰিকাত 'উইমেন নাউ' শীৰ্ষকৰ প্ৰবন্ধ এটাত সমীক্ষাটোৰ ফলাফল প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। অন্যান্য আৰু কিছু বিষয়ৰ প্ৰশ্ন তাত আছিল, যেনে কি ধৰণৰ পুৰুষ নাৰীয়ে পছন্দ কৰে, পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক সম্বন্ধে তেওঁৰ ধাৰণা কি ইত্যাদি ইচত্যাতি। প্ৰশ্নকৰ্তাৰ আছিল পুৰুষ আৰু সমীক্ষাত ভাগ লওঁতাসকল আছিল নাৰী। এই সমীক্ষাৰ কাহিনী বহু বছৰ পূৰ্ব যদিও সেই তেতিয়াৰ পৰা এতিয়ালৈকে কম-বেছি পৰিমাণে নাৰীৰ মনোজগত একেই হৈ আছে বুলি অনুভৱ কৰা বাবেই এই প্ৰসংগৰ অৱতাৰণা। এই প্ৰৱন্ধৰ আদিতে উল্লেখ কৰা প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰত বয়স আৰু সামাজিক অৱস্থান নিৰ্বিশেষে ৮৭ শতাংশ মহিলাই জনাইছিল যে বিশেষকৈ জীৱনসংগী পুৰুষজনৰ পৰা তেওঁলোকে 'মৰ্যাদা' আৰু 'সন্মান' বিচাৰে। উত্তৰটোৱে প্ৰশ্নকৰ্তা পুৰুষজনক আশ্চৰ্যান্বিত কৰি তুলিছিল। কাৰণ পুৰুষ প্ৰধান ভাৰতীয় সমাজৰ বদ্ধমূল ধাৰণা যে এগৰাকী নাৰীয়ে তেওঁৰ জীৱনসংগীৰ পৰা সাধাৰণতে ধন-সম্পদ, মাটি-বাৰী, গহণা-গাঠৰী, সুন্দৰ সাজ-পাৰহে বিচাৰে আৰু সেয়া পালেই সুখী আৰু সন্তুষ্ট হয়। এই কথা যে সম্পূৰ্ণ সচাঁ নহয় তাক সমীক্ষাটোৱে দেখুৱাইছিল। তদুপৰি এই

সূত্ৰতে আমি আন এটা প্ৰসংগৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰো। দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধোত্তৰ আমেৰিকাত হঠাতে কল-কাৰখানা-উদ্যোগ আদি বাঢ়ি যোৱাত ধনী মানুহৰ সংখ্যাও বৃদ্ধি পালে। ফলত আগতে পৰিয়ালৰ উপাৰ্জন বঢ়াবৰ বাবে সৰু সুৰা কাম, যেনে চিলাই-এমব্ৰয়দাৰী কৰি, আয়া বা ষ্ট'ৰকীপাৰৰ বৃত্তিত জড়িত হৈ থকা মহিলাসকলৰ কাম কৰাৰ প্ৰয়োজন নোহোৱা হ'ল। গিৰিয়েকৰ আৰ্জনেৰে কিছুকাল তেওঁলোকে ভোগ-বিলাস কৰিলে। আলোচনী, চিনেমা, বিজ্ঞাপন সকলোতে নাৰীক কোমল দেহৰ ঠুনুকা-আলসুৱা জীৱ হিচাপে দেখুওৱা হ'ল। তেওঁলোকেও ধৰি ল'লে সেই কৃত্ৰিম জীৱনেই সুখী জীৱন। কিন্তু এটা সময়ত লাহে লাহে তেওঁলোকৰ মাজৰে বুদ্ধিমতী আৰু আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে উৎসুকসকলক সেই জীৱনে আমুৱালে। একধৰণৰ অৱসাদত ভুগিবলৈ ল'লে তেওঁলোকে আৰু অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰিলে যে যদিও আগতে পৰিয়ালটোৰ অৱস্থা সচল নাছিল, পৰিয়ালটো চলাই নিবলৈ তেওঁলোকে যথেষ্ট পৰিশ্ৰম কৰিব লাগিছিল তথাপি তেওঁলোক সুখী আছিল। এতিয়া বিচৰা সকলোখিনি নিজে শ্ৰম নকৰাকৈয়ে পাইছে যদিও সাধাৰণভাৱে খাই-বহি থাকি তেওঁলোক সুখী হ'ব পৰা নাই, আন কিবা তেওঁলোকে বিচাৰিছে। সেইটো হৈছে তেওঁলোকৰ নিজৰ অস্তিত্বৰ স্বীকৃতি। আমেৰিকান মনোবিজ্ঞানীসকলে 'হাউছ ৱাইফ চিল্দ্ৰম' নাম দিয়া এই বিশেষ লক্ষণ যোৱা ১০/১৫

বছৰ ধৰি আমাৰ দেশৰ নাৰীসমাজৰ মাজতো গা কৰি উঠিছে। নাৰী সৰলীকৰণ-নাৰী সশক্তিকৰণৰ শ্লোগান উঠিছে। বহু সময়ত আমিও গৰ্ব কৰিয়ে সফল নাৰী বিষয়া বা উদ্যোগী অথবা ৰাজনৈতিক নেত্ৰীৰ উদাহৰণ দিছো। আত্মনির্ভৰশীল নাৰীৰ সংখ্যা যোৱা সময়ছোৱাত বৃদ্ধিও পাইছে। কিন্তু নাৰীয়ে বিচৰা সেই প্ৰকৃত মৰ্যাদা, প্ৰকৃত সন্মান-যাৰ বাবে মহাকাব্যৰ দুই নায়িকা সীতা আৰু দ্ৰৌপদীৰ এগৰাকীয়ে নীৰৱ আৰু আনগৰাকীয়ে সৰৱ প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰকাশ কৰিছিল, সামগ্ৰিকভাৱে আজিৰ নাৰীসমাজে লাভ কৰিছেনে? ৰামক প্ৰাণাধিক ভাল পোৱা সত্ত্বেও বনবাসী সীতাক যেতিয়া ৰামে নিজৰ ভুল উপলব্ধি কৰি অযোধ্যালৈ ওভোতাই নিব বিচাৰিলে আৰু পুনৰ অগ্নি পৰীক্ষাৰ কথা তুলিলে সীতাই আত্ম মৰ্যাদা ৰক্ষাৰ বাবে আত্মজাহ দিলে, যাক আমি পাতাল প্ৰৱেশ বুলি কওঁ। আনহাতে কৌৰৱৰ ৰাজসভাত অপমান সহ্য কৰিবলগীয়া হোৱা দ্ৰৌপদীয়ে যুদ্ধত সন্তানহাৰা হোৱাৰ পাছতো মৰ্যাদা ৰক্ষাৰ প্ৰতিজ্ঞা পাহৰি নগ'ল, দুঃশাসন বধৰ পাছতহে মেলা চুলি বান্ধিলে। নাৰীয়ে নিজ মৰ্যাদা ৰক্ষাৰ বাবে প্ৰাণ দিয়াৰ, যুঁজত নমাৰ অলেখ উদাহৰণ চুকে-কোণে আছে। সেই ভাৰতবৰ্ষৰে বহু ঠাইত পিছে এতিয়াও কন্যাধ্ৰুণ হত্যা কৰা হয় নিমখ খুৱাই অথবা গাখীৰত ডুবাই। যৌতুকৰ বাবে হত্যা এক সুলভ ঘটনা। কেৱল ২০১৭ চনৰ ভিতৰতে ৭৬৩৪ গৰাকী মহিলাক যৌতুকৰ বাবে পুৰি মৰা হৈছে। আকৌ মনত ৰখা দৰকাৰ যে এয়া কেৱল পঞ্জীয়নভুক্ত ঘটনাৰহে তথ্য। কত শত যুৱতীয়ে যে পাৰিবাৰিক নিৰ্যাতনত প্ৰাণ দিছে, ঘৃণীয়া হৈছে তাৰ কোনো ইয়ন্তা নাই, কাকততো খবৰ নাই তেওঁলোকৰ। ভাৰতৰে বহু ঠাইত এতিয়াও পঞ্চায়তৰ সভা পাতি নাৰীক জীন্ড পিন্ধিবলৈ নিষেধ কৰা হয়, ম'বাইল ফোন নাৰীৰ বাবে নিষিদ্ধ হয়, নিজ ইচ্ছাৰে বিয়াত বহা বা বহিব খোজা নাৰীয়ে পৰিয়ালৰ হাততে প্ৰাণ দিবলগীয়া হয়। ভয়ংকৰ ৰূপ লৈছে ধৰ্ষণ আৰু হত্যাৰ ঘটনাই। নেচনেল ক্ৰাইম ৰেকৰ্ডচ ব্যুৰোধ তথ্য

অনুসৰি ২০১৭চনত দেশত পঞ্জীয়নভুক্ত ধৰ্ষণৰ ঘটনা ঘটিছে ৩৮,৯৪৭ টা। অৰ্থাৎ প্ৰতিঘণ্টাত ধৰ্ষিতা হৈছে চাৰিগৰাকী নাৰী। এইসকলৰ এক তৃতীয়াংশ আকৌ নাবালিকা। আশ্চৰ্যজনক কথা যে আইন-আদালত প্ৰশাসন ব্যৱস্থা সকলো থকাৰ পাছতো প্ৰায়েই এনেবোৰ গোচৰৰ অপৰাধী সাৰি যায়। শাসনাধিষ্ঠিত দলৰ আৰু অন্যান্য দলৰো সাংসদ-বিধায়ক পৰ্যন্ত এনে ঘটনাত প্ৰত্যক্ষভাৱে জড়িত হোৱাত বিচাৰ প্ৰক্ৰিয়া প্ৰায়েই লেহেম হৈছে। আন্তৰ্জাতিক পৰ্যায়ত তোলপাৰ লগোৱা কাঠুৱা, উন্নাও অথবা হাথৰছৰ ঘটনাৰ কথা এই প্ৰসংগত উল্লেখ কৰিব পাৰি। আৰক্ষী প্ৰশাসন চৰকাৰ আৰু অপৰাধীক লৈ যেন এক বিশেষ চক্ৰ গঠিত হৈছে। ২০১৭ বছৰটোৰ তথ্য অনুসৰি এনে অপৰাধমূলক ঘটনাৰ মাত্ৰ ১৮.৯ শতাংশ অপৰাধীয়েহে শাস্তি লাভ কৰিছে, যিটো অত্যন্ত উদ্বেগৰ বিষয়।

এইখিনিতে, মানুহ হিচাপে নাৰীয়ে পাবলগীয়া মৰ্যাদা সম্পৰ্কত শেহতীয়া কিছু ঘটনা-প্ৰৱাহৰ উল্লেখ কৰিব খুজিছো, য'ত দেখুৱাই দিব খোজা হৈছে নাৰীৰ স্থান কেৱল ঘৰত। ভাৰতৰ যি কৃষি ক্ষেত্ৰত মহিলাৰ অংশগ্ৰহণ পুৰুষৰ সমানেই বা ক'ৰবাত ক'ৰবাত বেছিহেই, সেই কৃষিক্ষেত্ৰক ক্ষতিগ্ৰস্ত কৰিব বুলি তেওঁলোকে বিবেচনা কৰা তিনিখন কৃষি আইন বাতিলৰ দাবীত চলি থকা আন্দোলনত স্বাভাৱিক কাৰণতে মহিলাসমাজেও স্বতঃস্ফূৰ্ত অংশগ্ৰহণ কৰিছে। আশ্চৰ্যজনকভাৱে হঠাতে উচ্চতম ন্যায়ালয়ে মন্তব্য কৰিলে, আন্দোলনকাৰী মহিলাসকল ঘৰলৈ ঘূৰি যাব লাগে, ঘৰৰ কামত মন দিব লাগে। যদি এই একে অনুৰোধ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়ত মহিলাসকলৰ প্ৰতি আহিলহেঁতেন, ভাৰতৰ স্বাধীনতাই সুদূৰ পৰাহত নহ'লহেঁতেন নে? তদুপৰি স্বাধিকাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে, স্বাধিকাৰ অৰ্জনৰ বাবে আন্দোলন কৰাৰ নাৰী-পুৰুষ সকলোৰে সমান অধিকাৰ আছে। উল্লেখ কৰিব পাৰি যে সমগ্ৰ ভাৰতৰ গ্ৰামাঞ্চলত ৭৩.২ শতাংশ মহিলা কৃষিকৰ্মত জড়িত হৈ থাকে। অৱশ্যে ভূমিৰ অধিকাৰ

তাৰে ১২.৮ শতাংশৰহে আছে। গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা যে, কৃষিমজুৰ মহিলাসকলৰ এটা বৃহৎ অংশ দলিত আৰু আদিবাসী সম্প্ৰদায়ৰ। আই এল অ'ৰ তথ্য অনুসৰি সি হৈছে ৮১ শতাংশ। এওঁলোকৰ বেছিভাগেই মজুৰিবিহীন শ্ৰমিক, কাৰণ পৰিয়ালৰ কৃষিক্ষেত্ৰত কাম কৰে, যিসকলে কিছু মজুৰি লাভ কৰে তেওঁলোকেও পুৰুষত তুলনাত ১.৪ গুণ কমকৈ পায়। একে ছবি অসমৰ চাহ বাগিছাসমূহতো। দীঘলীয়া সময় ধৰি চাহ শ্ৰমিক সকলে মজুৰি বৃদ্ধিৰ দাবীত প্ৰতিবাদ-আন্দোলন কৰি আহিছে যদিও এতিয়াও ১৬৭ টকা মজুৰিতে তেওঁলোকে কাম কৰি আছে। মহিলাসকলৰ তাতোকৈও কম। অৰ্থাৎ মহিলা বা নাৰীৰ সামাজিক-অৰ্থনৈতিক স্থান আৰু মৰ্যাদাৰ বিষয়টোক লৈ আমি এমুঠিমান আলোকপ্ৰাপ্ত বা আত্মনিৰ্ভৰশীল মহিলাই প্ৰায়েই গৌৰৱ কৰো বা সভাই-

সমিতিয়েও ভাষণ আদি দিওঁ যদিও দেশজুৰি সাধাৰণ মহিলাৰ সামগ্ৰিক অৱস্থাৰ এতিয়াও বিশেষ পৰিৱৰ্তন ঘটা নাই। এতিয়াও পুৰুষ-নাৰীৰ শিক্ষিতৰ হাৰত ২০ শতাংশৰ পাৰ্থক্য আছে। আজিও দেশৰ কেৱল ১২ শতাংশ নাৰীয়েহে চেনিটাৰী পেড ব্যৱহাৰ কৰে। আজিও জন্মনিয়ন্ত্ৰণ ব্যৱস্থাৰ আওতাৰ বাহিৰত বৈ গৈছে বিপুল সংখ্যক নাৰী। আজিও সাক্ষৰ নাৰীৰ সংখ্যা ৬৫ শতাংশৰ বেছি হোৱা নাই। বিজ্ঞাপনে সত্য প্ৰকাশ নকৰে। সত্য প্ৰতিফলিত হয় জনসাধাৰণৰ মুখত, আচাৰ-ব্যৱহাৰত। কঠোৰ আৰু অপ্ৰিয় সত্য এয়ে যে ভাৰতবৰ্ষৰ সামগ্ৰিক নাৰীসমাজ আজিও দলিত, মৰ্যাদাবিহীন অথচ অপৰিহাৰ্য, লাগে সি ৰাজনৈতিক দলেই হওক বা সমাজ, অথবা পৰিয়াল। মন কৰিব, 'সামগ্ৰিকভাৱে নাৰীসমাজ' ব্যক্তিগত উত্থানৰ কথা এই প্ৰবন্ধৰ বিষয় নহয়। ■■

বিশিষ্ট লেখিকা। তেখেতৰ প্ৰকাশিত কেইখনমান গ্ৰন্থ হ'ল— আলফা অসম ইত্যাদি, মহিলা সাংবাদিক, দুখিনী নাৰী (অনুবাদ গল্প), আৰণ্যক (অনুবাদ গল্প) আদি।

জগতত জীয়াই থাকিবলৈ
প্ৰেম আৰু সাহস অতি প্ৰয়োজন।
— আব্ৰাহাম লিংকন

স্বপ্নঘোষা

✍️ প্রণৱ কুমাৰ বৰ্মণ

(এক)

আমি যদি লগ পাঁও স্মৃতিৰ ইপাৰত
মই তোমাক-তুমি মোক
আমি এদিন আকৌ যাম দিয়া সেই সোণালী ঘেহুৰ
পথাৰখনলৈ
যাক কিংক্ৰিটৰ ঘৰবোৰে হত্যা কৰিলে ৰূপালী তিৰবিৰেৰে
আমি আকৌ এদিন যাম দিয়া
সেই সুনীল খৰস্ৰোতা নৈখনলৈ
যিখন বালিচৰ হৈ সাপৰ মোটৰ দৰে সম্প্ৰতি পৰি আছে
মৰাসুঁতি নাম লৈ
আমি আকৌ যাম দিয়া
যোৰাবাটৰ ৰাস্তাৰ ভাঁজবোৰলৈ
য'ত বাটৰ পাক আৰু ভালপোৱাই একেলগে বুকু কঁপায়
আমি যদি লগ পাঁও স্মৃতিৰ ইপাৰত
সিপাৰৰ বহু কথাই আমাক জীয়াই তুলিব !

(দুই)

এটা অজগৰৰ দৰে চেপি ধৰি
তুমি মোক মাৰি পেলালা
মই এটা সাধুকথা হৈ গ'লোঁ
সাধুকথাৰ ভিতৰৰ অনেক সাধুকথা
আৰু জী উঠিলো বিয়পি যাবলৈ শিশুহঁতৰ উৎকণ্ঠালৈ
শিশুহঁত পুৱালৈ বৈ থাকিল
শোতেলীত মোৰ শটো চাবলৈ
কিন্তু মইতো মৰা নাছিলোঁ
মইতো মৰা নাছিলোঁ
মই উশাহ হেৰুৱাইছিলোঁ প্ৰেমত !

(তিনি)

তুমি এটা উইহাফলু
ভিতৰত মই ধ্যানমগ্ন
পাপৰ মোট সলাই মই হ'ম নতুন এজন
তুমি যলৈকে যোৱা
ময়ো গৈ থাকোঁ
যাতনাৰ জীয়া জুই দহি মৰোঁ
বনজুইৰ বিয়পি অহা হাতবোৰে
খেপিয়াই ফুৰে ভূমাত মোৰ বিচৰণ
মই তোমাৰ ভিতৰত নিৰ্ভয়ে থাকোঁ
ইতিমধ্যেই মই ফুলৰ আঁৰৰ কাঁইটৰ
উদ্যত আক্ৰমণত জৰ্জৰিত আত্মাৰে
মই তোমাৰ ভিতৰত ভ্ৰূণৰ দৰে নিৰাপদ
তুমি এটা উইহাফলু
চোৱা মই তোমাৰ ভিতৰত মহাকাব্য !

(চাৰি)

ইমান কাষতে অথচ মই তোমাক মণিব পৰা নাই
চকুৰ মণি জলকতবক
কিবা দেওলগা দেহি
ইমান কাষতে অথচ মই তোমাক চুব পৰা নাই
আঙুলিবোৰ কঁপে যেন মই এক ছিন্নমূল
কাষতে আছা
দেখা নাই ঢুকি পোৱা নাই
এনেদৰে প্ৰেম বুকুৰ মাজত শতিকাকাল
কাষত থাকি আঁতৰত
আঁতৰত থাকি কাষত
উপস্থিতত অনুপস্থিতত
অনুপস্থিতত উপস্থিতত
পিয়াহত সাগৰ সাগৰত নিমখ
প্ৰেমত জীয়াই থকা ইমান কঠিন !■■■

বিশিষ্ট কবি। তেখেতৰ প্ৰকাশিত কেইখনমান কবিতা পুথি হ'ল—
সন্দিকৈ কলেজৰ তুমি সাগৰিকা বৰদলৈ, ভোক আৰু ভালপোৱাৰ টোকাবহী।

হৃদয় বিশাৰদ

✍ মীনাক্ষি বুঢ়াগোহাঁই

বিজাণুনাশকেৰে ধুই থোৱা শুকান মজিয়াখনৰ ওপৰেৰে স্পন্দন বৰুৱা নিঃশব্দে আগবাঢ়ি গ'ল। অ'টিত পিন্ধিবৰ বাবে বাহিৰত থোৱা চেঙেলবোৰৰ মাজৰপৰা যিজোৰ তেওঁ এই মুহূৰ্তত ভৰিত সুমুৱাই ল'লে, সেইজোৰ তেওঁৰ ভৰিৰ জোখতকৈ যথেষ্ট ডাঙৰ। জোখতকৈ ডাঙৰ চেঙেল ভৰিত সুমোৱালে আন মানুহৰ যিটো শব্দ হয়, প্ৰথম অৱস্থাত সেই শব্দটো স্পন্দনৰো হৈছিল। আনহাতে অ'টিৰ বাহিৰত থৈ দিয়া চেঙেলবোৰৰ প্ৰায়বোৰেই বৰুৱাৰ বাবে ডাঙৰ হয়। গতিকে জোখতকৈ ডাঙৰ চেঙেল পিন্ধি নিঃশব্দে খোজ কঢ়াৰ কৌশল তেওঁ ইতিমধ্যে আয়ত্ত কৰিছে।

স্পন্দন বৰুৱা, মানুহজনৰ তুলনাত ভৰিকেইখন তুলনামূলকভাৱে সৰু। তেওঁৰ মাকৰ ভৰিও সৰু আছিল। কিন্তু মাকৰ সেই লৈ অলপ গৌৰৱহে আছিল। সৰু ভৰিৰ মানুহে বোলে সন্মান পায়। সেই কথা মাকক তেওঁৰ ককাক নে আইতাক কোনোবাই কৈছিল। গতিকে বৰুৱাৰ মাকৰ সৰু ভৰি দুখনক লৈ এক আত্মসন্তুষ্টি আছিল। লগতে তেওঁ আছিল এখন বিদ্যালয়ৰ প্ৰধান শিক্ষয়িত্ৰী। মানুহৰপৰা সন্মান পাইছিলেই। বৰুৱায়ো ক'ৰবাত পঢ়িবলৈ পাইছিল, এসময়ত চীনৰ মহিলাসকলে নিজৰ ভৰি দুখন সৰু কৰিবলৈ সৰুৰেপৰা টানি টানি বান্ধি ৰাখিছিল। ফলত চাপ খাই ভৰি দুখন সৰু হৈছিল ঠিকেই কিন্তু এটা সময়ত তেওঁলোকে ভালকৈ খোজ কাঢ়িব পৰা

নাছিল। চিকিৎসক হোৱাৰ পাছত বৰুৱাইয়ো গম পালে, মাকৰ প্ৰচণ্ড ভৰিৰ বিষৰ কাৰণ হ'ল, সৰু ভৰি দুখনহে। মাকৰ সত্তৰ কেজি ওজনৰ শৰীৰটো ভৰি দুখনে কঢ়িয়াই ফুৰিবলগীয়া হৈছিল। বিষাবই।

অস্ত্ৰোপচাৰ টেবুলৰ কাষ চাপি শেঁতা পৰা মুখ আৰু ভয়াৰ্ত দৃষ্টিৰে চাই পঠিওৱা ৰোগীজনক বিনিময়ত এটি মিঠা হাঁহি উপহাৰ দি সকলো ৰোগীকে সদায়ে কোৱাৰ দৰে ক'লে, 'একো চিন্তা নকৰিব...'। স্পন্দন বৰুৱাই ইটো-সিটো চাবলৈ ধৰিলে। ৰোগীৰ পালচটো এবাৰ চালে আৰু কাষৰ ফাইলটোতো এবাৰ চকু ফুৰালে। ব্লাড প্ৰেচাৰ, ছুগাৰ, সকলো নৰ্মেল। অস্ত্ৰোপচাৰৰ বাবে সকলো ফালৰপৰা যোগ্য এজন ৰোগী। সকলো সাজু। মাথোঁ এতিয়া অপেক্ষা এনস্থলজিষ্টজনলৈ। সদায়ে দেৰীকৈ উপস্থিত হোৱাতো সকলো এনস্থলজিষ্টৰে বোধহয় অভ্যাস।

খৰধৰকৈ এনস্থলজিষ্টজন অস্ত্ৰোপচাৰ কক্ষলৈ সোমাই আহিল। যেন পৃথিৱীৰ সমস্ত ব্যস্ততা তেওঁৰ ওপৰতেই ন্যস্ত কৰা হৈছে। এনাথেচিয়া দুটোপাল বেজীৰ মুখেৰে উলিয়াই হাতৰ শিৰত বেজীটো খোচ মাৰি এওঁ ৰোগীক প্ৰথমে নাম, তাৰ পাছত ৰোগীৰ গুৰিগোষ্ঠী সুধিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। দীঘল উপাধিধাৰী এই ৰোগীয়ে পিছে নিজৰ উপাধিৰ শেষছোৱা কৈয়ে আন এখন জগতত উপস্থিত হ'লগৈ। হয়তো তেওঁ এতিয়া এক দীঘলীয়া

সুৰংগৰ মাজেৰে এক অনন্ত যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিছে। হয়তো ধূঁৰলী-কুঁৱলী এক সপোনৰ বাটেৰে তেওঁ গৈ আছে, গৈ আছে, গৈয়ে আছে...

অস্ত্ৰোপচাৰ কক্ষৰ বাহিৰত আত্মীয়সকলৰ অহেতুক উৎকণ্ঠিত শুকান মুখ। অদৰকাৰী লৰাটপৰা। ভিতৰত যেন চলিছে জীৱন-মৰণৰ যুঁজ। আত্মীয়-স্বজনৰ উপৰি অ'টিৰ বাহিৰত আন বহুতো মানুহৰ ভিৰ। কিয়নো অস্ত্ৰোপচাৰ হৈ থকা ৰোগীজন এজন বিশিষ্ট কবি। কবিতাৰ শিৰোনামৰ দৰেই তেওঁৰ নাম। বৰষুণত প্ৰেমৰ পদ্য লিখা তেওঁ এজন ৰোমাণ্টিক মনৰ ব্যক্তি। নক্ষত্ৰৰ পোহৰ আৰু জোনৰ ছাঁত তেওঁৰ হিয়া চুৰমাৰ হয়; কিন্তু দোপালপিটা বৰষুণত নাইবা দেহ ডেই পুৰি নিয়া টিকাফটা ব'দতো তেওঁৰ হিয়া স্থিৰ হৈ থাকে। হৃদয়ৰ যন্ত্ৰণা কেতিয়া যে প্ৰেয়সীয়ে বুকুত মুৰ থৈ উমান লোৱাৰ পৰা গৈ অপাৰেচন টেবুল পালেগৈ কোনোও তৰ্কিবই নোৱাৰিলে। তেওঁৰ হৃদয় এতিয়া তেজ-মঙহৰ মাংসপিণ্ড।

কাৰ্ডিঅল'জিষ্ট হিচাপে সুনাম থকা স্পন্দন বৰুৱাৰ হিয়াখনো দেখোন আজিকালি খৌকিবাথৌ কৰি থকা হ'ল। মগজু আৰু হিয়াৰ মাজৰ যোগসূত্ৰ বিচাৰি আজিকালি তেওঁ বিদ্রান্ত হয়। মাকৰ এজনী মৰমৰ ধুনীয়া ছাত্ৰীকে মাকৰ ইচ্ছানুসৰি পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল স্পন্দন বৰুৱাই। স্বামী-স্ত্ৰীৰ মাজত হোৱা সৰু-সুৰা দুই-এটা খুট-খাট বাদ দি পত্নীক লৈ কোনো দিনেই অসন্তোষ কৰিবলগীয়া হোৱা নাছিল তেওঁৰ। এটি কন্যা সন্তানৰ সৈতে তেওঁৰ সংসাৰখন বেচ সুকলমেই চলি গৈছিল। কিন্তু হঠাতে হোৱা এটা পথ দুৰ্ঘটনাই তেওঁৰ জীৱনৰ ছন্দ পতন ঘটালে। দুৰ্দান্ত বাইক চালকৰ দৌৰাত্ম্যত স্কুলৰপৰা ছোৱালীজনীক আনিবলৈ যোৱা তেওঁৰ পত্নী থিতাতে নিহত হৈছিল। এজন সুপ্ৰতিষ্ঠিত চিকিৎসক হৈয়ো পত্নীক চিকিৎসা প্ৰদান কৰোৱাবলৈ কোনো সুযোগ নাপালে স্পন্দন বৰুৱাই। এই আফচোচে হয়তো তেওঁৰ সমগ্ৰ জীৱন দহি থাকিব। কিন্তু তেওঁ কোনো ৰোগীৰ ক্ষেত্ৰতে কেতিয়াও কোনো গাফিলতি নাৰাখে।

আজিও সুকলমে অপাৰেচন হৈ যোৱাৰ পাছত স্পন্দন বৰুৱা অপাৰেচন টেবুলৰ কাষৰ টুল এখনত বহিল। আজিৰ দিনটো বহুত ব্যস্ততাৰে পাৰ হ'ল। এইমাত্ৰ হৈ যোৱা অপাৰেচনটোকে ধৰি আজি এতিয়ালৈকে তেওঁ চাৰিটা অপাৰেচন কৰিলে। ভাগৰ লগা সত্ত্বেও ম'বাইল ফোনটো হাতত লৈ তেওঁ ভয়ে ভয়ে চালে। ইমান সময়ে 'চাইলেন্ট ম'ডত থকা ফোনৰ স্ক্ৰীনত তেওঁৰ প্ৰেয়সীৰ দহটা 'মিছ কল' ট ট কৈ জিলিকি আছে। বাটছআপত আছে কেইবাটাও মেছেজৰ লগতে খঙৰ ইমোজী।

হয়, হয়। স্পন্দন বৰুৱাৰ প্ৰেয়সী। হিয়া খৌকি বাথৌ কৰি তুলিব পৰাকৈ স্পন্দন বৰুৱাৰ বৰ্তমান এগৰাকী প্ৰেয়সী আছে। আজিকালি বাটছআপ, ফেচবুকৰ কৃপাত বহুতো পুৰণি বন্ধু-বান্ধৱী পুনৰ মিলিত হৈছে। 'গেট টুগেদাৰ' হৈ পৰিছে দৈনন্দিন জীৱনৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ। কলেজত উচ্চতৰ মাধ্যমিকত একেলগে পঢ়া এটা বাটছআপ গ্ৰুপৰ সদস্য স্পন্দন। এই গ্ৰুপৰ ইতিমধ্যে তিনিটা ডাঙৰ আৰু সৰু-সুৰা দহটামান গেট টুগেদাৰ হৈ গৈছে। সেইবোৰৰ প্ৰায়বোৰতে উপস্থিত থাকিবলৈ যত্ন কৰে বৰুৱাই। আৰু সেই প্ৰথম গেট টুগেদাৰতেই তেওঁ লগ পাইছিল সতীৰ্থ বান্ধৱী ৰূপৰেখাক। পঢ়ি থকা দিনতে সুন্দৰী হিচাপে স্বল্পখ্যাত ৰূপৰেখা এই পঞ্চাশ বছৰ বয়সতো চকুত লগাই হৈ আছে। তথাপি ৰূপৰেখা অবিবাহিত হৈ ব'ল। তাইৰ দৰে ধুনীয়া, শিক্ষিতা ছোৱালী এজনী কিয় এনেদৰে বিয়া নোহোৱাকৈ ৰৈ গ'ল সেয়া বহুতৰে বাবেই কৌতুহলৰ বিষয়।

বিপত্নীক স্পন্দন বৰুৱা আৰু অবিবাহিতা ৰূপৰেখা— দুই-এক বন্ধু-বান্ধৱৰ মৰমৰ হেঁচাৰ বাবেই আজি এটা সম্পৰ্কৰে বান্ধ খাই পৰিছে। সেই সম্পৰ্ক প্ৰেমৰ সম্পৰ্ক। হয়তো কিছুদিনৰ পাছত দুয়োৰে এই সম্পৰ্ক সমাজ স্বীকৃত পতি-পত্নীৰ সম্পৰ্কলৈ ৰূপান্তৰিত হ'ব। সেই ৰূপৰেখাৰে আজি জন্মদিন।

প্ৰেয়সী ৰূপৰেখা। স্পন্দন বৰুৱাই কোনোদিনে কোনো প্ৰেয়সীৰ সৈতেই ৰোমাণ্টিক বাৰ্তালাপ কৰাৰ

সুযোগ পোৱা নাছিল। সেইবোৰ কৰিম কৰিম বুলি ভাবি থাকোঁতেই তেওঁক মাকে বিয়া পাতি দিছিল। আৰু আজি, প্ৰেয়সীৰ জন্মদিনৰ দিনাও তেওঁ এটাৰ পাছত এটাকৈ অপাৰেচন কৰি গৈছে। মাজে মাজে ৰূপৰেখাই তেওঁক হৃদয়হীন কাৰ্ডিয়লজিষ্ট বুলি গালি পাৰে। এইমাত্ৰ অপাৰেচন কৰি উঠা কবিজনৰে কবিতাৰ নিৰ্বাচিত শাৰী কেইটামান স্পন্দন বৰুৱাই নিজৰ ম'বাইলত 'ছেভ' কৰি থৈছিল। তেওঁ যে হৃদয়হীন নহয়, তাকে প্ৰমাণ কৰিবলৈ ৰূপৰেখালৈ তেওঁ ইয়াৰে শাৰী কেইটামান পঠিয়াই দিয়ে। আৰু বিনিময়ত তায়ো তেওঁলৈ পঠিয়াই দিয়ে কেইটামান আনন্দৰ ইমোজী।

অ'টি বয়কেইটাই ৰোগীক ট্ৰলীত উঠাই ৱাৰ্ডলৈ নিবলৈ যো-জা কৰিছে। ইহঁতে যেন কামবোৰ বৰ লাহে লাহে কৰিছে তেওঁৰ তেনে লাগিল। ইমান সময়ে চাইলেন্ট ম'ডত থকা তেওঁৰ ম'বাইলৰ বিশেষ ৰিং টনটো এইবাৰ ডাঙৰকৈ বাজি উঠিল। বিৰক্ত হৈ ফোনকল ৰিচিভ কৰিয়ে তেওঁ কৈ উঠিল, 'ট্ৰেফিক জামত ফাঁচি আছে। পামগৈয়ে আৰু...' তেওঁৰ কথা শুনি টিউববোৰ সামৰি সুতৰি থকা চিষ্টাৰ বস্তিয়ে মুখ টিপি হাঁহা দেখি তেওঁৰ অলপ লাজ

লাগিল। কিন্তু তেওঁৰ ধৈৰ্যচ্যুতিও ঘটিলে। ৰোগীক ৱাৰ্ডলৈ নিয়াৰ আগতেই উত্তেজনাৰ বশবৰ্তী হৈ তেওঁ অ'টিৰপৰা ওলাল আৰু গাড়ীলৈ বুলি দৌৰ দিলে।

ষ্টিয়েৰিঙত হাত থৈ ক্লাছ আৰু এক্সেলেটৰত ভৰি থৈ তেওঁ হঠাতে মন কৰিলে, অ'টিত পিন্ধা হাৰাই চেণ্ডেলযোৰেই তেওঁৰ ভৰিত এতিয়াও বিদ্যমান।

উসঙ্গ কি কৰা যায় ?

তেওঁক ভেঙুচালি কৰিবলৈকে যেন তেওঁৰ কাষতে ৰৈ কোনোবাই ৰেডিঅ'ত পুৰণি গীত শুনিছে

'এটি এটি ক্ষণ যেন

মুকুতাৰে ধন

.....,

গাড়ীৰ পৰা নামি দ্বিতীয় মহলাৰ অ'টিৰ দুৱাৰমুখলৈ গৈ জোতাযোৰ পিন্ধাৰ কথা ভবাৰ লগে লগে প্ৰেয়সীৰ অপেক্ষা কৰি কৰি অতীষ্ঠ হোৱা মুখখনলৈ তেওঁৰ মনত পৰিল। সেয়ে ভৰিত পিন্ধি থকা অ'টিৰ চেণ্ডেলযোৰৰ উপস্থিতি সম্পূৰ্ণ উপেক্ষা কৰি গাড়ীৰ ষ্টিয়েৰিং, ক্লাছ, এক্সেলেটৰ, ব্ৰেকত স্পন্দন বৰুৱাই সাৱধানী মনটো নিৰাশ কৰিলে। ■■

বিশিষ্ট লেখিকা আৰু সহযোগী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ, তুৰা চৰকাৰী মহাবিদ্যালয়।
তেখেতৰ চাৰিখন গল্প সংকলন, দুখন উপন্যাস আৰু চৈধ্যখন অনূদিত উপন্যাস প্ৰকাশ পাইছে।

অনুপ্ৰেৰণা

ড° জ্যোতি ৰাণী বৰা

“মানুহৰ জীৱনত কিছুমান সংকটপূৰ্ণ সময় আহে, তথাপি আমি এই ভাবি সান্ত্বনা লভিব পাৰোঁ যে সংগ্ৰাম যিমানেই কঠিন হ’ব, জয়লাভো সিমানেই গোঁৰৱময় হ’ব।” —টমাচ পেইন

কৰ’না ভাইৰাছৰ সংক্ৰমণে সমগ্ৰ বিশ্বতে বিভীষিকাৰ সৃষ্টি কৰিছে। দীৰ্ঘদিন ধৰি লকডাউন অব্যাহত থকাৰ ফলত মানুহৰ মাজত বিষন্নতা, মানসিক চাপ, হতাশা আদি মানসিক সমস্যা ক্ৰমাৎ বৃদ্ধি পাইছে। ২৮ জুনৰ পৰা গুৱাহাটীত লকডাউন কঠোৰ হ’ব বুলি জাননী দিয়াৰে পৰা মহানগৰীবাসীৰ অধিক শংকিত হৈ পৰিছে। স্বাভাৱিকতে এনে অনাকাঙ্ক্ষিত পৰিস্থিতিয়ে আমাৰ মন-মগজুত বিৰূপ প্ৰভাৱ পোলাইছে। সংস্থাপনৰ বাট বন্ধ হোৱাৰ লগতে সামাজিকভাৱে বিচ্ছিন্ন হৈ পৰাৰ ফলত জীৱনৰ মায়া-মোহ এৰি বহুজনে আত্মহননৰ দৰে চৰম পন্থা বাছি লোৱাটো দুৰ্ভাগ্যজনক। মায়ানগৰী মুম্বাইৰ প্ৰতিভাৱান অভিনেতা সুশান্ত সিং ৰাজপুতৰ আত্মহত্যাৰ ঘটনাই সমগ্ৰ দেশতে জেঁকাৰণিৰ সৃষ্টি কৰিছে। স্মাৰ্টফোন নথকাৰ বাবে অনলাইন ক্লাছৰ পৰা বঞ্চিত চুবুৰাচাৰ নামৰ দশম শ্ৰেণীৰ মেধাৱী ছাত্ৰজনে আত্মহত্যা কৰা ঘটনাটোৱে হৃদয় কঁপাই গৈছে। এনেধৰণৰ অবাঞ্ছিত ঘটনাই বৰ্তমান সময়ছোৱা অধিক জটিল কৰি তুলিছে। ইফালে বাঘজানৰ দুৰ্ঘটনাত দুগৰাকী ব্যক্তিয়ে কৰুণভাৱে মৃত্যুক সাৱটি লৈছে। দুৰ্ঘটনাত ক্ষতিগ্ৰস্ত সকলৰ দুখ-দুৰ্গতিৰ সীমা

নোহোৱা হৈছে। “ভূতৰ ওপৰত দানহ পৰা”ৰ দৰে প্ৰতিবছৰে অহাৰ দৰে বানপানীয়ে ৰাইজক হাৰাশাস্তি কৰিছে।

প্ৰশ্ন হয়, এনে তিক্ততাপূৰ্ণ সময়তো আমি ভাল কিবা এটাৰ সন্ধান কৰিব পাৰিমনে? ই সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰ্ভৰ কৰিব আমাৰ মানসিকতাৰ ওপৰত। সমস্যাবোৰক অভিশাপ বুলি নাভাবি যদি আৰ্শীবাদ বুলি ভাবো, তেনেহ’লে বহু কথাই আমাৰ বাবে সহজ হৈ পৰিব। আন একো নহ’লেও বস্তুবাদী সমাজখন যে অন্তঃসাৰশূণ্য, লকডাউনে সেই কথা ভালদৰে প্ৰতিপন্ন কৰিলে। এনে পৰিস্থিতিত আমি জীৱনটোক নতুনকৈ চোৱাৰ সুযোগ পাইছোঁ। এয়া যে আত্ম-উপলব্ধিৰ সময়। এই কঠিন সময়ত কোনোধৰণৰ নেতিবাচক চিন্তাধাৰাই যাতে আমাক বিচলিত কৰিব নোৱাৰে তাৰ প্ৰতি আমি সচেতন হোৱা উচিত।

এই সময়চোৱাক জীৱনৰ এক ডাঙৰ প্ৰত্যাহ্বান বুলি ধৰি ল’ব পাৰি। এই প্ৰত্যাহ্বানৰ লগত যুঁজিবলৈ আমি অহৰহ চেষ্টা কৰি আছোঁ। এই যে গৃহবন্দী হৈ আছোঁ, মাস্ক ব্যৱহাৰ কৰিছোঁ, হাতখন সঘনাই ধুই আছোঁ— এয়া জানো জীয়াই থকাৰ সংগ্ৰাম নহয়? মনত ৰাখিব পৰিস্থিতি যিমানে বেয়া নহওঁক কিয় তাৰ সমাধানো নিশ্চয় ওলাব। ইতিমধ্যে কৰ’নাৰ ঔষধ আৱিষ্কাৰ হোৱাৰ বাতৰিয়ে জনসাধাৰণক উৎফুল্লিত কৰি তুলিছে। প্ৰতিদিনে বাতৰি কাকত, চচিয়েল মিডিয়াত অনুপ্ৰেৰণামূলক বাতৰি, লেখা

আদি প্ৰকাশ পায়। ইয়াৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত হ'ব পাৰিলে দেখোন জীৱনৰ গতি পথেই সলনি হৈ যাব পাৰে। যিমান পাৰি এই লেখাসমূহ আমি পঢ়ি হৃদয়গংগা কৰা উচিত। লকডাউনৰ প্ৰাৰম্ভিক কালছোৱাত ময়ো মানসিকভাৱে ভাঙি পৰিছিলোঁ। সৌভাগ্যক্ৰমে মোবাইলত বিখ্যাত আধ্যাত্মিক গুৰু দীপক চোপ্ৰাৰ মেডিটেশ্বনৰ এটা ভিডিঅ' দেখা পালোঁ, যাৰ দ্বাৰা বাৰুকৈয়ে প্ৰভাৱিত হ'লো। তেখেতৰ 'Ageless Body Timeless Mind' নামৰ বহুচৰ্চিত গ্ৰন্থখনৰ বিষয়ে প্ৰসিদ্ধ ঔপন্যাসিক ডঃ লক্ষ্মীনন্দন বৰাদেৱৰ পৰা জানিব পাৰিছিলোঁ। সমগ্ৰ পৃথিৱীতে কেবাবছৰো বেণ্টছেলাৰ হৈ থকা কিতাপখনৰ দ্বাৰা উদ্বুদ্ধ হৈয়েই ডঃ বৰাদেৱে 'কায়কলপ' নামৰ বিখ্যাত উপন্যাসখন লিখিছিল, যাৰ বাবে মৰ্যাদাপূৰ্ণ সৰ্বভাৰতীয় সাহিত্য পুৰস্কাৰ 'সৰস্বতী সন্মান' লাভ কৰিছিল। Times of India ত প্ৰকাশিত দীপক চোপ্ৰাৰ 'The Various can give your life more meaningful' নামৰ

লেখাটিৰ দ্বাৰাও মই বিশেষভাৱে অনুপ্ৰাণিত হ'লো। মনৰ পৰা শংকাৰ ভাৱবোৰ লাহে লাহে আঁতৰিছিল। এনেবোৰ লেখাই মোক মানসিকভাৱে শক্তিশালী হোৱাত যথেষ্ট অৰিহণা যোগালে। এইখিনিতে আৰু এটা কথা উল্লেখ কৰিব খুজিছোঁ। ষষ্ঠ শ্ৰেণীত পঢ়ি থকা সময়ত স্কুলৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিযোগিতাত মই গল্প প্ৰতিযোগিতাত পুৰস্কাৰ হিচাবে বসৰাজ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাদেৱৰ 'কামত কৃতিত্ব লভিবৰ সংকেত' নামৰ হাত পুথিখন পাইছিলোঁ। কিতাপখনে মোৰ মনত বাৰুকৈয়ে ৰেখাপাত কৰিছিল।

প্ৰকৃততে আমি সমস্যা এটাৰ সন্মুখীন হ'লে সমস্যাটোৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়াতকৈ ইসাৰ সমাধানৰ বিষয়েহে অধিক সচেতন হোৱা উচিত। এনেয়ে ভাৱি-চিন্তি থাকিলে সমস্যা সমাধান নহয়।

শেষত ডলী পাটনৰ এষাৰ মন্তব্য আগবঢ়াইছোঁ-
“মোৰ বিচাৰ অনুসৰি আপুনি যদি ৰামধেনু চাব খোজে তেন্তে আপুনি বৰষুণ সহিব লাগিব।” ■■■

লেখিকা অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুৰব্বী অধ্যাপিকা, শিক্ষা বিভাগ, বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়।

কৰ্ম শক্তিয়ে আমাক তিনিটা অতি ভয়ংকৰ অনিষ্টকাৰী শক্তিৰ পৰা
ৰক্ষা কৰিব পাৰে। - আলস্য, বদ অভ্যাস আৰু অভাৱ।
— ফৰাচী দাৰ্শনিক ভল্টেয়াৰ

THE LIFE CYCLE OF A HUMAN FEMALE FROM MENARCHE TO MENOPAUSE :

A Psychological Study with some Reference to Post- Pandemic Period.

 Dr. Sabreen Ahmed

The female body has consistently been an object of academic, introspective, creative, and voyeuristic gaze. However the medical correlation between the female physiology and psychology is often pondered upon with clinically non-established assumptions and conclusions that are not conclusive for all human females at large. This paper would take into consideration two basic principles of female body-menarche and menopause and the psychological developments around it at different stages of the female life cycle that varies from person to person in accordance with climate, situation, social conditioning and other co-existing factors. With the pandemic issues of reproductive and associated health of females were largely effected by stress and anxiety, and the conditions are no different in North East India. However it is a matter of relief that the government of Assam has set up a full-

fledged Covid- hospital for women and children at Guwahati which is currently functional.

Menarche causes instability in young girls attaining puberty in its preliminary stage of onset as they find it difficult to understand the changes in their psychological and physiological growth, added by traditional impositions in some cultures which are mostly unscientific and gender-biased to a large extent, while menopause often leads to depression and mid-life crisis as the closure of the reproductive and its ancillary mechanism brings along with it a hoard of psycho-social factors affecting the mental and physical health of a middle aged human female. Menarche is a memorable and significant event for girls. Frequently the experience is perceived negatively, but there is also a positive, integrating result to menarche. Menstruation is a natural physiological process that requires proper management through

maintenance of health and hygiene of young girls attaining puberty as a necessity to their growth rather than as an impediment to their mobility. Unlike other normal bodily processes, menstruation is linked with religious and cultural meanings in many societies that can affect the perceptions of young girls in accommodating with their bodily changes as well as the ways in which the adults in the communities around them respond to their needs.

Economic factors are also crucial in maintenance of female health and hygiene. For example a low income family doesn't see sanitary precautions as a basic necessity for a growing girl when they have larger needs at hand. In a recent study using a structured search strategy, articles that investigate young girls' preparedness for menarche, knowledge of menstruation and practices surrounding menstrual hygiene in LMIC were identified. A total of 81 studies published in peer-reviewed journals between the years 2000 and 2015 that describe the experiences of adolescent girls from 25 different countries were included. Adolescent girls in Low and Middle Income Countries (LMIC) are often uninformed and unprepared for menarche. Information is primarily obtained from mothers and other female family members who are not necessarily well equipped to fill gaps in girls' knowledge. Exclusion and shame lead to misconceptions and unhygienic practices

during menstruation. Rather than seek medical consultation, girls tend to miss school, self-medicate and refrain from social interaction. Also problematic is that relatives and teachers are often not prepared to respond to the needs of girls. LMIC must recognize that lack of preparation, knowledge and poor practices surrounding menstruation are key impediments not only to girls' education, but also to self-confidence and personal development. Menstrual problems especially dysmenorrhea are frequent among adolescent girls. Body Mass Index plays a very vital role for menstrual cycle regularity. Consequently, adolescent girls have to be given healthy and balance nutrition, which leads to maintenance of their normal BMI and regulate their menstrual cycle.

Pre menopause begins once a woman's periodic cycle becomes irregular. Our society lack models for successful problem solving around these issues. According to popular belief women's cognition facilities are influenced by their menstrual cycle. The psychological problems related to premenstrual syndrome are irritability, anxiety, depression and lethargy. There is no cohesive syndrome with a clear cut operational definition. Yet we cannot put it as simply as that because factors differ from individual to cultural background professional set ups as well as nutritional contents. If menarche is the celebration of life cycle in some cultures as for example in the Assamese society in the

observation of second marriages, menopause is also a freedom from menstrual taboos in some other cultures as for examples in some conservative set ups as it signals liberty for a female from bodily restrictions of the reproduction mechanism and thus allows unhindered devotion to religious activities. The less covered emotional area around menstruation is 'menstrual joy' which is researched upon by western psychologists but with rare media focus. Many women feel a sense of pleasure and relief when they get their cycle as it gives them a sense of completion about their body and the smooth flow of the regulatory mechanism; however the emotional contentment or discontentment part is not much talked about. The psychological impacts of pregnancy, childbirth and motherhood are mainly discussed from the fertility point of view avoiding the emotional impact of the same on the psychological well-being of a woman. Issues like post-partum depression that triggers a feeding mother or a woman after her feeding stage are lesser talked about facts. About 85% of women experience some degree of PMS (Pre Menstrual Syndrome). A few have more severe symptoms that disrupt work or personal relationships, known as premenstrual dysphoric disorder (PMDD). The exact cause of PMS is not clear, but we do know that levels of estrogen and progesterone drop during the week before period in the body of the human female. Premenstrual dysphoric disorder

(PMDD) follows the same pattern as PMS, but the symptoms are more disruptive. Women with PMDD may experience panic attacks, crying spells, suicidal thoughts, insomnia, or other problems than interfere with daily life. Fortunately, many of the same strategies that relieve PMS can be effective against PMDD. Risk factors for PMDD include a personal or family history of depression, mood disorders, or trauma.

Our traditional societies have so much pressure on the proper norms of female behaviour that there are very few girls and women who actually understand the hormonal rhythm and need of their own body and fall prey to uncalled for stress and failing health conditions. Because PMS can cause tension, anxiety, and irritability, it's important to find healthy ways to cope with stress. Different strategies work for different women. Some women try yoga, meditation, massage, writing in a journal, or simply talking with friends. "Brain fog" is a common complaint even though this is not a true medical term. It is a commonly reported symptom with many potential underlying causes. Women in pre-menopause and after menopause report more memory complaints and difficulty concentrating than perimenopausal women. Declining estrogen levels may be to blame, but other factors may play a role. Perimenopausal and post-menopausal women often have trouble sleeping and experience hot flashes and

increased depression. These, in turn, may contribute to brain fog. However rather than proper medical attention many a times it is seen that these hormonal changes are sometimes overlooked in familial set ups. Perhaps the concept of keeping the menstruating female secluded in some sections of the traditional societies is not without scientific causes, if considered from the point of view of feminine health conditions, however the issue of impurity associated with the menstrual blood is out rightly unscientific and should be done away in all societies and religions. These hormonal changes associated with menstruation invariably affect the mental and psychological well-being of the human female. The female hormone estrogen is believed to have a protective effect on the brain. It appears to positively impact brain chemicals (neurotransmitters), cognition, and the ability to withstand stress. Dropping estrogen levels are associated with an increased risk of psychosis. The age of menopause is often associated with a second peak of schizophrenia onset in middle aged women. (Source: https://www.medicinenet.com/premenstrual_syndrome_pictures_slideshow/article.htm)

There is an undeniable association of female mental health with the female reproductive system which varies from context to environment as well as social support system which are often inadequate to cope with the existing trouble faced by many women. The

pandemic has seen a sudden rise in existing mental health issues which have also become a part of academic discussion. According to WHO reports: "Worldwide about 10% of pregnant women and 13% of women who have just given birth experience a mental disorder, primarily depression? In developing countries this is even higher, i.e. 15.6% during pregnancy and 19.8% after child birth. In severe cases mothers' suffering might be so severe that they may even commit suicide. In addition, the affected mothers cannot function properly. As a result, the children's growth and development may be negatively affected as well." Further reviews published by WHO says that depression, anxiety, somatic symptoms and high rates of comorbidity are significantly related to interconnected and co-occurrent risk factors such as gender based roles, stressors and negative life experiences and events. "Gender specific risk factors for common mental disorders that disproportionately affect women include gender based violence, socioeconomic disadvantage, low income and income inequality, low or subordinate social status and rank and unremitting responsibility for the care of others. The high prevalence of sexual violence to which women are exposed and the correspondingly high rate of Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD) following such violence render women the largest single group of people affected by this disorder. The mental health impact of long term, cumulative

psychosocial adversity has not been adequately investigated. Economic and social policies that cause sudden, disruptive and severe changes to income, employment and social capital that cannot be controlled or avoided, significantly increase gender inequality and the rate of common mental disorders. Gender stereotypes regarding proneness to emotional problems in women and alcohol problems in men, appear to reinforce social stigma and constrain help seeking along stereotypical lines. They are a barrier to the accurate identification and treatment of psychological disorder".(Source: https://www.who.int/mental_health/maternal-child/en/)

Despite these differences, most women and men experiencing emotional distress and /or psychological disorder are neither identified nor treated by their doctor, however currently the pandemic has even worsened the rate of these issues. A recent study entitled "*Menstrual Justice: A Missing Element in India's Health Policies*" rightly points out:

"In India, the demarcation of female bodies as menstruating bodies is embedded deeply within religious, social, cultural, and political milieu and is customarily stigmatizing (Outlook [2018](#); Bhartiya [2013](#); Johnston-Robledo and Chrisler [2011](#)). Against this background, the study explores how Indian health and related policies address menstruation and menstrual health. The Indian state's health policies fail women because they do not

recognize that the marking of women as impure menstruating bodies is a cause of women's health inequity from birth to death. This very denial by the state policy of women's gendered experience of health is menstrual injustice."

The chapter clearly elaborates on this idea by closely establishing the links between women's stigmatization as menstruating bodies, lack of control over their bodies, and ill-health, pointing to the high incidence of a variety of menstrual health problems in pre-menarche, during menstruation, perimenopause and postmenopause by identifying the gender-specific biases, blind spots, gaps, and barriers in state policies that impede the security of women's health across their life-cycles. Lastly I would like to conclude with a paragraph on mental health in India as cited in the same chapter.

"India's first National Mental Health Policy, adopted in 2014, mentions in its preamble the necessity to cater to vulnerable groups (MoHFWGOI 2014). Yet it fails to address the mental health consequence of high levels of stress women suffer because of gender discriminatory practices such as neglect, child marriage, infertility, failure to give birth to sons, witch-hunting, and sexual assault within marriage (Ramasubban and Jeejebhoy 2000a, 34; Sarojini et al. 2006, 41). The policy also seems blind to the emotional anguish women suffer because of chronic issues related to menstruation and the impact of other diseases

on menstruation (Oomman 2000, 253–55; Alvergne, Wheeler, and Tabor 2018). For instance, it fails to recognize the negative psychosocial health impacts of the perception that girls and women are ‘polluting’ during menstruation (FSG 2016). Rather than mandate access to counsellors and health workers equipped with gender-sensitive training on menstrual health as demanded by women’s health activists (Oomman 2000, 257–58), the policy medicalizes mental health conditions in psychiatric terms and adopts a ‘special case’ approach that does not cater to the mental health of menstruating women (Varma 2014, 45).”

In conclusion it can be said that the pandemic with its overwhelmed health facilities and health care systems like telemedicine etc women are anxious about accessing medical services, like prenatal care, labor, and delivery due to restricted mobility. However, despite all its blues the Covid-19 has opened avenues, especially with its success rate in Assam in the health sector considering female health in particular, to look into the

matter of reproductive health, psychological impact and gender justice from varied analytical perspectives as a part of socio-scientific intervention with prospects of future remedy.

References

Chandra-Mouli V, Patel SV. “Mapping the knowledge and understanding of menarche, menstrual hygiene and menstrual health among adolescent girls in low- and middle-income countries” *Reprod Health*. 2017 Mar 1;14(1):30. doi: 10.1186/s12978-017-0293-6.

Manorama S., Desai R. (2020) Menstrual Justice: A Missing Element in India’s Health Policies. In: Bobel C., Winkler I., Fahs B., Hasson K., Kissling E., Roberts TA. (eds) *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*. Palgrave Macmillan, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-0614-7_39

: https://www.who.int/mental_health/maternal-child/en/

: https://www.medicinenet.com/premenstrual_syndrome_pictures_slideshow/article.htm ■■

Assistant Professor, Department of English, Nowgong College.

অনুপ শইকীয়া

প্ৰত্যাহ্বান :

ফুলমতীৰ ৰূপৰ জুইত জাঁহ যাবলৈ চগাৰ অভাৱ নাছিল। কিন্তু জীৱনৰ দায়িত্ব লওঁতাহে কোনো নোলাল।

বহুতৰে লগত প্ৰেমৰ নৈ বোৱাই পিতৃৰ পৰিচয়বিহীন এজনী ছোৱালী জন্ম দিলে। এদিন ফুলমতী নাইকিয়া হ'ল। এৰি থৈ গ'ল এটি জাৰজ সন্তান তাইৰ আয়েকৰ ডিঙিত ওলোমাই। চহৰৰ ৰেড লাইট অঞ্চলত ৰেইদ হ'ল। ফুলমতীৰ হাতত হেঙকাফ।

নেতৃত্ব লৈছিল সমাজত জাৰজ সন্তানৰূপে পৰিচিত আই তাকৰ বুকুৰ উমত ডাঙৰ হোৱা সেই ছোৱালীজনীয়েই।

পাণ্ডৰি :

কান্ধত কোৰ, বগা কুৰ্তা-পায়জামা, মূৰত পাণ্ডৰি। জীৱনৰ চাৰিটা কৈ দশক খেতিপথাৰৰ কামত পাৰ কৰিলে। পোছাক যোৰেই সাহস দিলে আৰু শিকিলে আত্মনিৰ্ভৰ হোৱাৰ পথ।

বিয়াৰ দুটা বছৰ পাৰ নহওঁতেই স্বামীৰ মৃত্যুত দেওৰেকৰ সৈতে বিয়া দিলে। এগৰাকী কন্যা সন্তানৰ মাতৃ, পাছে সংসাৰ নিটিকিল।

ভাতৃ গৃহলৈ ঘূৰি আহিল। ভাতৃৰ মৃত্যুত, ভাতৃক দিয়া প্ৰতিশ্ৰুতিৰ পৰিণতিত বিজয়াই ওৰণি দলিয়াই পাণ্ডৰি সাৱটি ভাতৃৰ পৰিয়ালটিক মৰমেৰেই ৰাখিলে আৰৰি।

লক্ষ্য :

ধূলিৰে উপচি পৰা গাড়ীখনৰ ওচৰলৈ তাই চুচুক-চামাককৈ আহি আঙুলিৰে নামটো লেখিলে।

এইবাৰ ইফালে-সিফালে চালে, কাকো নেদেখিলে। গাত পিন্ধা ফিচিকী পৰা ফ্ৰকটো উজাই ল'লে।

এটি সুন্দৰ ঘৰ আঁকিলে, এজন চুট-টাই পৰিহিত লোকৰ আঙুলিত ধৰি এজনী সৰু ছোৱালী।

এগৰাকী সুন্দৰ মহিলা, হাতত ধৰি এটা হাঁহিমুখীয়া সৰু ল'ৰা, কাষতে এখন গাড়ী।

নামটো জিলিকি উঠিল 'আশাদীপ'।

ব'হাগ :

গাঁওখনৰ সকলো দৰকাৰী কামত জেতুকী জেঠাই নহ'লেই নহয়। কিন্তু আৰিয়ে জেঠাইৰ বিপদতহে লগ দিওঁতা নাই।

ব'হাগ জেতুকী জেঠাইৰ জীৱনলৈ বহুতো আহিল আৰু বহুতো গ'ল, জেঠাই বোলে কুৰিতে বুঢ়ী হ'ল।

অনুভৱ :

প্ৰেমত পৰিছে। প্ৰেমৰ এই মিঠা অনুভূতি, শিহৰণ বৰ ভাল লাগে তাৰ। বোৱাৰী পুৱাতে উঠি সি মনে মনে বেলকনিৰ খিৰিকীখন খুলি দিয়ে, তাই গম নোপোৱাকৈয়ে। চাই থাকে ব' লাগি তাইলৈ বহু পৰ, তাইয়ো যেন আঁৰ চকুৰে মাজে মাজে চাই তাৰ উপস্থিতি অনুভৱ কৰে। এক অবুজ আনন্দই যেন সিহঁতৰ মনবোৰ ভৰাই তোলে। আগদিনা অনুপলে দি থোৱা সৰিয়হকেইটা খাই কপৌজনী উৰা মাৰে তাইৰ বাহলৈ কণমানিকেইটাৰ আহাৰ লৈ।

পেইনকিলাৰ :

খামুচিয়া ককাল, দীঘলীয়া চুলি, মিঠা বৰণীয়া মুখখনৰ লগতে কঁপালৰ সেন্দূৰৰ ফোঁটটোৰে মহিলাগৰাকী চকুত লগা। পিঠি আৰু হাতৰ মাজে মাজে কিছু দাগ। উদাস উদাস ভাৱেৰে ঔষধৰ দোকানত সোমাই পেইনকিলাৰ বিচৰাত ফাৰ্মাচিষ্টজনৰ প্ৰশ্নবোধক চাৱনিত ক'লে গিৰিয়েকৰ কথা।

ফাৰ্মাচিষ্টজনে দিলে দুটামান বিষ নিৰাময় ঔষধ দেহৰ বিষ নিৰাময়ৰ বাবে, মনতে এটা খুদুৱনী লৈ, মৰম লগা ধুনীয়া মহিলাৰ মনৰ বিষ মাৰিব কেনেকৈ। ■■

ANGUISH OF CREATION

Original : A Radio Talk delivered by Saurabh Kumar Chaliha

 Translation : Jayashree Goswami Borthakur

I was driving along the other evening when a car in front of me suddenly flashed its red warning lights once and came to a sudden halt. I too applied the brake immediately. I observed that we had come to a traffic signal; the red light was on. I changed gear and waited. I noticed that the car in front was a cream coloured Fiat covered with a layer of dust. The luggage rack was loaded. Through the rear glass I could see that the back of the car also was stuffed with boxes, baskets and packets. Surely, it seemed that they were coming from a distant place. A chequered woollen coat at the steering wheel and above that a head of hair - it looked kind of familiar. Through the glass, sitting on the left side of the back seat could be seen a girl whose cascading open hair was held together in the middle by a purple plastic ring and beneath her mass of black hair, a light purple shawl. The girl rested the fingers of her right hand on the driver's seat. Her full and fair hand stood out against the blue seat-cover. The pair of bangles looked a

part of her beautiful rounded-hand. Light fell at some point on the ring on her hand and also through so making both of them sparkle. In the corner of the window there were a couple of small packets, a few oranges and beside them a pair of knitting needles and a half knitted something in pink - looked like booties or a bonnet or some such things ...

The light had turned amber. I got ready to step on the accelerator. "Looks familiar - isn't it Matin Ahmed?" I had heard that he had married a couple of years ago. That Nazmina Khatun? Oh yes, most likely it was Nazmina. I had heard that she was extremely beautiful and whatever little I could make out from the back, it looked like she was indeed very beautiful - at least very healthy.

The light had changed to green - I blew the horn - Nazmina hails from Nagaon doesn't she? That means Matin's in-laws are from Nagaon which means they are coming from there. Perhaps they had broken journey at a few places. In between she must have knitted -

girls what not they do. Even in the darkness, while watching movies, they go clickety-click with their needles.

I blew the horn - but the car in front did not move. Cars began streaming down from the opposite direction but the car ahead simply made a choking sound rrr... rrr... and stopped dead. It didn't start. "I have work, I'm getting late." I got slightly impatient. At the back a line of cars edgily blew their horns; rickshaws and pushcarts, scooters and motorbikes were slowly gathering. They blew their horns repeatedly .

Teet - Teeeeeet -

The girl slowly turned her head backwards and looked through the rear glass. I was getting ready to blow the horn loudly. A ray of light dispersed from her radiant face and fell on my fingers which were resting on the horn, forcing them into a stillness. A little startled I kept on looking. There was sweet joy writ on her schoolgirl like pure and immature oval face, but on her completely unpretentious and poised pair of lips there was a half-open sweet smile. Her elongated dream-filled, half-open pair of eyes fluttered as if engaged in some other world. Her mystifying smile seemed to be saying, "what amusing things keep occurring" or some such thing. I had just heard about her beauty but there was no doubt now. This must be Nazmina - perhaps not the face that launched a thousand ships but surely the face that silenced a hundred motorcar horns.

Teeeeeeet - Teeeeeeet

The jammed cars made a shrill,

reverberating noise in protest. The car was unable to start. Nazmina once again turned her head to the front and once again within my view is the long hair held together by the purple, plastic ring. "What funny things keep occurring" - Oh as if for Nazmina these things are not deserving of being worried about; she remained as if untouched by the snarling traffic jams; she was as if engrossed in some other world and these were some petty and unnecessarily troublesome situations, some unexpected and trivial passing problems. She got occupied with some other concern, as if she were composing something on her own.

Composing something on her own -

Unexpectedly, as if receiving an electric shock, after arriving at the traffic signal I realized that I too was composing something on my own - something which was yet shapeless, something still formless, still unconstructed and completely vague, but something was being created. I had heard a lot of things from here and there about Matin and Nazmina, a heap of romance packed incidents, everything very romantic - various narratives - suddenly all these treasured raw material were being reinvented and something new was shaping up, a foetus, a body - it contained some sort of story within it. This car malfunctioning, this halted traffic flow, this unexpected situation, this guilty cheerless face; some story was taking shape out there.

Hoot - hoot - hoot -

Vrooom! An auto rickshaw came out of

somewhere and tried unsuccessfully to go past Matin's car, almost brushing against it. The driver looked angrily at the car. Looking foolish and perplexed Matin - it was indeed Matin Ahmed - got down from the car and looked at the disorderly and disgruntled traffic. A policeman with an overworked annoyed look was coming towards him from somewhere. Pointing his cane at the gathering traffic he told Matin something with urgency. Matin also desperately pointed towards his car and his gestures seemed to indicate that he was helpless since his car would not start. Having no other alternative the policeman summoned a rickshaw puller from the traffic and the two of them together pushed the car. Matin controlled the steering wheel from outside through the driver's window. In this manner the three of them pushed the car to the front of a shop on the side of the street. Not going ahead I too steered my car in between a motorcycle and a push-cart laden with sheets of tin and parked it behind Matin's car. Finding the road clear the cars whooshed past. The rickshaw puller went and mounted his rickshaw. The policeman having nothing more to do hurriedly entered the dark traffic control room to direct the traffic gathering on the road perpendicularly located to it.

The traffic light turned red again - this time the traffic was flowing from the perpendicular road. I got down from the car and walked towards Matin.

"Hello, what's up?"

Matin turned round. His face showed relief on seeing me.

"Oh buddy - you! What ill luck! The battery is down. I had charged it just the other day. There perhaps is some sort of a short circuit somewhere. If I switch on the light for sometime the battery gets discharged. I have come all the way so far - from Nagaon - no trouble at all. After entering the city I had to switch on the light for a while and the battery goes down."

"Oh the battery is down? You are coming from Nagaon?"

"Oh shucks! Just see - I have not even realized." Matin continued speaking very fast. "Don't mind brother. You have witnessed what a fix I have got into in this jam. Mina - you've not met her. She's my counterpart, my wife."

There was no leisure for courtesy in such a chaotic situation. I raised my hands hesitantly to give a kind of uncertain Namaskar and smiled a sweet smile. Nazmina pushed her head a little out of the car towards me. She had a rug and two medium sized packets on her lap and her left hand was trapped beneath those. Nazmina raised the right hand which the shawl had not covered and with it she hesitantly acknowledged my greetings and coyly smiled at me. The car once again seemed to brighten up by a flash of light. I could smell a sweet scent. I noticed amongst the luggage on the seat a large, red leather deluxe handbag and an unopened illustrated magazine. For a moment I felt as if this was a glimpse of the inner room of a palace where Nazmina reigned

as the Begum. Her incomplete bust in the window frame astonished and compelled one to think - "so full and such high abundance."

I turned to other things, "such overflowing health and such rounded hands, face and body." But I instantly understood that these were all superfluous. Nazmina's real radiance lay in her beautiful distant eyes. Looking troubled and perplexed and beating his cane against his palm, the policeman once again returned. "Eh, you have not been able to take away your car. What are you saying; you have not yet been able to start it. But you cannot park it here. This is a no parking zone."

"Let's push it", I said.

"Oh I think there is no other alternative; we will have to push it," Matin said. One push will get it started. But I will have to sit at the steering. The car is so loaded; and over and above she is also there. You will not be able to push it alone. We'll need at least another person."

This time I was really irritated. Your romance may be super-romantic; your wife maybe super-delicate, like a flower, but you are long past your honeymoon period. Is it necessary to keep your wife so daintily inside the car without allowing her to step onto the dusty street? In such traffic jams even Julius Caesar would have told Cleopatra, "Cleo, my love. Will you get down from the chariot for a minute? Let me get my chariot started."

The policeman said, "Alright let me give it a push along with him. But please clear the

car from here Sir," and shifting the cane to his other hand he got ready to push.

I saw Nazmina summon Matin with a slight nod of the head. From a distance what I could make out from their gestures, Nazmina seemed to be saying, "Let me get down also."

Matin frowned as if to say, "Will you be able? Sure nothing will happen?"

Nazmina smiled slightly and said, "What kind of a person are you? What can possibly happen?"

"Just one push and it will be done. It will take half a minute only."

Unwilling but compelled Matin opened the door and extended his hand towards her. Removing shawl, rug, clothes and many big and small packets Nazmina accepted Matin's hand and got down from the car. Matin tenderly helped her on to the footpath in front of the shop and said, "You stand here only for a minute; it will be done in a jiffy."

Whatever I saw I saw right away; I did not turn to look again. I understood the reason for her round swollen look was natural. Matin quickly came near us and turning his head away from the policeman spoke very rapidly in a lowered voice, "You understand brother - I am quite apprehensive; she cannot be allowed to get up and down very frequently in this condition. She is into the ninth month, very critical stage. She had gone to her mother's house. The doctor out there said that she will have to be hospitalized in a day or two. You know Dr. Borbora - he had told us that he

would fix a paying cabin for us out here. Without delaying any further, I have brought her back from my in-laws place. I have not been able to introduce her properly to you. Don't mind. You can see what a mess I am in. Later, I will take her to your place one day. Now her movements are completely restricted. The doctor has asked us to see that she does not go through any kind of strain ..."

Nodding my head I got ready to push the car. Matin sat himself on the driver's seat at the steering wheel. Again I caught sight of the oranges and the knitting material, a half-knitted something for a baby - in the cornice of the rear seat. Nazmina's dream seeped eyes, her absent minded look, her colour-filled radiant inner world - her separate world filled with assorted joy, some anxiety, some uneasiness, several preparation - special food, special habits, special exercise, new routine, new room arrangement, needle work, woollen clothes, woollen socks are definitely connected with this small creation; but anguish? Here there was no trace of anguish. Even I had an idea striking my mind; arriving at the red light, even I felt a joy arising in me but immediately certain doubts pressed down upon me. "Will it materialize? Will it be fruitful? Will I be able to express it on paper? If it turns out to be ridiculous? If it turns out to be utter nonsense?

If it turns out to be completely boring?" Abandoning my important work, I stopped my car at a traffic signal for this call of cerebral adventure. What was the need for me to push somebody else's car? Here all the words were integrated - wish, joy, doubt, discipline, zeal, outburst, anxiety, uneasiness, worries, everything - whatever Nazmina was going through I was going through the same. Anguish was the only thing there was absolutely no trace of. On the one hand there was the policeman and on the other I was pushing Matin's car, dodging all the disorganized traffic and thinking all the while who was it who had discovered about the "anguish of creation." At the time of creation, perhaps, there would truly be some pain. Perhaps in the last couple of days even after a lot of care in the paying cabin Nazmina would suffer some pain and agony just like when I begin to write I get cramps on my legs from continuous sitting, my head starts aching, my eyes burn and my fingers pain. My plight is like that poor writer of Europe whose predicament I have heard about. Outside his room it is snowing; inside poor fellow he has no coal to light a fire. He is shivering in the cold and trying to write. These problems will be there, this anguish will be there but it is a fall out of the main task and always physical. ■■

Retired Head, Department of English, B. Borooah College.

INDIAN WOMEN AND UNPAID WORK

 Dr. Nivedita Goswami

Women are an integral part of any society, be it in the form of care-givers or as active participants of the economic activities. In India, women constituted around 48% of the country's population, according to the 2011 census. However, for this half of population, certain indicators of their well-being are not at par with their male counterparts. Consider the literacy rate for instance. As per the 2011 Census of India, literacy rate for females (65.46%) was much lower than that for males (82.10%). Likewise, the sex ratio for India at 940 females per 1000 males is also unfavourable. However, there is no denying of the fact that different demographic indicators have shown remarkable improvement since independence, which is a good sign for the social well-being of the country.

Amidst such positive outcomes, one grim picture that has come to the forefront is the reduced participation of Indian women in the workforce in recent years. Women's participation in the workforce is both a driver and an outcome of development. When women

enter the work force, it leads to an increase in household incomes, which in turn aid in the removal of poverty. At the same time, when a country develops, it improves women's capabilities, weakens the social constraints on them, and enables them to work outside the home. Apart from this, reducing gender gap in participation in economic activities contributes towards many other benefits of economic prosperity such as improvement in child survival, overall family health, reduction in fertility etc. Undoubtedly, women's participation in the workforce has major implications for an economy.

A cursory look at the Workforce Participation Rates of men and women in India reveal that in 2011-12, the rate was 25.51% for females as against 53.26% for males. Thus, while half of the population was coming for work, only a quarter of the women joined the workforce. What is a serious cause of concern is that not only are the rates for women's participation low, they are also registering a decline in recent times, as can be seen from

Table 1.

Table 1: Work Participation Rates for Men and Women in India

Area	2004-05		2009-10		2011-12	
	Female	Male	Female	Male	Female	Male
Rural	32.7	54.6	26.1	54.7	24.8	54.3
Urban	16.6	54.9	13.8	54.3	14.7	54.6

Source : MOSPI (2017)

Table 1 shows the figures in percentage of the workforce participation rates for men and women in rural and urban areas for three years, viz. 2004-05, 2009-10 and 2011-12. The participation rate for men have come down slightly in 2011-12 compared to 2004-05 and 2009-10, but the fall in the rates for women have been sharp. Women participation rates fell from 32.7% in 2004-05 to 26.1 in 2009-10 and further to 24.8% in 2011-12 in rural areas. In urban areas, the figure was even more dismal with only 16.6% of urban women participating in paid work in 2004-05 which fell further over the years and was 14.7% in 2011-12. While there is no rural -urban gap for males (around 54%), there is considerable rural -urban gap for females with Workforce Participation rate for females being significantly higher in rural areas compared to urban areas. The increasing number of women working in the rural areas appears as a positive feature, but a deeper look into their status of employment, reveals that most of the women were either casual workers or self-employed, and a very low percentage were in regular employment. This indicates that though rural women were in the workforce,

their earning levels were low and so too was the security of their income source.

In a country where literacy levels for women are rising on one hand, the decline in their work participation rates on the other hand raises questions on why women are not being able to join the workforce, or to be more specific, why are they not able to participate in market related activities? An ILO study on the low participation of women in India points out that the decision of and ability for women to participate in the labour force is the outcome of various economic and social factors that interact in a complex fashion at both the household and macro level. These include educational attainment, fertility rates and the age of marriage, economic growth and its cyclical effects, and urbanization. In addition to these issues, social norms determining the role of women in the public domain continue to affect outcomes. Social norms surely dictate and determine the participation of Indian women in market related activities or paid work (i.e. where she gets a payment for her work) in India. However, it needs to be seen whether the same norms affect the participation of

women in non-market related activities or unpaid work.

There are a host of activities that are not done against any monetary payment, are typically carried out at home but at the same time are essential for the smooth conduct of paid work. These are referred to as 'unpaid work'. Unpaid work refers to the production of goods or services that are consumed by those within or outside a household, but not for sale in the market. An activity is considered 'work' if a third person could be paid to do a certain activity. Unpaid services provided for the maintenance and care of households are considered as unpaid domestic work. Unpaid household work has three components, viz. household maintenance including cooking, cleaning, and shopping; care of persons living in the house, such as looking after children, the elderly, sick, disabled, or simply other adults requiring care; and thirdly, voluntary services or services rendered free to other households or the community. Given that time, the limited resource, is fixed for every person, the more a person spends on unpaid work, the less is available to be devoted for paid work. It needs to be noted that unpaid work is not necessarily unproductive work which is of no value to society or individual. For instance, tending of domestic animals by a family member (which is an unpaid work) has a positive effect on the removal of hunger and poverty of the household. Unpaid care activities consume time and energy and also have an impact on

the well-being of society. Yet they remain outside the purview of economic accounting.

All across the globe, women spend disproportionately more time on unpaid activities than men (OECD,2014) . One way of assessing the proportion of time spent between paid and unpaid activities is through a 'Time Use Survey'. Time Use Survey (TUS) provides a framework for measuring time dispositions by the population on different activities. It is especially an important source of information on the time spent in unpaid caregiving activities, volunteer work, unpaid domestic service producing activities of the household members. It also provides information on time spent on learning, socializing, leisure activities, self-care activities, etc., by the household members. In India, the National Statistical Office (NSO) conducted the first Time Use Survey for the country during January -December 2019. The survey measures the participation rate and time spent on paid activities, care activities, unpaid activities, etc. It covered 1,38,799 households (82,897 rural households and 55,902 urban households). Information on time use was collected from each member of age 6 years and above of the selected households, thus enumerating 4,47,250 persons of age 6 years and above.

To find an answer to why workforce participation rates are lower for Indian women compared to men, it would be interesting to see what evidence the Time Use Survey for India reveals about how a typical woman

spends her day, as compared to a man. A part of the key findings of the Time Use Survey is presented in Table 2 which shows the distribution of time across different activities for men and women, both in rural and urban areas.

Table 2: Percentage share of total time in different activities in a day per person in India

Description of Activity	Percentage share of total time in different activities in a day per person of age 6 years and above					
	Rural		Urban		Rural + Urban	
	Male	Female	Male	Female	Male	Female
1. Employment and related activities	16.9	4.2	21.3	4.3	18.3	4.2
2. Production of goods for own final use	2.7	2.2	0.3	0.3	1.9	1.6
3. Unpaid domestic services for household members	1.9	17.2	1.5	16.1	1.7	16.9
4. Unpaid care-giving services for household members	0.8	2.6	0.7	2.5	0.8	2.6
5. Unpaid volunteer, trainee and other unpaid work	0.2	0.1	0.2	0.1	0.2	0.1
6. Learning	7.1	5.7	7.0	6.1	7.1	5.8
7. Socializing and communication, community participation and religious practice	9.6	8.8	8.7	8.8	9.3	8.8
8. Culture, leisure, mass-media and sports practices	9.7	9.0	10.9	11.7	10.1	9.8
9. Self-care and maintenance	51.2	50.3	46	50	50.6	50.2
Total (rounded up)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Source: <https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1660028>

Table 2 reveals gender parity in certain areas. For instance, there was not much difference between men and women on the time spent in activities like Unpaid volunteer, trainee and other unpaid work, Socializing and communication, community participation and religious practice, Culture, leisure, mass-media and sports practices and Self-care and maintenance, both in rural as well as urban areas. Thus, unpaid work which was in the nature of leisure activities saw almost equal participation by men and women.

However, in areas of paid work and unpaid care work, gender disparity was observed. Men spent four times more time on paid activities than women in rural areas, and five times more in urban areas. Women, on the other hand devoted substantially large amount of time on unpaid work in a day, both in rural and urban areas. In rural areas, a woman spent 17.2% of the time each day on providing domestic services to the household as against a mere 1.9% by men. The picture doesn't change much for the urban areas where men spend only 1.5 % of their time on domestic work as against 16.1% spent by women. This roughly translates to less than half an hour of domestic work being done by men every day, as against four hours done by women. Likewise, for unpaid care-giving services for household members, men devoted much lesser time than women. Overall, if one considers all the unpaid activities in a household which have a direct or indirect bearing on the income generation capabilities of all household members (i.e. activities 2, 3 and 4), one finds that men (rural and urban together) spend 4.4% of their time

on such activities, as against 21.1% of their time by women.

The obvious outcome of women's greater participation in unpaid activities results in their devoting lesser time to paid work as well as learning. Women's involvement in paid work is distinctly lower than men in rural as well as urban India. In case of engagement in learning activities, women spend 5.8% of their time in this activity as compared to 7.1% by men. Learning provides the opportunities for future growth. Thus, both the current as well as future prospects of growth are affected by the disproportionate burden of unpaid work on Indian women. That possibly could be one of the reasons explaining the declining work-force participation rate of women in recent years. The high burden of unpaid work on women indicates the persistence of gender stereotyping within the household. All care activities of the house and its members are still considered to be the exclusive duty of women. Overwhelming presence of unpaid work of women deters them to freely access labour markets, reduce income-earning potential and also lead to persistent inequalities. For women who are working, unpaid work of women forms a 'double burden' - the burden of both paid and unpaid work, which they experience over a lifetime. Unpaid work also results in missed opportunities for education, skill acquisition or improvement and public participation, which is an additional cost to the individual as well as society.

So, what is the way out? Experts have suggested the triple "R" approach (recognition, reduction, and redistribution) to integrate

unpaid work into the mainstream economy by reducing it and by re-organizing it between the paid and unpaid work. Since household works take time and energy for a purpose and therefore have an opportunity cost, it is important to recognise these activities as works. Recognition of unpaid work will show positive outcomes on our GDP. Infact, unpaid work actually leads to an improvement in the real earnings of a family. For instance, the time and energy a woman spends to grow and pluck vegetables, results in an improvement in her family's consumption basket and reduces impoverishment. And yet, such an act is unrecognized both at home as well as in our well-being related statistics. Second, women doing housework contribute to the division of labor both at the household and at the societal levels; hence, their work must be reduced. Reduction in unpaid work can come about through the use of technology as well as through setting up of proper institutions. Technology, which makes unpaid work easier and faster comes with a price which all cannot afford. Hence institutional arrangements at appropriate places may be more suitable for the Indian context. Say, providing crèches at workplace, along with a facility to commute to the workplace can be more effective than a technology that monitors a child's activities at home. Third, domestic work is separable from the worker and can be done by others; therefore, unpaid domestic work should be redistributed between men and women. Redistributing the burden of unpaid work is the

most critical element in dealing with unpaid work. Unpaid work can be done by others by making a payment. Say, one can hire a nurse to care for an elderly patient at home, or a helper to assist in the household duties. But this entails a cost which all cannot afford. In such a case, it is important that the burden of unpaid work is shared by all members of the family. This in turn requires a change in the typical mindset of the family. The set of activities assigned to men and women, boys and girls which are generally gender stereotyped needs a major change.

One cannot do away with domestic chores - they are an integral part of one's daily life and contribute towards one's productivity. But disproportionately high share of unpaid work has severe consequences on the social and economic upliftment of women. Gender stereotyping of roles within the family where care work is assigned primarily to female members comes in conflict with the all desired outcomes of policy initiatives that seek to empower women economically as well as socially. Thus, no matter how attractive slogans or schemes on women are framed (eg., Beti Bachao, Beti Padhao) until and unless the sharing the burden of unpaid work is taken care of, policy interventions will never be able to deliver the desired outcome. It is upto the institutions such as state, market, society should work in a comprehensive manner to 'recognize', 'reduce' and 'redistribute' the burden of unpaid work of women within the household. ■■

COVID-19 AND IMPACT OF LOCKDOWN ON WOMEN

 Dr. Sayanika Dutta

Catherine* was working as a nurse in a leading specialty hospital in Guwahati, Assam. But the Covid19 pandemic forced her to leave her job and return to her native village in Manipur. Her leaving the job was not because of any pressure from the hospital management. It rather arose out of her apprehensions of a probable pay cut and job loss and the larger risk of contracting the virus for being a health-care worker. Quitting the job was a voluntary move on her part.

Jamuna* works as a house help. Strutting from one house to the other, she works non-stop every day to earn a living for herself. But when Covid19 struck, Jamuna lost months of wages as families became wary of allowing outsiders inside their homes and strictly adhered to lockdown norms and social distancing.

The Covid19 induced lockdown impacted people of all age groups across the globe. But this impact was perhaps more pronounced on women at many levels. It took an economic toll on many women as they faced the brunt of the social and economic fall-out of the pandemic. For the marginalized women, most economic gains achieved in the past took a rollback. With lockdown and plummeting

economic activity, women became vulnerable to layoffs and loss of livelihoods. Like Jamuna, many domestic workers lost their jobs. As people stayed indoors, they sent their house helps packing. Women running small businesses like tea stalls, pan shops, and street food stalls, etc. to make a living were also the worst hit. According to a report titled 'From Insights to Action: Gender Equality in the Wake of Covid-19', the pandemic will push 96 million people to extreme poverty out of which 47 million would be women and girls. Also, pandemic-induced poverty will widen the gender-poverty gap. This means that more women will be pushed into extreme poverty than men ("COVID-19 and its economic toll on women : The story behind the numbers," n.d.).

Another study conducted in 11 districts of Assam, India regarding the impact of Covid19 lockdown on women reported that 86% of women were out of paid work while 67.7% have not been paid during lockdown. While 80.7% of women reported facing a shortage of food, as many as 47.3% depended on community and NGO support for food and essentials ("Study conducted on lockdown impact on women in 11 dists," n.d.).

For some working women, the idea of balancing household chores during lockdown while tending to the needs of their family members only added to their existing workload. With the closure of schools and day-care centers, lockdown brought about additional work for women as they took care of childcare and children's school-related responsibilities at home. Lockdown saw women dealing with tremendous pressure as they tried to balance their work at home with the idea of work-from-home.

Another fall-out has been the increasing incidents of violence and physical and mental abuse against women. As reported by The Hindu, complaints on domestic violence in India recorded a 10-year high during the Covid19 lockdown. An increase of at least 2.5 times in domestic violence complaints were registered by the National Commission for Women (NCW) as reported by The New Indian Express. Physical and verbal abuse of women was common by the male members of the family who held the other gender responsible for not being able to manage resources properly, for not serving food on time, for not being able to procure ration and relief materials, etc. Alcoholism has been another major cause as 71% of women whose husbands got drunk often encountered physical or sexual violence during the period of lockdown (Rishika Tomar and Pratap C. Mohanty, 2020). While this is the national data on registered complaints, one can only get wary of the number of incidents of domestic abuse and violence that went unreported. Cases of abuse and violence against women during Covid19 inflicted lockdown is not just a tale in India as countries across the world saw a rise

in the number of reported cases. Different studies in the past have reported a direct link between crisis and violence. With diverse factors such as economic insecurity and financial instability, isolation, and closed spaces coming into play during the lockdown, cases of domestic violence only became more prevalent.

A nationwide WhatsApp number was launched by the National Commission for Women to enable women to report domestic abuse in India. But with the prevalent digital divide and more so the gender digital divide, a limited percentage of women in India have access to phones and internet connection. In many households, particularly in rural India, a single member of the household, men in most cases, own a phone. This makes it all the more difficult for a woman to report cases of abuse even if she would want to. Lack of basic digital skills, language factors, and gendered practices are also a few reasons that limit the use of phones by women. There is also a general lack of awareness among women about their rights and the help they could seek to tackle such issues.

Furthermore, the pandemic affected the health of women around the world and in India. With only the essential and emergency medical services in play during the lockdown, women were further cut off from sexual and reproductive health services, thereby hugely impacting the maternal and neonatal mortality rates.

Pandemics have often been associated with a breakdown of social infrastructures that further compounds the existing conflicts and weaknesses. Economic relief packages by the government to marginalized women are

therefore essential to enable them to get back to their feet. Cases of abuse and violence are not new or unheard of, but a pandemic situation only exacerbates these existing societal problems. Most often, these issues related to a pandemic are relegated to the background and get little or no attention from the governments and policymakers. Reporting a case of domestic abuse might just be a phone call away for some women. But what about those who have no access to these basic services like making a call or messaging? Community and peer support groups are necessary to enable women to speak and seek intervention within their own comfort zones. For example, in France and Spain, pharmacies were trained to extend support to women facing abuse during the lockdown. Asking for 'Mask19' - a codeword - indicated that a woman is seeking help against abuse. Similar strategies may be worked out in India too by engaging the local communities and support groups. These strategies need not be only pandemic-specific but must be designed for all times so that women find it easy to seek help when they are in need. Sexual and reproductive health and psychological wellbeing of women and girls should be prioritized at all costs.

The Covid19 pandemic has undoubtedly affected people in unprecedented numbers while amplifying the disparities in gender, race, and socioeconomic inequities. One cannot undermine the impact of the pandemic-inflicted lockdown on the psychological and physical well-being of women in particular.

From battling economical insecurity to financial instability, job losses, emotional upheaval, loneliness, depression, and isolation due to reduced social support, increase in workload, and exposure to gender-based abuse and violence etc., women have had to face the effects of the quarantine paradox. While the situation arising out of Covid19 is itself alarming, there has been a pandemic of sorts within the pandemic that needs serious attention. ■■

(* names changed)

References

COVID-19 and its economic toll on women: The story behind the numbers. (n.d.). UN Women. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/9/feature-covid-19-economic-impacts-on-women>

Data | Domestic violence complaints at a 10-year high during COVID-19 lockdown. (2020, June 22). The Hindu. <https://www.thehindu.com/data/data-domestic-violence-complaints-at-a-10-year-high-during-covid-19-lockdown/article31885001.ece>

Rishika Tomar And Pratap C\00a0Mohanty. (2020, October). Tackling the shadow pandemic of rising domestic violence. The New Indian Express. <https://www.newindianexpress.com/opinions/2020/oct/19/tackling-the-shadow-pandemic-of-rising-domestic-violence-2212123.html>

Study conducted on lockdown impact on women in 11 dists. (n.d.). The Assam Tribune Online. <https://www.assamtribune.com/scripts/detailsnew.asp?id=jul2920/city053>

---

*Assistant Professor, Department of Mass Communication,
Journalism & Media Studies, Cotton University*

কেৰাচিনৰ গোল্ক

মূল : অমতা প্ৰীতম

✍ অসমীয়া ভাঙনি : দেৱাত্ৰী বৰগোহাঁই

গুলেৰিৰ মাক-দেউতাক চান্সাত থাকে। পতিৰ ঘৰৰপৰা কেইমাইলমান আঁতৰত। থিয় পাহাৰটোৰপৰা একা-বেঁকা ৰাস্তাটোৰ শেষত। গুলেৰিৰ ঘৰলৈ মনত পৰিলেই স্বামী মানকৰ লগত পাহাৰৰ চূড়াটোত গৈ থিয় হয়। চান্সাৰ ঘৰবোৰ বেলিৰ পোহৰত জকমকাই থাকে, তাকে চাই গুলেৰিৰ মন ভৰি উঠে। এবুকু আনন্দ আৰু গৰ্ব ভৰাই স্বামীৰ লগত ঘৰলৈ উলটি আহে।

প্ৰতি বছৰে খেতি তোলাৰ সয়ত গুলেৰি মাকৰ ঘৰলৈ যায়। জীয়েকক নিবলৈ লাকাৰমাণ্ডিলৈকে দেউতাকে কাৰোবাক আগবঢ়াই আনিবলৈ পঠিয়ায়। গুলেৰি আৰু তাইৰ দুজনী বান্ধৱীৰ চান্সাৰ বাহিৰলৈ বিয়া হৈছে। বছৰৰ এইখিনি সময়তে সিহঁতো ঘৰলৈ আহে। এই বিশেষ দিনটোৰ বাবেই সিহঁতে তৃষণতুৰ চাতক পখীৰ দৰে প্ৰতীক্ষাৰ ক্ষণ গণে। তিনি বান্ধৱী লগ হ'লে আড্ডা জমি উঠে। নিজৰ সুখ-দুখৰ গল্প গজৰৰ মাজেৰে ঘণ্টাৰ পিছত ঘণ্টা গম নোপোৱাকৈয়ে কাটি যায়। সাজি-কাজি ওলাই যায়। প্ৰথম আকৰ্ষণ শস্য তোলা উৎসৱটো আছেই। অনুষ্ঠানটোৰ বাবে ছোৱালীবোৰে নতুন কাপোৰ চিলায়। উৰ্ণাত ৰং কৰে, মাৰ দিয়ে, আকাশ ৰঙেৰে ওপচাই তোলে। কাঁচৰ চুড়ি কিনে, ৰূপৰ কাণ ফুলি।

গুলেৰি উৎসৱটো কেতিয়া আহি পাই তাৰে ভৱনাত সকলো সময়তে বিভোৰ হৈ থাকে। শৰতৰ

বতাহে যেতিয়া বৰ্ষাৰ ক'লীয়া মেঘবোৰ খেদি পঠিয়াই গুলেৰিৰ তেতিয়া চান্সালৈ বৰকৈ মনত পৰে।

দৈনন্দিন কামবোৰ নিয়াৰিকৈ কৰি যায়। গৰু-দামুৰিৰ দানা-পানীৰ ব্যৱস্থা, শহুৰ, শাহুৰ বাবে ৰন্ধা বঢ়া শেষ কৰি, কিমান দিনৰ পাছত দেউতাকৰ ঘৰৰপৰা তাইক নিবলৈ আহিব সেয়া হিচাপ কৰিবলৈ বহে।

এইবাৰো দেউতাকৰ ঘৰলৈ যোৱাৰ সময় আহি পাইছে। ঘোঁৰাটোক গুলেৰিয়ে মৰম কৰিলে। দেউতাকৰ ঘৰৰ লগুৱা-নাটুক উৎফুল্লিত হৈ স্বাগমত জনালে আৰু পাছদিনা যাত্ৰাৰ বাবে সাজু হ'ল।

গুলেৰিৰ চেহেৰাত আনন্দ পৰিস্ফুটিত হৈ উঠিছে। তাই স্বামী মানকে হোকাটো টানি চকু মুদি হুঁপিবলৈ ধৰিলে। তাৰ মুখ গস্তীৰ। কি হৈছে বুজিব পৰা নাই। 'চান্সাৰ মেলালৈ তুলি নোযোৱা?' গুলেৰিয়ে জানিব বিচাৰিলে। মিনতিৰ সুৰত ক'লে, 'অন্ততঃ এদিনৰ বাবে হ'লেও ওলোৱা'। মানকে হোকাৰ পাইপডাল নমাই থ'লে। একো উত্তৰ নিদিলে। 'মোৰ কথাৰ কোনো উত্তৰ কিয় দিয়া নাই।' গুলেৰিৰ খং উঠি আহিল।

'তোমাক এটা কথা কওঁ?'

'তুমি কি ক'বা মই জানো।'

'দেউতাৰ ঘৰলৈ প্ৰতি বছৰেতো যোৱা'।

'তেনেহ'লে এইবাৰ যাবলৈ কিয় মানা কৰিছা?'

গুলেৰিয়ে খঙেৰে ক'লে।

‘মাত্ৰ এইবাৰে যাব নালাগে।’

‘তোমাৰ মায়েতো একো কোৱা নাই। তুমি কিয় বাধা দিছা?’ ঙ্ৰু কোঁচাই গুলেৰিয়ে সুধিলে।

‘মোৰ মা...’ কথাটো আধা কোৱাকৈ মনে মনে ব’ল মানকে।

পাছদিনা পোহৰ হোৱাৰ আগেয়ে সাজি-কাজি গুলেৰি সাজু হ’ল। তাইৰ কোনো সন্তান নাই। গতিকে লগত লৈ যোৱা বা শহুৰ-শাহুৰেকৰ লগত থৈ যোৱাৰ জঞ্জালো তাইৰ নাই। নাটুৱে ঘোঁৰাৰ পিঠিত জিন লগালে। গুলেৰিয়ে মানকৰ মাক-দেউতাকৰ পৰা বিদায় ল’লে। তেওঁলোকে বোৱাৰীয়েকৰ মূৰত হাত ফুৰাই আশীৰ্বাদ দিলে।

‘ব’লা তোমাক অলপ আগবঢ়াই দিওঁ।’ মানকে ক’লে। গুলেৰি উৎফুল্লিত হৈ উঠিল। দোপাট্ৰাৰ তলত মানকৰ বাঁহীটো লুকুৱাই ল’লে।

খাজ্জা গাঁও পাৰ হৈয়ে বাস্তাটো চিধা চান্দালৈ নামি গৈছ। এইবাৰ দোপাট্ৰাৰ তলৰ পৰা বাঁহীটো উলিয়াই মানকক দিলে। মানকৰ হাতত ধৰি ক’লে, ‘এবাৰ বজোৱা।’ কিন্তু মানক কিবা গভীৰ চিন্তাত নিমগ্ন, গুলেৰিৰ কথা তাৰ কাণত সোমোৱা নাই।

‘তুমি বাঁহী বজোৱা নাই কিয়?’ বিৰক্ত হৈ গুলেৰিয়ে ক’লে। মানকে শেঁতাপৰা চকুহালেৰে পত্নীৰ পিনে চালে, তাৰ পাছত বাঁহীটো তুলি ল’লে। কৰুণ সুৰ এটি বজালে।

‘গুলেৰি নাযাবা।’ মানকে অনুনয় কৰিলে। ‘পুনৰ কৈছোঁ এইবাৰ যাব নালাগে।’ বাঁহীটো ঘূৰাই দিলে সি, একো বজাব পৰা নাই।

‘কিন্তু নাই?’ গুলেৰিয়ে প্ৰশ্ন কৰিলে। ‘তুমি দেখোন মেলাৰ দিনা আহিবাই। তেতিয়া একেলগে ঘৰলৈ উভটি আহিম। শপত খাই কৈছোঁ বেছি দিন থকাৰ জেদ নধৰোঁ।’ মানকে আৰু অনুৰোধ নকৰিলে।

বাস্তাৰ দাঁতিত ব’ল তাহাঁত। নাটুৱে ঘোঁৰাটো অলপ আগুৱাই নি পতি-পত্নীহালক নিৰলে কথা পাতিবলৈ সুবিধা কৰি দিলে। মানকৰ মনত পৰিল সাত বছৰৰ আগেয়ে

এনেকুৱা দিনতে এই বাটেৰে বন্ধুৰ লগত চান্দাৰ উৎসৱ চাবলৈ গৈছিল। মেলাতেই গুলেৰিৰ লগত প্ৰথম দেখা। প্ৰথম দেখাতেই উভয়ে প্ৰেমত পৰিছিল। তাৰ পিছত অকলশৰে কথা পতাৰ সুযোগ লৈ মানকে গুলেৰিৰ হাতত ধৰি কৈছিল, ‘তুমি যেন অপক্ক শস্য-দুগ্ধৰে পৰিপূৰ্ণ।’

‘ম’হে অপক্ক শস্য খাই ভাল পায়।’ হাতখন আজুৰি মোকলাই গুলেৰিয়ে কৈছিল। ‘মানুহে সিজাই খায়। মোক পাবলৈ বিচৰা যদি দেউতাৰ ওচৰলৈ যোৱা। কোৱাগৈ যে তুমি মোৰ হাতত ধৰিব খোজা।’ মানকহঁতৰ গোত্ৰত বিয়াৰ আগত কন্যাপক্ষত যৌতুক দিয়াৰ নিয়ম। গুলেৰিৰ দেউতাকে কিমান টকাৰ যৌতুক বিচাৰিব তাকে লৈ মানক চিন্তিত হৈছিল। গুলেৰিৰ দেউতাক ধনী লোক, চহৰতো কিছুদিন আছিল। যৌতুকপ্ৰথাত বিশ্বাস নকৰে। ছোৱালীজনীক ভাল ল’বলৈ দিয়াৰ বাদে তেওঁ আন একো বিচৰা নাছিল। আৰু মানকৰ মাজত সেই সকলোখিনি গুণেই আছিল। গতিকে মানকে ডিঙিত বৰমালা পিন্ধিবলৈ বেছি দিন ব’ব লগা নহ’ল। সেইদিনবোৰৰ ভাৱনাত বিভোৰ মানকৰ কান্ধত গুলেৰিৰ হাতৰ স্পৰ্শ পৰাত তাৰ চমক ভাগিল।

‘ইমান সময়ে কি সপোন দেখি আছিলো?’ ধেমালি সুৰেৰে গুলেৰিয়ে সুধিলে। মানকে কোনো উত্তৰ নিদিলে। ঘোঁৰাটোৱে অধৈৰ্য হৈ হিঁহিয়াই উঠিল। গুলেৰি বিদায় লোৱাৰ বাবে সাজু হ’ল।

‘নীলঘণ্টা জংগলৰ কথা শুনিছা?’ তাই প্ৰশ্ন কৰিলে, ‘ইয়াৰপৰা কেইমানলমান আঁতৰত। তালৈ যিয়ে যায় কাণেৰে নুশুনা হৈ পৰে।’

‘শুনিছোঁ।’

‘তোমাক অৱস্থা দেখি ভাব হৈছে তুমি যেন সেই জংগলৰপৰা উভটি আহিছা। মই কি কৈ আছোঁ তোমাৰ একোৱে কাণত সোমোৱা আই।’

‘ঠিক কৈছা গুলেৰি। তুমি কি কৈছা মই একোৱে শুনা পোৱা নাই।’ দীৰ্ঘশ্বাস এৰিলে মানকে আৰু অন্যফালে চাই থাকিল। সি কি ভাবি আছিল কোনেও নাজানিলে।

‘মই এতিয়া যাওঁ। তুমিও ঘৰলৈ যোৱাগৈ। বহুদূৰ আহিলা।’
মুদুভাৰে গুলেৰিয়ে ক’লে।

‘বহুখিনি বাট খোজকাটি আহিলা। বাকীচোৱা ঘোঁৰাত
উঠি যোৱা।’ মানকে ক’লে।

‘এইটো লোৱা তোমাৰ বাঁহী।

‘এইটো তোমাৰ লগতে লৈ যোৱা।’

‘মেলাৰ দিনা বজাবা নে?’ হাঁহিমুখেৰে গুলেৰিয়ে
সুধিলে। সূৰ্যৰ পোহৰত তাইৰ চকুৰ মণি জিলিকি
উঠিছিল। মানকে অন্যফালে মুখ ঘূৰালে। আচৰিত হৈ
উঠিল গুলেৰি। মূৰটো জোকৰি তাই চান্দালৈ বুলি বাট
ল’লে। মানক ঘৰলৈ উভটি আহি চিধাই বিছনাত পৰিলগৈ।

‘ইমান দেৰি কৰিলি যে?’ কাঁহ এটা মাৰি মাকে
সুধিলে, ‘চান্দালৈকে গৈছিলি নেকি?’

‘নাই। পাহাৰৰ ওচৰলৈকে গৈছিলোঁ মাথোঁ।’ গধুৰ
মাত্ৰেৰে মানকে ক’লে।

‘বুঢ়া মানুহৰ দৰে গোমোঠা মাৰি আছ’ যে।’ মাকে
ধমক দিলে, ‘হাঁহি মাতি থাকিব পৰা নাই?’

মানকে ক’ব বিচাৰিছিল, হাঁহি মাতি থাকিব পৰা
অৱস্থাত ৰাখিছা জানো তুমি? কিন্তু একো নক’লে। নিশ্চুপ
ৰৈ ব’ল।

মানক আৰু গুলেৰিৰ বিয়া হোৱা সাত বছৰ হ’ল
যদিও গুলেৰি মাক হ’ব পৰা নাই। মানকৰ মাকে এইবাবে
কঠোৰ সিদ্ধান্ত লৈছে। এনেদৰে তেওঁ চলিবলৈ দিব
নোৱাৰে। এইবাৰ নাতিৰ মুখ চাব মানে চাবই।

কিছুদিনৰ পিছতেই মানকৰ দাম্পত্য জীৱন আঠ
বছৰত সোমাব। মানকৰ মাকে ল’ৰাৰ বাবদ পাঁচশটা
ৰূপৰ মুদ্ৰা দিছে পুনৰ বিবাহৰ বাবে। তেওঁ আৰু অপেক্ষা
কৰিবলৈ ৰাজী নহয়। অপেক্ষা কৰিছিল মাথোঁ গুলেৰিৰ
মাকৰ ঘৰলৈ যোৱালৈ যাতে তেওঁ নতুন বোৱাৰীক আনি
ঘৰ সুমুৱাব পাৰে।

মাক আৰু সামাজিক প্ৰথাৰ একান্ত অনুগত মানকে
এগৰাকী নতুন নাৰীক শৰীৰটো এৰি দিলে যদিও মনটো
হ’লে দিব নোৱাৰিলে।

এদিন ৰাতিপুৱা দুৱাৰমুখত বহি মানকে হোকা টানি
আছিল। ঘৰৰ সন্মুখেৰে পুৰণি বন্ধু এজন পাৰ হৈ যোৱা
দেখা পালে, ‘আৰে ভৱানী’, সি চিঞৰি মাতিলে, ‘ইমান
পুৱাই পুৱাই কোনফালে যাব।’

ভৱানী ব’ল। কান্ধত এটা সৰু কাপোৰৰ টোপোলা।
‘নাই এনেয়ে’। নিৰুত্তাপ উত্তৰ তাৰ।

‘তেনেহ’লে ইমান কিহৰ লৰালৰি? আহা এক চিলিম
মাৰি যোৱা।’ মানকে আমন্ত্ৰণ জনালে।

ভৱানী আগুৱাই আহি বহিল, হোকাটো মানকৰ
হাতৰপৰা ল’লে। কিছুপৰ হোকা টানি ক’লে, ‘মই চান্দাৰ
মেলালৈ যাওঁ।’

মানকৰ হৃদপিণ্ডত কোনোবাই যেন চুৰিহে হানিলে।
‘মেৰা আজি নেকি?’

‘প্ৰতিবছৰে এই সময়তে মেলা হয়।’ শুকান মাত্ৰেৰে
ভৱানীয়ে উত্তৰ দিলে। ‘মনত আছে নে সাত বছৰৰ
আগেয়ে আমি একেলগে মেলালৈ গৈছিলোঁ।’ ভৱানীয়ে
আৰু একো নক’লেও মানকে তাৰ নিৰুত্তাপ আচৰণৰ
বহস্য ঠিকেই বুজি পালে। অস্বস্তি লাগিল তাৰ। ভৱানীয়ে
হোকাৰ পাইপডাল নমাই মাটিত থ’লে আৰু কান্ধত
কাপোৰৰ টোপোলাটো ওলোমাই ল’লে। টোপোলাৰ
ফাঁকেৰে এটা বাঁহী ওলাই আহিল। মানকৰ পৰা বিদায়
লৈ সি নিজ বাটেৰে আগবাঢ়িল। যিমান দূৰলৈকে দেখা
পোৱা গ’ল মানকে অনিমেঘে বাঁহীটোলৈ চাই ব’ল।

পাছদিনা সন্ধিয়া সি মন্দিৰৰ কাম কৰি থাকোঁতে
ভৱানীক আহি থকা দেখা পালে। তাৰফালেই আহিব
ধৰিছে। অন্যপিনে মুখ ঘূৰালে মানকে। ভৱানীৰ লগত
তাৰ কথা পতাৰ অকনো ইচ্ছা নাই। ভৱানী চিধাই তাৰ
সন্মুখলৈ আহি বহিল। চেহেৰা তাৰ মোলান পৰা।

‘গুলেৰিৰ মৃত্যু হৈছে।’ বিষণ্ণ মাত্ৰেৰে ভৱানীয়ে
ক’লে।

‘কি?’

‘তোমাৰ দ্বিতীয় বিয়াৰ খবৰ পাই তাই গাত কেৰাচিন
ঢালি জুই লগাই আত্মহত্যা কৰিছে।’

মানকৰ চেহেৰা বিৱৰ্ণ হৈ পৰিল, বিস্ফেৰিত চকুৰে ভৱানীলৈ চাই ৰ'ল।

মুখেৰে একো মাত নোলাল। বুকুৰ ভিতৰখন জ্বলি চাৰখাৰ হৈ পৰিল।

দিনবোৰ গৈ থাকিল। মানক মঠত কাম কৰিবলৈ যায়, তাৰ পৰা ঘৰলৈ উলটি আহে। চুপচাপ খাই উঠি যায়। এটা কথাও নকয়। যেন কোনো মৃত লোক। চেহেৰা অভিব্যক্তিশূন্য, চকুত উদাস দৃষ্টি।

‘মই যেন তেওঁৰ পত্নী নহয়।’ এদিন মানকৰ দ্বিতীয় পত্নীয়ে অভিযোগ কৰিলে। ‘তেওঁক যেন জোৰকৈ মোৰ কাষলৈ পঠিওৱা হয়।’ তাৰ কিছুদিনৰ পাছতে তাই গৰ্ভৱতী বুলি গম পাই মানকৰ মাকৰ আনন্দই নধৰা হ'ল। নতুন বোৱাৰীক লৈ অত্যন্ত সুখী তেওঁ। ল'ৰাক জনালে ঘৰলৈ

নতুন কনমাণি অতিথিৰ আগমনৰ বতৰা, কিন্তু মানকৰ চেহেৰা ভাৱলেশ শূন্য হৈয়ে ৰ'ল। চকুৰ উদাস চাৰনিৰ কোনো পৰিৱৰ্তন নঘটিল।

শাহুৱেকে বোৱাৰীয়েকক সাহস দিলে, সন্তান জন্মৰ পাছত কেঁচুৱাক বাপেকৰ কোলাত তুলি দিলেই মানকৰ মন মেজাজৰ পৰিৱৰ্তন হ'ব।

যথা সময়ত মানকৰ দ্বিতীয় পত্নীয়ে এটি পুত্ৰ সন্তান জন্ম দিলে। মানকৰ মাকে আনন্দ মনেৰে নাতিক নোৱাই ধুৱাই, সুন্দৰ কাপোৰ পিন্ধাই মানকৰ কোলাত তুলি দিলে। স্থিৰ দৃষ্টিৰে বহুসময় সি পাষান মুখেৰে কেঁচুৱাটোৰ পিনে চাই ৰ'ল। হঠাৎ তাৰ শূন্য চকুত আতংক ফুটি উঠিল, মৃগীৰোগীৰ দৰে চিৎকাৰ কৰি উঠিল, ‘লৈ যোৱা। তাক লৈ যোৱা। তাৰ গাৰ পৰা কেৰাচিনৰ গোল্ক ওলাইছে।’■

THE PANDEMIC : CHALLENGES & LEARNINGS

 Dr. Saurabhi Sarmah

The Pandemic Covid -19 has completely changed the way we used to look at life before few months. Life has come to a standstill in the last couple of months with the outbreak of this pandemic. And we all are forced to adapt to a new style of living that requires us to maintain 'social distancing', 'wash hands frequently', 'wear mask' and practise all other medically prescribed norms.

Although we tried to find out various ways of coping up with this unprecedented situation which requires us to maintain 'social distancing', but it was not easy for us practice social distancing or self-isolation by suppressing our innate tendency to socialise. In fact, it's quite challenging and stressful for all us to get used to this new mode of living - or what has been widely accepted as the 'New Normal'.

The pandemic has paralysed the whole world bringing in severe economic downtime. It has also brought unprecedented threat to

the global population when the world has witnessed a number of approximately 537,179 deaths till date. Apart from affecting the world economy and causing countless deaths, the pandemic has very badly affected the mental health of people living across the globe. Due to the disruption caused to the normal order, people across various age groups have suffered from different mental health issues like anxiety depression, acute sense of isolation, helplessness, withdrawal syndromes, attempt to suicide etc.

Also, there had been multiple challenges faced by people at different levels - old and elderly people experienced tremendous insecurity and helplessness and depression to a large extent; the younger generation, the professionals, the entrepreneurs, and small businessman to industry owners - they had all suffered tremendous insecurity. The fear of losing one's job affected many - mainly the only bread-earner of a family.

The family members of doctors experienced a different kind of fear and insecurity - what is their near ones get affected by the virus while serving the human race. The would-be mothers, working moms with new-borns and small children underwent a different level of anxiety. For the working mothers who were into essential services and worked in private organisations, it was indeed tough to go out every day and come back home and mingle with their children and family. Similarly, the district administrations, the police and health department officials had worked relentlessly to prevent the spread of the virus. Amidst this ongoing fear and restlessness, the logistics and supply chains industry continued to work so that the common people, healthcare workers and patients do not feel the their basic essentials, food and medicine.

There are people who died out of hunger. That section of people who are elderly, dependent on others to fulfil their daily needs, and who are not used to online shopping suffered the most when it comes to getting their daily essentials. There are many places in Assam where online delivery is still not operative.

Another section of the society that was badly affected by this pandemic and subsequent lockdown is the working class people, tea garden labourers, the daily labourers, and the migrant workers who had

the most miserable phase of their life - and many of them had lost their lives while returning home.

Dealing with this pandemic and the related problems created by it was never an easy one. Although the number of cases are decreasing now a days and it seems we are gradually overcoming the virus, at the same time it is also true that the aftereffects of Covid-19 will be long lasting ones, and the human race need to learn to co-live with it.

Having mentioned the challenges that we all had to face during the last one year due to this pandemic, I also feel that the pandemic has taught us many things! There is a lot learning involved, if we slightly go deep and analyse-

First of all, I believe the biggest thing that we learnt from this pandemic is to be self-dependent rather than depending heavily on others. For example, if we look at the life of a professional man/woman who has to continue 'working from home' during the lockdown while managing all household tasks single handed in the absence of maid, we can definitely realise our potential. It gave us an opportunity to realise our inherent skills, the ability to perform multiple tasks with a bit of time management, which otherwise had never been used or realised.

Secondly, we have learnt to live our lives with limited resources. If there was limited food at home against the number of people

who had to be fed, we somehow managed food for all with the limited stock available. The 'need' followed by the 'lack' taught us the importance of being economical, and made us aware of the amount of food we used to waste in a normal scenario.

During the lockdown when almost all vegetable and grocery stores were closed, I could observe people exploring their own vegetable gardens and found out too many 'wonders'. For example, during the months of April and May we usually see Cherry Tomatoes growing up almost everywhere. And it's one of the easiest vegetables to grow, and also a neglected variant mostly. But, during the lockdown, cherry potatoes became the most used vegetable for making curries and sabjis because it was easily available. Interestingly, I could see various Facebook posts that contained images of curries made out of home grown vegetables, primarily using Cherry Potatoes. So! We tried attaching value to things which were ignored otherwise!

The pandemic has also taught the importance of using virtual space and the internet, and utilizing it the right way. Many people, mostly the young generation, took recourse to various social media sites and WhatsApp to get rid of the feeling of isolation and self-confinement. The virtual space turned out to be the most sought after way to feel that we are connected irrespective of the trauma we had gone through. Housewives,

working women and young girls came up with interesting cooking ideas which they experimented at home and shared on social media which was a major counterforce against the isolation caused by Covid-19. Also, the art of cooking works a therapy for many of us. Besides, we also celebrated BohagBihu online this time and tried kept the festive spirit up through the online platforms.

The pandemic also taught how working from home could be a viable and practical mode of working when it comes to save time, money and energy. Many organisations across the world have decided to continue working from home for an unlimited period, and surprisingly it has not dampened the productivity of the organisations except facing few challenges.

The prolonged lockdown gave people ample time to think, use their imagination and spend quality time with the family members. The bonding between neighbours developed. Similarly, the working mothers engaged in select professions who otherwise leave their children for the whole day, could spend time with their children for an enriched bonding.

We got enough time to indulge in our creativity - starting from writing to gardening plus making innovative videos of music, dance, vlogs and short films. Many of us came up with interesting writings containing exciting ideas about anything and everything; some of

us wrote poems and short stories, and published on the social media platforms. All these virtual gatherings, tele-health and telemedicine, remote teaching learning activities have become possible due to the onset of advanced technology that has successfully managed to create a sense of normalcy during this difficult time.

Another important learning I believe, the pandemic has spread is the importance of respecting each profession or labour- be it the service provided by a maid or the delivery representative. While doing all household activities alone like chopping vegetables to cooking and cleaning of the dishes, from mopping the floor to washing our cloths and managing all other household requirements, we could realise how much

time and effort it takes to manage a home and run it smoothly, and how much taxing it is to handle all these without a domestic maid whose service otherwise we tend to undervalue.

Having said all these, the most important take away from the pandemic is that we understood the importance of keeping us and our environment healthy. We can easily maintain a healthy lifestyle by maintaining cleanliness and hygiene, practicing yoga, meditation and eating healthy. Because when we observe minutely, it is obvious that only the physically and mentally fit could win the battle against Covid-19.

Well, to sum up - Let's hope the pandemic gets over soon and normalcy prevails! ■■

Assistant Professor, Assam Kaziranga University, Jorhat

যুৱ প্ৰজন্মৰ মাজত দেখা দিয়া এক ব্যাধি- হতাশা

✍ গীতাঞ্জলী লহকৰ

ল'ৰাজনে হাস্পতালৰ ডিউটিৰ পৰা আহি যোগাসন কৰিলে। তাৰ পিছত ঘৰৰ আটাইৰে সৈতে হাঁহি মাতি দুপৰীয়াৰ ভাত সাঁজ খালে। তাৰ পিছত নিজৰ কোঠাত শুবলৈ গ'ল। চাৰি বজাত আবেলিৰ চাহকাপ খাবলৈ দেউতাকে মাতিবলৈ গ'ল। দৰ্জাখন খুলি দেখিলে ল'ৰা ফেনত ওলমি আছে।

ছোৱালাজনীয়ে ডিগ্ৰী কৰি উঠি দিল্লীত পঢ়িবলৈ যাবলৈ পৰিকল্পনা কৰি ঘৰতে আছে। দেউতাকৰ লগত নিজৰ ফাৰ্মত কাম কৰি ঘৰৰ সকলো কামত মাকক সহায় কৰি বাতিৰ ভাত সাজো নিজে ৰান্ধি শুবলৈ গৈছে। পুৱা টেবলেটৰ অভাৱ ডজত পোৱা গ'ল। দুদিন দুৰাতি মৃত্যুৰ সৈতে যুঁজি অৱশেষত হাৰ মানিলে। গান গাই, নাচি ভাল পোৱা, সকলো কামতে আগবঢ়া, পঢ়াত ভাল ছোৱালীজনী এনেদৰে হেৰাই গ'ল।

এয়া মাত্ৰ দুটা উদাহৰণহে আজিৰ নতুন প্ৰজন্মৰ মাজত নিজকে শেষ কৰি দিয়াৰ প্ৰৱণতাৰ। এনেকুৱা অসংখ্য ঘটনা দিনেই ঘটিব লৈছে। উপৰোক্ত দুয়োটা ঘটনাৰ পিছত তেওঁলোকৰ পৰিয়ালক লগ পাইছোঁ। ল'ৰাজনৰ দেউতাকৰ শূন্য, উদাস দৃষ্টিয়ে মোক কাতৰ কৰিছে। কি কেনেকৈ হ'ল তেওঁ একো বুজি পোৱা নাই। ছোৱালীজনীৰ দেউতাকে অনৰ্গল আমাৰ সৈতে কথা পাতিছে। বুজিলোঁ তেওঁ নিজৰ পৰা পলাই থাকিবলৈ বিচাৰিছে। তেওঁৰ তাতে এজন ৰিটায়াৰ্ড প্ৰফেছৰক লগ পালোঁ। তেওঁ ক'লে তেওঁৰ পুত্ৰই আঠ বছৰ বিদেশত

চাকৰি কৰি গুচি আহি ঘৰত এনেয়ে বহি আছে। প্ৰতি মুহূৰ্ততে তেওঁৰ চিন্তা পুতেকে কিবা অঘটন নঘটায়তো।

কিয় এনেধৰণৰ ঘটনাবোৰ ঘটিবলৈ লৈছে? ক'ত ভুল হৈ আছে? আজিৰ প্ৰজন্ম কিয় ইমান হতাশ হৈছে? সিহঁতে নিজকে ভাল পাবলৈ কিয় শিকা নাই? কেনেকৈ ইমান সহজে নিজকে শেষ কৰি দিব পাৰে? মোৰ ল'ৰাক এই সম্পৰ্কে প্ৰশ্ন কৰোঁতে উত্তৰ দিছে—‘তোমালোকে নুবুজিবা আমাৰ জেনেৰেছনৰ কিমান ফ্ৰাচট্ৰেশ্বন আছে’। ‘কি ইমান হতাশা’ বুলি সুধিবলৈ লৈ মনে মনে থাকিলোঁ। আমাৰ সময়তকৈ এতিয়া সকলো কথাতে বহুত সলনি হ'ল। কিন্তু এটা কথা ঠিক যে এই ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ অত্যন্ত সৎ। তেনেহ'লে কেৰোণতো ক'ত? হয়তো সিহঁতে ভবাৰ দৰে কামবোৰ হৈ উঠা নাই। আমি সিহঁতক জীৱনত সন্মুখীন হ'ব লগা বাধাৰ প্ৰাচীৰসমূহ কেনেকৈ অতিক্ৰম কৰিব লাগে তাক বুজাব পৰা নাই। আমাৰ আশাবোৰ প্ৰতিফলিত কৰিবলৈ সিহঁতে অহৰহ চেপ্টাৰ ক্ৰটি কৰা নাই যদিও অসফলতাক সহজভাৱে ল'বলৈ শিকোৱা নাই। আচলতে আমি সিহঁতক কোনো বাধাৰ সন্মুখীন হ'বলৈ নিশিকাও। জীৱনৰ জটিলতা বুজিবলৈ জীৱন সম্পৰ্কে বুজিবলৈ সিহঁতক আমি নিশিকাও। যাৰ বাবে সিহঁত হয়তো এটা সময়ত দিশহাৰা হৈ পৰে। কাকো নিজৰ মনৰ কথা খুলি ক'বলৈ নিবিচাৰে। নিজৰ বাহিৰে আনৰ আনকি পৰিয়ালৰ মাক-দেউতাক, ভাই-ভনীৰ কথাও পাহৰি যায়। কাৰণ সিহঁতে নিজৰ কথাই

জানে (আমি যে তেনেকৈয়ে শিকাও!) আমি পাহৰি যাও সিহঁতৰ বয়সত আমি নিজেই সকলোবোৰ কাম কৰিছিলোঁ। সেয়েহে হয়তো জীৱনৰ অভিজ্ঞতাৰে পুষ্ট হৈ উঠিছিলোঁ। আমাৰ সময়ত সকলো ধৰণৰ কথা আমি আমাৰ ভাই-ভনীৰ, বন্ধু-বান্ধৱী মাজত পাতিব পাৰিছিলোঁ। যাৰ বাবে আমাৰ মাজত আন্তৰিকতাৰ বান্ধোন সুদৃঢ় হৈছিল। অভিভাৱকৰ পৰা তেনে কোনো চাপ নাছিল। তেওঁলোকে আমাক বিফলতাবোৰো সহজভাৱে গ্ৰহণ কৰিবলৈ শিকাইছিল। ইয়াৰ বিপৰীতে আমি সন্তানক এনে শিক্ষা দিবলৈ, সিহঁতৰ বিফলতাবোৰ সহজভাৱে গ্ৰহণ কৰি নতুনকৈ আৰম্ভ কৰিবলৈ শিকোৱা নাই। বহু সময়ত সিহঁতৰ বিফলতাক আমিও স্বীকাৰ কৰিবলৈ নিবিচাৰোঁ।

এতিয়া আমি সন্তানৰ বাবে বেলেগ বেলেগ কোঠাত পঢ়া-থকাৰ ব্যৱস্থা কৰি দি সন্তুষ্টি লভো। হয়তো খোৱাৰ মেজতহে সিহঁতক লগ পাবোঁ। কেতিয়াবা পঢ়াত ডিষ্টাৰ্ব হ'ব বুলি নিজৰ কোঠালৈকে ভাতৰ খালখনো আগবঢ়াই দিও। আমি সিহঁতক আলফুলে ৰাখি নিজে সিহঁতৰ বাবে কিমান চেক্ৰিফাইচ কৰিছোঁ তাকো গুণগুণাই শুনাও। কিন্তু আমি হয়তো পাহৰি যাওঁ সিহঁতক প্ৰয়োজনীয় সময়, সান্নিধ্য দিবলৈ, সিহঁতৰ লগত কথা পাতিবলৈ, সিহঁতৰ মনৰ খবৰ ল'বলৈ। অৱশ্যে পৰিৱেশো ইয়াৰ বাবে কম দায়ী নহয়। সকলো পিনে হতাশাৰ ছবি দেখি দেখি সিহঁতে যেন সপোন দেখিবলৈ পাহৰি গৈছে। সিহঁতৰ মনৰ জগতখনৰ খবৰ আমি নাপাও। বন্ধু-বান্ধৱীৰ লগত মনৰ কথা কিমান পাতে তাতো সন্দেহ আছে। কাৰণ এতিয়া হণ্টাৰনেটৰ যুগ, সকলোৰে সময়ৰ অভাৱ। নিজৰ মাজতে সোমাই থকা এক প্ৰৱণতা সকলো সময়তে পৰিলক্ষিত হয়।

বৰ্তমানৰ জটিল সমাজ ব্যৱস্থাত যুব প্ৰজন্মৰ মাজত হতাশাই গা কৰি উঠা দেখা যায়। বস্তুবাদী, ভোগবাদী সমাজখনত নিজে ভবা মতে কামবোৰ হৈ নুঠিলে এক হীনমান্যতাত বহু ল'ৰা-ছোৱালীয়ে ভোগে। ফলত নিজে গম নোপোৱাকৈয়ে শামুকৰ খোলাৰ ভিতৰত সোমাই থকাৰ নিচিনাকৈ সিহঁতে থাকিবলৈ বিচাৰে। এইক্ষেত্ৰত

অভিভাৱকসকলৰ বহুখিনি কৰণীয় আছে। ল'ৰা-ছোৱালীক তেওঁলোকৰ বহুমূলীয়া সময় দিয়াৰ লগতে সিহঁতৰ লগত বিভিন্ন কথাৰ আদান-প্ৰদানে সিহঁতৰ মনৰ মাজত লুকাই থকা কথাসমূহৰ, সমস্যাসমূহৰ উমান পোৱাত সহায় কৰে। আজিৰ ব্যস্ততাপূৰ্ণ জীৱন যাত্ৰাত সকলো মানুহে ব্যস্ত যদিও যিখিনি সময় পোৱা যায় সেইখিনিৰ কিছু পৰিমাণে হ'লেও সন্তানৰ লগত অতিবাহিত কৰাটো খুবেই প্ৰয়োজন। এনেধৰণৰ সময়ৰ নাটনি আগৰ দিনত হোৱা দেখা নগৈছিল। হয়তো সেই সময়ত যৌথ পৰিয়াল ব্যৱস্থাৰ বাবে সন্তানে পিতৃ-মাতৃৰ উপৰি বয়োজেষ্ঠসকলৰ পৰা বহু সময়ত পোৱা বিভিন্ন উপদেশে জীৱনৰ জটিল সমস্যাসমূহৰ সমাধানত সহায় কৰিছিল। বহু সময়ত ককা-আইতা, খুড়া-খুড়ী, পেহা-পেহী, মামা-মামী আদিৰ লগতো মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ সুযোগ-সুবিধা পাইছিল বাবে বহু কথাই সহজ হৈ পৰিছিল। যুগৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে হোৱা একক পৰিয়াল ব্যৱস্থাত বহু সময়ত সন্তানে প্ৰয়োজনীয় সময়ত অভিভাৱকৰ পৰা সঠিক নিৰ্দেশনা পোৱাৰ পৰা বঞ্চিত হয়। যাৰ ফলত সন্তানে নিজেই নিজৰ সমস্যাসমূহৰ সমাধান কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। তেওঁলোকৰ অপৰিপক্ক মনে সমস্যাসমূহৰ সমাধান কৰিব নোৱাৰিলে হতাশাত ডুগিবলৈ আৰম্ভ কৰে। অভিভাৱকসকলে কষ্ট হ'লেও সন্তানৰ লগত সময় কটাবলৈ চেষ্টা কৰিলে বহু কথাই উজু হৈ পৰে। অৱশ্যে এই সময়খিনি দুয়োৰে বাবে ইতিবাচক হোৱা উচিত। আজিৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে উপদেশ শুনিবলৈ ভাল নাপায়। সেয়ে এনেধৰণৰ কথাৰ বাবে প্ৰস্তুত নহয়। আনহাতে সৰুৰেপৰা সিহঁতে অভিভাৱকৰ কাম-কাজসমূহ নিৰৱে লক্ষ্য কৰি থাকে। কথা আৰু কামৰ মাজত অমিল দেখিলে সিহঁতৰ মনবোৰ দোখোৰ-মোখোৰ হয় আৰু বুজন হোৱাৰ পিছত মাক-দেউতাকৰ প্ৰতি পৰিয়ালৰ বয়োজেষ্ঠসকলৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা ভক্তি কমি আহে। 'উপদেশতকৈ আৰ্হিহে ভাল'—এই বাক্য ফাঁকি আজিৰ দিনতো সমানেই প্ৰযোজ্য।

গ্ৰন্থ অধ্যয়নে বহু সময়ত ল'ৰা-ছোৱালীক সঠিক

দিশত আগবাঢ়ি যোৱাত সহায় কৰে। সৰুৰে পৰা কিতাপ পঢ়াৰ অভ্যাস গঢ় লৈ উঠিলে সন্তানৰ কল্পনা শক্তিৰ বৃদ্ধি ঘটে। যদিও টেলিভিচন, ইণ্টাৰনেটৰ সুবিধাই সন্তানক বহু বিষয়ৰ সমল গোটেৱাত সহায় কৰে কিন্তু বৈদিক নাইবা মৌলিক চিন্তা-চৰ্চাৰ বাবে কিতাপৰ উপযোগিতা এতিয়াও শেষ হৈ যোৱা নাই। শিশু অৱস্থাত মহৎ লোকৰ বিভিন্ন জীৱনীমূলক গ্ৰন্থ তথা তেওঁলোকৰ বয়স অনুপাতে বিভিন্ন ৰুচিৰ অধ্যয়নে তেওঁলোকৰ জীৱন সম্বন্ধে থকা দৃষ্টিভংগী বহল হোৱাত সহায় কৰে আৰু ভৱিষ্যৎ জীৱনৰ পৰিকল্পনা কৰাত সহায় হয়। নিজৰ ৰুচি অনুযায়ী সন্তানে কাম কৰিব পাৰিলে সাধাৰণতে কেতিয়াও হতাশাৰ চিকাৰ হোৱাৰ সম্ভাৱনা নাথাকে। বহু সময়ত অভিভাৱকসকলে নিজৰ জীৱনত পূৰণ কৰিব নোৱৰা আশাসমূহ সন্তানৰ জৰিয়তে পূৰণ কৰিবলৈ বিচাৰে। অনিচ্ছা সত্ত্বেও সন্তানে সেয়া পূৰণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। সন্তানৰ কৃতকাৰ্য্যতাই অভিভাৱকক সুখ দিয়াৰ লগতে তেওঁলোকো সুখী হয়। আনহাতে, সফল হ'ব নোৱাৰিলে নিজে হতাশ হোৱাৰ লগতে মাক-দেউতাকৰ কথা ভাবি বেছি দুখ অনুভৱ কৰে আৰু জীৱনৰ প্ৰতি এক ধৰণৰ অনীহা আহি পৰে আৰু কেতিয়াবা চৰম সিদ্ধান্ত লৈ পেলায়।

জনসংখ্যা বিস্ফেৰণৰ বাবে প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে সেয়া স্কুল-কলেজৰ নামভৰ্তিৰ বাবেও হওঁক নাইবা সংস্থাপন লৈয়ে হওঁক, হোৱা প্ৰতিযোগিতাই বহু সময়ত এক জটিল অৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰে। ভালদৰে পঢ়া-শুনা কৰি, ভাল ফলাফল লাভ কৰাৰ পিছতো উপযুক্তভাৱে সংস্থাপন নহ'লে আজিৰ প্ৰজন্ম হতাশ হোৱাটো খুবোই স্বাভাৱিক। নিবনুৱা সমস্যা আমাৰ দেশৰ এক ঘাই সমস্যা হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। এনে ক্ষেত্ৰত ঘৰখনৰ মানুহখিনিৰ সহানুভূতি আৰু মৰমৰে যোগোৱা উৎসাহে তেওঁলোকৰ বাবে পৰৱৰ্তী সময়ত আগবাঢ়ি যোৱাত সহায় হয়। ইয়াৰ অন্যথা হিতে বিপৰীত হোৱাৰ সম্ভাৱনা অধিক। আজিৰ প্ৰজন্ম অত্যন্ত

সংবেদনশীল। সেয়েহে সময় থাকোঁতে সিহঁতৰ মনত কোনো ধৰণৰ আঘাত নিদিয়াকৈ কেনেকৈ আঙুৰাই লৈ যাব পাৰি তাৰ বাবে যত্নপৰ হোৱা উচিত।

আনহাতে মানসিক জগতখনো ইমান বিশাল, ইমান ভিন্ন, ইমান জটিল যে প্ৰত্যেকজন মানুহৰ চিন্তা-চৰ্চা বেলেগ বেলেগ হোৱাটো নিত্যন্তই স্বাভাৱিক। বিদেশৰ দেশবোৰত স্কুল-কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মানসিক দিশৰ উত্তৰণৰ বাবে কাউন্সেলিঙৰ ব্যৱস্থা আছে বাবে আমাৰ দেশৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ দৰে হতাশাৰ চিকাৰ হোৱাৰ সংখ্যা বহুখিনি কম। বিদেশত 'হতাশা' এক মানসিক ৰোগ হিচাপে তথা বয়ঃসন্ধি অৱস্থাত হোৱা এক স্বাভাৱিক ৰোগ হিচাপে পৰিগণিত হোৱা বাবে ইয়াৰ চিকিৎসাও পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে হয় আৰু ইয়াৰ ফলত এনেধৰণৰ চিকিৎসাৰদ্বাৰা যুৱ প্ৰজন্ম উপকৃত হৈ আহিছে। আমাৰ দেশত ই এক মানসিক ৰোগ হিচাপে সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত স্বীকৃতি লাভ কৰা নাই বাবে ই এক সামাজিক ব্যাধি হিচাপে লাহে লাহে আমি নজনাকৈয়ে খোপনি পুতিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। আমাৰ দেশৰ কিছুমান ঠাইৰ স্কুল-কলেজত কাউন্সেলিঙৰ ব্যৱস্থা আছে যদিও সেয়া পৰ্যাপ্ত নহয়। সকলো দিশত নজৰ ৰাখি নতুন প্ৰজন্মক কেনেকৈ এই প্ৰৱণতাৰপৰা মুক্ত কৰিব পৰা যায় তাৰ বাবে চিন্তা-চৰ্চা কৰাৰ খুবোই প্ৰয়োজন। এনে ভিন্নতাক সঠিকভাৱে, সঠিক ৰূপত, সঠিক দিশত আগবাঢ়াই নিবলৈ আমি নিশ্চয় বহুত বেছি সজাগ হ'বৰ সময় হৈ গ'ল। শেষত বিখ্যাত কবি-দাৰ্শনিক খলিল জিব্ৰানৰ সেই বিখ্যাত উক্তিফাঁকিৰে এই লেখাৰ মোখনি মাৰিলোঁ— 'Your children are not your children. They are the sons and daughters of Life's longing for itself... You may give them your love but not your thoughts, for they have their own thoughts. You may house their bodies but not their souls, for their souls dwell in the house of tomorrow...!'—KHALIL GIBRAN. ■■

ডাম্বুক

উজ্জ্বলদিপ্লু গগৈ

Wherever you go, go with all your heart.
–Confucius

ডাম্বুক পূব অৰুণাচলত থকা এখন সৰু ঠাই। খুব কম সময়ৰ ভিতৰতে ডাম্বুকে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পৰ্যটন ক্ষেত্ৰখনত নিজৰ পৰিচয় সুকীয়াভাৱে দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। কমলাটেঙা, মাত্ৰ এবিধ ফলৰ বাবেই ডাম্বুক আজি বিখ্যাত। অষ্ট্ৰেলিয়াৰ আণ্ডুৰ, হিমাচলৰ আপেল আদিৰ দৰেই ডাম্বুকৰ কমলাটেঙাৰ স্থানৰ বিশেষত্ব আছে। প্রতি বছৰে ইয়াত অনুষ্ঠিত বোৱা ডাম্বুক অৰেঞ্জ ফেষ্টিভেললৈ বহু দেশী-বিদেশী পৰ্যটকৰ ঢল বয়।

ডাম্বুক নামনি দিবাং ভেলী জিলাত অৱস্থিত। অসমৰ তিনিচুকীয়া জিলাৰ শদিয়াৰ পৰা ডাম্বুকলৈ ফুৰিবলৈ যোৱাৰ সুবিধা আছে। ভ্ৰমণকাৰীসকলে যাত্ৰাপথত ৰাস্তাৰ দুয়োকাষে উপভোগ কৰিব পৰাকৈ চাহবাগিছাৰ সেউজীয়াবোৰ প্ৰতিফলিত। তদুপৰি শদিয়াৰ গাখীৰ, চুঙা গাখীৰ, পেৰা, পলসুৱা মাটিৰ শাক-পাচলি লগতে মাছ এই ৰাস্তাৰে যাত্ৰা কৰাসকলৰ বাবে অতি প্ৰিয়।

২০১৮চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত ডাম্বুকলৈ গৈছিলোঁ চাহনগৰী ডুমডুমৰ পৰা। ৰাতিপুৱা কুঁৱলীৰ আবৰণে ঠাইবিলাক ঢাকি ৰাখিছিল। অৰুণাচল সোমোৱাৰ পাছতে চাংঘৰ বিলাক আৰম্ভ হৈছিল। ঘৰবোৰৰ বৈশিষ্ট আছে, প্ৰায়বিলাকৰ পদূলিবোৰ দীঘল। আগফালে খেতি আৰু প্ৰায়বোৰ ঘৰৰ আগফালে খৰি দমাই ৰখা থাকে। চাংঘৰবিলাকৰ তলত গাহৰি, মুৰ্গীৰ গড়াল প্ৰায় প্ৰতিঘৰতে

আছে। হিমালয়ৰ পাদদেশত হোৱা সাঁৰিয়হ খেতিবোৰে সমগ্ৰ ঠাইখিনি হালধীয়া কৰি ৰাখিছিল। দিবাং নদীখনৰ ওপৰৰ দলঙত বৈ দূৰৈৰ হিমালয়ৰ পৰা বৈ অহা নদীখনৰ ফটো তোলাৰ হেঁপাহ এবিধ নোৱাৰি। আমিও তাকেই কৰিছিলোঁ।

আমি গৈ পাওঁতে প্ৰায় দুপৰীয়া হৈছিল। ডাম্বুকত সেইকেইদিন অৰেঞ্জ ফেষ্টিভেলৰ আয়োজন চলি আছিল। ওচৰৰে দোকান এখনত সোমালো, দোকানীজনৰ লগত কথা পাতি ওচৰৰ ঠাইবিলাকৰ বিষয়ে সুধিলোঁ। বাট-পথ বিলাক বুজাই লৈ তেখেতে ক'লে যে বেছিকৈ কমলা খেতি থকা ঠাই চাবলৈ মন আছে যদি আমি কাপাংবস্তিলৈ গ'লে ভাল হ'ব। ডাম্বুকতকৈ তাত বেছি কমলা খেতি হয়। দোকানৰ ভিতৰখনলৈ চকু গৈছিল, দেখা পালো ছোৱালী এজনীয়ে তাঁত বৈ আছিল। কি কাপোৰ বৈছে সোধাত তেখেতে ক'লে যে সেইখন তেওঁলোকৰ আদি জনগোষ্ঠীয় ছোৱালীয়ে পিন্ধা কাপোৰ। দোকানীজনে আমাক খাবলৈ চাহ যাচিছিল। কথা প্ৰসংগত জনালে যে ডাম্বুক হৈ পাচিঘাট আৰু জোনাইলৈ যোৱা দলংখন নিৰ্মীয়মান অৱস্থাত আছে। তেখেতৰ মাতত উচ্ছাসৰ সুৰ আছিল, দলংখন হ'লে তেওঁলোকৰ যাতায়ত কিমান সুবিধাজনক হৈ পৰিব। আমি তেখেতৰ পৰা বিদায় লৈ কাপাংবস্তি অভিমুখে আগুৱালো। এঠাইত আদি তিৰোতা কেইগৰাকীমানে কমলা টেঙা বিক্ৰী কৰি আছিল। ৰাস্তা সুধিবলৈ তেওঁলোকৰ ওচৰত ৰঙতে কমলা টেঙা কিনিবলৈ

জবৰদস্তি কৰিলে। দাম যথেষ্ট কম আছিল, ডজন ৩০টকা। ভাইটিয়ে কিনি লগত ল'লে। ওচৰতে আন দুগৰাকীমানে ভাত বান্ধি আছিল, চকু ফুৰাই দেখিলোঁ শুকান গাহৰি মঙহত শাক-পাত দি সজাই আছে। ভাইটিয়ে ধেমালি কৰি সুধিলে খাবলৈ পাম নেকি বুলি। ২০টকাকৈ দিলে খাবলৈ দিম বুলি তেওঁলোকে হাঁহি হাঁহি আমাক ক'লে। টকৌ পাতৰ চালিখনৰ তলত আমি দুয়ো বহিলো, তেওঁলোকেও আমাক আথে-বেথে কৌপাতত উহোৱা চাউলৰ বাত, মাংসৰ আঞ্জা, কমলা টেঙা এফালকৈ আৰু নিমখ এজেবা আগবঢ়াই দিলে। ভাইটিৰ খোৱা-বোৱাত বৰ ৰাপ, তেওঁলোকক মাংসখিনি বনোৱাৰ প্ৰণালীটো সুধি সি শিকি ল'লে, মৰাপাট গছৰ পাতেৰে সিজোৱা মাংস আছিল সেইয়া আৰু গোন্ধ ভাল হ'বলৈ তাত কমলা টেঙাৰ পাত দিয়া হৈছিল।

কাপাংবস্তিলৈ যোৱা ৰাস্তাটো হাবিতলীয়া। তেতিয়া তাত যথেষ্ট শিল আৰু বালি পৰি আছিল। তদুপৰি কমলা টেঙা নিবলৈ অহা ট্ৰাক আৰু অন্যান্য গাড়ীবোৰৰ বাবে ধূলি বহুত উৰিছিল। গাওঁখনৰ ভিতৰলৈ সোমাই যাওঁতেই আমি আচৰিত হৈছিলোঁ কাৰণ গছবোৰত যেন পাততকৈ বেছি কমলাহে লাগি আছিল। মুঠৰ ওপৰত চাৰিওফালে যেন এক ৰঙীন পৰিৱেশ বিৰাজমান। বনুৱাকেইজনমানে কমলা টেঙা ছিঙি আছিল। তেওঁলোকৰ ওচৰত গৈ ৰঙতে এজনে মাত দিলে 'তিনিচুকীয়াৰ স্কুটি দেখোন, আমাৰ ফালৰে যেন পাইছে। হয় বুলি কৈ তেওঁলোকৰ লগত কথা পাতিলোঁ, দুজন ফিল'বাবীৰ ল'ৰা আছিল আৰু বাকীকেইজন কাকপথাৰৰ। তাত ঠিকাদাৰৰ তলত কাম কৰে কমলা বাগিছাত। আয় ভাল হয়, ঘৰলৈকো তেওঁলোকে ভালেখিনি পইচা পঠাব পাৰে। ভাল লাগিল, অন্ততঃ সহজে পইচা লাভৰ ধান্দা যেনে চান্দা, ধনদাবীৰ কাম নকৰি সুপথেৰে তেওঁলোকে কাম কৰিছে।

আমি গাওঁখনৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ'লো। কমলা টেঙা ছিঙাসকল ছিঙাত ব্যস্ত, কোনো কোনো লোকে ট্ৰাকবিলাকত কমলা টেঙাবোৰ পেকিং কৰিছে, মহৰী

ধৰণৰ কোনোজনে চিঞৰ মাৰি বনুৱাসকলক নিৰ্দেশ দিছে, মুঠতে কাম আৰু কাম, কাৰোৰে মুৰ তুলি চাবলৈ সময় নাই। স্থানীয় আদি জনগোষ্ঠীয় দুজনমান লোকক লগ পাইছিলোঁ, কঁকালত মেচি দা এখন বান্ধি কান্ধত এয়াৰ গান একোটা ওলোমাই ঘূৰি ফুৰিছিল। অৰুণাচলৰ লোকসকলৰ নিজৰ আত্মসন্মান, জাতিপ্ৰেম, ভূমিপ্ৰেম প্ৰবল। তেওঁলোকৰ ঠাইত আন কোনোবাই আহি মইমতালি দেখুৱাতো তেওঁলোকে মুঠেই ভাল নাপায়। কিন্তু তাৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁলোকৰ প্ৰতি বন্ধুভাৱাপন্নতা প্ৰদৰ্শন কৰিলে তেওঁলোকৰ সমান বন্ধু নোলাব। দুই-এজনৰ লগত কথা পতাৰ পাছত তেওঁলোকে আমাক সকলোতকৈ ডাঙৰ কমলাবাবীখন দেখুৱাই দিলে। আমিও তালৈকে গ'লো, কাম কৰা বনুৱাসকলৰ লগত মহৰীজন আছিল; আমাক দেখি তেখেতে আঙুৰাই আহিছিল। তাত তেওঁলোকৰ কামবোৰ চাবলৈ আমি ইচ্ছা কৰাত তেওঁ আমাক ভিতৰলৈ লৈ গ'ল।

কমলা বাগিছাখন সমতল নাছিল। দুটা ডাঙৰ পাহাৰ আৱৰি গোটেই বাগিছাখন আছিল। ওপৰলৈ যাবলৈ আৰু নামিবলৈ খোপনি পোতাৰ বাহিৰে উপায় নাছিল। চকুৰে মনিব পৰালৈকে ওপৰলৈ চালো, মানুহবোৰে আলাসতে কাম কৰি থকা যেন লাগিল। আমি ওপৰলৈ যাবলৈ ইচ্ছা কৰাত মহৰীজনে আমাক সাৱধান কৰি ক'লে যে "ভালদৰে যাব, কিবাকৈ পৰি দুখ পালে ওচৰত হঠাত ভাল চিকিৎসা নাপাব।" পাহাৰটোৰ ওপৰলৈ চালো, তাৰপিছত ভাইটিৰ মুখলৈ মন কৰিলো। সি ক'লে ব'ল বগাই দিওঁ। দুয়ো খোপনি পুতি লাহে লাহে ওপৰলৈ উঠিলোঁ। পাহাৰটো বৰ এটা হেলনীয়া নাছিল, ঘাঁহ-বন আৰু জোপোহা নতুবা কমলা গছবিলাকৰ গুৰিত ধৰি ধৰি ওপৰলৈ উঠিলোঁ। মাজে মাজে সৰীসৃপৰ দৰে বুকুৰে বগুৱাবাই, আকৌ মাজে মাজে কুঁজা হৈ, কোনোবা বাৰ পোন হৈ যাব লগা হৈছিল। আমাৰ অনভিজ্ঞতাৰ উমান পাই ওপৰত কাম কৰি থকা বনুৱাবিলাকে হাঁহিছিল, দুই-এজনে আমাৰ কাষেৰেই সহজভাৱে অহা-যোৱা কৰি

আছিল আৰু আমাক উৎসাহ দি কৈ গৈছিল ‘জৌৰ লাগাকে হেইচা, লগে বহো।’

ওপৰ গৈ পাইছিলোঁগৈ। কোনোবা এজনে আমাক কমলা ছিঙি থকা খোৰোংটোৰ পৰা কমলা খাবলৈ দিলে। চা-চিনাকি হ’লো। বেছিভাগ ল’ৰা অসমীয়া ল’ৰা। একান্তমনে কমলা ছিঙি আছিল। প্ৰায় পাচজনীয়া দলত বিভক্ত হৈ কাম কৰি থকা তেওঁলোকৰ মাজত সৰঞ্জাম বিলাকৰ ভিতৰত আছিল একোডাল সৰু জখলা যাতে অলপ ওপৰত থকা কমলাবোৰ তেওঁলোকে ঢুকি পায়। লগত আছিল একোখনকৈ দা, অলপ ডাঙৰ কেঁচী এখন আৰু কোৰ এখনকৈ। কেৰাচিন তেলৰ গোল্ক পাই সুধিছিলোঁ কিয় লগত ৰাখিছে বুলি। তেওঁলোকে আমাক লাঠি এডাললৈ আঙুলিয়াই দিলে, লাঠিডালৰ আগটো কাপোৰ এখনেৰে মেৰিয়াই থোৱা আছিল, কেৰাচিনৰ গোল্কটো তাৰপৰাই ওলাইছিল। বিৰি এটা জ্বলাই লৈ এজন ল’ৰাই ক’লে, “কোনো কোনো গছত বৰলে বাহ বান্ধে, গতিকে কেৰাচিনত জুবুৰিওৱা কাপোৰত জুই লগাই ধোঁৱা দিলে বৰলবোৰ আঁতৰি যায়।” আন এজনে ধেমালিৰ চলেৰে সুধিলে আমি কমলা ছিঙি চাব বিচাৰো নেকি। আমি দুয়োৰে মনতে ভাবিয়েই থৈছিলোঁ যে সুবিধা পালে কমলা ছিঙিম। গতিকে না কৰাৰ প্ৰশ্নই নাছিল, দুয়ো দুটা খোৰোং লৈ কমলা ছিঙিলোঁ। কেমেৰাটো ল’ৰাকেইজনৰ হাতত দি দেখাই দিছিলোঁ কেনেকৈ আমি ছিঙি থকাৰ সময়ত ফটো

ল’ব পাৰি। অলপ সময়ৰ পাছতে তলৰ পৰা হুইচেলৰ শব্দ আহিছিল, তেওঁলোকে আমাক জনালে ‘আমাৰ ভাত খাবৰ সময় হ’ল।’ আমিও তেওঁলোকৰ লগত তললৈ নামি আহিলোঁ। থিয় পাহাৰৰ পৰা তললৈ নামি থাকোঁতে বহুত ঠাইত পিঠি চোঁচৰা দি নামিব লগা হ’ল। যি কি নহওঁক, সেইয়াও জীৱনৰ বাবে এক মনোমোহা অভিজ্ঞতা হৈ ৰ’ল।

আমি নামি তল পাওঁহি মানে বনুৱাকেইজনমানে হাতত ভাতৰ থাল তুলি লৈছিল আৰু দুজনমান আমাৰ বাবে ৰৈ আছিল। ভাত খোৱাৰ কথা তেওঁলোকে সুধিছিল কিন্তু পেট ভৰি থকাৰ বাবে আমি নাখাওঁ বুলি ক’লো। মহৰীজনৰ লগত কথা পাতিলোঁ। তেওঁলোকৰ ব্যৱসায়ৰ কথা আমাক ক’লে; সেইখন বাগিছাৰ কমলাবোৰ তেওঁলোকে বিদেশলৈ পঠায়। দমাই থোৱা কমলাবোৰ দেখাই তেওঁ কৈছিল ডুবাই, জাৰ্মানী, ফ্ৰাঞ্চ ইত্যাদিলৈ তেওঁলোকে কমলা পঠোৱাৰ কথা। এটা এটা কমলাই ব্যৱসায়ীসকলৰ বাবে হৈ পৰে সোণৰ দৰে মূল্যৱান। তেখেতে কৈছিল কমলা টেঙাই প্ৰতিদিনে সলনি কৰা বঙে কিদৰে তেওঁলোকৰ জীৱনবিলাক ৰঙীন কৰি তোলে। বিদায় সমাগত হৈছিল, সকলোৰে পৰা বিদায় মাগিলোঁ, উপহাৰ স্বৰূপে তেওঁলোকে দুই ডজনমান কমলা দিলে।

আমি ঘৰমুখী হ’লো। ঢলা-শদিয়া দলঙৰ ওপৰত আমি পশ্চিমৰফালে লুইতৰ বুকুত বুৰ মৰা বেলিটো লগ পাইছিলোঁ। ■■

লেখক এজন বেংকবিষয়া।

A BRIEF COMPARATIVE ANALYSIS OF NATIONAL EDUCATION POLICIES OF INDEPENDENT INDIA

 Dr. Madhusmita Devi

Education, the term means total development of an individual in a holistic manner. In terms of human being as a social entity in a civilized society, education is of prime importance. For all round development of a nation, the importance of education for each and every individual cannot be ruled out. To realize this goal, the Government of independent India has given utmost importance to educate the citizens, thereby increasing the literacy rate in the country. With a vast population and being a developing nation, it is quite indeed a challenging task on behalf of the government to increase the literacy rate in comparison to the other developed countries like USA, UK, Germany, France and last but not the least far eastern countries like Japan and South Korea etc. To be at par with the developed countries, the Government of India has formulated various plans and strategies for overall development of the nation and education is one of the most important instruments to realize this goal.

For a systematic development of education from nursery to higher level, we must need some effective and sound policies and frameworks through which education can be imparted to each and every individual of our nation. Therefore education comes under concurrence list of Indian constitution and both centre as well as state governments plays an active role in the development of the educational scenario, where primary and secondary education is primarily governed by the respective state governments. National Education Policy (NEP) is one of the prime instrument through which we can realize the basic objectives of universal education irrespective of gender, caste, creed, religion, regions to name a few. The basic need of NEP is to provide quality education besides educational facilities to each and every citizens of our nation.

If we go through the history of post independent educational scenario of India, the first National Policy on Education was

formulated in the year 1968 to promote development of education in the country with some principles like free and compulsory education up to the age of 14, education of teachers, language development, educational opportunities for all, uniform educational structures (10+2+3) etc which are worth mentioning. With changing of time, it was felt necessary to formulate a new policy by the policy makers and again after 18 years of interval, the second National Policy on Education was formulated in the year 1986. This policy aimed to remove the disparity between the various social groups and it was modified in the year 1992 as per recommendation of Acharya Ramamurti Review Committee due to the non accountability of competitive global landscape that came to the scene post liberalization of the Indian Economy. It was a comprehensive framework to guide the development of education in the country. Then 28 years after, a new National Education Policy attempting to balance local and global human resource needs of growing Indian Economy was felt and later it got formulated in the year 2020. It carries the basic goal to universalize the education from pre-school to secondary level with 100% Gross Enrollment Rate (GER) in school education by 2030 and raising GER to 50% in Higher Education by the year 2025. The prime objective of this New Education Policy is to bring back around two crores of out of school children back into the mainstream.

There are many provisions taken into account in the New Education Policy 2020 for

restructuring the age old education policy of our country and some of the important provisions for effective implementation are restructuring 10+2 pattern of school education to 5+3+3+4 curricular structure which will encompass 12 years of schooling and 3 years of Anganwadi and pre-schooling. Besides, due importance to the development of regional languages as instruction medium in the school stage as well as envisaging a broad-based, multi-disciplinary, holistic under graduate education with flexible curriculum, creative combination of subjects, integration of vocational education and multiple entry and exit points with appropriate certification are some of the features of this policy. In addition to these above mentioned provisions, much emphasis has been given on development of digital infrastructure and use of technology to impart education so as to achieve 100% youth and adult literacy in our nation.

If we compare both the educational policies of 1986 and 2020, it is clear that both the policies tried to encompass a holistic way to impart education amongst the citizens. Three major dimensions i.e. vision of the society, social purpose and purpose of education had a profound impact on the development of these two policies. Regarding vision of the society, way back in 1986, the global economy was quite underdeveloped and local or regional economy played the major active role in the society and NEP 1986 was formulated keeping in mind the then structure of the prevalent society in India. But, if we glance through the New Education Policy 2020, it has been

formulated keeping in mind the present complex global economy and so we can find various differences in the structural framework of both the policies though their ultimate objective is the same. New Education Policy 2020 gives importance in reducing regulation via provision of more internal autonomy to institutions and customizable options for undertaking various courses by a student thereby augmenting individual capacity and achieving excellence in the field of their choice. With reduction of various educational regulations, New Education Policy will facilitate subject selection, software training in schools, transfer of credits, multiple entries, and exit system.

Regarding difference based on Social Purpose, it was observed that the National Education Policy 1986 was geared towards providing standard educational opportunities to various social groups as per Ramamurti Review Committee and primarily focused on the inclusion of disadvantaged groups while the National Education Policy 2020 focuses on retaining social inclusivity, besides it also aims for creation of special education zones in the areas having a significant proportion of disadvantaged groups. Besides, this new policy focuses on the economic value arising out of educational learning and training. In addition, it gives importance towards development of skill-based learning and employability which is quite evident from the rise in imparting technical skills at various levels ranging from secondary to post secondary stage.

In terms of purpose of education, two

policies differed in their understanding of the aims of education. While the 1986 policy focused more on understanding the world and human life through overall development of the human resource, international cooperation, peaceful co-existence besides development of socialism, secularism and democracy, the 2020 policy gives much emphasis on national development through creation of citizens with knowledge, skills and individual development. The very objective of the new education policy is to achieve full human potential in addition to development of a just and equitable society besides national development. Instead of emphasizing on plain approach towards a subject, this new policy aims to allow more space for critical thinking with an analytical approach which in turn will enrich the vast human resource pool of this nation.

The New Education Policy has also done away with various limitations faced in National Policy on Education 1986. Neglecting Neighbourhood School concept, multiplication of authorities, silence over public school and their commercialization besides too much expectation from community help and neglect on basic education at school stage were some of the important limitations or demerits of National Education Policy 1986. Not the least, financial implications of the implementation of educational reforms was not been dealt with in the policy of 1986. The institution of capitation fees in NEP 1986 for admitting students in the technical institutions cannot be accepted as desirable as it deprived many good students for not being able to pay fees due to

financial conditions.

Through National Education Policy 2020, the Government aims to increase the Gross Enrolment Ratio in higher education including vocational education from 26.3 % (2018) to 50% by 2035 as well as to add 3.5 crore new seats in higher education institutions. With multiple strategies like establishment of Multidisciplinary Education and Research Universities (MERUs) at par with IITs and IIMs, the new policy aims to set up educational infrastructure of the nation at par with the global standard. This new policy not only focuses on the modern education system through internationalization of education but also aims at setting up of institutions for facilitating development of ancient languages. Regarding financial development, this New Education Policy 2020 aims at bringing centre and states to work together to increase the public investment in education sector to reach 6 percent of GDP at the earliest. This new policy also addresses some foundational issues relating to gender in Indian Education System. The report proposes various steps to increase access of girls into schools through creation of special education zones, gender inclusion funds, targeted scholarships and funding gender inclusionary projects in school levels. Besides, this policy also addresses the problem of various harassment which a girl or women faces during

education besides providing meals which will be of considerable help for poor households so that they can send their girls to the schools.

As a whole, this new education policy raises hopes and aspirations in the mindsets of the citizens and especially the student community. With proper implementation of this New Education Policy 2020, the Indian Education System will be nearer to International Standards prevailing in the developed countries.

Lastly, we can note that the implementation of previous policies on education has focused largely on issues of access and equity. One of the major development since the last policy of 1986/92 has been the Right of Children to Free and Compulsory Education Act 2009 which laid down legal underpinnings for achieving universal elementary education. For a better nation, as per the New Education Policy 2020, role of good citizens capable of rational thought and action, possessing compassion and empathy, courage and resilience, scientific temper and creative imagination, with sound ethical values are a must. Through realization of the ultimate aim of New Education Policy 2020, production of engaged, productive and contributing citizens are possible which in turn can build up a equitable, inclusive, and plural society as envisaged by our Constitution. ■■

Assistant Professor, Department of Education, B. Borooah College

দিক্ দৰ্শন

ড° লক্ষ্যজ্যোতি বৰঠাকুৰ

ৰাতিপুৱা শুই উঠি চোতালতে টহল দিছিলোঁ
অকণমান, আহি ওলাল চুবুৰীৰে বৰুৱাৰ ল'ৰাটো। ক্লাছ
টেইনত পঢ়ে। বিৰাট তীখৰ, পঢ়া-শুনাতো ভাল। অলপ
দেশ দুনীয়াৰ খবৰো ৰাখে। গেটৰ ওচৰৰপৰাই মতি দিলে,
'আংকল কি কৰিছে?'

আহিলেই নহয় খংটো টিঙিছকে মাৰি। আমাৰ এই
হেন চিৰ চেনেহী ভাষাটোত ইমান ধুনীয়া ধুনীয়া শব্দবোৰ
থাকোঁতে দিলে নহয় সেইডাল সম্বোধন কৰি। এতিয়া সি
মোক মামাই বুলিলে নে, খুড়াই বুলিলে? পেহা, মহা, বৰতা,
জেঠপেহা কি বা বুজালে বেটাই? ভাবিছিলোঁ বজ্জুতা এটা
দিয়েই দিওঁ, কিন্তু নিদিলা। ইমান দিনে বুজি গৈছে এইবোৰ
একো লাভ নাই, একদম 'গৰুৰ আগত টোকাৰি বায়, কাণ
জোকাৰি ঘাঁহ খায়'ৰ নিচিনা—

গেটখন খুলি সি ইতিমধ্যে ভিতৰলৈ সোমাই আহিল
আৰু আৰম্ভ কৰিলে, 'আংকল, আপোনাৰ লগত মোৰ
বিশেষ কথা এটা ডিচ্কাছ কৰিব লগা আছে। মোৰ বোধেৰে
আপুনিহে মোৰ ডিচ্চিন মানে দিক্ দৰ্শন নে কি সেইটো
কৰাব পাৰিব।'

ইমান সময়ে উঠি থকা খংটো একেবাৰতে কমি
অজান মৰম এটালৈ সলনি হৈ গ'ল। আজিকালি
চেঙেলীয়াৰ বাইকৰ স্পীডত আমি নিজৰ দিশ সলাই যাব
লাগে, তাৰ মাজতো ই যে মই তাক দিক্ দৰ্শন কৰাব পাৰিম
বুলি ভাবিছে দেহি। সামাজিক দূৰত্বৰ কথা ভাবিহে তাক
সাৰাটিনধৰাকে থাকিলোঁ। আথে-বেথে বহুৱাই সুধিলোঁ—
'ক'ছোন মই তোক কি সহায় কৰিব লাগে?'

'Aim in Life'

'সেইখন ৰচনা এতিয়াও মেট্ৰিকত আহিয়েই আছে
নেকি?'

'অ' আহে, কিয়?'

'সেইখন মই বাদ দে, মোৰ দেউতাই মেট্ৰিক দিয়াৰ
সময়তো আহিছিল। এতিয়াও আহিয়েই আছেনে?'

'হয় আংকল, সেইখন আজিকালিও আছে।'

'দেশত কিমানবাৰ শিক্ষানীতি সলনি হ'ল, শিক্ষাৰ
লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্যই সলনি হ'ল, মেট্ৰিকত অহা
ৰচনাকেইখন হ'লে সলনি হোৱা নাই। আৰু কি কি আহে
ৰচনা আজিকালি?'

Flood in Assam, Discipline, Daily Life,
Your Favourite Book এইবোৰেই আৰু।

একেই আছে বুইছ। আমাৰ দিনতো সেই
'বানপানী'খন আহিছিল। আজি অত বছৰে বানপানী
সমস্যাটো একে পৰ্যায়তে আছে। এইটো ৰাষ্ট্ৰীয় সমস্যা
ঘোষণা কৰি, গোটেই ব্ৰহ্মপুত্ৰখন খান্দি তাৰ বালিৰে Ex-
press Highway টো বনাই পেলালে এইখন ৰচনা
লিখিবলৈ দিব নোৱৰা হ'ব বুলি ভাবিয়েই চাগে ইমান দিনে
সমস্যাটো শেষ কৰা নাই বুজিছ। ইয়াত ভিতৰুৱাকে
'ছেবা'ৰো হাত থাকিব পাৰে ঠিক নাই। বাকী এই Your
Favourite Book খন বৰ বেছি দিন দিব নোৱাৰিব ছাগে!
তাৰ ঠাইত Your Favourite Blog, Your Favourite
Facebook Group/Page এনে ধৰণৰ কিবা দিব লাগিব
বুজিছ।

কিমান সময় কথা কৈ আছিলোঁ ঠিক নাই। এপাকত ল'ৰাটোলৈ চাই দেখোঁ সি হাঁ কে মুখ মেলি মোৰ ফালে চাই আছে। এই সৰু ল'ৰাটোৰ আগত এইবোৰ বলকি কি লাভ হ'ব বুলি এতিয়াহে মনলৈ আহিল। তাক পুনৰ ক'লো—

'তই কি কৈ আছিলি, Aim In Life' সেইখন লিখিবলৈনো কি টান। ডাক্তৰ, ইঞ্জিনিয়াৰ, প্ৰফেচাৰ কিবা এটা হ'ম বুলি লিখি দিলেই হ'ল। আৰম্ভণিতে লক্ষ্যবিহীন জীৱন বঠা বিহীন নাও, লক্ষ্য থকা জীৱন পাখি লগা কাড়ৰ দৰে জাতীয় কথা দুটামান লিখি দিবি। আৰু এটা কথা মনত ৰাখিবি। তাই এই ডাক্তৰ, ইঞ্জিনিয়াৰ, প্ৰফেচাৰ আদিবোৰত পইছা বেছিকে পাম নিচিনা কথাবোৰ কিন্তু কেতিয়াও নিলিখিবি। এই প্ৰফেচনবোৰক তই যে আচলতে সমাজৰ দুখীয়া মানুহখিনিৰ কল্যাণৰ এক মাধ্যম হিচাপেহে বাছি ল'ব বিচাৰিছ এই কথাটো অলপ ফিল'চফিকেল টাচ দি কৈ দিবি। হৈ গ'ল তোৰ ৰচনা। এই ফিল'চফিকেল টাচটো মেইন বুজিছ, সেইটো যিমান ভালকে দিব পাৰিবি সিমানে নম্বৰ পাৰি।' একৰাহে কথাখিনি কৈ তালৈ চালোঁ। মই মুখত জমা হোৱা সেপখিনি গিলি লওঁ মানে সি আৰম্ভ কৰিলে—

'মই আপোনাৰ ওচৰত essay শিকিবলৈ অহা নাই।'
'তেন্তে?'

'মই real lifeত কি aim choose কৰাতো ভাল হ'ব সেইটোহে আপোনাৰ লগত discuss কৰিব আহিলোঁ।'

'উৱা, তোৰ মা-দেউতাৰে এতিয়ালৈকে তোৰ Aim in lifeটো ঠিক কৰি দিয়া নাইনে?'

'দিছে। মাৰ মতে মই ডাক্তৰ হ'ব লাগে। দেউতাৰ মতে পাৰিলে ইঞ্জিনিয়াৰিংহে prefer কৰিব লাগে।

'অৱশ্যে medical choose কৰিলেও দেউতাৰ no issues'

'সেয়া হ'লেই দেখোন। অসমৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে ডাক্তৰ বা ইঞ্জিনিয়াৰৰ বাহিৰে আৰু বেলেগ হোৱাৰ কথা এনেয়ো নাভাবো। গতিকে তোৰ সব ঠিক হৈয়েই আছে, মই একো বেলেগ দিক্ দৰ্শন কৰাবলৈ নায়েই।'

'নাই আংকল, এইবোৰ ডাক্তৰ, ইঞ্জিনিয়াৰ হোৱাৰ ইচ্ছা মোৰ একদম নাই। এইবোৰ আজিকালি outdated প্ৰফেচন। একো charm নাই।'

'উৱা, ডাক্তৰ ইঞ্জিনিয়াৰ outdated প্ৰফেচন হৈ গ'লনে? কি ক'ৰ?'

'হয় আংকল, আজিকালি এইবোৰ প্ৰফেচন একদম outdated'

'অকণমান বুজাই কচোন বোপাই।'

'চাওক, এই যে ডাক্তৰবোৰ সিহঁতৰ কথা আপুনি বেমাৰ হ'লেহে মনত পেলাই। আৰু বেমাৰ ভালপোৱাৰ পিছত কেইজনে গৈ তেওঁলোকক thank you এটা দিয়ে কওঁকচোন? আৰু কেনেকৈ যদি ৰোগী এজন মৰিল গোটেই relative, friends সকলোৰে মিলি দেখোন ডাক্তৰকেই দোষ দিয়ে, মাৰপিত কৰে। আজি অলপ দিনৰ আগতে আমাৰ ইয়াতেই দেখোন এজনক একেবাৰে মাৰিয়েই পেলালে মনত নাই। সমাজৰ এচামে দেখোন পৃথিৱীৰ সকলো ডাক্তৰেই কেৱল কমিচনৰ বাবেই অনাহকত এগালমান টেষ্ট কৰাই বুলি ভাবে। আৰু ভাবকচোন এই ক'ব'নাটো ওলোৱাৰ পিছৰেপৰা ডাক্তৰবোৰে দেখোন ইমান গৰমতো চম্ভলৈ যোৱা মানুহৰ নিচিনাকৈ সেই PPE kit ৰ ভিতৰতে থাকিব লগা হৈছে। গতিকে এইটো professionৰ কিডাল charm আছে। আৰু তাতেতকৈ ডাঙৰ কথাটো কি জানে? আজিকালি মানুহবোৰে ডাক্তৰতকৈ googleক হে বেছি faithত লয়। সেইবাবে এনেকুৱা charmless professionত যোৱাৰ মোৰ একদম ইচ্ছা নাই।'

'ঠিক আছে বাৰু ডাক্তৰৰ কথাটো বুজিলোঁ, কিন্তু ইঞ্জিনিয়াৰ আৰু প্ৰফেচাৰবোৰ একো charm নাইনে?'

'ইঞ্জিনিয়াৰৰ কথা নক'বয়েই। আজিকালি ইঞ্জিনিয়াৰতকৈ মিস্ত্ৰী আৰু ঠিকাদাৰে বেছি কথা জানে। অন্ততঃ মানুহেতো তেনেকৈয়ে ভাবে। আৰু ইঞ্জিনিয়াৰিং পঢ়া আধাই দেখোন বেংকতহে চাকৰি কৰে। গতিকে ক'ত আৰু ইঞ্জিনিয়াৰৰ আগৰ charm ডাল আছে।'

'প্ৰফেচাৰ একা?'

‘চাওক আংকল, এই প্ৰফেচাৰ জৰটোৰ importanceটো UGCৰ পে’ৰিভিজনৰ পিছতহে বাঢ়িছে। তাৰ আগলৈকে তেওঁলোকৰ পাতি চাইকেল চলাওঁতেই গ’ল। কিন্তু আংকল কি হ’ল জানে? এই যে টকা দুটামান বেছিকে পোৱা হ’ল, তাৰ পিছৰ পৰাই সমাজত তেওঁলোকৰ সন্মান বুলিবলৈ একেবাৰেই নোহোৱা হ’ল নহয়। একেবাৰে মন্ত্ৰী-আমোলা, বুদ্ধিজীৱীৰ পৰা ধৰি পিৰালি কাষৰজনলৈকে সকলোৰে মতে কলেজৰ প্ৰফেচাৰক ইমানসোপা দৰমহা দিয়াতো একেবাৰে অযুক্তিকৰ কথা। সেই যে ফকৰা যোঁজনা নে কিবা এটা আছে ‘কণা হাঁহক পতান দিয়া’ নে কি সেই তেনেকুৱাই আৰু। আচল কথাটো হ’ল আমাৰ মানুহৰ মনত এতিয়াও মাষ্টৰ বুলিলে পুতেকক গাখীৰৰ অভাৱত চাউলধোৱা পানী খুওৱা দৰিদ্ৰ দ্ৰোণাচাৰ্যৰ ছবিখনেই আছে। ভাল কাপোৰ-কানি পিন্ধা, দামী গাড়ীত ঘূৰা মাষ্টৰে পঢ়োৱাৰ নামত অকল ফাং-ফুং কৰিব বুলিয়েই সকলোৰে ভাবে। গতিকে আংকল প্ৰফেচাৰৰ কোনো charm নাই। মই এইটো প্ৰফেচনত যে কেতিয়াও নাযাওঁ।’

কিছুসময় তভক মাৰি ৰৈ তাক সুধিলোঁ—

‘এতিয়ানো তেনেহ’লে কি প্ৰফেচনতনো charm আছে। মানে তহঁতৰ মতে এতিয়া কি প্ৰফেচন trendত আছে?’

‘থাকোতে তেনেকুৱা প্ৰফেচন কেইবাটাও আছে যদিও একদম trend ত থকাটো হ’ল জাতীয় নায়ক।’

‘অলপ বহলাই কছোন বোপাই?’

‘মানে আংক, প্ৰথমে আপুনি কোনোবা এটা ছাত্ৰ সংগঠনৰ কিবা বিষয়ববীয়া এজন হৈ ল’ব লাগিব। ইয়াৰ কাৰণে আপুনি কলেজৰ কিবা এটা ছেক্ৰেটাৰী হৈ ল’ব পাৰে, মানে পাৰিলে ভাল আৰু। তাৰ পিছত আপুনি জাতি, মাটি, খিলঞ্জীয়া, অবৈধ অনুপ্ৰৱেশকাৰী এনে জাতীয় শব্দ কেইটামান মনত ৰাখি লওঁক আৰু য’তে সুবিধা পায় সেই শব্দকেইটা ডিঙি ফুলাই চিঞৰক। টিভিৰ কেমেৰা-চেমেৰা দেখিলে অলপ যে বেছিকে চিঞৰিব লাগিব সেইটো কিন্তু পাহৰিলে নহ’ব। এনেকৈ যদি কেনেবাকৈ এবাৰ মান কোনোবা টিভিৰ টকস্ব’ত আহিব পাৰিলে, বচ হৈ গ’ল

আৰু। প্ৰথম শব্দটোতে আপুনি যদি টেবুল চেবুল ঢকিয়াই গোটেইখন হিলাই দিব পাৰিলে আপুনি আধআধি নায়ক বনিলেই বুলি ধৰিব পাৰে। তাৰ পিছত টিভি চেনেলকেইটাই নিজেই আপোনাক জাতীয় নায়ক বনাই দিব। এইটো প্ৰফেচনত টামাম charm আছে। আপোনাক সকলোৰে চিনিও পাব, টিভিয়ে টিভিয়েও ওলাই থাকিব পাৰিব। মুঠৰ ওপৰত একদম VIP কাৰবাৰ।’

‘কিন্তু ইনকাম ক’ৰ পৰা হ’ব? সংসাৰ চলাবলৈ, নিজে চলিবলৈ পইচা ক’ৰ পৰা আহিব?’

‘এই আংকল আপুনিও মানে। আপুনি জাতিৰ হৈ মাত মতিব, খিলঞ্জীয়াৰ স্বাৰ্থত যুঁজিব, তাৰ পিছতো পইচাৰ কথা চিন্তা কৰিছে। পইচা ক’ৰ পৰা আহিব আপুনি নিজেও গম নাপাব।’

‘বুজিছোঁ। আৰু কিবা প্ৰফেচন আছেনে একদম charm থকা।’

‘আছে আছে। আপুনি যদি জাতীয় নায়ক হ’ব নোখোজে তেন্তে শিল্পী হ’ব পাৰে।’

‘শিল্পী মানে?’

‘শিল্পী মানে আজিকালি গায়ক হোৱাতোৱেই আটাইতকৈ সুবিধাজনক।’

‘কিন্তু হ’ল বুলিয়েই আৰু সব গায়ক হ’ব পাৰেনে? গান গোৱা, সুৰ দিয়া, লিখা এইবোৰ কি মুখৰ কথা?’

‘এই আংকল আপুনি দেখিছোঁ একো খবৰেই ৰখা নাই। আজিকালি সেইবোৰ একো নালাগে। লাগে পকেটত অলপ টকা। আপোনাৰ হাতত টকা থাকিলেই হ’ল। গান লিখি দিয়া, সুৰ কৰি দিয়া আনকি আপোনাক নায়ক সজাই গানৰ ভিডিঅ’ বনাই You tubeত দিয়ালৈকে সকলো কৰি দিয়া মানুহ আছে।’

‘কিন্তু কণ্ঠ বুলিওটো কথা এটা আছে।’

‘Auto tune’ৰ জামানাত কণ্ঠ কোনো কথাই নহয়। এনেয়ো আজিকালি গান নুশুনো নহয়, চাইহে। দুই-চাৰিটা মিউজিক ভিডিঅ’ অলপ হিট বনাই দিব পাৰিলেই হৈ গ’ল। সৰুকৈ হ’লেও ফেন ক্লাব এটা যদি কেনেবাকৈ বনি যায় আৰু কি লাগিছে।’

‘বুজিলোঁ। আৰু তেনেকুৱা কিবা প্ৰফেচন আছেনে?’

‘একেবাৰে নাই বুলি ক’ব নোৱাৰি। কিন্তু মই এই দুটাৰ ভিতৰত এটা Choose কৰিম বুলি ভাবিছোঁ। সেই কাৰণে আপোনাৰ লগত discuss কৰো বুলি আহিলোঁ।’

‘এইক্ষেত্ৰত তোৰ মোতকৈ জ্ঞান বেছিহে। মোতকৈ তই নিজেহে বেছি ভাল সিদ্ধান্ত ল’ব পাৰিবি। তথাপি তো কওঁ, তই প্ৰথমটো, মানে জাতীয় নায়কটোকে জীৱনৰ লক্ষ্য বনা নেকি?’

‘কিয়, আপুনি তো জানে মই গান বেয়া নাগাওঁ বুলি। গায়ক হ’বলৈ কিয় নকয় আপুনি?’

‘পাৰ, তই ইচ্ছা কৰিলে গায়কো হ’ব পাৰ। কিন্তু নিজেই চিন্তা কৰি চাচোন, শেষত গৈ সবেই দেখোন সেই জাতীয় নায়ক হ’বলৈহে চেষ্টা কৰেগৈ। কিয় সেই ‘কা’ আন্দোলনখনতে দেখা নাছিলি কেনেকৈ গায়ক, নায়ক, গায়িকা, নায়িকা গোটেইবোৰে জাতি ৰক্ষাৰ বাবে একদম নায়কৰ দৰে জঁপিয়াই পৰিছিল। এতিয়াও দেখা নাই ইলেকচনটো আহিবলৈহে পালে, কেনেকৈ নায়ক-নায়িকা, গায়ক-গায়িকাবোৰৰ জাতীয় নায়ক হোৱাৰ দৌৰ আৰম্ভ হৈছে। সেইবাবে কৈছোঁ যদি শেষত গৈ সকলোৱেই জাতীয় নায়কেই হ’বলৈ বিচাৰে তেন্তে প্ৰথমৰপৰাই সেইটো হ’বলৈ চেষ্টা কৰাই ভাল। মোৰ মতামতটো দিলোঁ, বাকী তই নিজে ভাবি-গুণি চা আৰু।’

‘হওঁতে আপুনি ঠিক কথাই কৈছে তথাপি মই অলপ ভাবি চাই লওঁ।’

‘ভাব ভাব, এইবোৰ খৰখৰ কৰা কাম নহয়।’

‘বাৰু আংকল, মই এতিয়া যাওঁ। আপোনাৰ বহুত সময় waste কৰিলোঁ, বেয়া নাপাব।’

‘হেৰি নহয়, লাষ্ট কথা এটা কৈ যাচোন। এই আমাৰ নিচিনা মানুহবোৰ, মানে যাৰ চৰকাৰী-বেচৰকাৰী চাকৰি এটা বা ব্যৱসায় এটা আছে, যাৰ জীৱনৰ প্ৰায় আধামান বয়স গৈছেই বুলিব পাৰি, এই আমাৰ নিচিনা বিলাকৰ বাবে নিজৰ চাকৰি-বাকৰিৰ লগতে additionally চলাই নিব পৰা কিবা এনেকুৱা charm আৰু trendত থকা কাম একো

নাইনে?’

‘আছে আছে। আপুনি starmaker singer হ’ব পাৰে।’

‘নাই নাই এই বয়সত গান গাব নোৱাৰি আৰু।’

তেনেহ’লে আপুনি ফেচবুকীয়া সাহিত্যিক হ’ব পাৰে। আপুনি যি মন যায় লিখক আৰু নিজৰ ফেচবুক ৰালত দিয়ক। দেখিব ‘ভাল লাগিল’, ‘সুন্দৰ লিখনি’, ‘বঢ়িয়া’ আদি বহুতো কমেণ্টেৰে আপোনাৰ লেখা ভৰ্তি হৈ গৈছে। প্ৰথমতে আপুনি অনুগল্প জাতৰ অলপ ছুটি ছুটি লেখা লিখিব। সেইবোৰে অলপ যেতিয়া limelightত আহিব আপুনি ধাৰাবাহিক উপন্যাস জাতীয় দীঘল লেখালৈ Shift কৰি দিব। অৱশ্যে এনেধৰণৰ লেখা আপুনি নিজৰ ৰালত দিয়াৰ উপৰি বিভিন্ন গোটতো দিয়া আৰম্ভ কৰি দিব পাৰে। এইটো এতিয়া সাংঘাতিক trendত আছে। অ’ এটা কথা আপুনি সদায় মনত ৰাখিব।’

‘কি?’

‘ফেচবুকত পপুলাৰ হ’ল বুলিয়েই কিন্তু জ’চত আপুনি কোনো লেখা কিবা Print Magazineলৈ নপঠাব।’

‘কিয়, সেইবোৰে কি দোষ লগালে?’

‘প্ৰথম কথা সেইবোৰ পঢ়া মানুহ আজিকালি খুবেই কম। এতিয়া সেইবোৰত লিখা writer বোৰেও নিজৰ লেখা ওলোৱাৰ কথা ফেচবুকৰ জৰিয়তেহে ৰাইজক জনায়। দ্বিতীয় কথা এই Magazine বোৰত সাংঘাতিক লবী চলে। বিনা লবীত এইবোৰত লেখা উলিওৱা সহজ নহয়। আৰু এই লবী চৰীত সোমোৱাতো একদম সহজ কথা নহয় বুজিছে। পিছে সেই বিষয়ে পিছত কেতিয়াবা ক’ম, আজি যাওঁ।’

‘তই ইমান কম বয়সতে ইমানবোৰ কথা কেনেকৈ জানিলি অ’?’ মই দেখোন একো ভূয়েই নাপাওঁ এইবোৰৰ।’

গেটখন খুলি খুলিয়েই নতুনকৈ গজিবলৈ আৰম্ভ কৰা গৌফকেইডালৰ তলৰে মিচিকিয়া হাঁহি এটা মাৰি সি ক’লে,— ‘Generation Gap Uncle, generation gap’. ■■

পপি ফুলৰ এটি পাহি

✍ নাৰ্জিফ হাজৰিকা

ফেচবুক-মেচেঞ্জাৰটোৱে নটিফিকেচন দেখুৱাৰ লগে লগে প্ৰশান্তই মেছেজটো খুলি পঢ়িলে—

ঃ প্ৰিয় গ্ৰন্থৰ বেটুপাত আপলোড দিয়া খেলখনত তোমাৰ নামটোও টেগ কৰি দিছোঁ দেই, বেটুপাত আপলোড দিবা।

বন্দনা বাইদেউৰ মেছেজটো পঢ়ি সি ৰিপ্লাই দিলে—

ঃ ঠিক আছে, কিন্তু মই সাতদিন নিদিওঁ, এদিন হে দিম।

ৰিপ্লাই আহিল—

ঃ বাৰু।

কিতাপৰ আলমাৰিটো খুলি সি উলিয়াই আনিলে তাৰ শৈশৱৰ প্ৰিয় গ্ৰন্থ 'ডাকু'খন। বেটুপাতৰ ফটো এখন মাৰি ফেচবুকত আপলোড দি দিলে।

কিছুসময়ৰ পিছত দাদা এজনৰ মেছেজ আহিল—

ঃ ভাইটি, তুমি আপলোড দিয়া কিতাপখন মোক ফটোস্টেট কৰি দিব পাৰিব নেকি? আজিকালি সেইখন পাবলৈ নাই।

ঃ ফটোস্টেট কৰি দিব নোৱাৰিম, স্কেন কৰি দিম হ'ব নে?

ঃ হ'ব বাৰু।

ঃ পিছে দেওবাৰেহে দিম দেই। আজি নোৱাৰিম।

ঃ ঠিক আছে।

দেওবাৰে দিনত প্ৰশান্তই স্কেনাৰটো উলিয়াই ল'লে।

এখিলা এখিলাকৈ পাত লুটিয়াই লুটিয়াই স্কেন কৰি গৈ আছে। হঠাৎ ৫১ পৃষ্ঠাত আহি সি বৈ গ'ল। ৫১ পৃষ্ঠাত সোমাই আছিল এখিলা ফুলৰ পাহি, পপি ফুলৰ পাহি! হাতত তুলি ল'লে সি, ঘূৰি গ'ল দুৰ অতীতলৈ, ১৬ বছৰ আগলৈ...

****

২০০২ চন, প্ৰশান্ত তেতিয়া ষষ্ঠ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ।
পানীখোৱা চুটিত প্ৰশান্ত, সমীৰণ আৰু দিপুৰে চানা
খাই খাই কথা পাতি আছে। সমীৰণে ক'লে—

ঃ ঐ আমাৰ ক্লাছত নতুনকৈ ছোৱালী এজনী আহিছে
নহয়, নামটো জয়শ্ৰী। পঢ়াত তামাম চোকা বোলে।

ঃ অ' দেখিছো তাইক, ধুনীয়াও বে। ডিব্ৰুগড়ৰপৰা
আহিছে বোলে।

ঃ উম।

ধুনীয়া আৰু চোকা ছোৱালীৰ পৰা প্ৰশান্ত সদায়
দহখোজ আঁতৰত থাকে। তাৰ মতে এনেকুৱা
ছোৱালীবোৰৰ ভেমটো অলপ বেছি হয়।

পিছে মস্ত চেনিৰাম সমীৰণ আৰু দিপুৰে ইতিমধ্যে
তাইৰ লগত বন্ধুত্ব গঢ়ি ল'লে। ছোৱালীৰ মন জয়
কৰিবলৈ ছোৱালীৰ লগত চেংগুটি খেলিবলৈও বাধ্য
সিহঁত।

কিন্তু কিতাপ পঢ়ি ভাল পোৱা ছোৱালীৰ প্ৰতি
প্ৰশান্তৰ কিছু দুৰ্বলতা আছে। আৰু এদিন কিতাপৰ
দোকানত জয়শ্ৰীক 'মৌচাক' কিনি থকা দেখি তাইৰ
প্ৰতি আগ্ৰহ বাঢ়ি গ'ল তাৰ।

লাহে লাহে সিও চেংগুটি খেলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে
ছোৱালীৰ লগত। জয়শ্ৰীৰ লগত তাৰ নতুনকৈ বন্ধুত্ব
গঢ়ি উঠিল। লাহে লাহে কিতাপৰ আদান-প্ৰদান আৰম্ভ
হৈ গ'ল।

এদিন জয়শ্ৰীয়ে তাক ক'লে—

ঃ তোমাৰ প্ৰিয় কিতাপখন কালিলৈ লৈ আনিবোচোন।

ঃ কিয়?

ঃ কাম এটা আছে।

পিছদিনা সি তাৰ প্ৰিয় কিতাপ 'ডাকু'খন লৈ আনিলে।

জয়শ্ৰীয়ে তাক পপি ফুলৰ পাপৰি এটা আলফুলে
দিলে—

ঃ এই পাপৰিটো ভৰাই থৈ দিয়া, মোৰ চিন হিচাপে,
কেতিয়াও নুলিয়াবা।

হয় নেকি, তুমিয়েই ভৰাই দিয়াচোন।

ঃ উম, মোৰ ৰুল নম্বৰ ৫১, গতিকে ৫১ পৃষ্ঠাতে
ভৰাই দিছোঁ দেই।

ঃ উম দিয়া।

*****

জয়শ্ৰী আৰু প্ৰশান্তৰ বন্ধুত্ব লাহে লাহে প্ৰেমলৈ
পৰিৱৰ্তন হ'ল। মেট্ৰিক পৰীক্ষালৈকে দুয়োটা কিতাপ
আৰু প্ৰেমৰ মায়াত বন্দী হৈ পৰিল।

মেট্ৰিকৰ পিছত জয়শ্ৰী গ'ল আৰ্টছ কলেজলৈ
প্ৰশান্ত গ'ল বোকাখাত চি এন বি কলেজলৈ, বিজ্ঞান
শাখাত পঢ়িবলৈ। লাহে লাহে সময় সলনি হ'ল। জয়শ্ৰীয়ে
নতুন বন্ধু পালে।

শংকৰ নামৰ ল'ৰা এজনৰ লগত জয়শ্ৰীৰ বন্ধুত্ব
বাঢ়িল আৰু প্ৰশান্তৰ লগত কমিল। কিতাপৰ জগতৰপৰা
তাই একেবাৰে আঁতৰি আহিল। দিনৰ দিনটো ফোনত
শংকৰৰ লগত কথা পাতিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

প্ৰশান্তই কিন্তু এইবোৰ দেখিও নীৰৱে থাকিল।
সকলোৰে নিজৰ জীৱনত নিজৰ স্বাধীনতা আছে, গতিকে
প্ৰশান্তই আঘাত পালেও মাত নামাতে।

এদিন হঠাৎ জয়শ্ৰীয়ে প্ৰশান্তৰ হাতত এখন চিঠি
দি ক'লে—

ঃ অহা ১৫ ডিচেম্বৰত মোৰ বিয়া, তুমি কিন্তু আহিব
লাগিব দেই।

প্ৰশান্তই চিঠিখন লৈ তাইৰ চকুলৈ চালে, অলপো
সংকোচ কৰা নাই তাই কথাখিনি ক'বলৈ।

ঃ হয় নেকি? ল'ৰা ক'ব?

ঃ কলিয়াবৰৰ। শংকৰ প্ৰসাদ দাস। আহিবা কিন্তু
দেই বিয়ালৈ।

প্ৰশান্তই সেই চিঠিখন আনি তাৰ কাপোৰৰ
আলমাৰীৰ ওপৰত দলি মাৰি থৈ দিলে। চিঠিখন
তেনেকৈয়ে পৰি থাকিল।

****

পপি ফুলৰ পাহিটো হাতত লৈ সি পুৰণা

কথাখিনিকে ভাবি আছিল। হঠাৎ ফেনৰ বতাহত তাৰ হাতৰ পৰা পাহিটো উৰি গৈ আলমাৰীৰ ওপৰত পৰিলগৈ। সি দৌৰি গৈ আলমাৰিটোৰ ওপৰত হাত দিলে। হাতত উঠি আহিল ছবছৰৰ আগৰ জয়শ্ৰীৰ বিয়াৰ চিঠিখন। মকৰাজাল পৰি লেতেৰা হৈ আছিল চিঠিখন। সি ফু মাৰি মকৰাজালখিনি গুচাই দিলে। কোনোদিন মেলি নোচোৰা চিঠিখন মেলি চালে সি—

মৰমৰ প্ৰশান্ত,

অহা ডিচেম্বৰৰ ১৫ তাৰিখে মোৰ বিয়া। বিয়ালৈ আহিবা বুলি আশা ৰাখিলোঁ। সেই যে ক্লাছ ছিন্নত পপি ফুলৰ পাহিটো ৰাখিছিলোঁ কিতাপৰ মাজত, সেইটো লৈ অনিবাচোন, কথা এটা আছে।

ইতি

তোমাৰ ‘জয়শ্ৰী’

কথাখিনি পঢ়ি প্ৰশান্ত থৰ হৈ গ’ল।

হঠাৎ বতাহে পাহিটো উৰুৱাই খিৰিকীৰে বাহিৰ কৰি দিলে। প্ৰশান্তই দৌৰি ওলাই গ’ল বাহিৰলৈ। পখিলা খেদাৰ দৰে সি পাহিটো খেদি ফুৰিল। ধৰিবলৈ গ’লেই বতাহে উৰুৱাই লৈ যায়।

ঃ এই মৰিবি, চাবি।

গাড়ীখন জোৰেৰে ব্ৰেক মাৰি অৰুণাভে ৰখাই দিলে। ফুলৰ পাহি খেদি খেদি প্ৰশান্ত ৰাস্তালৈ ওলাই গৈছিল। সিফালৰপৰা জোৰেৰে গাড়ী চলাই আহি থকা অৰুণাভে প্ৰশান্তক দেখি ব্ৰেক মাৰি দিলে।

ঃ কি খেদি ফুৰিছে বে? সৰু পোৱালিৰ নিচিনা?

ঃ সেই একো নাই। লাজ পালে প্ৰশান্তই।

ঃ হুহ। মই বুলিহে ৰাখিলোঁ, বেলেগে হোৱা হ’লে মহতীয়াই নিলেহেঁতেন।

ঃ উম। প্ৰশান্ত মনে মনে থাকিল।

তেনেকুৱাতে বতাহে ফুলৰ পাহিটো উৰুৱাই আনি অৰুণাভৰ গাড়ীৰ পিছৰ খিৰিকীখনেদি সুমুৱাই দিলে। পাহিটো গাড়ীৰ বেকছিটত পৰি থাকিল।

প্ৰশান্তই দেখিলে যদিও লাজতে পাহিটো বুটলিৰ নোৱৰা হৈ থাকিল। প্ৰশান্তই অৰুণাভক সুধিলে—

ঃ কোনফালে যাবলৈ ওলালি এই ভৰ দুপৰীয়াখন?

ঃ কলিয়াবৰ যাওঁ। মাহীৰ ঘৰলৈ।

ঃ কলিয়াবৰ?

ঃ উম, যাওঁ দেই।

ঃ যা।

অৰুণাভ গুচি গ’ল গাড়ী চলই।

প্ৰশান্তই পিছফালৰপৰা চাই থাকিল গাড়ীখনলৈ... ■■

অসমৰ ৰাজনীতিত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লোৱা কেইগৰাকীমান ৰমণী

✍️ সুজাতা গোহাঁই বৰুৱা

চুকাফাই আহোম ৰাজ্যৰ শুভাৰম্ভ কৰাৰ পৰাই অসমত ৰাজনীতিয়ে এক বিশেষ ৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰিছিল। লগে লগে বিকাশ সাধন হৈছিল অসমৰ আৰ্থ-সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দিশৰে। কোনো এখন সমাজৰ বিকাশেই নাৰী আৰু পুৰুষ দুয়োৰে অবদান অবিহনে হোৱাতো সম্ভৱ নহয়। অৱশ্যে বহু সময়ত নাৰীগৰাকী পাতৰ আঁৰতেই থাকি যায়। অসমত চুকাফাৰ আহোম ৰাজ্য গঠনৰ আঁৰতো আছিল এগৰাকী নাৰী। ‘এখন হাবিত দুটা বাঘ নাথাকে, এখন শালত দুটা হাতী নাথাকে আৰু এখন ৰাজ্যত দুজন ৰজাও থাকিব নোৱাৰে’ বুলি জ্ঞান-গভীৰ উক্তিৰে বয়োবৃদ্ধ এনায়েকে চুকাফাক লুইতৰ পাৰত এখনি নিজাববীয়া দেশ গঢ়ি ল’বৰ বাবে পঠিয়াই দিছিল। আহোম ৰাজত্বৰ সময়ৰ পৰাই আমি বুৰঞ্জীত এনে কেইবাগৰাকীয়ো নাৰীৰ নাম পাওঁ যাৰ কামকাজে অসমৰ ৰাজনীতি-সমাজনীতিত সুদূৰপ্ৰসাৰী প্ৰভাৱ পেলাইছিল। তেনে কেইগৰাকীমান নাৰীয়েই আজি আমাৰ আলোচনাৰ বিষয়।

অসম বুৰঞ্জীৰ ফালৰ পৰা ক’বলৈ হ’লে প্ৰথমেই মই নাম ল’ব খোজো আহোম ৰাজমহিষী তথা কমতাপুৰৰ জীয়াৰী ৰাজনী কুঁৱৰীৰ। আহোম-কমতাৰ বাবে বাবে কাজিয়া হৈ থকাত কমতাৰ ৰজাই কাজিয়া ভাঙি মিত্ৰতাৰ সূত্ৰেৰে বান্ধ খোৱাৰ ইচ্ছাৰে ৰাজনী কুঁৱৰীক অলেখ

উপহাৰেৰে সৈতে স্বৰ্গদেউ চুখানফালৈ বিয়া দিছিল। স্বৰ্গদেৱেও বিনিয়মত উপযুক্ত উপহাৰ দি ৰাজনিক নিজৰ কৰি লৈছিল। সময়ত এই ৰাজনীয়েই সংকট কালত এখন সাম্ভাব্য যুদ্ধ ৰোধ কৰি নিজৰে ভতিজী ভাঁজনী কুঁৱৰীক চুডাংফালৈ বিয়া কৰাই আনি পুনৰ আহোম-কমতাৰ মাজত মিত্ৰতা স্থাপনৰ গুৰি ধৰে। তেওঁ নিজ পুত্ৰ চাওপুলাইৰ অন্যায়ে দাবীক আওকান কৰি স্বৰ্গদেউ চুখানফাৰ সংগ দি বিশ্বস্বতাৰ প্ৰমাণ দিছিল।

ইয়াৰ পিছতে স্বৰ্গদেউ চুহুংমুঙৰ কাৰ্যকালত আমি পাওঁ মুলা গাভৰুৰ আত্মত্যাগৰ বিষয়ে। কিদৰে আৰু কি পৰিস্থিতিত নিজে ৰণৰ সাজ পিন্ধি, হাতত হেংদান লৈ তুৰ্বকৰ বিৰুদ্ধে বীৰ বিক্ৰমেৰে যুঁজি তেওঁ মৃত্যুবৰণ কৰিছিল সেয়া নজনা হয়তো অসমত কোনোৱে নাই। ৰাজবংশৰ জীয়াৰী হিচাপে দেশৰ ৰাজনীতিৰ খবৰ মুলাই ৰাখিছিল। পোনপতীয়াকৈ ৰাজনীতিৰ আন বিষয়ত অংশ গ্ৰহন নকৰিলেও ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতিৰে পৰিণতি ‘যুদ্ধ’ত নিজে অংশ লৈ দেশৰ হকে মৃত্যুবৰণ কৰি মুলাই কাললৈ অতুলনীয় খ্যাতি ৰাখি থৈ গৈছে। চুহুংমুঙৰ কাৰ্যকালতে শত্ৰুপক্ষ চুতীয়াৰ ৰাণী সাধনীৰ আত্মত্যাগৰ বিষয়েও বিভিন্ন পৌৰাণিক আখ্যানত পাওঁ। এই সাধনী নিজে ৰজাৰ জীয়াৰী আছিল আৰু পোনপতীয়াকৈ ৰাজনীতিত জড়িত হৈছিল। শেষত আহোমৰ হাতত চুতীয়াৰ পতন

হোৱাত ৰাজবংশৰ গৌৰৱ অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ স্বার্থত ৰাজ-প্ৰতীক সোণৰ বিড়াল বুকুত বান্ধি চন্দনগিৰি পাহাৰৰ পৰা জঁপিয়াই মৃত্যুবৰণ কৰিছিল যাৰ বাবে তেওঁ আজিও জাতিৰ ওচৰত স্মৰণীয় হৈ আছে।

জ্ঞানীলোকে কয় - পুৰুষতকৈ নাৰীৰ দূৰদৰ্শিতা বেছি আৰু ষষ্ঠ ইন্দ্ৰিয়ও অধিক জাগ্ৰত। ইয়াৰ প্ৰমাণ আমি পাওঁ প্ৰচুৰ ৰাজনৈতিক জ্ঞান থকা বিদুষী নাৰী নৰাকুঁৱৰী চাওচিঙৰ ক্ষেত্ৰত। পাকলগা তাই আখৰ ভৰিৰে লিখিব পৰাতো তেওঁৰ এটা বিশেষ গুণ আছিল। এইগৰাকী ৰাণীৰ উপদেশমতেই গড়গাঁৱত চাৰিওঢাপে গড় মাৰি ৰাজকাৰেং সজোৱা হৈছিল যি শত্ৰুৰ পৰা স্বৰ্গদেউক বচাই ৰখাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰভুত সহায় কৰিছিল। বিশেষকৈ গড়ৰ ওপৰত ৰখীয়া থৈ খুব সহজেই শত্ৰুৰ বা অচিনাকি লোকৰ গতিবিধিৰ ওপৰত নজৰ ৰাখিব পৰা হৈছিল। বুৰঞ্জীত পোৱামতে তেওঁৰ উপদেশমতেই স্বৰ্গদেউ চুহুংমুঙে বৰপাত্ৰগোহাঞিৰ বাবটো সৃষ্টি কৰিছিল। ‘চৰু এটা ভালদৰে বহিবলৈ তিনিটা উধান লাগে’ এই বক্তব্যৰে তেওঁ স্বামী আৰু শশুৰেকক পতিয়ন নিয়াইছিল। ইয়াৰ দ্বাৰা দুটা উদ্দেশ্য সাধন হৈছিল। নগা চাঙত ডাঙৰ হোৱা কনচেঙৰ গাত ৰজোচিত গুণ সকলো আছিল। ৰাজ সিংহাসনৰ বাবে ভৱিষ্যতে তেওঁৰ পৰা শংকাৰ কাৰণ আছিল, সেইবাবে তেওঁক গুৰুত্বপূৰ্ণ বাব এটা দি কৃতজ্ঞ কৰি ৰখা হৈছিল। দ্বিতীয়তে কেনেকাকৈ বাকী দুজন ডাঙৰীয়া ৰজাৰ বিৰোধী হৈ উঠিলেও ভাতৃ কনচেং বিশ্বস্ত হৈ থাকাত ৰজাৰ শক্তি বাঢ়িছিল আৰু ৰাজ্যখন সুকলমে চলাত সহায় হৈছিল।

ৰাজনীতিৰ পাশাৰ গুটিত পৰিণত হৈয়ো নিজৰ লক্ষ্যৰ পৰা বিচলিত নোহোৱা আৰু এগৰাকী নাৰীৰ বিষয়ে আমি বুৰঞ্জীত পাওঁ, তেওঁ হৈছে গৌৰ কন্যা সুশুদ্ধি বা গৰমা কুঁৱৰী। মধ্যযুগত নাৰীৰ সামাজিক মৰ্যদা কি ধৰণৰ আছিল সেয়া সকলোৱে জানে। অসমত যদিও নাৰীসকল তুলনামূলকভাৱে স্বাধীন আছিল, সামাজিক মৰ্যদাও আছিল, তথাপিও ৰাজনৈতিক কাৰণত একোগৰাকী

কুঁৱৰী পণ্যসামগ্ৰীত পৰিণত নোহোৱাকৈ থকা নাছিল। এই গৰমা কুঁৱৰীৰ কাহিনী বৰ হৃদয় বিদাৰক। সন্ধিৰ পণ্য হিচাপে প্ৰথমে গৌৰৰ ৰজাই গৰমাক বয়োবৃদ্ধ কমতাৰ ৰজা দুৰ্লভনাৰায়ণলৈ দিছিল। পিছে পুৰোহিতৰ পুত্ৰৰ প্ৰতি আসক্ত হোৱাৰ সন্দেহত ৰজাই গৰমাক কচাৰী ৰজা ডেটচুঙক উপটোকন হিচাপে দিয়ে। ডেটচুঙেও আহোম স্বৰ্গদেউ চুহুংমুঙৰ তলতীয়া হোৱাত গৰমাক তেওঁৰ পুত্ৰৰে সৈতে স্বৰ্গদেউলৈ উপটোকন হিচাপে পঠিয়াই দিয়ে। হাত বাগৰি তিনিজন ৰজাৰ পত্নী হ’ব লগা হোৱাৰ পিছতো গৰমাৰ মনোবল নুটুটিল আৰু নিজ পুত্ৰক কচাৰী ৰাজ্যত ৰজা পতাৰ বাসনা লৈয়ে চুহুংমুঙৰ ওচৰলৈ আহিল। স্বৰ্গদেৱেও গৰমাৰ প্ৰতি যথাযোগ্য সন্মান দেখুৱাই তেওঁৰ পুত্ৰলৈ নিজৰ নুমলীয়া কন্যাক বিয়া দি গৰমাক পুনৰ কচাৰী ৰাজ্যত স্থাপন কৰিলে। গৰমায়ো ৰজাৰ বিশ্বাস অটুট ৰাখি দ্বায়িত্ব সহকাৰে নিজৰ কৰ্তব্য পালন কৰি গ’ল।

সেইদৰে ৰাজনৈতিক কাৰণতে মোগললৈ যাবলগা হোৱা জয়ধ্বজ সিংহৰ কন্যা ৰমণী গাভৰুৱে শত্ৰু ৰাজ্যত থাকিও নিজৰ দেশৰ প্ৰতি অকুণ্ঠ প্ৰেম বজাই ৰাখিছিল। মোমায়েক লালুকসোলাই দেশখন মোগলক বেচি খোজা শুনি মনৰ দুখত চিঠি এখন লিখি তেওঁৰ আলধৰা মইনাৰ হাতত হাতৰ বালা দুপাতৰে সৈতে দি অসমলৈ পঠিয়াই দিছিল। পাৰ্চী ভাষাত মোমায়েকলৈ লিখা এই পত্ৰখনত তেওঁ এনে অশোভনীয় কাম কৰাচিতো নকৰিবলৈ সকাতৰে অনুৰোধ কৰিছিল।

পোনপতীয়াকৈ বৰৰজা হৈ ৰাজনীতিত অংশ গ্ৰহন কৰা ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰী, মদাম্বিকা কুঁৱৰী আদিৰো অবদান আমি নুই কৰিব নোৱাৰো। যদিও বহু ক্ষেত্ৰত ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰী বিতৰ্কিত আছিল, আনকি আহোম ৰাজ্য ধ্বংসৰ তেওঁও আন এটা কাৰণ, তথাপি আগৰ স্বৰ্গদেউ সকলে নকৰা দুটামান ৰাজহুৱা কামেৰে তেওঁ বুৰঞ্জীত খ্যাতি ৰাখি গৈছে। তাৰ ভিতৰত পঢ়াশালি খোলা, বস্ত্ৰশিল্প, তাঁত শিকাৰ কৰ্মশালা খোলা, দ’ল-দেৱালয় সজা আদি

কামেৰে তেওঁ উল্লেখযোগ্য অবদান আগবঢ়াই গৈছে। সেইদৰে মদাম্বিকা কুঁৱৰীয়ে তেতিয়াৰ দিনতে হস্তী-বিদ্যাৰ্ণৱৰ দৰে হাতীৰ সচিত্ৰ নিদান পুথি লিখোৱাই কাললৈকে খ্যাতি ৰাখি গৈছে। আহোম যুগৰ স্থাপত্যৰ অন্যতম নিদৰ্শন যাৰ নামেৰে শিৱসাগৰ নগৰখনৰ নামাকৰণ হৈছে সেই শিৱসাগৰ দ'ল-পুখুৰীও তেওঁ সজোৱাইছিল।

এইদৰেই বুৰঞ্জীৰ পাতত আমি অনেক নাৰীৰ নাম পাওঁ যিসকলে দেশৰ স্বার্থতে পোনপতীয়াকৈ ৰাজনীতিত অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। প্ৰবন্ধৰ কলেবৰ বঢ়াৰ ভয়ত এই সকলোবোৰ নাৰীৰ নাম উল্লেখ নকৰি মাত্ৰ আৰু এগৰাকী নাৰীৰ কথা লৈ আহোঁ, যাৰ অবদান আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য বুলি আমি অনুভৱ কৰোঁ। সেয়া হ'ল গদাপাণি অথবা গদাধৰ সিংহৰ পত্নী জয়মতী। এক জটিল সময়ৰ সন্ধিক্ষণত জয়মতীয়ে লোৱা ভূমিকাই অসমৰ ইতিহাসৰ ধাৰাকে সলাই পেলাইছিল আৰু পৰবৰ্তী আটোশ বছৰলৈ দিব পাৰিছিল এখন সুস্থিৰ অসম যাৰ ভেটিতে আমি আজিও থিয় দি আছোঁ। দেবেৰাৰ পৰা লালুকসোলাৰ সময়লৈকে ৰজা, কোঁৱৰ আদিক এফালৰ পৰা মাৰি নিয়াৰ যি ক'লা অধ্যায় সেই সময়ৰ ৰাজনীতিত আৰম্ভ হৈছিল, কেনেকাকৈ জয়মতী নিজৰ লক্ষ্যৰ পৰা কিঞ্চিৎ বিচলিত হোৱা হ'লে বা ভুলক্রমেও গদাপাণি সম্পৰ্কে এটা শব্দ তেওঁৰ মুখৰ পৰা ওলোৱা হ'লে এই ধাৰাৰ অন্ত নপৰিলহেঁতেন আৰু আজি আমি অসমৰ বুৰঞ্জী অন্যধৰণে লিখিব লাগিলেহেঁতেন। কাৰণ গুৱাহাটী ইতিমধ্যে লালুকসোলাই মোগলক এৰি দিছিল। গড়গাৱতো নাক সুমুৱাবলৈ সুবিধা কৰি থৈছিল। কেনেকাকৈ গড়গাও মোগলৰ হাতলৈ যোৱা হ'লে আমি আজি বাংলাদেশৰ লগতহে চামিলহৈ থাকিলোহেঁতেন। অসমীয়া হিচাপে আমাৰ অস্তিত্বও নাথাকিলহেঁতেন। কাৰণ সেই সময়ত ঢাকা মোগলৰ তলত আছিল আৰু তাৰ পৰাই বিভিন্ন কাম-কাজ পৰিচালনা কৰিছিল। জয়মতীয়েকে কেৱল নিজৰ স্বামী আৰু পুত্ৰৰ বাবেহে

এই চৰম ত্যাগ কৰিছিল এনে নহয়, তেওঁ কৰিছিল দেশৰ বাবে। ৰজাৰ টেকেলাই যেতিয়া দুয়োকে চাৰিওফালৰ পৰা ঘেৰি আনিছিল, পত্নীক এৰি আঁতৰি যাব নোখোজা গদাপাণিক তেওঁ চাদৰৰ আঁচল পাৰি কাকুতি কৰি আঁতৰি যাবলৈ বাধ্য কৰি কৈছিল - 'দেশৰ ভগা অৱস্থা বাতিবত তুমিবিহীন হ'লে আৰ কিখন হ'ব? যদি মই মৰোঁ, কি মোক মাৰে তুমি আৰু দহজনী বিহা কৰাব পাৰিবা...' অতি কৌশলেৰে গদাপাণিক পলুৱাই তেওঁ নিজকে উচৰ্গা কৰিছিল দেশৰ নামত। উদ্দেশ্য যেতিয়া মহৎ হয়, সংকল্প যেতিয়া দৃঢ় হয়, অবৰ্ণনীয় উৎপীড়ন তথা মৃত্যুৰেওয়ে মানুহক লক্ষ্যৰ পৰা বিচলিত কৰিব নোৱাৰে, তাৰ দৃষ্টান্ত জয়মতীয়ে দেখুৱাই থৈ গ'ল। জয়মতীৰ কষ্ট অথলে নগ'ল। তেওঁৰ নামতে শপত লৈ বঙহৰদেউ গদাপাণি জীয়াই থাকিল আৰু অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে দেশৰ অৰাজক অৱস্থাৰ অৱসান ঘটাই দেশলৈ সুস্থিৰতা আনিলে। গুৱাহাটীৰ পৰাও মোগলক চিৰদিনৰ কাৰণে আঁতৰাই পঠিয়াই দেশখন নিৰাপদ কৰিলে।

এইদৰেই সময়ে সময়ে অনেক ক্ষণজন্মা নাৰীয়ে অসমী আইৰ পবিত্ৰ বুকুত জন্ম লভি দেশক ধন্য কৰি গৈছে। অতীজৰ অসমত কেৱল ৰাজ পৰিয়ালৰ নাৰীসকলেই নহয়, সাধাৰণ নাৰী এগৰাকীওয়ে ৰাজনৈতিকভাৱে সচেতন আছিল তাৰো প্ৰমাণ বুৰঞ্জীত আছে। সেইবাবেই জয়ধ্বজ সিংহ মিৰ্জুমল্লাৰ লগত হাৰি গড়গাৱৰ পৰা চকুলো টুকি আঁতৰি যাওঁতে পোহাৰী এজনীয়ে ক'ব পাৰিছিল - 'এতিয়া কান্দিলে কি হ'ব স্বৰ্গদেউ, আজি কুৰি বছৰে যদি কুৰি চপৰা মাটিও দিলাহেঁতেন, তেন্তে আজি তোমাৰ এনে অৱস্থা নহয়।...' দুখৰ বিষয় যে তেতিয়াৰ দিনৰ নাৰীসকলৰ যি ৰাজনৈতিক চেতনা, দেশৰ প্ৰতি যি চৰ্তহীন ভালপোৱা, সেয়া যেন আজিৰ অসমীয়া নাৰীৰ মাজত কমেইহে দেখিবলৈ পোৱা যায়। আঙুলিৰ মূৰত লেখিব পৰাকৈ যি দুই-এগৰাকী পোনপতীয়া ৰাজনীতিলৈ গৈছে, তেওঁলোকেও আজিলৈকে কোনো

উল্লেখযোগ্য অবদান আগবঢ়াব পৰা নাই। আচলতে ৰাজনীতিৰ পথাৰখন কদৰ্য বুলিয়ে বেছিভাগ ভদ্ৰমহিলা ইয়াৰ পৰা আঁতৰি থাকে। তাৰ কাৰণো নোহোৱা নহয়। বেছিভাগ সময়তে আমি দেখোঁ ৰাজনীতিৰ পথাৰলৈ যিসকল মহিলা যায়, তেওঁলোকৰ বেছিভাগেই ক্ষমতাৰ প্ৰতি ইমানেই লালায়িতয়ে অতি নিকৃষ্ট কাৰ্যৰেও কোনো নেতাক হাতৰ মুঠিত ৰাখিব খোজে। দেশপ্ৰেম তেওঁলোকৰ চিন্তা-চেতনাৰ বাহিৰত। কিন্তু এইখনি নাৰীৰ তেনে কাণ্ডৰ বাবেই যে বাকীবোৰে ৰাজনীতিক দূৰতে বিদূৰ কৰিব লাগে

তেনে নহয়। বিশেষকৈ আমি মনত ৰখা উচিতয়ে এখন দেশৰ সৰ্বাংগীন উন্নতি নিৰ্ভৰ কৰে সুস্থ ৰাজনৈতিক বাতাবৰণৰ ওপৰত, উপযুক্ত নেতাৰ ওপৰত। কাৰণ প্ৰতিৰক্ষাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দেশৰ আভ্যন্তৰীণ প্ৰতিটো বিভাগৰ ক্ষেত্ৰতে একোখন ভাল আঁচনিৰ পৰিকল্পনা আৰু ৰূপায়ন কৰিব পাৰে কোনো কৰ্মপটু বিচক্ষণ নেতাইহে। সেয়ে নেতা হ'বলৈ হওক নহওক, ভাল নেতা এজন নিৰ্বাচন কৰি পঠিয়াবলৈকে বৰ্তমানৰ নাৰীসকলৰো সুস্থ ৰাজনৈতিক চেতনা থকা প্ৰয়োজন। ■■

বিশিষ্ট লেখিকা আৰু অৱসৰপ্ৰাপ্ত শিক্ষয়িত্ৰী। তেখেতৰ কেইখন প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ হ'ল— সাঁচিপাতৰ কথকতা, ৰণাংগন, তেজস্বিনী, বুৰঞ্জীৰ সোণসেবীয়া কথা আৰু অন্যান্য, অভিশপ্ত নৰক ইত্যাদি।

কৰ্তব্যজ্ঞানে লোকক উদাৰ, মহৎ কৰে।

এলাহে অধম কৰে।

—সত্যনাথ বৰা

এগৰাকী বিজ্ঞানীৰ স্বীকাৰোক্তিৰে

ড° লালন প্ৰসাদ ঠাকুৰীয়া

“People like myself, who truly feel at home in several countries are not strictly at home anywhere,”

পৃথিৱীত যেতিয়া যুদ্ধ চলি থাকে, বিশ্ববীক্ষা লৈ বাচি থকা মানুহে ক’তোৱেই স্বস্তিৰে বসবাস কৰিব নোৱাৰে। উপৰোক্ত উদ্ধৃতিত এই অনুভূতিয়েই ব্যক্ত কৰিছে পৃথিৱীৰ অন্যতম এগৰাকী অগ্ৰগণী পদাৰ্থবিজ্ঞানী তথা বিজ্ঞান ঐতিহাসিক ড° আব্ৰাহাম পাই।

সমগ্ৰ বিশ্বজুৰি আব্ৰাহাম পাইৰ খ্যাতি বিয়পি পৰিছিল ইং ১৯৮২ চনত, যেতিয়া অক’ফোৰ্ড ইউনিভাৰ্চিটি প্ৰেছৰ পৰা মহান বিজ্ঞানী এলবাৰ্ট আইনষ্টাইনৰ জীৱনক লৈ লেখা তেওঁৰ Subtle is the Lord গ্ৰন্থখন প্ৰকাশিত হয়। সমগ্ৰ কথা তেওঁ এটা খণ্ডত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পৰা নাছিল; সেয়েহে ইং ১৯৯৪ চনত প্ৰকাশিত হয় দ্বিতীয় খণ্ড Einstein Lived Here. এই সময়ছোৱাৰ অন্তৰ্ৱৰ্তী কালত ইং ১৯৯১ চনত আব্ৰাহাম পাইয়ে লিখি উলিয়ায় পৃথিৱীৰ অসামান্য আইন এগৰাকী বিজ্ঞানী নীলছ বোৰৰ জীৱন কথা। অক’ফোৰ্ড ইউনিভাৰ্চিটি প্ৰেছৰ পৰাই প্ৰকাশিত উক্ত গ্ৰন্থখনৰ নাম Niels Bohr’s Times: In Physics, Philosophy and Polity. ইং ১৯৯৫ চনত আব্ৰাহাম পাই আৰু তেওঁৰ দুগৰাকী বন্ধুৱে মিলি যুটীয়াভাৱে সম্পাদন কৰি উলিয়ায় তিনিখণ্ডৰ পদাৰ্থবিদ্যাৰ এক অসাধাৰণ সম্ভাৰ যাৰ নাম Twentieth Century Physics । বিংশ

শতাব্দীত পদাৰ্থবিদ্যাৰ বিৰতন বুজিবলৈ হ’লে প্ৰতিগৰাকী পদাৰ্থবিদ্যাৰ সৈতে জড়িত ব্যক্তিয়ে তিনিখণ্ডৰ উক্ত গ্ৰন্থ সম্ভাৰ অধ্যয়ন কৰাটো নিতান্তই জৰুৰী।

ইং ২০০০ চনত তেখেতে আৰু কোনো একক বিজ্ঞানীৰ জীৱন তথা কৰ্মত অগ্ৰসৰ নহৈ যিসকল বিজ্ঞানীয়ে পদাৰ্থবিদ্যাৰ নানান ভাৱনাক বদলাই পেলাবলৈ সক্ষম হৈছিল, তেনেকুৱা সোতৰজন বিজ্ঞানীৰ কথা লিখিবলৈ আৰম্ভ কৰে। বিজ্ঞানীসকলৰ নাম চয়নৰ পৰাই লেখকৰ ৰচনাৰ অভিমুখ আমি বুজিব পাৰো। ইয়াত আছে নীলছ বোৰ, ম্যাক্স বৰ্ন, পল ডিৰাক, এলবাৰ্ট আইনষ্টাইন, মিশেল ফাইগেনবাম, ৰেস জোষ্ট, অস্কাৰফ্ৰেইন, হ্যানস ক্ৰেমার্স, সুঙ-ডাও-লী, চেন নিঙ, ইয়াঙ, জনফন নিউম্যান, উলফ্যাং পাউলি, ইসিডোৰ আইজাক ৰাবি, ৰ’বাৰ্ট সাৰ্বাৰ, জৰ্জ উহ্লেনবেক, ভিক্টৰ ফ্ৰেডেৰিক ভাইসকফ আৰু ইউজিন ভিগনাৰ। সোতৰজন বিজ্ঞানীৰ জীৱন কথাৰ সংকলনৰ তেওঁ নাম দিছিল The Genius of Science: A Portrait Gallery.

তাত্ত্বিক পদাৰ্থবিদসকলক আমেৰিকাৰ মিয়ামী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ তৰফৰ পৰা ‘ৰ’বাৰ্ট ওপেনহাইমাৰ স্মৃতি পুৰস্কাৰ’ প্ৰদান কৰা হয়। ইং ১৯৬৯ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে এই পুৰস্কাৰ লাভ কৰিছিল খ্যাতনামা পদাৰ্থবিদ পল ডিৰাকে। তাৰ দহ বছৰ পিছত অৰ্থাৎ ইং ১৯৭৯ চনত আব্ৰাহাম পাইয়ে উক্ত পুৰস্কাৰ লাভ কৰিছিল।

এই নিবন্ধত আমি অৱশ্যে আব্ৰাহাম পাইৰ অন্যান্য

গ্ৰন্থ প্ৰবন্ধসমূহৰ ওপৰত অধিক আলোকপাত নকৰি তেখেতৰ আত্ম-জীৱনীৰ ওপৰতহে কিছু দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিম। কিতাপখনৰ প্ৰকাশক হৈছে প্ৰিণ্টন ইউনিভাৰ্চিটি প্ৰেছ। গ্ৰন্থখনৰ প্ৰকাশকাল হৈছে ইং ১৯৯৭ চন। কিতাপখনৰ নামাকৰণে এক কথাত তুলনাবিহীন। “A Tale of Two Continents : A Physicist’s Life in a Turbulent World.” নিজৰ জীৱনবৃত্তক মানুহে যে কিমানভাৱে চিহ্নিত কৰেঙ্গ আৱাহামে কৈছে “আমাৰ জীৱনদৃশ্যত দুখন বিশ্বযুদ্ধসহ আশীখন আন্তৰ্জাতিক সংঘৰ্ষ হৈছে, এশ বিশখনতকৈ অধিক নতুন দেশ তৈয়াৰ হৈছে, এক বৃহৎ মহামন্দা হৈ গৈছে, এগৰাকী মাৰ্কিন ৰাষ্ট্ৰপতি নিহত হৈছে, এগৰাকীয়ে পদত্যাগ কৰিবলগীয়া হৈছে, এগৰাকী কৃষ্ণাংগ মহিলা চিনেটৰ নিৰ্বাচিত হৈছে, দুগৰাকী মহিলা চুপ্ৰিম কোৰ্টলৈ নিৰ্বাচিত হৈছে। একোটাকৈ প’লিও মহামাৰী আৰু একোটাকৈ এইড্‌চ মহামাৰী হৈছে। অক’ফোৰ্ড অভিধানত তিনি লাখ নতুন শব্দ সংযোজিত হৈছে (আনকি দুটা শব্দ এই লিখকৰ অৰ্থাৎ আৱাহামৰ), এক মানৱ অধিকাৰ আন্দোলন আৰম্ভ হৈছে নাৰী আন্দোলন হৈছে, মেকডোনাল্ডৰ দোকানত লাখ লাখ হামবাৰ্গাৰ বিক্ৰী হৈছে, মহাকাশ অভিযান আৰম্ভ হৈছে, মাইক্ৰ’চিপ উদ্ভাৱিত হৈছে, ডি. এন. এ তথা কোৰাণ্টাম বলবিদ্যা আৱিষ্কৃত হৈছে। নিজৰ জীৱন কথাৰ ইতিহাস তেওঁ মানুহৰ অগ্ৰগতি অথবা অধোগতিৰ ইতিহাসৰ সহিতে সংযোগ স্থাপন কৰি বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। অৱশ্যে জীৱিকাৰ কথা ক’বলৈ গ’লে আৱাহাম পাই আছিল এগৰাকী তাত্ত্বিক পদাৰ্থবিদ। পৃথিৱীৰ শ্ৰেষ্ঠ পদাৰ্থবিদসকলৰ সৈতে তেওঁ গৱেষণা কৰিছিল। চকুৰ সন্মুখতে বিজ্ঞান জগতৰ নতুনতৰ সত্য উদ্ভাৱিত হোৱা দেখিছে।

তেখেতৰ আত্মজীৱনীৰ শিৰোনামাত Two Continents বা দুখন মহাদেশৰ কথা আছে। কিয় এনেকুৱা এটা নাম দিলে লেখকে পাঠকসকলক নিজেই সেই বিষয়ে অনুমান কৰি ল’ব দিছে। অৱশ্যেই বেছিভাগ

পাঠকেনো কি উত্তৰ দিব তাৰো বাখ্যা তেওঁ আগবঢ়াইছে। তেওঁ জীৱনৰ আদি কালছোৱা ইউৰোপত কটাইছে। সিংহভাগ বিজ্ঞান জীৱন মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰত কটাইছে। স্বাভাৱিকতেই এনে এগৰাকী ব্যক্তিয়ে আত্মজীৱনী লিখিলে নিশ্চয়কৈ দুয়োখন মহাদেশৰ প্ৰসংগই আহিব। কিন্তু আৱাহাম পাইয়ে জনাইছে যে সেই ভাৱনাৰে তেওঁ দুখন মহাদেশৰ কথা লিখা নাই। বহুতো বিজ্ঞানীৰ জীৱনী পঢ়িলে এই কথা অনুভূত হয় যে শৈশৱকালৰ পৰাই তেওঁ বিজ্ঞানৰ প্ৰতি অনুগত। কিন্তু আৱাহামৰ স্বীকাৰোক্তি যে তেওঁ সেই দলত নাই। আৱাহামে কৈছে যে তেওঁৰ চকুত দুখন মহাদেশ বুলিলে ‘বিজ্ঞানৰ জগত’ আৰু অন্য পাঁচজন ব্যক্তিৰ দৰে তেওঁলোকৰ ‘দৈনন্দিন নাগৰিক জীৱনৰ জগত’ বুজায়।

ইং ১৫৯০ চনৰ সমসাময়িকভাৱে আৱাহামৰ পূৰ্বপুৰুষসকল পৰ্তুগালৰ পৰা নেডাৰলেণ্ডলৈ আহিছিল। এসময়ত উত্তৰ নেডাৰলেণ্ডত ইহুদীসকলৰ ইমান ঘন-জনবসতি হৈছিল যে স্থানীয়লোকে উক্ত এলেকাক ‘উত্তৰৰ জেৰুজালেম’ বুলিও অভিহিত কৰিছিল। নেডাৰলেণ্ডৰ বেছিভাগ ইহুদী যুবকে হীৰাৰ কাৰখানাত কাম কৰিছিল। কোনো কোনোৱে প্ৰাচীন শিল্প সামগ্ৰী কিনা-বেচা কৰিছিল। অৱশ্যে বেছিভাগেই দুখীয়া লোক আছিল। আৱাহামৰ পিতৃ-মাতৃ উভয়েই প্ৰাথমিক স্কুলৰ শিক্ষক আছিল। পিতৃয়ে পৰৱৰ্তী সময়ত আমষ্টাৰডামৰ এখন ইহুদী স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক হৈছিল। প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধ যেতিয়া চলি আছিল, ঠিক সেই সময়ত আৱাহাম পাইৰ জন্ম হৈছিল নেডাৰলেণ্ডৰ আমষ্টাৰডাম চহৰত। জন্মৰ তাৰিখ আছিল ইং ১৯১৮ চনৰ ১৯ মে’। দুবছৰত কিণ্ডাৰ গাৰ্ডেনত পঢ়া-শুনা, তাৰ পিছত প্ৰাথমিক স্কুল আৰু হাইস্কুল। আমষ্টাৰডাম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা পদাৰ্থবিদ্যাৰ স্নাতক ডিগ্ৰী অৰ্জন কৰে। এটা মজলীয়া ধৰণৰ ফ্লেটত পিতৃ-মাতৃ তথা ভায়েক-ভনীয়েক সকলোৱেই থাকে। খুব সাধাৰণভাৱেই আৱাহাম ডাঙৰ হৈছিল। সোতৰ বছৰ বয়সত আৱাহাম স্কুলীয়া ধাপৰ পৰা উত্তীৰ্ণ হৈছিল,

ইংৰাজী, ফৰাচী আৰু জাৰ্মান এই তিনিওটা ভাষা আয়ত্ত কৰি লৈছিল।

স্কুলীয়া পৰীক্ষাৰ ফলাফল মোটামুটিভাৱে ভাল হৈছিল। সেই দেশত আকৌ ভৰ্তিৰ নিয়মটো বৰ অদ্ভুত ধৰণৰ। মাৰ্কশ্বিটৰ কপি, তিনিখনকৈ পাছপোর্ট চাইজৰ ফটোগ্ৰাফ আৰু এবছৰৰ মাচুল (তেওঁলোকৰ দেশৰ চাৰিশ টকা) লৈ মিউনিচিপাল কাৰ্যালয়লৈ যাব লাগে। তাতেই সকলো ভৰ্তিৰ ব্যৱস্থা হৈ যায়। এইদৰেই আব্রাহামে আমষ্টাৰডাম বিশ্ববিদ্যালয়ত ইং ১৯৩৫ চনত ভৰ্তি হয়। স্কুলত অৱশ্যে তেওঁৰ পদাৰ্থবিদ্যা বিষয়টো সিমানে ভাল লগা নাছিল। বৰং ৰসায়নবিজ্ঞান বিষয়টোহে ভাল লাগিছিল কিয়নো শিক্ষকগৰাকীয়ে বৰ সুন্দৰকৈ পঢ়ুৱাইছিল। কিন্তু কলেজত পদাৰ্থবিদ্যা এনেদৰে পঢ়ুওৱা হৈছিল যে বিষয়টো তেওঁৰ ভাল লাগিব ধৰিলে। ইং ১৯৩৬-৩৭ চনত বিজ্ঞানী জৰ্জ উহ্লেনবেক বিশ্ববিদ্যালয়লৈ আজি তেজস্ক্ৰিয়তাৰ ওপৰত দুটা বক্তৃতা দিছিল। সেই সময়ত পৃথিৱীৰ অন্যতম এজন শ্ৰেষ্ঠ বিজ্ঞানৰ শিক্ষক আছিল পল এহৰেনফেষ্টৰ। আনকি এলবাৰ্ট আইনষ্টাইনে অভিমত দিছিল যে তেওঁৰ জীৱনত দেখা শ্ৰেষ্ঠতম পদাৰ্থ বিজ্ঞানৰ শিক্ষক। এই এহৰেনফেষ্টৰৰ ওচৰতে উহ্লেনবেকে ডক্তৰেট ডিগ্ৰী কৰিছিল। যেতিয়া আমষ্টাৰডামত বক্তৃতা দিবলৈ আহিছিল তেতিয়া উহ্লেনবেক নেডাৰলেণ্ডৰ ইয়ুট্ৰেইট বিশ্ববিদ্যালয়ত পঢ়ুৱাইছিল।

যি সময়ত আব্রাহামে বিশ্ববিদ্যালয়ত অধ্যয়ন কৰিছিল সেই কালছোৱাৰ প্ৰতি আমি নজৰ দিব লাগিব। ইতিমধ্যে জাৰ্মানীত হিটলাৰ ক্ষমতালৈ আহিছে। প্ৰায় দুই-তিনি বছৰ পাৰ হৈ গৈছে। ৰাইখ্‌ষ্টাগ ভস্মীভূত হোৱাৰ পিছত খবৰ পাই প্ৰায় সকলোৱেই বিশ্বাস কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে যে এইয়া নিশ্চয় কমিউনিষ্ট সকলোৱেই কু-কীৰ্তি। নেডাৰলেণ্ডৰ ইহুদীসকলৰ সেই সময়ত এই বিষয়ে বিশেষ একো উমঘাম নাছিল। কিয়নো যি ঘটিছে সেইয়া অন্য দেশত। কিন্তু সত্য কথাটো হ'ল

যে নেডাৰলেণ্ডৰ পৰা জাৰ্মানী বহু আঁতৰত নহয়। পশ্চিম সীমান্তৰে জাৰ্মানীৰ পৰা নেডাৰলেণ্ড মাত্ৰ এশ মাইল আঁতৰত এটা সময়ত জাৰ্মানীৰ পৰা ইহুদীসকল শৰণাৰ্থী হিচাপে নেডাৰলেণ্ডলৈ আহিবলৈ ল'লে। আব্রাহামে ক'বলৈ ধৰিলে যে এই ধৰণে আহিবলৈ লোৱা ইহুদীবোৰৰ পৰাই জাতিগত বিদ্বেষ বৃদ্ধি পাব পাৰে। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যৰ কথা যে নেডাৰলেণ্ডৰ ইহুদী পৰিবাৰসকলে এই বিষয়ে কোনো বিপদৰ আশংকা নাই বুলি গণ্য কৰিলে আৰু আব্রাহামৰ কথা উৰুৱাই দিলে। বহু এক শৰণাৰ্থী শিবিৰ খোলা হ'ল। জাৰ্মানীৰ পৰা শৰণাৰ্থীসকল দলে দলে আহি নেডাৰলেণ্ডৰ শৰণাৰ্থী শিবিৰত আশ্ৰয় ল'বলৈ ধৰিলে। সাঁচাকৈয়ে সেইয়াই হ'ল জাতি বিদ্বেষ, যি ইমানদিনে মানুহৰ মনত সুপ্ত হৈ আছিল, সেইয়া প্ৰকট ৰূপত দেখা দিলে। সেইয়া যি কি নহওক, উহ্লেনবেকৰ বক্তৃতাই আব্রাহামৰ চিন্তাৰ অভিমুখ গঢ়ি তুলিছিল। সেয়ে আব্রাহামে উহ্লেনবেকলৈ সামান্য এটি আবদাৰ জনাই এখন চিঠি লিখিলে—মই আপোনাৰ অধীনত গৱেষণা কৰিব বিচাৰোঁ। এদিন দেখা কৰাৰ নিমন্ত্ৰণ আহিল। ভয়ে ভয়ে আব্রাহামে তেওঁৰ কোঠাত প্ৰৱেশ কৰিলে। উহ্লেনবেকে সুধিলে “যদি পদাৰ্থবিজ্ঞান তোমাৰ পছন্দ, তেনেহ'লে এক্সপেৰিমেণ্টৰ পিনে নোযোৱা কিয়? আৰু যদি ভাবা পদাৰ্থবিজ্ঞানৰ অংকৰ দিশ লৈ কাম কৰাৰ, তেনেহ'লে গণিতৰ গৱেষণা কৰিবলৈ নোযোৱা কিয়?” তাৰ পিছত শান্তভাৱে আব্রাহামক বুজালে নেডাৰলেণ্ডত তাত্ত্বিক পদাৰ্থবিদ্যাৰ ভৱিষ্যত অন্ধকাৰ। সেই সময়ত নেডাৰলেণ্ডত কেইগৰাকীমানহে (৫-৬ জন মানহে) তাত্ত্বিক পদাৰ্থবিদ্যাৰ অধ্যাপক আছিল। এক্সপেৰিমেণ্ট বা গণিতবিদ্যাৰ জগত উজ্জলতৰ। তাৰোপৰি তাত্ত্বিক পদাৰ্থবিদ্যাৰ কাজ-কৰ্ম যথেষ্ট জটিল। আশাতকৈ হতাশাৰ সম্ভাৱনাই বেছি। আব্রাহাম কিন্তু তেতিয়াও নাচোৰবান্দা। হঠাৎ জানো কি হ'ল উহ্লেনবেক কিছু পৰিমাণে যেন মন কুমলিল। তেওঁ বাৰে বাৰে বুজাব ধৰিলে যে তাত্ত্বিক পদাৰ্থবিদ্যাৰ নিচিনা এক ৰোমাঞ্চকৰ বিষয় পৃথিৱীত আৰু

দ্বিতীয় এটা নাই। তাৰ পিছত ব্লেকবোর্ডৰ ওচৰলৈ গৈ উহলেনবেকে ক'বলৈ ধৰিলে, তেওঁ কি বিষয় লৈ কাম কৰিবঙ্গ কেলকুলাছৰ দীঘল দীঘল সমীকৰণ লিখি দেখুৱালে ব্লেকবোর্ডতঙ্গ কিন্তু এই বুলিও মৃদুভাৱে ক'লে যে এই সমীকৰণসমূহ নুবুজিলেও কোনো ক্ষতি নাই। যা হওক, শেষত এটা পৰামৰ্শ দিলে। লেইডেন বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক সেই সময়ৰ নেডাৰলেণ্ডৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ তাত্বিক পদাৰ্থবিদ আছিল হেনড্ৰিক ব্ৰেগমাৰ্চ। উহলেনবেকে ক'লে ব্ৰেগমাৰ্চৰদ্বাৰা লিখিত 'কোৱাণ্টাম বলবিদ্যা' কিতাপখন ভালদৰে অধ্যয়ন কৰি তেখেতৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ। যেতিয়া আব্রাহাম আহিল, কিছু কিছু কৰণীয় কাম কৰিবলৈ ফৰ্মাইচ দি উহলেনবেক নিউইয়ৰ্কৰ কলম্বিয়া বিশ্ববিদ্যালয়লৈ ভিজিটিং প্ৰফেচৰ হিচাবে গুচি গ'ল।

ইং ১৯৪০ চনৰ ২২ এপ্ৰিল তাৰিখে আব্রাহামে স্নাতকোত্তৰ উপাধি লাভ কৰে। কিন্তু সেই সময়ত নেডাৰলেণ্ডৰ মাটিত কোনোৱে ভবা নাছিল যে হিটলাৰ, মুছোলিনিৰ আক্ৰমণ তেওঁলোকে সহ্য কৰিব লাগিব। কিন্তু আশ্চৰ্য্য যে ইং ১৯৪০ চনৰ ১০ মে'ত জাৰ্মান সেনাবাহিনীয়ে নেডাৰলেণ্ড দখল কৰি লয়। নেডাৰলেণ্ডৰ লগতে নাজীসকলে বেলজিয়ামো দখল কৰিলে। প্ৰথম কেইমাহমান নাজীসকলে অৱশ্যে শিক্ষাৰ জগতত বিশেষ যত্ন দিয়া নাছিল। কিন্তু নৱেম্বৰ মাহত জনাই দিলে যে ইহুদীসকলে কোনো চিভিল চাৰ্ভিস পৰীক্ষা দিব নোৱাৰিব। কলেজ, বিশ্ববিদ্যালয়ত অধ্যাপনা আৰু গৱেষণাৰ সুযোগ নাপাব। বিজ্ঞানী ৰোজেনফিল্ডৰ ওচৰত আব্রাহামে গৱেষণা আৰম্ভ কৰিছিল। কিন্তু আব্রাহামৰ গৱেষণাৰ কাম বন্ধ হৈ গ'ল। পৰৱৰ্তী পৰ্য্যায়ত বেলেগ এগৰাকী অধ্যাপকে যোগদান কৰিলে। অতিৰিক্তভাৱে বৰ্দ্ধিত কিছু টকা দি পুনৰাই আব্রাহামে গৱেষণাৰ কাম আৰম্ভ কৰিলে। কিন্তু নাজী বাহিনীয়ে পুনৰ নোটিছ জাৰি কৰিলে। যি সকল ইহুদী ছাত্ৰই ডক্তৰেট ডিগ্ৰীৰ কাৰণে গৱেষণা কৰিছে ইং ১৯৪০ চনৰ ১৪ জুলাইৰ ভিতৰত তেওঁলোকে গৱেষণা পত্ৰ দাখিল কৰিব লাগিব। নিশা দুটালৈ কাম কৰি

আব্রাহামে কেৱল মাত্ৰ তিনি ঘণ্টামানহে শুইছিল। আকৌ পুৱা পাঁচ বজাৰ পৰাই গৱেষণাৰ কাম আৰম্ভ হয়। অৱশেষত ৯ জুলাই তাৰিখে পৰীক্ষা দি আব্রাহামে ডিগ্ৰী লাভ কৰে।

ইং ১৯৪০ চনৰ ১০ মে' তাৰিখৰ পিছৰ পৰাই নেডাৰলেণ্ডত চৰম অশান্তি নামি আহিছিল। কিছু বছৰ পূৰ্বে ভাৰ্ছাইল চুক্তিৰ মাধ্যমেৰে জাৰ্মানীয়ে পোলেণ্ডৰ এক অংশ হেৰুৱাই হিটলাৰৰ নজৰ পৰিছে সেই দিশত। সেইয়া ঘূৰাই আনিব লাগিব। সেইবাবেই প্ৰথম ছেপ্তেম্বৰত পোলেণ্ড আক্ৰমণ। তেৰ ছেপ্তেম্বৰত ইংলেণ্ড আৰু ফ্ৰান্সক শত্ৰু ঘোষণা কৰা হয়। ইউৰোপৰ বহুতো দেশেৰে ওঠৰ বছৰৰ তলৰ শিশু অলপ দিনৰ কাৰণে হ'লেও ৰণক্ষেত্ৰলৈ যাবলগীয়া হ'ল। আব্রাহামৰ কপাল ভাল আছিল যে এম. এস. ছি পৰীক্ষা পাছ নকৰা পৰ্য্যন্ত যুদ্ধলৈ নগ'লেও হ'ব। নেডাৰলেণ্ডৰ অন্য যুৱকসমূহৰো তেতিয়ালৈকে যুদ্ধত যোৱাৰ তেনে পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে বুজিব পৰা হোৱা নাছিল। যুৱক আব্রাহামৰতো যুদ্ধত যোগ দিয়াৰ মুঠেও ইচ্ছা নাছিল। মে' মাহত আব্রাহামে এটা কাম পালে। আমষ্টাৰডাম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ঘৰবোৰক বচাব লাগে। যিটো বিল্ডিঙত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ মূল প্ৰশাসনিক কাম কাজ চলে তাৰ ছাদত বালিৰ বস্তা উঠোৱাৰ কাম। যাতে বোমাবৰ্ষণ হ'লেও ঘৰসমূহৰ বৃহৎ ক্ষয়ক্ষতি নহয়। পাহাৰ নাই; ঘন অৰণ্যও নাই। অন্ততঃ যুদ্ধৰ সময়ত আশ্ৰয়স্থলী হৈ উঠিব।

ইপিনে নাজীসকলে আহি ডাচ (Dutch) সুপ্ৰিম কোৰ্টৰ প্ৰধান বিচাৰপতিক অপসাৰিত কৰিলে। নোটিছ জাৰি কৰি ঘোষণা কৰিলে যে কোনো ইহুদীয়েই অলাভজনক সংস্থাত থাকিব নোৱাৰিব। ৰয়েল ডাচ বিজ্ঞান একাডেমীৰ সদস্যবৃন্দক আঁতৰাই পঠালে। প্ৰতিবাদত পাঁচজন সদস্য যিসকল ইহুদী নহয়, তেওঁলোকেও পদত্যাগ কৰিলে। বিজ্ঞানী হ্যান্স ব্ৰেগমাৰ্চ পদত্যাগীসকলৰ দলত আছিল। ক্ৰমশঃ নাজীসকলৰ হিংস্ৰতা বাঢ়িব ধৰিলে। ফেব্ৰুৱাৰী মাহত ৪২৫ জন ইহুদী

যুৱকক ধৰি কনসেণ্ট্ৰেছন (Concentration) কেম্পলৈ লৈ যোৱা হয় আৰু তেওঁলোকৰ এজনেও ফিৰি নাছিল। হিটলাৰ বাহিনীয়ে জৰুৰী অৱস্থা ঘোষণা কৰিলে। সেই সময়ত আব্রাহামে ভাবী পত্নী তিনেকৰ ঘৰত আত্মগোপন কৰি আছিল। এদিনাখন দেখিলে নাজীবাহিনীয়ে কোনো বাচ-বিচাৰ নকৰাকৈ এক বৃহৎ সংখ্যক ব্যক্তিক মৰিয়াই মৰিয়াই (ইয়াৰ অধিকাংশই অৱশ্যে ইহুদী আছিল) ট্ৰাকত উঠাই লৈ গৈছিল। ক'ত লৈ গ'ল আৰু জনা নগ'ল। ঘূৰিও নাছিল।

পৰৱৰ্তী পৰ্য্যায়ত নাজীসকলৰ এই দমনমূলক ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিবাদকল্পে ইং ১৯৪৩ চনৰ ২৯ এপ্ৰিলৰ পৰা একে লেথাৰিয়ে ৭ দিন ব্যাপি নেডাৰলেণ্ডত ধৰ্মঘট হয়। পশ্চিম ইউৰোপৰ অনেক দেশেও এই ধৰ্মঘটত যোগ দিছিল। জাৰ্মান বাহিনীৰ গুলীত ৬০জন লোক নিহত হয়। ৮০জনক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হয় যাৰ পৰৱৰ্তীকালত কোনো শৃং-শুভ্ৰ পোৱা নগ'ল (অৰ্থাৎ মাৰি পেলোৱা হৈছে)।

নাজীসকলৰ আৰু অধিক অমানৱীয় কথাৰ উল্লেখ ইয়াত চমুকৈ উনুকিয়াব খোজা হৈছে। ১৯৪১ চনৰ ৫ জানুৱাৰী তাৰিখে নিৰ্দেশনা জাৰি কৰা হ'ল যে ইহুদীসকলে চিনেমা গৃহলৈ যাব নোৱাৰিব। ২৪ জানুৱাৰী তাৰিখে জনালে ইহুদীসকলে নাম নথিবদ্ধ কৰিব লাগিব। আব্রাহাম আৰু তেওঁৰ ঘৰৰ সদস্যসকলে এয়া কৰিছিল। এখন আইডেনটিটি কাৰ্ড আটাইকে দিয়া হয়। তাত ডাঙৰ হৰফেৰে লিখা থাকে J। J মানে Jew বা ইহুদী। ইং ১৯৪১ চনৰ শেষৰ পিনে ইহুদীসকলৰ সকলো ব্যৱস্থাই প্ৰায় বন্ধ হোৱাৰ উপক্ৰম হ'ল। আমষ্টাৰডামৰ ইহুদী বাসিন্দাসকল দেশৰ বাহিৰতটো নোৱাৰেই আনকি দেশৰ ভিতৰৰো অন্য কোনো স্থানলৈ আহ-যাহ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। পাৰ্ক, সুইমিংপুল ক'তো তেওঁলোকৰ প্ৰৱেশ ঘটিব নোৱাৰে। ইহুদীসকলে চৰকাৰী স্কুলত পঢ়িব নোৱাৰে। ইং ১৯৪২ চনৰ ৯ মে'ত নাজী চৰকাৰে নিয়ম কৰিলে যে ইহুদীসকলে ছয়কোণীয়া ক'লা তৰা পিন্ধিব লাগিব। জুন মাহত আৰু এনে কেতবোৰ নিয়ম বান্ধি দিলে যে

সিবোৰ সাঁচাকৈয়ে আশ্চৰ্য্যকৰ। ৰাতি ৮ বজাৰ পৰা ৰাতিপুৱা ৬টা পৰ্য্যন্ত কোনো ইহুদীয়ে ঘৰৰ বাহিৰ বা ৰাস্তাত ওলাব নোৱাৰিব। সকলোৱে বাই চাইকেল কৰ্তৃপক্ষক জমা দিব লাগিব। যিবোৰ দোকানৰ মালিক ইহুদী নহয় তাত ইহুদীলোক প্ৰৱেশ কৰিব নোৱাৰিব। চৰকাৰী টেলিফোন লাইন কাটি দিয়া হয়। প্ৰাইভেট টেলিফোন নিষিদ্ধ কৰা হ'ল। ২৬ জুনত এগৰাকী নাজী অধিকৰ্তাই এটা ছকুম জাৰি কৰিলে যে যোদ্ধাৰ পৰা চল্লিশ বছৰৰ ল'ৰা-ছোৱালী, পুৰুষ-মহিলা জাৰ্মানীলৈ পঠাব লাগে। আপাততঃ চাৰি হাজাৰৰ প্ৰয়োজন। কিন্তু আশ্চৰ্য্যকৰ কথাটো হ'ল যে ঘৰৰ দুৱাৰ তলা মাৰি বন্ধ কৰি চাৰি নাজী কৰ্তৃপক্ষক গতাই যাব লাগিব। ১৪ জুলাই পৰ্য্যন্ত ৭০০ ইহুদীক ধৰি লৈ গ'ল নাজী বাহিনীয়ে। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী সময়ত পুৰুষ-মহিলা, শিশু সমন্বিতে প্ৰায় ১০,০০০ ইহুদীক লৈ যোৱা হ'ল। অৱশ্যে একেবাৰে আৰম্ভণীৰ পৰ্য্যায়ত কিছুমান পেশাৰ লোকক অলপ ৰেহাই দিয়া হৈছিল। কিন্তু পিছলৈ সেই ৰেহাই উঠাই লোৱা হ'ল। আনকি চিকিৎসালয়ত যিসকল ইহুদী চিকিৎসাধীন হৈ আছিল তেওঁলোককো লৈ যোৱা হৈছিল। এটা হিচাব অনুসৰি প্ৰায় ষাঠীখন ট্ৰেইনেৰে ষাঠী হাজাৰ ইহুদীক আউটভীচ বন্দী শিবিৰলৈ লৈ যোৱা হৈছিল। উনৈশখন ট্ৰেইনেৰে চোত্ৰিশ হাজাৰ ইহুদীক সবিবৰ শিবিৰলৈ লৈ যোৱা হৈছিল, আৰু দুটা বন্দী শিবিৰলৈ প্ৰায় চাৰি হাজাৰ আৰু পাঁচ হাজাৰ ইহুদীক লৈ যোৱা হৈছিল। নাজীবাহিনীৰ পৰা পলাবৰ বাবে বহুতেই সমুদ্ৰত জাপ দিছিল। বহুতৰ মৃত্যু হ'ল। বহুতে আকৌ ধৰাও পৰিল। ইয়াৰ সংখ্যাও প্ৰায় দহৰ পৰা পোন্ধৰ হাজাৰমান হ'ব।

অৱশেষত নেডাৰলেণ্ড জাৰ্মানীৰ হাতৰ পৰা ইং ১৯৪৫ চনৰ ৫ মে'ত মুক্ত হয়। সেই যুদ্ধকালীন ভয়াৱহ সময়ৰ কথা আব্রাহামে লিখিছে —

সেই দুঃ সময়ত বিজ্ঞান ভাৱনাৰ প্ৰশ্নই উঠিব নোৱাৰে। মনতেই নপৰে যে তেওঁ বিজ্ঞানৰ ডিগ্ৰী পাইছে।

এসময়ত গৱেষণা কৰিছে। কেৱল মাত্ৰ এটা চিন্তাই মূৰত ভাঁহি থাকে। সেইয়া হৈছে ক্ষুদ্ৰা নিবাৰণৰ চিন্তা, ৰাতিপুৱা শুই উঠি খোৱাৰ চিন্তা, ৰাতি শোৱাৰ সময়ত খোৱাৰ চিন্তা। খোৱা বস্তুৰ হাহাকাৰৰ সময়ত আব্রাহামে টিউলিপ ফুলৰ ঠাৰিও সিদ্ধ কৰি খাইছিল। খাবলৈ অইন একো বস্তু নাছিল। সেই যুদ্ধকালীন সময়ৰ ছবি আব্রাহামে বৰ্ণনা কৰিছে— ইং ১৯৪৪-৪৫ চনত নেডাৰলেণ্ডত দুৰ্ভিক্ষই দেখা দিয়ে। কেৱল মাত্ৰ উত্তৰ নেডাৰলেণ্ডতে পোন্ধৰ হাজাৰমান মানুহ দুৰ্ভিক্ষৰ চিকাৰ হৈছিল। বিদ্যুৎ নাই, গেছ নাই, কয়লা নাই; আবেলি চাৰিটামান বজাৰ পিছৰ পৰাই ৰাতিৰ অন্ধকাৰ আৰম্ভ হয়। পাৰ্কবোৰৰ কাঠৰ বেঞ্চ প্ৰায় আটাইবোৰেই উধাও। ভয়ংকৰ ঠাণ্ডাত কাঠ জ্বলাই যিয়ে যেনেদৰে পাৰে তেনেদৰেই বাচি থাকিব বিচাৰিছে। যিবোৰ ঘৰ খালি হৈ গৈছিল, কাঠৰ ঘৰ হ'লে প্ৰায় সম্পূৰ্ণই ভাঙি চিঙি লৈ গৈছিল। কফিন তৈয়াৰ কৰিবৰ বাবে কাঠ নাই। গীৰ্জাত এসময়ত যাঠীৰ পৰা সত্তৰটা মৃতদেহ শাৰীবদ্ধ হৈ পৰি থাকে। সপ্তাহৰ পিছত সপ্তাহ পাৰ হৈ গৈছে। সংকাৰৰ কোনো ব্যৱস্থাই নাই; ক'তো খোৱা বস্তুৰ যাগাৰ নাই। ৰেশ্যনিং (Rationing) কৰা হ'ল। কিমান আছিল সেইয়া? সপ্তাহত গাইপতি ৯৬৯ গ্ৰাম ৰুটি আৰু এক কিলো আনু। ভোকে মানুহক কি নকৰে, কুকুৰ ভক্ষণ কৰিছে, মেকুৰী ভক্ষণ কৰিছে, ৰাস্তাত এটা ঘোঁৰাৰ ওপৰত বোমা পৰিছিল। বোমাৰ আঘাতত ঘোঁৰাটো মৰাৰ আগতেই বুভুক্ষ মানুহবিলাকৰ ঘোঁৰাটোৰ দেহৰ অংশ লৈ টনাটনি আৰম্ভ হৈছিল। কাগজ-কলমৰদ্বাৰা জানো সেইয়া বৰ্ণনা কৰা সম্ভৱ?

ইং ১৯৪৫ চনৰ ১০ এপ্ৰিল তাৰিখে ইংলণ্ডৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী উইনষ্টন চাৰ্চিলে মাৰ্কিন ৰাষ্ট্ৰপতি ৰুজভেল্টলৈ এখন চিঠি লিখিছিল— Prime Minister to President Roosevelt

“অধিকৃত হলেণ্ডত সাধাৰণ মানুহৰ ভয়াৱহ দুৰ্দশা। দুইৰ পৰা তিনি মিলিয়ন লোক ক্ষুধাৰ্ত। প্ৰতিদিনেই অনেক লোক মৃত্যু মুখত পৰিছে। পৰিস্থিতি আৰু অধিক অৱনতিৰ

পিনে অগ্ৰসৰ হৈছে। জাৰ্মানী আৰু হলেণ্ডৰ ভিতৰত যোগাযোগ বিচ্ছিন্ন। আমি আৰু অধিক ভয়াৱহ বিপদৰ আশংকা কৰিছোঁ।”

আব্রাহামৰ যি গৰাকী নাৰীৰ সৈতে প্ৰণয় হৈছিল তেওঁ ইহুদী নাছিল। ফলত জীয়াই থকাৰ বাবে অন্ততঃ এটা আশ্ৰয় হৈছিল। তেওঁৰ নাম আছিল তিনেক। তাই আব্রাহামক এটা আশ্ৰয় যোগাৰ কৰি দিলে। আব্রাহামেও গোপনে এই স্থানলৈ তেওঁৰ কিতাপপত্ৰ আৰু অন্যান্য সম্বল কিছু লৈ আহিল। ইং ১৯৪৩ চনৰ ১৯ মাৰ্চ তাৰিখে আব্রাহামক উক্ত স্থানলৈ আহিল। তাৰ কিছুদিনৰ পিছত এদিনাখন জানিবলৈ পালে যে ওচৰৰ এটা স্থানত V₂ বকেট নিৰ্মাণ কাৰখানা স্থাপন হ'ব। বুজিব পৰা গ'ল যে অবিলম্বে জোৰ খানা তালাচী হ'ব। সেয়েহে বিপদৰ আশংকা কৰি তিনেকে হিমশ্বেড চহৰত এটা ঘৰৰ ব্যৱস্থা কৰি দিলে। আত্মগোপনৰ সময়ছোৱাত কি হৈছিল তাৰ চমু উল্লেখ কৰি লেখাটোৰ সমাপ্তি কৰিব খোজা হৈছে।

আব্রাহামৰ গোপন ঠিকনা জানে কেৱলমাত্ৰ তিনেক আৰু বিজ্ঞানী হ্যানস ক্ৰেমাৰ্ছে। আব্রাহামে এখন ভুৱা আই ডি কাৰ্ড বনাইছিল। তাত নাম খোদিত কৰা আছিল আৰ্থাৰ মিৰওয়াল্ট, এম ডি/ক্ৰেমাৰ্ছে সপ্তাহিত এদিনকৈ আব্রাহামৰ তালৈ আহিছিল।

এদিনৰ কথা। ইং ১৯৪৩ চনৰ নৱেম্বৰ মাহ। সন্ধিয়া ছটা বাজিছে। বিজ্ঞানী ক্ৰেমাৰ্ছ আহিছে। ডিনাৰৰ আয়োজন চলিছে। দৰ্জাৰ বেল বাজি উঠিল। আব্রাহামে দৌৰি নিজৰ কোঠালীলৈ গ'ল। খোৱাৰ প্লেট তৎক্ষণাত গুচাই পেলালে। তলৰপৰা জাৰ্মান কথা-বতৰাৰ শব্দ ভাঁহি আহিব ধৰিলে। নিশ্চয়কৈ জাৰ্মান চোৰাংচোৱা গেস্‌তাপো বাহিনী আহিছে। তাৰ পিছত ওপৰলৈ আহি খানাতালাচী চলাবলৈ ধৰিলে। আব্রাহামে আলমাৰী এটাৰ ভিতৰত কুছি-মুছি লুকাই থাকিল। বিশেষ একো আপত্তিজনক বস্তু দেখা নাপাই গেস্‌তাপোবাহিনী আঁতৰি গ'ল। আব্রাহামে সেইবাৰলৈ দৈৰ্ঘ্যক্ৰমে আসন্ন বিপদৰপৰা ৰক্ষা পৰিল। ইয়াৰ পিছত ক্ৰেমাৰ্ছে এদিন Bradley Lecture's on

Shakespeare গ্ৰন্থখন আব্রাহামক পঢ়িবলৈ দিলে। কিন্তু আব্রাহামে বুজি উঠিল যে সেই ঠাই মুঠেও নিৰাপদ নহয়। সেয়ে পলোৱাৰ কথা চিন্তা কৰিব ধৰিলে। কিন্তু যাব ক'লে? কেনেকৈ যাব? ৰাতি ৰাস্তা-ঘাট জনশূন্য হৈ পৰে। পলাবলৈ গ'লে ধৰা পৰি যাব। সেয়েহে এদিন পুৱাই অতি সন্তপৰ্ণে তিনেকৰ ঘৰত উঠিল। তাই অইন এটা ঘৰ ঠিক কৰি দিলে। দ্বিতীয় গোপন আশ্ৰয়। ওচৰৰ এগৰাকী ব্যক্তিৰ ঘৰত এটা ভাল ব্যক্তিগত লাইব্ৰেৰী আছিল। তিনেকৰ সৈতে উক্ত ব্যক্তিগৰাকীৰ ভালেই সম্পৰ্ক আছিল। সেই সুবাদতে আব্রাহামে তেওঁৰপৰা কিতাপ-পত্ৰ আনি পঢ়ে। কিন্তু এই ঘৰতো এদিন দুজন গেষ্টাপো আছিল। ঘৰৰ মালিকনীয়ে খিৰিকীৰ ফাঁকেৰে দেখা পাইয়েই আব্রাহামক বেসমেণ্টলৈ যাবলৈ ক'লে আৰু আব্রাহামে এটা বাকচৰ ফাঁকৰ আড়ালত লুকাই পৰিল। কিছু পৰিমাণে কাপোৰ জাপি দি পৰিত্যক্ত বাকচৰ ৰূপ দিলে। গেষ্টাপোৱে চাৰিওপিনে তন্ন তন্নকৈ চালে। কিন্তু বাকচটোৰ পিনে নজৰ নিদিলে। আব্রাহাম বাচিল। কিন্তু এইটোও নিৰাপদ আশ্ৰয় নহয়। এই ঠাইতো আৰু বেছিদিন থাকিব নোৱাৰি। এইবাৰ তৃতীয় এক গোপন স্থান। তাতে আকৌ ৰেজিষ্ট্ৰেছ বাহিনীৰ সদস্যসকল থাকে। ঘৰৰ বেসমেণ্টত আকৌ অস্ত্ৰৰ সস্তাৰ। তাতে বিদ্যুৎ নাই। গেছ নাই। সম্পূৰ্ণ অন্ধকাৰ। মমবাতিৰ পোহৰত কাম কৰিবলগীয়া হয়। ভয়ংকৰ ঠাণ্ডা। দিনৰ সময়তো কস্মল ল'বলগীয়া হয়। তাৰ পিছত ইং ১৯৪৫ চনৰ আৰম্ভণিতে আকৌ ঠিকনাৰ পৰিৱৰ্তন হ'ল। এইবাৰ তিনিজন লোক একেলগে থাকে। আব্রাহামে কিতাপ-পত্ৰ পঢ়ে। পদাৰ্থবিদ্যাৰ লেখা-পঢ়া অৱশ্যে বাদ দিয়া নাছিল। কেতিয়াবা কেতিয়াবা নোট কৰিও ৰাখিছিল।

এদিনৰ কথা। পূৰ্ব পৰিচিত বন্ধু এজন আহিছে আব্রাহামৰ ওচৰলৈ। ভাৰ্ণাৰ হাইজেনবাৰ্গৰ এখন গৱেষণা-পত্ৰ প্ৰকাশিত হৈছে। সেই বিষয়েই আলোচনা হৈছিল। আব্রাহাম আলোচনাত নিমগ্ন আছিল। হঠাৎ ঘৰত টোকৰ পৰিল। আচলতে আলোচনাত কিমান সময় গৈছিল

আব্রাহামৰ খেয়াল নাছিল। দৰ্জা খোলোতে দেখা গ'ল যে এজন 'এছ এছ' ইউনিফৰ্ম পিন্ধা লোক সন্মুখৰ পিনে আগুৱাই আহিল। ৰিভলভাৰ টোৱাই হলঘৰৰ পিনে যাবলৈ নিৰ্দেশ কৰিলে। ঘৰত যিকেইজন আছিল আটাইকে সেই ইউনিফৰ্ম পৰিহীত ব্যক্তিগৰাকী তথা তেওঁৰ সংগীসকলে তললৈ লৈ আনিলে। দুখন গাডী আহি ৰ'ল। এখনত আব্রাহাম আৰু আন দুজন। দ্বিতীয়খনত মহিলাসকলক দল বান্ধি নিয়া হ'ল। আৰু আটাইকে জেলত ভৰাই দিয়া হ'ল। ইয়াৰ পিছত আব্রাহাম আৰু দুজনক গেষ্টাপোৰ প্ৰধান কেন্দ্ৰলৈ নিয়া হ'ল। তিনিজনকে তিনিটা বেলেগ ৰুমত ৰখা হ'ল। পূৰ্বতেই ৰেজিষ্ট্ৰেছ বাহিনীৰ লোকে আব্রাহামক শিকাইছিল এনেকুৱা পৰিস্থিতিত কি কৰিব লাগে। যেনে— ভয় খাব নালাগে বা উদ্ভিগ্ন হোৱা যেন দেখুৱাব নালাগে। অতি বিনীত ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। পৰাপক্ষত এজন দোভাষী ল'ব লাগে যাতে জাৰ্মান কথা অনুবাদ কৰি ডাচ ভাষাত ক'ব পাৰে। ইয়াৰ লাভ হ'ল যে ভাবি-চিন্তি উত্তৰ দিয়াৰ সময় পোৱা যায়। অৱশ্যে আব্রাহামে দোভাষী লোৱা নাছিল।

প্ৰশ্নোত্তৰ পৰ্ব আৰম্ভ হ'ল। এগৰাকী বিষয়াই কোঠাত সোমাই অলপ সময় ইফাল-সিফাল কৰি প্ৰথমতে জানিব খুজিলে যে আব্রাহাম ইহুদী হয় নে নহয়। আব্রাহামে বিনীতভাৱে নহয় বুলি জনালে। কিন্তু বিষয়াগৰাকী সন্তুষ্ট নহ'ল। পৰীক্ষা কৰিবৰ নিমিত্তে আব্রাহামৰ পিন্ধি থকা পেণ্টটো খুলিবলৈ হুকুম দিলে। অতি বিনীতভাৱে আব্রাহামে ক'লে যে ঠিক আছে! তেওঁ এগৰাকী ইহুদী। কিন্তু তেওঁ এগৰাকী পদাৰ্থবিদ। যিটো ঘৰত তেওঁ আছিল, পদাৰ্থবিদ্যাৰ গৱেষণা ব্যতিৰেকে অইন একো কাম কৰা নাছিল। বিষয়াসকলে তেওঁৰ ঘৰৰ কাগজ-পত্ৰ, কিতাপ-পত্ৰ ইত্যাদি চাই এই বিষয়ে নিশ্চিত হ'ব পাৰে। তাৰ পিছত আৰু কিছু প্ৰশ্নপৰ্ব চলিল। হঠাৎ কি হ'ল জানো— বিষয়াজন আব্রাহামৰ খুব ওচৰলৈ আহিল আৰু আব্রাহামৰ গালত এটা পূৰ্ণহতীয়া চৰ সোধালে। তাৰ পিছত লাঠী এডালেৰে তপিনাত প্ৰচণ্ড জোৰেৰে এটা কোব সোধালে। তাৰ পিছত

বিষয়াজনে অলপ পায়চাৰী কৰি আব্রাহাম আৰু তেওঁৰ সংগী দুজনক গেণ্টাপোৰ জেলখানালৈ লৈ গ'ল। একেটা কোঠালীতে তিনিওজনকে সুমুৱাই দিয়া হ'ল। প্ৰথম দিনাখন ৰাতি আব্রাহামক জেলখানাত একো খাবলৈ দিয়া নহ'ল। প্ৰায় ২৪ ঘণ্টা পিছতহে খোৱা বস্তু আহিল। আব্রাহামৰ সৈতে যি দুগৰাকীক নিয়া হৈছিল তাৰ ভিতৰত এগৰাকী ইহুদী নাছিল। তেওঁৰ নাম আছিল বাৰ্টক্ৰুয়েৰ। দুদিনৰ পিছত বাৰ্টক মুকলি কৰি দিয়া হয়। বাৰ্টে মুকলি হৈ আব্রাহামৰ ভাবী পত্নী তিনেকক খবৰ দিয়ে।

জেলখানাত দুপৰীয়া আহাৰ দিয়া হয় যৎসামান্য। দিনৰ সময়খিনি বাৰু যেনেতেনে কাটি যায়। কিন্তু ৰাতিৰ সময়খিনি একেবাৰে নাযায়-নুপুৱায় যেন লাগে। পৰৱৰ্তী সময়ত জেলখানাত আৰু এক প্ৰশ্নপৰ্ব। কোঠাত মাত্ৰ এখন চকী আৰু মেজ। মেজত এটা ৰিভলভাৰ ৰখা হৈছে। চকীখনত বহি আছে প্ৰশ্নকৰ্তা। প্ৰথমেই প্ৰশ্নৰ আঙুলি টোঁওৱা হ'ল আব্রাহামলৈ। 'ৰেজিষ্ট্ৰেচনৰ সদস্যসকলৰ বিষয়ে কি জানে সকলো কথা খোলা-খুলিকৈ তেওঁলোকক জনাব লাগে।' অলপ ৰৈ পুনৰ ক'লে— 'যি ক'ব খোজা, সঁচা কথা ক'বা। যদিহে সঁচা কথা কোৱা হয়তো পৰিস্থিতি বদলিব পাৰে। যদি সঁচা নোকোৱা, তেন্তে এই ঘৰৰ ভিতৰতেই ৰিভলভাৰেৰে গুলীয়াই নিঃশেষ কৰি দিম।' অতি বিনীতভাৱে আব্রাহামে উত্তৰ দিলে— 'ৰেজিষ্ট্ৰেচনৰ বিষয়ে মই একো নাজানো। এইটো সত্য যে মই এগৰাকী ইহুদী। কিন্তু মই এজন তৰুণ বিজ্ঞানী। মই গৱেষণাত নিমগ্ন থাকোঁ। মোৰ ঘৰৰ কাগজ-পত্ৰই তাৰ প্ৰমাণ দিব। বাস্তৱ পৃথিৱীৰ সৈতে মোৰ সম্পৰ্ক বৰ কম।'

কিছুদিনৰ পিছত এই অস্বাভাৱিক সময়ত এজন 'এছ এছ' ইউনিফৰ্ম পৰিহীত লোক আহিল। জেলৰ অফিচাৰ। আব্রাহামক তেওঁৰ পিছে পিছে আহিবলৈ নিৰ্দেশ কৰিলে। আব্রাহামৰ মনত ভাব হ'ল যে তেওঁ আৰু কোনোদিনেই

পৃথিৱীৰ পোহৰ দেখা নাপাব। অন্তিম ক্ষণ যেন চমু চাপি আহিছে। কিন্তু ওহেঁ! এটাৰ পিছত এটাকৈ জেলৰ চেল অতিক্ৰম কৰি এটা ডাঙৰ হলঘৰত আনি তাত থকা কিছুমান বাইচাইকেল চাফা কৰিব লগাই দিলে। আন কিছুমান কয়দীয়েও এই একে কামকেই কৰি আছিল। ইয়াৰ মাজতেই এদিন হ্যানস ক্ৰেমাৰ্ছে বিখ্যাত বিজ্ঞানী হাইজেনবাৰ্গৰ ওচৰত চিঠি লিখি জনাইছিল যে আব্রাহাম এগৰাকী অৰাজনৈতিক তৰুণ মেধাবী পদাৰ্থবিদ। তেওঁৰ প্ৰাণ বচাবলৈ হাইজেনবাৰ্গৰ সহায়তাৰ প্ৰয়োজন। উত্তৰত হাইজেনবাৰ্গে জনালে— 'দুগ্ৰথিত। অত্যন্ত দুগ্ৰথিত। আমাৰ কৰিব পৰা ক্ষমতাৰ বাহিৰত।' এই চিঠি হাতত লৈ ভাবী পত্নী তিনেকে এদিনাখন এগৰাকী উচ্চপদস্থ নাজী অফিচাৰৰ সৈতে কথা পাতিলে। আব্রাহামে লিখিছে, কথা শুনি সেই অফিচাৰগৰাকীয়ে কোনোবা এগৰাকীক টেলিফোন কৰি জনালে— 'তোমালোকৰ জেলখানাত আব্রাহাম নামৰ যিগৰাকী ইহুদী আছে তেওঁক এৰি দিব লাগে।'

অৱশেষত এপ্ৰিল মাহত আব্রাহামে মুক্তিলাভ কৰিলে। আব্রাহামে লিখিছে— 'পদাৰ্থবিদ্যাৰ নিমিত্তেই আমি মুক্তি পাইছোঁ। ক্ৰেমাৰ্ছৰ অৱদানৰ বাবে আমি মুক্তি পাইছোঁ। কিন্তু সকলোৰে উদ্ভত তিনেক। আব্রাহামৰ লগত যিগৰাকীক অনা হৈছিল, তেওঁক বহু আগতেই গুলীয়াই মৰা হৈছিল। আব্রাহামে এই বিষয়ে বহু পিছতহে অৱগত হয়।

উপসংহাৰ : কিছুদিনৰ পিছত যুদ্ধৰ অৱসান ঘটিল। এছাইলাম (asylum) বিচাৰি আব্রাহামে মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰত ভৰি থ'লে। পৰৱৰ্তী সময়ত গৱেষণাৰ জগতলৈ ফিৰি গ'ল। পদাৰ্থ বিজ্ঞান গৱেষণাৰে বৈজ্ঞানিক মহলৰ স্বীকৃতি আদায় কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল। বিজ্ঞান ইতিহাসৰ ৰচনাৰে অভাৱনীয় খ্যাতি অৰ্জন কৰিলে। সঁচাকৈয়ে আব্রাহামৰ জীৱনী আমাৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণাদায়ক। ■■

লেখক বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰ তথা গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিবক্তা আৰু সদৌ অসম

উকীল সঙ্ঘৰ মুখপত্ৰ 'ন্যায়জ্যোতি'ৰ সম্পাদক।

বৰণ

ড° দেৱীকা ফুকন

খুব সন্তুৰ্ণে নীহা মাকৰ ৰুমত সোমাল। আইতাকৰ দিনৰ পুৰণা কাঠৰ খাজকটা আইনাৰ সন্মুখত গুলপীয়া মাৰ্কিন কাপেৰেৰে মাকে ফিটা এডাল লগাই আঁৰ দি থোৱা আইনাখনৰ আগত এপলক ৰৈ কোঠাৰ চাৰিওফালে চালে। নাই, মাক নাই। পুৰণি বিছনাৰ শিতানৰ ফালে থকা ময়ূৰ চৰাই দুজনীৰ এজনীৰ চিনচাব নোহোৱা হ'ল। থকাজনীৰ খোপাতে গোজ মাৰি দেউতাকৰ চাৰ্টটো থৈ দিয়া আছে। সেইটো দেউতাকৰ ঘৰত পিন্ধা চাৰ্ট, সদায় একে ঠাইতে থোৱাৰ নিয়ম। আনহাতে মাকে আটোমটোকালীকৈ নিজৰ লগতে তাইৰ আৰু বায়েক বীনাৰ কাপোৰবোৰো বিছনাৰ কাষৰে আলনাডালত জাপি থয়। দেউতাকৰ অফিচলৈ যোৱা চাৰ্ট-পেণ্টবোৰ আলনাৰ ওপৰত ডালত, মাজত তাইৰ আৰু বায়েকৰ ফুক, কুৰ্তা, চেমিজবোৰ আৰু একেবাৰে তলত মাকে নিজৰ স্কুললৈ যোৱা কাপোৰ লগতে ঘৰতে পিন্ধা মেখেলা-চাদৰবোৰো থয়। আৰু, আলনাডালৰ একাণে নীল আৰু ঢেলা চাবোনেৰে ধুই ঢুকীয়া বগা কৰি থোৱা গামোচাবোৰ জাপি থয়। নীহাই ৰুমত কোনো নথকাৰ উমান পাই আলনাৰপৰা বায়েকৰ কুৰ্তাটো লাহেকৈ টানি আনিলে। নিজৰ গাৰ চোলাটো সোলকাই পলকতে চেমিজৰ ওপৰতে বায়েকৰ কুৰ্তাটো পিন্ধি পেলালে।

ঘৰত কোনো নাথাকে এই সময়ত। মাক-বায়েক স্কুল, দেউতাক অফিচত আৰু আজি তাই স্কুলত গা বেয়া লাগিছে বুলি আধা ছুটিৰ দৰ্খাস্ত লিখি এইয়া ঘৰত।

কালি সন্ধিয়াৰপৰা ঘৰত পঢ়াৰ মেজত বহি বাহিৰা বহীৰ শেষ পৃষ্ঠাত অভ্যাস কৰি আছে— 'প্ৰতি, সন্মানীয় প্ৰধান শিক্ষক মহোদয়, বিনীত সন্মান পূৰ্বক নিবেদন, এই যে...'। নাই, আগতে কোনো দিনে এনেদৰে মিছা কথাৰ আশ্ৰয় লৈ আধা ছুটি বিচাৰি ঘৰলৈ তাই অহা নাই। না আগতে মাক-দেউতাকৰ অজ্ঞাতে তাই এনে কাম কৰিছে। কিন্তু আজিৰ কথা সুকীয়া।

পৰহি চহৰলৈ বজাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে দেউতাকে যেতিয়া দুয়োজনীকে নিজৰ পচন্দত কুৰ্তা কিনি ল'বলৈ সুবিধাকণ দিছিল, নীহাৰ নিজকে অলপ ডাঙৰ হৈছে যেন ভাব হৈছিল। দেউতাকক ভাল লাগে এনেকুৱাবোৰ কথাত। সৰু হ'ল বুলিয়েই সদায় তাইৰ কাপোৰ-কানিবোৰ বায়েক বা মাকৰ পচন্দমতেই পিন্ধিব লাগিব বুলিটো কোনো কথা নাই। তাই নিজৰ মতে পিন্ধিব বুলি ক'লেই দ্বাদশ শ্ৰেণীত পঢ়ি থকা বায়েকে কয়— 'খাবা নিজৰ মতে, পিন্ধিব আনৰ মতে।' নীহাই মানিব নোখোজে কথাতো। নিজৰ পছন্দত যিদৰে খাম সেইদৰে পিন্ধিমো, চিধা কথা। কিন্তু তাই চিধা ভবা কথাবোৰ মাকৰ ৰঙা চকুৰ আগত বেঁকা হৈ পৰে। এইবোৰো সেইটোৱেই হ'ল। তাইৰ বাচনিত উঠাবোৰ মাকৰ চালনিত সৰকি পৰিল।

'এই কলপতীয়া ৰঙৰটো তাইলৈ নালাগে। ক'লা যে অলপ তাই, বেয়া দেখিব। আছে যদি এটা চাইজ ডাঙৰ দিয়া চোন। ...বীনা, এইটো লোৱা, এটা চাইজ

ডাঙৰ, কান্ধৰ দি চোৱা কিমান দীঘল হয়। লাগিলে কটাই ল'ম। ...চুটি কৰি দিবা নহয় ভাইটি? ...ভাল লাগিছে তোমাক, মিলি পৰিছে মানুহজনীৰ লগত।' এহাতে তাইৰ জোখৰ কলপতীয়া কূৰ্তাটো ধৰি থাকি চাওঁ নাচাওকৈ বায়েকলৈ চালে। তাইৰ প্ৰিয় ৰঙটোৱে বায়েকক সাৱটি আছে আৰু তাই? কাহানিও ভাল নোপোৱা মদৰুৱা, এলান্ধুকলীয়া, ঘৰৰ কাঠৰ বিছনাখনৰ ৰঙ ৰ কূৰ্তাকেইটামানৰ মাজত বহি আছে। টুলখনত বহি আছে যদিও চুটি চাপৰ হোৱাৰ বাবেই হয়তো গোটেইজনী অপ্ৰিয় ৰংখিনিৰ মাজতে লুকাই গৈছে।

'নীহা, এইটো গাত লগাই চোৱাচোন। চাওঁ, সেই পোহৰৰ ফালে যোৱা। ...হ'ব, অলপ ডাঠ ৰঙৰ পিন্ধিলে ভাল লাগিব...' মাকে দোকানী দাদাজনৰফালে চাই কৈ আছে। 'গোটেইকেইটা ভাল লাগিছে বাইদেউ', ভণ্টি দুয়োটাকে দুটা দুটা দি দিয়ক। ... আৰু কওঁক কি চাব? ...দাদা একো নলয়? বাইদেউ-ভণ্টি দুটাৰ লগত আপুনিও ত' ল'ব লাগে।' মাকে হাঁহি দেউতাকলৈ চাইছে। দেউতাকলৈ চাওঁতে দেউতাকৰ চকুৱে চকুৱে পৰিল তাইৰ।

'তোমাৰ যিটো ভাল লাগিছে লোৱা মাতু। ইমান ভাবিব নালাগে।' ...দেউতাকৰ চকু তাইৰ সোঁহাতৰ অনামিকা আৰু কেএগ আঙুলিৰ ফাকত চুও নুচুওকৈ চুই থকা কোমল সেউজীয়া ৰঙৰ চোলাটো। দেউতাকৰ কথা শুনি মাকে কিবা এটা ক'বলৈ লওঁতেই তাই টুলৰপৰা উঠি থিয় হ'ল আৰু ক'লে— 'হ'ব মা, তুমি চাই দিয়াতোৰেই ল'ম।'

বায়েক-ভনীয়েক দুয়োজনীয়ে হাতত কাপোৰৰ টোপোলা লৈ দোকানৰপৰা ওলাই আহিল। পিছে পিছে আহি থকা মাকক বায়েকে কৈছে— 'পিছৰবাৰ আকাশী নীলা ৰঙৰ ল'ম দেই মা, ইমান ভাল লাগে ৰংটো।'

নীহাৰ একো দাবী বা ইচ্ছা নাই। তাই কিবা এটা ৰঙৰ কথা ক'লে মাকে পুনৰ দোকানী বা দোকানত উপস্থিত থকা অচিনাকী মানুহখিনিৰ সন্মুখত বাচ-বিচাৰ

নকৰাকৈ ক'ব কি ৰঙৰ কাপোৰ তাইৰ দৰে ক'লা বৰণৰ মানুহৰ লগত শুৱাব। বজাৰৰপৰা অহাৰ পিছত সন্ধিয়া দেউতাকৰ লগত টিভি চাই আছিল তাই। তেনেতে ওচৰৰ মানসী জেঠাই আহি ওলাল। দেউতাকে টিভি বন্ধ কৰি দুই-এঘাৰ কথা পাতি মাকৰ লগত কথা পাতিবলৈ দি উঠি গ'ল। নীহাই আজি নপঢ়ে, কালি দিনতেই দেউতাকৰ লগত চৰ্ত কৰি লৈছিল যে ৰাতিপুৱা সোনকালে উঠি অংক আৰু ইংৰাজী পঢ়ি আবেলি চাৰিওটি প্ৰাণী বজাৰলৈ যাব আৰু তাৰ পৰা অহাৰ পিছত বীনা-নীহা এজনীয়েও নপঢ়ে। নীহাই আহি মাকৰ গাতে আউজি বহি ল'লে। জেঠাইক তাইৰ বৰ ভাল লাগে, ইমান আকৰি। ঘৰৰ চহ কথা আহি মাকক কয় আৰু সমিধান বিচাৰে। আন একো কথা নাথাকিলেও দিনটোত কিবা তৰকাৰী অকণমান দিয়াৰ চলেৰেও মাকক লগ কৰি যায়। নীহাই পতককৈ উঠি গৈ চফৰ বটাটো আনি দিলে। এইবোৰ নকৰিলে মাকে বেয়া পায়। মাকে বেয়া পোৱা কামবোৰ তাই কৰিব নিবিচাৰে।

'ববী অলপ চাপৰহে, সেই বুলিয়েই শইকীয়াহঁতে প্ৰস্তাৱটো দিও পিছ হুঁহকিলে কেনেকৈ হ'ব। দেখা-শুনাই কিবা কৰে নেকি মানুহক। অন্তৰখন চাব লাগে। ববীৰ নিচিনা কামত নিপুণ ছোৱালী সিহঁতে জগত ঘূৰিলেও নাপাই বাইদেউ। আপুনি মন বেয়া নকৰিব। চাব তাইলৈ ভাল ঘৰৰ প্ৰস্তাৱ আহিব। আপুনি ববীৰ কপালক দোষ নিদিব। তাইক টানকৈ নক'ব একো, দুখ পাব।' উশাহ নসলোৱাকৈ মাকে কৈ গ'ল। মানসী জেঠাইৰ ছোৱালী ববী বাৰ বিয়াৰ কথা চলি আছিল বুলি নীহাই জানে। মাকৰ মুখতে শুনা। মাকে জেঠাইক কোৱা কথাখিনি তাইৰ কাণত ঠহৰ ঠহৰকৈ বাজিল।

...শোৱনি কোঠাৰ আইনাৰ সন্মুখৰ গুলপীয়া কাপোৰখন আঁতৰাই নীহাই নিজকে এবাৰ চালে। কলপতীয়া ৰঙৰ চোলাটো তাইলৈ অলপ ডাঙৰ হৈছে। হাত দুখনেৰে চোলাটো দুয়োফালৰপৰা কঁকালৰ পিছফালে নি ফিটিং কৰি চালে এপাক। ইমান ভাল লাগে ৰঙটো।

চুলিৰ ৰিবনডাল খুলি দি এনেই চুলিকোচা এবাৰ জোকাৰি দিলে তাই। টিপটিপিয়াকৈ অনবৰতে চুলিকোচা বান্ধি থোৱাৰ কাৰণে অশুৰনি লাগে। এনেদৰে মেলি দেলি যে নিজকে হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰীত পঢ়ি থকা বায়েকৰ সমান ডাঙৰ যেন লাগে। নিজকে ভাল লাগিছে তাইৰ। চেহু নিজৰ বুলিবলৈ ম'বাইলটোও নাই চেল্ফি এখন ল'বলৈ। মাকৰ ম'বাইলতে তুলিলেহেঁতেন। সঁচাকৈ তুলিব পাৰিলেহেঁতেন নে বাৰু। কুৰ্তাটোৱেই বা পিন্ধিবলৈ পালে কি নাই। বায়েকে হয়তো দেখি পৰি পৰি হাঁহিলে হয়, 'ভূতুনী লাগিছে তোক' বুলি। মাকে হয়তো ক'ব, 'বেছি ক'লা লাগে এনেকুৱা ৰং পিন্ধিলে তোমাক।'

এই সময়ত তাইক এইটো ৰূপত দেখিলে বায়েক-মাকে তাই কি কৰিব সেই কথা ভাবি ভয়ত চকু মুদি লৈ হাতখনেৰেই পাৰে মানে গাটো ঢাকিবলৈ আপ্ৰাণ চেপ্টা চলালে। তায়ো জানে সেই চেপ্টা যে অৰ্থহীন। তাইৰ প্ৰিয় ৰঙটোৱে তাইক মেৰিয়াই থৈছে আজি।

কিন্তু কথাবোৰ যদি তাই কল্পনা কৰাৰ দৰে নহৈ বেলেগ হোৱা হ'লে। মাকে যদি ক'লেহেঁতেন, 'মাতু, তোমাক এইটো ৰং বেছি পচন্দ হৈছিল? নক'লা কিয় দোকানতে ভালদৰে?' আৰু বায়েকে যদি ক'লেহেঁতেন,

'নীহা, তোকো ধুনীয়া লাগিছে, ব'ল আমি একে ৰঙৰ লওঁ দুয়োজনীয়ে।'

নীহাৰ অনুভৱ হ'ল— 'তাই নিজে সদায় বেয়া। দেখিবলৈও বেয়া, কথাটো বেয়া, কামটো বেয়া। সেয়ে মাকেও সদায় তাইৰ ভুল-ভ্ৰুটিবোৰেই দেখি থাকে। তাইৰ গাৰ বৰণ ক'লা, সকলো ৰং তাইৰ বৰণৰ সৈতে নিমিলে, সেইবোৰ কথাও দোকানত সকলোৰে আগত কৈ দিয়ে।' চিঞৰি কান্দিবলৈ মন গ'ল তাইৰ। পিছ মুহূৰ্ততে নিজৰ মাজতে ভোৰভোৰালে—'ইমান ভাল পাওঁ সেউজীয়া, গুলপীয়া ৰং। কিন্তু নাই, মাৰ মতে মই ডাৰ্ক ৰঙৰ পিন্ধিব লাগে। মোৰ ভাল নালাগে সেইবোৰ ৰং।'

মাকক যদি তাই ক'ব পাৰিলেহেঁতেন—'য'তে-ত'তে মোৰ গাৰ বৰণ, ৰূপ লৈ মন্তব্য নকৰিব। ময়ো ডাঙৰ হৈছো, বীনা বাৰ দৰে।' দেৱালত ঘড়ীত তিনি বজাৰ সংকেত পৰিল। মাক-দেউতাক আহিবলৈ হ'ল। ততাতৈয়াকৈ তাই কলপতীয়া ৰঙৰ কুৰ্তাটো খুলি আগৰদৰে ভাঁজত জাপি থ'লে। কোঠাৰপৰা ওলাই যাওঁতে পিছলৈ ঘূৰি চালে এবাৰ— আলনাডালত বায়েকৰ কলপতীয়া ৰঙৰ কুৰ্তাটোৰ কাষতে জাপি থোৱা আছে তাইৰ অকণো হেঁপাহ নোহোৱা মটীয়া ৰঙৰ কুৰ্তাটো। ■■

সহকাৰী অধ্যাপিকা, শিক্ষা বিভাগ, বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়।

গোলাপৰ গছত কাঁইট থকা বাবে তুমি অভিযোগ কৰিব পাৰা আৰু কাঁইটৰ মাজতো যে
গোলাপৰ দৰে সুন্দৰ ফুল থাকিব পাৰে, তাক প্ৰশংসাও কৰিব পাৰা।

—টম উইলছন

টেকীয়াৰ চহৰত এভূমুকি

ড° স্মৃতিমালা শৰ্মা

‘টেকীয়াৰ চহৰ’ৰ লেখক জয়ন্ত আকাশ গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ প্ৰট’কল বিষয়া। প্ৰথম অসমীয়া অণুগল্প সংকলন ‘একাৰন’ৰ স্ৰষ্টা জয়ন্ত আকাশ নতুন প্ৰজন্মৰ এজন অতি জনপ্ৰিয় গল্পকাৰ আৰু কথাশিল্পী। গতিময় ভাষাৰ চমৎকাৰী প্ৰয়োগ, কল্পবিজ্ঞানৰ পৰা পৌৰাণিক ৰূপকথালৈ, মুক্তিযুদ্ধৰ পৰা গ্ৰাম্য জীৱনলৈ, পটভূমিৰ ভিন্নতা, হৃদয় আৰু বিবেকৰ সাধু সমমিতি তথা চেতনাস্ৰোতৰ কৌশলগত প্ৰয়োগ তেখেতৰ গল্পৰ বিশেষত্ব।

‘টেকীয়াৰ চহৰ’ নামৰ গল্প সংকলনটোত সন্নিবিষ্ট হৈ আছে ভিন্ন স্বাদৰ একৈশটা গল্প। প্ৰতিটো গল্পৰ আছে স্বকীয়তা, পৃথক পটভূমি, পৃথক কথনশৈলী আৰু পাঠকৰ মনোযোগ বিচ্ছিন্ন নোহোৱাকৈ চুস্কীয় আকৰ্ষণেৰে বান্ধি ৰাখিব পৰা ক্ষমতা। মেজিক ৰিয়েলিজিম, কল্পবিজ্ঞান, অধিভৌতিক আৰু সাধুকথাৰ সমাহাৰ ঘটা গল্প সংকলনটোক লেখকৰ চমৎকাৰী কথনভংগীয়ে অতি বসন্তীৰ্ণ কৰি তুলিছে। গল্পৰ কাষত অংকিত প্ৰতিটো চিত্ৰই গল্পটোৰ পটভূমিক সুন্দৰকৈ ফুটাই তুলিছে।

‘আগ্নেয়গিৰিৰ লাভাই জ্বলাই... ছাই কৰি নিয়ক মোক’ শীৰ্ষক গল্পটোত আকাশ নামৰ এজন অস্থিৰ, কিছু পৰিমাণে স্কিজ’ফ্ৰেনিক কিশোৰৰ মনস্তত্ত্ব বৰ সুন্দৰকৈ ফুটি উঠিছে। সকলোতেই পেটাৰ্ণ বিচাৰি ফুৰা আকাশে গণিতৰ এটা এবস্থীক সূত্র আৱিষ্কাৰ কৰে আৰু এজোপা গছক ‘সংযামলী’ নাম দি গছজোপাৰ লগত কথা পাতি প্ৰশান্তি অনুভৱ কৰে। গল্পটোৰ শেষলৈ ‘মেম’লিচ হোৱা আকাশক সহপাঠী তুষাৰপৰা আৰ্টিফিচিয়েল ইণ্টেলিজেন্সৰ

জৰিয়তে ব্ৰেইন চেল ট্ৰান্সপ্লাণ্ট কৰে। আচৰিতভাৱে আকাশৰ সক্রিয় ব্ৰেইন চেলকেইটাত তুষাৰ নামেই ওলাই পৰে। গল্পটোত বিজ্ঞানৰ কনচেপ্টসমূহৰ উপস্থিতিয়ে বিজ্ঞান পঢ়া পাঠকসকলক নিশ্চিতভাৱে এক সুকীয়া বস প্ৰদান কৰিব। উদাহৰণস্বৰূপে, ‘তই ক’ত থাকিবি মই নাজানিব পাৰোঁ, কিন্তু তোৰ হৃদয়ৰ ম’মেণ্টাম ধৰিব পাৰিম। হাইজেনবাৰ্গে শিকই থৈছে।’ (পৃষ্ঠা নং-১৩)

নদী ভালপোৱা কিশোৰ সুজল আৰু লাৱনীৰ নিষ্পাপ ভালপোৱা সুন্দৰভাৱে প্ৰতিফলিত হৈছে ‘নদীয়ে জানে’ নামৰ সহজ-সৰল গ্ৰাম্য জীৱনভিত্তিক গল্পটোত। গল্পটোৰ শেষৰ বাক্যটিয়ে লেখকৰ সুন্দৰ কথনভংগীৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিছে। ‘তাইৰ কাঁচুলিখনত মই নদীৰ গোন্ধ পাওঁ, বগৰীৰ গোন্ধ পাওঁ আৰু পাওঁ কাঁপি থকা এখন সেন্দুৰীয়া মুখৰ ছাঁ...’ (পৃষ্ঠা নং-২৪)

ৰাম-ৰাৱণৰ কথোপকথনৰ যোগেদি আগবঢ়া ‘দেৱ-দানৱ ৰাৱণ ৰঘুনন্দন’ গল্পটিত পৌৰাণিক মহাকাব্যৰ কাহিনীক লেখকে কিছু বেলেগ দৃষ্টিৰে উপস্থাপন কৰিছে। গল্পটো পঢ়ি যাওঁতে ৰাৱণক এখন মহাকাব্যৰ খলনায়কতকৈ ৰামৰ হাতত মোক্ষপ্ৰাপ্তি বিচৰা এজন সাধু পুৰুষ যেন অনুভৱ হ’ল। সীতাৰ প্ৰতি ৰাৱণৰ অটল শ্ৰদ্ধা প্ৰকাশ পাইছিল ৰাৱণৰ মুখৰপৰা ওলোৱা প্ৰতিটো সংলাপত। ‘ৰাৱণৰ জন্মবধি অহং চকুত এটোপাল অশ্ৰু তিৰবিৰাইছিল, প্ৰেম-বিষাদ, প্ৰাপ্তি-অপ্ৰাপ্তিৰ অনুভৱেৰে কোমল হৈ পৰিছিল সেই দুনয়ন।’ (পৃষ্ঠা নং-২৯)

‘এজাক ভেড়াৰ পাল’ শীৰ্ষক গল্পটোত এজন লেখকৰ চিন্তাৰ মাজত মেজিক ৰিয়েলিজিমৰ প্ৰভাৱ দেখিবলৈ পোৱা

গৈছে। ‘হজৰত মহম্মদ আহিছিল আকৌ এবাৰ’। (পৃষ্ঠা নং-৩৫)

খাটি খোৱা মানুহৰ দুখ আৰু যন্ত্ৰণাৰ এখন বিমূৰ্ত ছবি ফুটি উঠিছে ‘হেমলকৰ সুৰ আৰু এটা... চাবুকৰ কামনা’ নামৰ গল্পটোৰ ‘চেমুৱেল বেকেট’ৰ চৰিত্ৰটোৰ মাজেৰে। গল্পটোত থকা কেইটামান কবিতাৰ পংক্তিয়ে জীৱনৰ যন্ত্ৰণাক খুব সুন্দৰভাৱে প্ৰতিফলিত কৰিছে।

‘আপুনি চিৰদিন মাতাল থাকক

সুৰা, কবিতা বা প্ৰতিভাৰে,

কালে ভাঙি দিয়া কান্ধখনৰ বিষ পাহৰিবলৈ

আপুনি মাতাল থাকক, সুৰা নাইবা বিষাক্ত কবিতাৰ পংক্তিৰে।

সেয়াই জীৱন। সেয়াই জনম।’ (পৃষ্ঠা নং-৪২)

কাব্যিক ভাষাৰে পৰিপূৰ্ণ ‘জলকুঁৱৰীৰ ছাঁ’ গল্পটোত আন্ধাৰৰ ইপাৰ আৰু সিপাৰৰ পৃথিৱীখন গাঁৱৰ ভাৱৰীয়া ‘বিৰাট ৰাজা’ আৰু ‘শনিৰাম বহুৱা’ৰ চৰিত্ৰৰ মাজেদি ফুটি উঠিছে। নিভাঁজ গাঁৱলীয়া শব্দৰ ব্যৱহাৰে গল্পটোক সজীৱতা প্ৰদান কৰিছে। ‘ফেলানীয়ে কাণৰ ফুটি যুৰি চুই চালে। লমা-লমে ওলমি আছে লক্ষ্মীকান্তৰ সোণালী মৰম।’ (পৃষ্ঠা নং-৫১)

কল্পনা আৰু বাস্তৱৰ সংমিশ্ৰণেৰে মেজিক ৰিয়েলিজিমৰ প্ৰভাৱ দেখা গ’ল ‘শেৱালি পথাৰৰ শিলৰ চৰাই’ শীৰ্ষক গল্পটোত। মাজে মাজে সাধুকথাৰ দৰে লগা গল্পটোত প্ৰথমৰপৰা শেষলৈ পাঠকৰ মনোযোগ ধৰি ৰাখিবলৈ লেখক সক্ষম হৈছে। ‘শেৱালি বৃষ্টি’। লাহে লাহে আকাশৰ পৰা সৰি পৰিছে শেৱালি ফুল আৰু শেৱালি ফুল।’ (পৃষ্ঠা নং-৫৫)

‘জুই-ছাঁই-বকুল’ নামৰ হৃদয়স্পৰ্শী গল্পটোত বাংলাদেশৰ মুক্তি আন্দোলনৰ সময়ৰ এক কৰুণ ছবি ফুটি উঠিছে। কিছুমান বাক্যই হৃদয় আলোড়িত কৰি গৈছে। ‘মুক্তিকামী কবিসকল, শিল্পীসকল, শিক্ষকসকলক মুক্ত কৰি দিয়া হৈছে বেহেস্তলৈ। নলাবোৰত ৰঙা মাছ। সোণেৰ বাংলা, সোণেৰ বাংলা। সোণবোৰ ক’ত?’ (পৃষ্ঠা নং-৬৫)

এজন হতাশাগ্ৰস্ত যুৱকক সকলোৱে প্ৰৰঞ্চনা কৰে, প্ৰথমে প্ৰেমে, জীৱিকাই, ভাগ্যই আৰু নিয়তিয়ে। মৃত্যু কামনা কৰা যুৱকজনৰ চুইছাইড নোটো কুঁটি পেলায়

নিগনিয়ে, ‘ঘড়ী কাঁইট মানুহ’ গল্পটিত। যুৱকজন হৈ পৰে এটা এন জিঅ’ৰ গণিতৰ শিক্ষক। গল্পটোৰপৰা এটা কথা শিকিব পাৰি যে যেতিয়ালৈ জীৱন আছে, জীৱনৰ অৰ্থ আৰু উদ্দেশ্যেও আছে।

‘মহাশূন্যৰ মহাকাব্য’ গল্পটোত বিজ্ঞানৰ নতুন বিষয় জেনেটিক্স আৰু ৰবটিক্সৰ লগত আকাশ আৰু তৃষাৰ প্ৰেমৰ এক অপূৰ্ব সংমিশ্ৰণ দেখা পোৱা গৈছে। কল্পবিজ্ঞানৰ ছাঁ থকা গল্পটোত অতীত আৰু ভৱিষ্যতৰ মাজত সংযোগ স্থাপনৰ এক আভাস পোৱা যায়। ‘এটা বাঁহীৰ সুৰ গুঞ্জৰিত হৈ উঠিল গোটেই ব্ৰহ্মাণ্ডত।’ (পৃষ্ঠা নং-৮৬)

এজনী ধনী ঘৰৰ অনুসন্ধিৎসু মনৰ কিশোৰীয়ে নিঃসংগতাৰ মৰুভূমিৰ মাজত বিচাৰি ফুৰা ভালপোৱাৰ মৰুদ্যানৰ কাহিনী চিত্ৰিত হৈছে ‘কাঁইটৰ ফুল অহিৰাৱতী’ত। ছোৱালীজনীৰ মনত উদয় হোৱা প্ৰশ্নবোৰে শিক্ষকৰ দৃষ্টিত তাইক নৰ্মেলতকৈ বেলেগ অথবা ট্ৰেক হিচাপে চিহ্নিত কৰিছে। ‘কক্ষয়ুত ইলেক্ট্ৰনবোৰ মৰে নেনমৰে’। (পৃষ্ঠা নং-৯১)

‘কুঁৱলীৰ পথাৰত বাজে...নৰা পেঁপাৰ মাত’ গল্পটোত লেখকে মানুহৰ অবচেতন মনৰ প্ৰতিক্ৰিয়া বৰ সুন্দৰ আৰু সাৱলীল ভাষাত উপস্থাপন কৰিছে। ‘সৰলৰৈখিক সময়ক ছিন্ন কৰি দিব পৰা যিকোনো ঘটনাই তাই ভাল পায়।’ (পৃষ্ঠা নং-১০৮)

শব্দবোৰক সংগীত কৰিব খোজা ছাউণ্ড ইঞ্জিনীয়াৰ তুলসী নয়নাৰ কাহিনীয়ে পাঠকক আলোড়িত কৰি তোলে ‘শংখৰ কোলাত ৰৈ ৰৈ বাজে আকৰ্ষ শূন্যতা’ নামৰ গল্পটোত। ‘বুকুত হাত দি মূৰ্চনা ওৰফে তুলসীনয়নাই পাৰত থিয় দি থাকিল। তাই মাইকেলৰ নাৱতো নুঠিল, অৰ্ণৱৰ নাৱতো।’ (পৃষ্ঠা নং-১২৬)

‘হাতল লগোৱা প্ৰাচীন কাঠৰ চকীখন’ নামৰ গল্পটোত হেলোচিনেচনৰ দৰে এক ভয় লগা অভিজ্ঞতাৰে পাঠকক শিহঁৰিত কৰি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছে লেখক।

‘শিলাময় নদী নীলা পানী’ শীৰ্ষক গল্পটো ৰচিত হৈছে আকাশ আৰু চন্দ্ৰালীৰ কৈশোৰৰ বন্ধুত্ব যৌৱনত প্ৰেমলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱাৰ কাহিনীৰ পটভূমিত। বিৰহ-বিচ্ছেদৰ কৰুণ পৰিণতিৰে গল্পটোৰ যৱনিকা পৰিছে। ‘শুকান শিলাময় ঠেঁক নদী এটাৰ মাজত আমি বহি পৰিলোঁ। হৰ্ণ বজাই

বাছ এখন আহিল। নদীখনৰ সিটো পাৰেৰে। আৰু গুচি গ'ল। মই নদীটো পাৰ হ'ব খুজিছিলোঁ। নদীটোত এনেতে প্ৰচণ্ড সোঁত আহিল। মই ডুবি ডুবি ৰৈ গ'লোঁ। বাছখনৰ আগত ফুলাম আখৰেৰে লিখা আছিল 'প্ৰজাপতি'। তাৰ ওপৰত 'ওঁ'। সোঁফালৰ খিৰিকীৰ কাষত মূৰত নাজী ফুলৰ মালা পিন্ধা এজন দৰা। দৰাৰ কাষত মোক এন্ধাৰ কৰি থৈ যোৱা এজাক জোনাক।' (পৃষ্ঠা নং ১৪৬)

শিক্ষক দেউতাকৰ প্ৰতাপী আৰক্ষী বিষয়া পুত্ৰই সম্পত্তিৰ লালসাত মত্ত হৈ সকলো পাহৰি যায় আৰু এদিন পুত্ৰ হেমাৰিৰ বাবে কেইজনমান গুণ্ডাৰ হাতত প্ৰাণ আহুতি দিয়ে সমাজসেৱী শিক্ষক পিতৃয়ে। আৰক্ষী বিষয়াৰ নিজৰ পুত্ৰই ককাৰ মৃত্যুৰ বাবে দেউতাকক জগৰীয়া কৰে আৰু এদিন ভোগালীৰ উৰুকা ৰেলৰে প্লেটফৰ্মত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ এজন সম্পৰ্কৰক্ষী বিষয়াৰ আগত নিজৰ কৰ্মৰ কথা কৈ অনুশোচনাত দক্ষ হৈ পৰা কাহিনীটো সুন্দৰভাৱে প্ৰতিফলিত হয় 'মই হত্যাকাৰী নহয়ঃ মোক ক্ষমা কৰ ৰণ' নামৰ গল্পটোত। লেখকৰ উপমাৰ নিৰ্বাচন অতি চমৎকাৰী। 'প্লেটফৰ্মটো এতিয়া যেন শুকান মেটেকাৰ পানী নোহোৱা খাল, মানুহবোৰ যেন পৰি থকা শুকান মেটেকা।' (পৃষ্ঠা নং ১৫০)

'ভগ্নাংশ জীৱনৰ অসমাপ্ত বিক্ষিপ্ত ডায়েৰী' শীৰ্ষক গল্পটোত অৰ্থনৈতিক মন্দাৱস্থাৰ সময়ত বহুজাতিক কোম্পানীত চাকৰি কৰি যুৱক-যুৱতীৰ জীৱন সংগ্ৰামৰ এটি কৰুণ আৰু বাস্তৱ ছবি ফুটি উঠিছে। বিক্ৰয় বিভাগৰ কৰ্মচাৰীৰ মৰ্মবেদনা অংকন কৰাত লেখক সফল হৈছে।

'টেকীয়াৰ চহৰ আৰু আকাশৰ আধা অঁকা ছবিখন' নামৰ গল্পটোত আকাশ নামৰ অনুভৱী পেইণ্টাৰজনে টেকীয়া বুটলিবলৈ অহা এগৰাকী সুন্দৰী মহিলাৰ ছবি এখন আঁকিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। কাহিনীৰ শেষত আকাশে জানিব পাৰিছে, মহিলাগৰাকীৰ জাৰজ সন্তানটোৰ পিতৃ পৰিচয় আৰু মহিলাগৰাকীৰ প্ৰেমত পৰা কনিষ্ঠবলজনৰ কথা। ছবিখন আধা অঁকা হৈ ৰৈ গৈছে। গল্পটোৰ কিছুমান বাক্যই পাঠকৰ হৃদয় জোকাৰি যায়। 'স্তিমিত সুৰুযেৰে আকাশখন নামি আহে। মাটিৰ কজলাখিনিয়ে সেই সুৰুয শুহি লয়।'

(পৃষ্ঠা নং-১৬৯)

যাজ্ঞবল্ক আৰু অনাথকল্পৰ কথোপকথনৰ যোগেদি সাধুকথাৰ আভাস ফুটি উঠিছে 'অমৃতং মা মৃতং গময়' নামৰ গল্পটোত। আৰ্যপুৰৰ নিঃসন্তান ৰজাৰ সন্তান জন্মৰ আগৰ বৰ্ণনাখিনিয়ে পাঠকক সন্মোহিত কৰি ৰাখে। 'তৰাই উৰুলি দিলে, অৰণ্যই গালে গান। ফুলে সুৰাস দিলে, আজি হৰিষে নধৰে মন। আকাশৰ আল্পনা অঁকা হ'ল, ৰাণীৰ এটা ল'ৰা শিশু ভূমিষ্ঠ হ'ল।' (পৃষ্ঠা নং ১৭৮)

'জলফাইৰঙী জোনাক আৰু তাৰ জীৱাশ্বৰ মাত' গল্পটো বুজিবলৈ পাঠকে মগজুৰ যথেষ্ট কছৰৎ কৰিব লাগিব। বিমূৰ্ত প্ৰকাশৰ ভাব গধুৰ গল্পটোত অতীত, বৰ্তমান, ভাৰুৱেল আৰু ৰিয়েলিটি সকলোবোৰ যেন ভায়'লিনৰ এডাল তাঁৰতেই গঁঠা আছে। পৰিৱেশৰ বৰ্ণনাত লেখকৰ ভাষাৰ চাতুৰ্যতাই পাঠকৰ চকুত একোখন ছবি আঁকি যাবলৈ সক্ষম হৈছে। 'ৰঙা বেলিটো কঁপিছে, পানীবোৰ বৈ গৈছে, বেলিটো লহৰ হৈ নাচিছে, ছিৰিলি-ছিৰিলি হৈ নৈৰ পানীত।' (পৃষ্ঠা নং-১৮৭)

হোষ্টেলৰ দুজন ৰুমমেটৰ সপোন এটাৰ বিষয়ে কথোপকথনেৰে আৰম্ভ হয় 'সিংহ এটাৰ স্বপ্নতত্ত্ব বিচাৰ' নামৰ গল্পটো। গল্পটোৱে এটা কথা শিকাই যাব পাঠকক, যে জীয়াই থাকিবলৈ মানুহে প্ৰতিটো সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব পৰাকৈ সাহসী হ'ব লাগিব। পলায়নবাদী অথবা ভয়াতুৰ হৈ মৰি মৰি জীয়াই থকাত কোনো মাদকতা নাই। সন্মুখত মৃত্যু আহিলেও জীৱনৰ উদ্যাপন কৰাতহে জীৱনৰ প্ৰকৃত সাৰ্থকতা। 'সি গৈ দাপোণখনত নিজকে এবাৰ চালে। আইনাত সি এটা শক্তিমন্ত্ৰ প্ৰকাণ্ড সিংহ দেখিলে।' (পৃষ্ঠা নং ১৯৮)

অতি উৎকৃষ্ট মানৰ বিজ্ঞান তথা কল্পবিজ্ঞান বিষয়ক গল্পৰ সমাহাৰ ঘটাই 'টেকীয়াৰ চহৰ' অসমীয়া গদ্য-সাহিত্যৰ ইতিহাসত এক অভূতপূৰ্ব সংযোজন। প্ৰতিটো গল্পই পাঠকৰ মগজুত নিঃসন্দেহে নতুন চিন্তাৰ খলকনি তুলিব। লেখকৰ সৃষ্টিশীল দক্ষতাৰ বাবেই হয়তো 'টেকীয়াৰ চহৰ' ক্ৰাউড ফান্ডিঙৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত হোৱা অসমৰ প্ৰথমখন গল্প সংকলন। ■■

পঞ্চপদী

✍ সত্যেন বৰগোহাঁই

(১)

সিহঁতৰ ঘৰত কাম কৰিলে বহুত কষ্ট পাবি
ছটাত, নটাত, বাৰটাত, তিনিটাত আকৌ ৰাতি মাত্ৰ এবাৰ এবাৰহে পাবি
মোৰ ঘৰলৈ যাবি
পুৱা খাবি গধূলি খাবি
মুঠতে দিনৰ দিনটো খাই থাকিবলৈকে পাবি।

(২)

সকলো পুৰুষৰে আছে হাই-কমাণ্ড
হাই-কমাণ্ডৰ ওচৰত কাৰো নাই ডিমাণ্ড
হিচাপ যদি নিমিলিলে
খৰচ যদি বেছি দেখালে
পিছৰ মাহৰ দৰমহাতে কৰিব লাগিব বিফাণ্ড

(৩)

তুলি দিলোঁ গছত পাৰি দিব আম
ভাবিলোঁ আম হেঁপাহ পলুৱাই খাম
বিধিয়ে পথালি দিলে
আম পাৰি আনক দিলে
আকৌ গছত তুলিবলৈ কাক বাৰু পাম। ■■

লেখক এগৰাকী শিক্ষক

সপোন দেখে নে?

✍ কৰবী চৌধুৰী প্ৰধান

ৰাতি শোৱাৰ সময়ত সপোন দেখে ন?? ভাল বেয়া, ৰোমাণ্টিক, ভয়ানক... অলপ জানো আহক 'সপোন'ৰ বিষয়ে।

সপোন কি??

বিজ্ঞানৰ মতে ৰাতি শোৱাৰ সময়ত আমাৰ অৱচেতন মনটোৱে দেখা কিছু ছবি (People's dreams tend to reflect the people and things they most care about in the waking world)

এতিয়া আহক কিছু লোকবিশ্বাসলৈ যিবোৰৰ বৈজ্ঞানিক ব্যাখ্যা নাই। ৰাতি শোৱাৰ সময়ত আমাৰ আত্মাটোৱে হেনো দেহ এৰি অন্য এখন জগতত ঘূৰি ফুৰে আৰু এইবোৰেই প্ৰায় আমাৰ সপোন হৈ পৰে। সেইবাবে কোৱা হয় যে ৰাতি কেতিয়াও পিয়াহত শুব নালাগে, সপোনত আত্মাটোৱে পানী বিচাৰি উঠি আহে।

সপোন এক মাধ্যম... আমাৰ অৱচেতন মনে বহুত কথা আমাক সঁকীয়াই দিয়াৰ এক মাধ্যম হ'ল এই 'সপোন'। আনকি মৃতকেও আমাৰ লগত এই সপোনৰ যোগেদি যোগাযোগ কৰিব চেষ্টা কৰে। সপোনত কেতিয়াবা আমি কিছুমান কথাৰ উদ্ভৱো পাই যাওঁ, বা কিছুমান কথাৰ আগজাননী, বিশেষকৈ কিবা বেয়া হ'ব লগা থাকিলে, মৃত্যুৰ পূৰ্বভাষ পৰ্যন্ত পাই যায় এই সপোনত। সপোনত দাঁত সৰা, জুই লগা, ভূমিকম্প হোৱা আদিবোৰ আজিও অশুভ লক্ষণ বুলি ধৰা হয়। আনকি সপোনত কিছুমান ঠাই দেখি থকা যায়, যিবোৰ হয়তো বহুত চিনাকি লাগে,

কিন্তু আপুনি বাস্তৱত দেখা নাই। এয়া হয়তো আপোনাৰ পূৰ্বজন্মৰ কিবা স্মৃতিও হ'ব পাৰে, অৱচেতন মনে সপোনত আনি দিয়ে।

আমাৰ মাজৰ বহুতে জীৱনত এবাৰ হ'লেও এই সপোনত ভৱিষ্যতৰ কিবা ঘটনাৰ ইংগিত পাইছে। সপোনৰ জগতখন খুব বহুসময়।

জানো আহক আৰু অলপ কথা 'সপোন'ৰ বিষয়ে।

➤ নাক বজোৱা মানুহে সপোন নেদেখে, নাক বজাই থকা সময়চোৱাত।

➤ এগৰাকী ব্যক্তিয়ে এক বছৰত ১৪৬০ টা সপোন দেখে।

➤ সপোন ক'ৰ পৰা আৰম্ভ হয়, আপোনাৰ কেতিয়াও মনত নাথাকে। মনত পেলাই চাবচোন।

➤ শুই উঠাৰ পিছত আধা সপোন আৰু দহ মিনিট পিছত ৯০% সপোন পাহৰে।

➤ জন্তুৱেও সপোন দেখে।

➤ সপোন সদায় ৰঙীন নহয়, বহুতে ব্লেক এণ্ড হোৱাইট সপোন দেখে।

➤ আমি বেয়া সপোন বেছি দেখোঁ।

➤ সপোন এটা আধা দেখি টোপনি ভাঙিলে আকৌ যদি গভীৰ টোপনি যাওঁ, তেন্তে কেতিয়াবা ফিল্ম এখনৰ দৰে আধা সপোন দেখিব পাৰে।

➤ সপোনত নিজকে শুই থকা অৱস্থাত নেদেখে বুলি কোৱা হয়।

⇒ আপুনি যদি গম পাই যে আপুনি সপোন দেখি আছে, সপোন নিয়ন্ত্ৰণ কৰি আছে, তেন্তে আপুনি এক বিশেষ শক্তিৰ গৰাকী। অতি শক্তিশালী আপোনাৰ মানসিক শক্তি। ইয়াক Lucid dream বুলি কোৱা হয়। সপোনৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ কৰি আপুনি সপোনতে যিকোনো ঠাই ফুৰি আহিব পাৰে। আনকি 'Time Travel' কৰি আহিব পাৰে।

⇒ Sleep Walking হ'ল এক প্ৰকাৰ মানসিক ৰোগ। শুই থকা অৱস্থাত সপোন দেখি উঠি গৈ ঘূৰি ফুৰি আহি আকৌ শুই থাকে। সেই সময়ত তেওঁ কি কৰিছে সেই বিষয়ে একো গম নাপায়।

⇒ জীৱনৰ ছয় বছৰ সময় সপোন দেখিয়েই আমি কটাই দিওঁ, যিবোৰৰ বেছি ভাগেই আমি দিনত দেখা বা শুনা কথাবোৰৰ এখন ছবি হয়।■■■

লেখিকা এগৰাকী গৃহিণী

সফলতাৰ পিছে পিছে দৌৰি নুফুৰিবা, তুমি যদি সঁচাকৈয়ে সফল হ'ব বিচাৰিছা,
তেন্তে ক্ষন্তেক জিৰণি লোৱা আৰু ভাৱা— তুমি কি কৰি ভাল পোৱা আৰু কিহত
বিশ্বাস কৰা। দেখিবা এইবেলি সফলতাই তোমাক খেদি ফুৰিছে।

— ডেভিদ ফ্ৰষ্ট

অন্য এক যাত্ৰা

✍ নিৰুপমা দাস

বাহিৰত হোৱা চৰাইৰ কিচিৰ-মিচিৰ শব্দত পৰিধি সাৰ পাই খপজপকৈ বিছনাত উঠি বহিল। শীতকালি পুৱা পাঁচ বজাতো পোহৰ নহয়। তথাপি গাত কাপোৰখন লৈ পৰিধি বাহিৰ ওলাই আহিল। মাকৰ কথাবোৰ ভাবি থাকোতেই যোৱা ৰাতিও তাইৰ ভালকৈ টোপনি নাছিল। ফোন কৰিছিল মাকে। যেনে তেনে জৰুৰীভাৱে মাতি পঠিয়াইছে। পেহীয়েকে খবৰ পঠোৱা ল'ৰাটোক এবাৰ গৈ পৰিধিয়ে চাই আহিব লাগে হেনো। এইবোৰ ৰামেলোৰ প্ৰতি অলপো আগ্ৰহ নাথাকিলেও নাযাওঁ বুলি কৈ অনাহকত মাকৰ মনতো দুখ দিব নোখোজে তাই।

মাকক তাই ফতককৈ একো ক'ব নোৱাৰিলে। “চাওঁ দিয়াচোন, স্কুলৰপৰা ছুটি মঞ্জুৰ হ'লেহে মই সিদ্ধান্ত ল'ব পাৰিম।” বুলি কৈ ফোনটো কাটি দিলে পৰিধিয়ে।

মাকে মাতি পঠিয়াইছে যেতিয়া তাই যাবই লাগিব। স্কুলৰপৰা ছুটি বিচৰা বুলি কোৱাটো এটা বাহানাহে।

দেউতাকৰ মৃত্যুৰ পিছত জীৱনৰ কঠোৰ সংগ্ৰামবোৰ মাকেই হাত পাতি লৈ ভায়েক আৰু ভনীয়েকহালক যেনেকৈ ডাঙৰ কৰিলে ভাবিলে আজিও তাইৰ চকুপানী ওলাই যায়। এজনী মাতৃয়ে সন্তানৰ বাবে যিখিনি কষ্ট কৰে তাতকৈ বহুত বেছি কষ্টত মাকক দেখা পাইছে পৰিধিয়ে। মাকৰ মনত দুখ লগাকৈ সামান্যতম কথাও ভাবি নোৱাৰে তাই। যেনেকৈ নহওঁক এপাক গৈ আহিব পৰিধিয়ে।

তিনিদিনৰ ছুটি বিচাৰি স্কুলত দৰ্খাস্ত এখন দিলে। অপ্ৰয়োজনত স্কুলত কেতিয়াও অনুপস্থিতিত নথকা পৰিধিৰ ছুটি বিচাৰি আবেদন কৰা দেখি সহকৰ্মী মুগাংকই সুধিয়ে

পেলালে— ‘কি হ'ল পৰিধি, অসময়ত ছুটি বিচাৰিলা যে।’

‘মায়ে মাতি পঠিয়াইছে ছাৰ!’

‘কিবা অসুখ-বিসুখ নেকি?’

‘নহয় ছাৰ!’

‘তেনেহ'লে?’

‘বিয়া-বাৰুৰ কথাই হ'ব চাগে!’

সহকৰ্মী দীপক ছাৰৰ কথাত বাকীকেইজনে গিৰ্জনি মাৰি হাঁহিলে।

“মিঠাই খুৱাব লাগিব দে আমাকো!” প্ৰধান শিক্ষক বিবেচনা কৰেও আহি কথোৰ মহলাত যোগ দিলে। সামান্যকৈ হাঁহি দিলে পৰিধিয়ে। হওঁতে কথাটো তেনেকুৱাই। সেই সংক্ৰান্ততে মাকে ইমান দৌৰাদৌৰি কৈ মাতি পঠিয়াইছে তাইক।

“এতিয়া একো গম পোৱা নাই ছাৰ, ঘূৰি আহি নিশ্চয় জনাম আপোনালোকক” —পাতলকৈ হাঁহি এটা মাৰি কথাষাৰ ক'লে পৰিধিয়ে।

তলমূৰকৈ বহী এটা নিৰীক্ষণৰ দায়িত্বত থকা সীমান্তলৈ আঁৰ চকুৰে চাই পঠিয়ালে পৰিধিয়ে। হাঁহি-খিকিন্দালিবোৰত যেন স্বইচ্ছাই ভাগ ল'ব বিচৰা নাই সীমান্তই।

“কি হ'ল সীমান্তদা, মুখেৰে একো মতা নাই যে!”

ওচৰলৈ আহি পৰিধিয়ে চকী এখন টানি লৈ সীমান্তৰ ওচৰতে বহি ল'লে। পৰিধিৰ মাতত মূৰ তুলি চালে সীমান্তই।

“শুনি আছোঁ তোমালোকৰ কথাবোৰ! মইনো কি

ক'ম!' মাতত কিছু কাতৰতা সানি ক'লে সীমান্তই।

“গৈ আহাচোন আগতে ঘৰলৈ, কিয় বা মাতি পঠিয়াইছে! অহাৰ পিছত কথা হ'ম, নে কি কোৱা!” কেয়ে সামান্যকৈ হাঁহিলে সীমান্তই।

এই মানুহজনৰ প্ৰতি কিয় জানো এক অনামী দুৰ্বলতা অনুভৱ কৰে পৰিধিয়ে। কিছু বছৰ আগেয়ে হোৱা দুৰ্ঘটনা এটাত কথমপি প্ৰাণ ৰক্ষা পৰা মানুহজনৰ কিন্তু ভৰি এখন চিৰদিনলৈ ঘূণীয়া হৈ থাকিল। হ'লেও জীৱন যুদ্ধত অলপো হাৰ মানিব নোখোজা চৌচল্লিছ বছৰীয়া বিয়া বাৰুকৰোৱা এই মানুহজনৰ জ্ঞান বুদ্ধি কৰ্তব্যনিষ্ঠা দেখিলে শ্ৰদ্ধাত মূৰ দোঁ খাই যায় তাইৰ। স্বভাৱতে অৰ্ত্তমুখী মানুহজনৰ মনৰ বহু কথাই তাইৰ আগত নিঃসংকোচে ক'বলৈ দ্বিধাবোধ নকৰে। সমস্যাবোৰো বহুত মিল পৰিধিৰ সৈতে। ভাগ্যৰ লগত এখন যুদ্ধ কৰাৰ প্ৰস্তুতিৰে তাই এই নতুন পথ এটাত খোজ দিছিল। কিন্তু সীমান্তক লগ পোৱাৰ পিছৰেপৰা জীৱনৰ সিদ্ধান্তই যেন সলনি হৈ গ'ল তাইৰ।

দেউতাকৰ মৃত্যুৰ পিছত অভাৱ-অনাটনে জুৰুলা কৰা ঘৰখনত সংস্থাপনৰ বাবে বাট এটা মোকলাই কিবাকৈ জোৰা মৰাৰ পিছত লাগি থাকোতেই সময়বোৰ কেনেকৈ বাগৰি গ'ল পৰিধিয়ে গমেই নাপালে। তাৰ মাজত ল'ৰাও ঢেৰ আহিল তাইক চাবলৈ। কাৰোবাৰ যদি তাইৰ নাকটো অপছন্দ, কাৰোবাৰ বাবে ৰংটো। এনেকৈয়ে প্ৰায় বিয়াৰ বয়স উকলি যোৱা পৰিধিক চাবলৈ অহা ল'ৰাবোৰে তাইৰ সলনি তাইতকৈ সৰু ভনীয়েককহে পছন্দ কৰা আৰম্ভ কৰিলে।

বায়েকৰ বিয়া নহওঁতেই ভনীয়েকৰ বিয়া, ই কেনেকৈ সম্ভৱ! কিন্তু লাহে লাহে অনুভৱ হ'ল, ৰৈ থকাৰ কোনো অৰ্থ নাই। ভনীয়েকৰ বিয়াখনে আগতে হৈ যাওঁক।

হৈ গ'ল ভনীয়েকৰ বিয়াখন। বিয়া হৈ ওলাই যোৱা ভনীয়েকৰ বিদায়ৰ লগতে পৰিধিয়েও নিজৰ মনৰ আশা-

আকাংক্ষাবোৰো মনৰ পৰা একেবাৰে বিদায় দি ধূসৰ ভৱিষ্যৎ এটা আগত লৈ নিজৰ মাজতেই বন্দী হ'বলৈ ধৰিলে।

হঠাতে ভাগ্যৰ চকাটো যেন অন্যফালে গতি ল'লে পৰিধিৰ। বয়সৰ সীমাবদ্ধতা অতিক্ৰম কৰিব খোজা সময়তেই কোনোমতে তাইৰ টেটৰ শিক্ষয়িত্ৰীৰ চাকৰিটো হয়গৈ। ঘৰৰ পৰা আঁতৰৰ এখন ভিতৰুৱা অঞ্চলত তাই পোপ্তিং।

বুকুত এটা নতুন সপোন বান্ধি তাই এইবাৰ সাহসেৰে ঘৰৰপৰা ওলাই আহিল।

আনৰ চকুত চকু থৈ সাহসেৰে মুখ তুলি ক'ব পৰাকৈ আত্মবিশ্বাসেৰে আত্মবিশ্বাসী এতিয়াৰ পৰিধি। নিজৰ ভাল লগা বেয়া লগা সিদ্ধান্ত ল'ব পৰাকৈ সাহসী তাই। ভাবি আচৰিত হয় কেতিয়াবা— সন্মুখত প্ৰদৰ্শিত হৈওঁ চকু-নাক ৰং চাই অপছন্দ কৰা ছোৱালীজনীক এতিয়া চেহেৰা নোচোৱাকৈয়ে ওচৰ-চুবুৰীয়াই ল'ৰা পছন্দ কৰি মাকলৈ খবৰ পঠিয়াই। হেজাৰ হওঁক চাকৰি কৰা ছোৱালী।

যি নহওঁক এইবাৰ ঘৰলৈ গৈ মাকৰ আগত সীমান্তৰ কথাও উলিয়াব বুলি মনতে ভাবি ল'লে পৰিধিয়ে। মাকে হয়তো ইস্ আস্ কৰিব তাইৰ পছন্দক। হ'লেও তাই মাকক বুজাব— ‘শৰীৰহে ঘূণীয়া, মনৰ ঘূণীয়াটো নহয়!’

অইন মানুহৰ বু-বু-বা-বা তাইক নিৰুৎসাহ কৰিলেও মাকে নিশ্চয় বুজিব তাইক। দুই-এটা লাগতিয়াল বস্ত্ৰ বান্ধি তিনিদিনৰ ছুটি লৈ এয়া পৰিধিৰ ঘৰমুখী যাত্ৰা। কাৰোবাৰ পছন্দৰ তুলাচনীত হাৰি যাব বুলি ভয় নকৰা পৰিধি। তাইৰ ভাল লাগিলেহে সম্পৰ্ক এটা গঢ়ি তুলিম বুলি ক'ব পৰাকৈ সাহসী পৰিধি। সোঁ সোঁৱাই চলি থাকিল বাছখন। বাছৰ খিৰিকীৰে সোমাই অহা বতাহেও যেন পৰিধিৰ অসংলগ্ন চিন্তাবোৰ অলপ অলপকৈ উৰুৱাই নি থাকিল দূৰলৈ, বহু দূৰলৈ... ■■■

IMPARTING EDUCATION DURING COVID-19

 Dr. Priyanka Koiri

From the unfolding of time, since when human started residing in groups and societal evolution commenced, the pestilential spread of communication diseases also became relevant. The oldest form of such diseases as mentioned is the 'bubonic plague'. With the advancement of time, and the progress in medicines, analectic traits, such diseases started losing its prominence. With the onset of contemporary times, prophylactic methods and education, coupled with quarantine and barrier methods, in the late 20th century, diseases like scarlet fever, whooping cough etc. has been eliminated.

COVID-19 is a communicable virus transmitted disease, which had an expediential spread in 2019 and therefore, the yclept '19' has been entitled to it. WHO named the virus SARS-CoV-2, as it had a pneumonia type attribute to it, and it leads to acute respiratory failure. Also named as 2019 Novel Coronavirus.

According to WHO, the COVID-19 although is a contemporary disease but, it

shares certain genetic lineament with the Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) virus outbreak in China (2002) and the Middle East Respiratory Syndrome (MERS) or EMC in Saudi Arabia (2012).

The Chinese scientist after the outbreak found that the virus penetrates the outer cell walls of mammals. The Receptor-Binding-Domain (RBD) hooks onto host cells and the cleavage site allows the virus to crack open and enter host cells. The virus is found to cause spike in Receptor-Binding-Domain (RBD)portion of the proteins and mostly affects a molecular feature on outside of human cells called Angiotensin-converting enzyme (ACE-2). Owing to the contagion nature of the virus, the WHO under recommendation of the 'EMERGENCY' committee declared it as 'pandemic outbreak', which was also backed by Public Health and Emergency of International Concern (PHEIC).

The bedlam caused by the coronavirus and the outbreak of clamour, which has resulted in furore among the human kind is conspicuous

to the world. Every country is trying to quell the outbreak and codify the situation. The exponential loss of human-lives, accompanied by the dissipation of world, along with the therapeutic dearth to inoculate the virus has led to one viable option, i.e. the prophylactic measures and spatial dimensions methods along with attentive surveillance. The virus is quite symptomatic for an infected shall suffer from fever, cough, cold, dry sore throat and the most pre-symptom is shortness in breathing, loss of smell with progressive pneumonia.

Table 1: Coronavirus (COVID-19) statistics
 Source: Data from CDC, WHO, ECDC, updated 4th December, 2020

	Confirmed Cases	Deaths
World	6,53,59,887	15,09,141
India	95,72,856	1,39,234

COVID-19 and Online learning:

With an increasing number of states, provinces and even whole countries closing institutions of learning as a response to the COVID-19 pandemic, over 80 percent of the world's students are not attending school, colleges (UNSECO, 2020). In such uncanny and petrifying times, it is evident that 'online learning' shall be the most befitting 'modus operandi' when it comes to imparting education.

Classroom is the place where students and

teachers interact and have a proper conversation with each other. It provides a healthy relationship between both the teachers and the students. Over the years, it has build competencies for quality learning practices. But COVID-19 has forced schools, colleges and universities around the world to shut down and to adopt online learning. The concept of in-person has shifted to online learning due to this COVID-19 pandemic.

To ease the transition from physical to web-based interactive learning some resources are:

- **Infographics** - These are visual representations of graphics, information and data, which are amalgamated to form 'clipped compounds'. Infographics has been used from an early time ISOTYPES are the best example. As an initial asset Mark Anderson of 'ICT Evangelist' has initiated the infographics in COVID-19 contingency scenario. Infographics are mostly opting because they engage the viewers to focus on the subsistence rather than the methodical attributes. Moreover, as they encourages mind-eye coordinator to fullest as the viewer has to compare the different functions of data and also has to focus on the trifle levels of details.

- **Remote learning** - In light of the COVID-19 pandemic, Microsoft/Google have opened up the availability of their learning tools, which is a beneficial initiative. Office 365 of Microsoft and Google classroom are

some of the best examples of learning apps. Apart from these, the online learning platform SUMDOG also propounds a different fun and challenging mathematics and interactive literacy games for children aged 04 - 11 years. The most prudent part of this platform is that the teachers can set home-work to engage the young minds as well as track their progress. PRIMARY HOMEWORK HELP is another website, that helps parents in engrossing their children with self-sustained home studies. Also there is SENECA learning, which facilitates a lot viable materials for the senior students.

- **Synchronous learning** - This is another most opted learning platform in the present times. In such learning events, an amalgamation of students studying at same time. Students develop a sense of community, which enhances the feature of group studies and also allows the teachers to corroborate with the students in real time. ZOOM app is a best example of synchronous learning. However, there is a flaw in such platforms, as when the initiations for group grades arises, a lot many students become non-participatory or in certain cases it tends them not to follow the criteria of the assignments. In such cases, it is befitted to make the students in that group not to accept assignments from the non-responsive members and also peer feedback system should be practiced.

- **Asynchronous learning** - This form of education do not need to be in the same place or at the same time. It can be carried out online

and offline and involves coursework delivered by web, email and messages. This approach helps the students to utilize their time and they can set their own schedule as per their needs. It accentuates peer-to-peer interactive sessions between the students and the teacher. It also helps the teacher to deliver the lecture online or offline.

- **Hybrid/Blended learning** - This educational approach combines online materials and openings of interactive sessions with traditional place-based classroom methods. The physical presence of both teacher and student is required with some computer-mediated activities or called as EduTech. The online components include multimedia-enhanced content and channels for ongoing discussions. Oftentimes, students can interact with content independently or asynchronously online while collaborating and applying key concepts within the synchronous classroom (Penn State, 2019).

- **Mobile U-Learning** - In such pandemic situations i.e. mobile ubiquitous learning can be very effective. In this kind of learning scenario, the mobile technology would enable learning to be carried out seamlessly and be a viable initiative in being a flexible mode of imparting education in accordance to the characteristics of the students. The principle traits of U-Learning would be firstly, MOBILITY; secondly, it's ADAPTABILITY; thirdly ACCESSIBILITY; fourthly INTERACTIVITY; fifth IMMEDIATELY and the last one is the EASE IN

CONTEXT AWARENESS. Online learning is a way of constraining the spread of COVID-19. There are many online software and apps, which helps for the online learning. Zoom video conferencing, E-mail, YouTube online resources, etc. can be taken into account to fulfill the criteria of online learning.

Additionally, E-learning, is the best and easy way during this pandemic time. Following certain steps can make it beneficial for the students to learn and utilize their time. First of all, the design and the objective should be created for online class where communication and information (one-to-many) based on interaction and question rounds during the lecture is to be provided. Secondly, along with the information provided teacher can offer some follow-up readings or study materials to the students/learners. Moreover, student's participation is a must to conduct any online course or learning. Clarity is the foremost objective during the online lecture session. It can also help to combat the fear of interacting in most of the students and will also be a new experience for them to use the digital platform in an innovative way. Slides, videos, charts, diagrams, maps can be used for concise and perfect learning, which will help the learners to grasp it easily. Similarly, one should keep in mind that the online classes or lectures should

not be too lengthy. Time should be utilized and the lecture should be not lasts for more than 45 minutes in a sitting. This time limit can help the learners to be more motivated and focused during that session and eventually it can be continued later with breaks in between and multiple sessions. In contrary to the usefulness of online learning, one major complication, which can hinder the online lecture session, is the weaker Internet connection and the clarity in the audio/voice during the lecture. While designing the online classes and their contrivance of implementation, we also have to be mindful of the considerations of Special Needs and Disabilities (SEND) and for students who might not have accessibility to high-speed board-brands. ■■

References

Penn State University (2019). Glossary. <http://weblearning.psu.edu/resources/penn-state-online-resources/glossary/>

Online Learning Consortium (2015). E-learning Definitions.

Retrieved from <http://onlinelearningconsortium.org/updated-e-learning-definitions-2/>

Assistant Professor, Department of Geography, B. Borooah College

DEMYTHOLOGIZING 'MOTHERHOOD' :

A Reading of Buchi Emecheta's *The Joys of Motherhood*

 Risha Baruah

The contemporary theoretical world has experienced several significant shaping and reshaping of approaches with the emergence of new possibilities and concerns in the globalised and digital world. Subsequent to this trend, the traditional concept of women and motherhood has also been contested and thereafter expanded with the inclusion of varied cultural, temporal and spatial perceptions which reinforces the tenets of multiculturalism that operates as a seemingly natural trend in our contemporary society. Amidst the radical reorientation in the academic world, it has been witnessed that with the increased production of literary and critical efforts, there has been a general tendency to re-address the concept of women as advocated under the parent approach of Gender Studies which included within its periphery, several significant sub-branches like feminism, masculinism, queer and LGBT theories. These counter narratives further encouraged the

reinterpretation of the traditional notions attached to femininity and motherhood that were devised through a complex codified process of social, literary and psychological manipulation of cultural discourses. As a site of study, women has often been observed as a homogenised category of singularity that has unfortunately played a regressive influence in paralysing the real understanding of woman(hood). In this article an attempt would be made to locate the conceptual frame of women through the application of the idea of motherhood that not only appears as a mechanism for power politics but also as a discourse of intended (mis)representation and a politicised identity.

In a general sense, motherhood has been contained to a social state of being a mother- a woman who has the ability to procreate and nurture a lineage for continued existence of mankind. Although this notion appears as a simplified attribution of women, it contains

within its scope a complex logic of domination that had been prescribed by the domineering frames of the patriarchal society. With the rise of modernity and the "ethical turn" during the postcolonial period, several ideas had witnessed radical shifts within its water-tight categorization. Following this trend, the concept of motherhood had broadened, while retaining its basic cultural milieu that has continued to the social fabric of the contemporary period which largely aims to operate on the notions of equality, democracy, brotherhood and moral responsibility.

With the added nuance of multiculturalism, the contemporary stance of feminism disapproves the generalized notion of women and motherhood that has often been prescribed as a universal homogenized category to dilute and silence the diverse social and personal experiences and responses of women that are largely tainted by the cultural fabric of a given society at a given time. Towards this consideration, the article would attempt to address the myriad encounters of women that have often been neglected and overlooked in mainstream literary and critical efforts. Such an exercise would not only allow us to engage in a better and wholesome acknowledgement and appreciation of women but also would enable us to accommodate their new and untold struggles that have been accounted throughout social history. The attempt for an expansive outgrowth of women and motherhood had also been addressed by

the African writer Buchi Emecheta in her social and gendered narrative titled *The Joys of Motherhood* (1979). In a specific context, the novel deals with fixed social stereotyping and oppression of women that has led to their habitual and legitimized cultural marginalization which was doubly sidelined in colonised nations where racial and ethnic politics were maintained.

In addition to this double marginalization, African women were further relegated as an insignificant and voiceless subaltern within their own indigenous culture through the social parameters of sexism and classism which was observed through the colonial period. This idea has been addressed by Emecheta who extensively used the narrative techniques like social realism, dialogism, heteroglossia and memory to aid readers to explore the rich heritage of the African culture, their native language and tribal motifs.

Despite possessing multiple identities, roles and responsibilities in the modern period, women continue to be viewed through the lens of motherhood which appears to be a significant and defining role in her life. This limitation of our perception reduces the social presence of a woman. In response to this consideration, the article would restrict its reading of motherhood to African women who have largely been defined and highly respected for their abilities to procreate, love, nurture and protect her children, while also maintaining the image of an all suffering and self sacrificing

mother. Such a stance reduced their social identity and role that was institutionalized by social and religious forces with an aim to divide work among genders for achieving an optimal potential within a family/community. This exercise masked the notion of social fixation, stereotyping and discriminations of women by patriarchy in their attempt to justify the oppression of women who are often bounded with endless unproductive tasks, for which they were minimally credited. The demanding 'work' pattern on daily basis often leaves women physically and emotionally exhausted to rise as a unified force against their exploitations, social abuses and injustices. This idea highlights the subtle presence of "guilty feminism" that has vivaciously been addressed by a branch within the fifth wave feminism.

In this regard, motherhood has often played a decisive role in determining the social value of a woman within the family and in the society. Considering the general trend of motherhood in Africa, it has often been expected that a woman should be virtuous and fertile to conceive for which her husband pays a bride price to her father in exchange for their marriage. This subsequently limits the role of a woman as a procreator who is exchanged for her value and capacity to regenerate by men in the African society. Further, the idea of motherhood in the African culture included a sense of responsibility to love, care and comfort her children while at the same time sacrificing her dreams and desires with series of endless

struggles, all in the hope that her family, especially her 'sons' would take her as their responsibility in her old age. Towards this consideration, it has often been observed that a woman could acquire her social identity, respect, security and dignity through her passivity and general acceptance to the cultural conformities of motherhood which have been habitually conditioned by the social structures that frame the lopsided fabric of our contemporary period. For this purpose, a monocultural narrative of the "angel of the house" has been reinforced which silences hardships encountered by women who are rarely given any social credit for her tireless efforts in mothering. In this regard, it has often been noted that the social credit of parenting has by default been largely shifted to the 'father' for his productive contribution to the household functioning. Such a social pattern has been evident across cultures wherein the name, lineage and identity of the child have often been traced through their father's ancestry. This highlights the deepened conditioning of androcentrism that has influenced the hegemonic power structure for patriarchy.

In addition, the concept of motherhood in the African culture has a spiritual element of the 'chi' attached to it. As a cultural idea, a 'chi' is considered as an individual's personal spirit that significantly moulded and altered one's fate. However, with the advent of colonialism and modernism, such mythical notions were contested and reshaped to a new

disillusioned reality where close connections between 'chi' were often broken like the increased detachment of a mother-child relationship that often were often sacrificed and sidelined due to the ambitious and professional choices of children to acquire a comforting materialistic lifestyle. This complex and sensitive shift has been traced by Buchi Emecheta in her novel, *The Joys of Motherhood* where she consciously attempted to narrate women-centric stories with an aim to provide a platform for raising and foregrounding women issues and concerns. This literary tendency of the author rises from her declaration of being "an African feminist with a small 'f'". In this effort, she encapsulated the thread of third world feminism which not only addressed gender concerns and considerations but also traced the play and politics of social parameters like classism, ageism, racism and ethnicity with feminism. A similar proposition was also advocated by Chandra Talpade Mohanty in her essay, "Under Western Eyes: Feminism Scholarship and Colonial Discourse" (2003) where she applied to concept of "third world differences" to feminism and gender studies. Adding to her efforts, Alice Walker and Gayatri Spivak added the ideas of "womanism" and "subaltern" to the feminist perspective in an attempt to broaden the nuance and avenues of feminism. In fact, Spivak in her seminal essay, "Can the Subaltern Speak" (1988) traced the idea of double marginalization among third world women through gendered and racial

frames that further sidelined their social identity, role and experiences to that of a subaltern. A similar attempt was undertaken by Alice Walker who included the perspectives and experiences of 'coloured' women through her concept of "womanism" that arched out of feminism in its attempt to celebrate woman(hood) that was inclusive and wholesome to include the survival of both the "coloured" genders in African society. These efforts subsequently debunked the notion of generalized feminism, thereby allowing a possible inclusion of representation of particular and specific experiences of women. Such a tendency provided counter narratives to the traditional concept of women and femininity wherein females were often treated as "scapegoat" in patriarchal society and therefore relegated as a lesser being that was "othered" as the "second sex". These prescribed codifications had been extensively discussed by Simone de Beauvoir in her work *The Second Sex* (1949). Keeping these assumptions in consideration, the title of the novel, *The Joys of Motherhood* becomes crucial as it advocates a singularly accepted notion of only joys of/in motherhood. However, Emecheta used the title in her novel to gradually bring forth the underlying irony of mother(hood) that enveloped the fictional narration of the several females characters embarking the journey of motherhood or not. In this regard, the novel could be observed as a narration of joys, pride and satisfaction of motherhood along with the pain, sufferings and

challenges attached to mothering which has largely been silenced by social agencies. In this context, the novel would be seen as a celebration of survival- the capacity to master betrayal and helplessness with fortitude and courage. Although the novel revolves around several mothers, the most prominent characters are Ona and her daughter Nnu Ego. With Ona being considered as an epitome of beauty and charisma among her contemporaries, her father attached the name for it signified "a priceless jewel". While her contemporaries were caught up in the web of social norms prescribed to women, Ona blessed with beauty was exceptionally treated as her father was the chief of the community. This subsequently made her a bold and courageous woman who was often referred as a "boy" by her father for his household lacked a male child and a potential heir to their lineage. Despite the love and freedom given to Ona, even she was caught up in an extreme dilemma of motherhood for it was decided between her father and her lover Agbadi who impregnated her that if she mothered a female child, it would remain with her and Agbadi but if she begot a male child, it would be given to her father who was desirous for the lack in his household. This situation not only highlights the general desire for a male child in the domineering patriarchal structure but also foregrounds the voiceless, insignificance and invisibility of mothers in the decision making process of her child. With the birth of a girl child from Ona's first pregnancy,

her father's health started to decline which seemed to gradually recover with her second pregnancy that was seen as "hope" and excitement by her ailing father. Unfortunately, it ends with the tragic and painful death of both Ona and her new born son. This episode emphasises that despite the access to freedom and beauty, women have often been tied to motherhood which has been a combination of joys and pains.

Like her mother Ona, Nnu Ego also experienced similar physical and emotional dilemma in her first failed marriage as she was incapable of procreating. In consequence, she was abused like Iyawo Itsekiri and was often referred to as the "childless woman" in the novel. Their suffering in silence made them 'doubly sensitive' and vulnerable which reiterated the social hegemony controlled and manipulated by sexism. Amidst her struggles, Nnu Ego desperately prayed to her 'chi' for mercy and motherhood but all went in vain. Subsequently, she was reduced to the position of a 'slave' who overworked with difficult and laborious tasks for she was considered "as barren as a desert". The physical pain was intensified by social shame and frequent emotional breakdown of Nnu Ego which forced her father to take her back home with the return of the bride price.

Following this, Nnu Ego was remarried to a lowly washer-man Nnaife in a compromised situation. Unlike her previous marriage where she was denied motherhood by her 'chi', Nnu

Ego's second marriage witnessed a chain of childbirths which according to her father Agbadi has made her, "magnificent. A full woman, full of children". Her role as a wife seemed to be complete with her added identity of motherhood through which she could access respect, pride, contentment and delight that was given to her by society. These joys of motherhood started to take a damaging shift when Nnaife failed to provide for his family with his single job. This forced him to take up several odd jobs and travel overseas to earn a decent livelihood for the family. Following his departure, "Nnu Ego was left with dying hopes and demanding children" with whom she initially failed to cope. However, her resilience and single-minded concern for the wellbeing of her children motivated her to fight all her hardships, sufferings and pains in the foreign land of Laos where she had started to live after her marriage to Nnaife. To make ends meet, she silently struggled between trades while frequently consoling herself in loneliness to "carry on as bravely as possible, everything will be fine when the children grew up" for "they would be all the clothes she would ever need". The sense of dependence, security and hope tied by Nnu Ego to her children should not dilute her strong-headedness for it is a mother's console to draw strength, stability and tolerance to fight the social and economical pressures that Nnu Ego had to singularly battle in absence of her husband. However, her selfless sacrifices throughout her life for the family and especially

for her children were largely left unreciprocated with minimal compassion. In fact, the initial joys of motherhood was shifted towards increasing insecurities, loneliness, pains and struggles which made her feel that mother(hood) as a "whole thing seem(ed) to be becoming more painful and dangerous". Experiencing two different situations of motherhood in both her marriages, Nnu Ego considered her position to a victim with(out) motherhood as it trapped her into "love and duty for her children" which became "her chains of slavery". Despite her tolerance, silence and endless contribution towards her family, she was humiliated and disrespected by her husband who got two wives to her 'sacred' household. In addition, her beloved sons, Oshia and Adim betrayed her hopes for a peaceful and stable future as they refused to take up their social and filial responsibilities for their ambitious motives in life. A similar detachment has been addressed by Achebe in his Trilogy where the new generation got alienated from their native heritage and culture in favour to celebrate and acknowledge the colonial mechanisms of English, modernism, education, Christianity and individualism that eventually paved way for generation and cultural gaps within the African communities. Such a social shift further deepened Nnu Ego's emotional breakdown and loneliness as she was left as a destitute in her "miserable death all alone, just like a barren woman", "with no children to hold her hand and no friend to talk

to her. She never really made many friends, so busy had she been building up her joys as a mother". In her last moments of her life, Nnu Ego experiences a heart-wrenching episode of isolation, guilt and retrospection as she realised that she was never given the scope to live like a self-liberating human. Unlike her death, Nnu Ego was given an expensive and a grand burial by her children to appease their dead mother as well as to maintain their social reputation and superficial filial roles and responsibility that they previously neglected.

Keep these episodes in consideration, the novel appears as a radical act for it allows the visibility of a counter narrative to the traditional notion of mother(hood). The literary effort of Emecheta attempts to not only celebrate mother(hood) which has often been a pointer for respect and dignity for women but also highlights the functioning of social mechanism that fixes, stereotypes and discriminates through the power politics and structures endorsed and reinforced by androcentrism. In this context, it has often been observed that society ploys to elevate the role of motherhood as a noble and mythical stature while negotiating its compromise and unproductivity. Further, with the advent and reshaping of cultural frames by colonialism and modernism, the concept of motherhood has also been remapped as close filial bond between mothers and their children are often broken with the emergence of new situations and vulnerabilities. In this context, the quiet and

lonely death of Nnu Ego becomes crucial as it shows an awakening of a new tradition in motherhood that provides an alternate to the traditional notion of mothering. Towards this consideration, the novel attempts to break the disillusionment of motherhood that has been legitimatised and institutionalized by society. In response to this, the successors of Nnu Ego have been neglected in their prayers of fertility to her which could be seen not only as a defiant attitude to avenge them for neglecting her in latter days of life but also could be seen as a sympathising act for she did not want them to suffer the same physical, social, emotional and financial strains in motherhood that she experienced throughout her life which had eventually broken her fighting spirit. In addition to this, her unfortunate and lonely death marked the novel as an emotional tragedy where the general concept of 'joys' in motherhood has been dismantled through the portrayal of Nnu Ego whose experiences emerge as a counter voice of womanism that reiterates the countless unheard stories entangled in the frame of feminism. By tracing the hardships and misfortunes associated to motherhood, Emecheta narrates the journey of Nnu Ego whose final thoughts highlights the silent ongoing dilemma of women for "if you don't have children, the longing for them will kill you, and if you do, the worrying over them will kill you". Such a claim resounds the lapse in mother(hood) that aids in the deconstruction of the mythical image of motherhood which

through generations has subtly operated as a social mechanism to trap and enslave women into fixed gendered roles that appear as an obstacle to the fuller realisation of their own capacities, identity, potentials and responsibility towards themselves. However, such an exercise seems to be viable in the new disillusioned world where social encounters, responses, experiences and relationships are constantly changing in the "New World" that has a strong legacy of colonialism and globalisation. In this context, the novel appears

as a path-breaking narrative that attempts to investigate and subverts the joys and mythical resonance of motherhood that have been rarely voiced by women in the fear of being categorized as the "mad women in the attic" a petrifying category to be located and judged which has been a decisive factor in fixing the stereotypical images and psychological manipulation of women to always remain as a inferior subaltern that lurks as a presence in the margins of our social history and literary representations. ■■

Guest Faculty, Department of English, B. Borooah College

The Woman who follows the crowd will usually go no further than the crowd. The woman who walks alone is likely to find herself in places no one has ever been before.

– Albert Einstein

✍ মিজুৰাণী কলিতা

অনুৰাগ :

‘টেবলেটবোৰ ল’লে নে! পইচা আৰু এ টি এমখন ভালকৈ লওক! ডিঙিত ঠাণ্ডা নলগাব কিন্তু। ভালকৈ যাব। গৈ পালেই ফোন এটা কৰিব।’

‘হ’ব! টেবলেটবোৰ লৈছোঁ। এ টি এম ভালকৈ লৈছোঁ, ডিঙিত স্কাৰ্ফ মাৰি ল’লোঁ। ভালকৈ যাম। গৈ পালেই প্ৰথমে তোমাক ফোন কৰিম! হ’ল!! বাতিপুৰাৰপৰা এতিয়ালৈকে দহবাৰ মান ক’লা চাগৈ। মুখস্থ হৈ গ’ল মোৰ। দেখিছা।’

‘ভালকৈ থাকিবা! আগফালৰ, পিছফালৰ বাৰাণ্ডাত তলা দুটা দিনতেই লগাই থ’বা! বমেনক কৈ থৈছোঁ। কিবা লাগিলে তাক ফোন কৰিবা। তুমি ওলাই নাযাবা...। একেখিনিয়েই বাতিৰপৰা বিশ্বাৰমান ক’লে। মোৰো মুখস্থ হৈছে। মই জানো কৈছোঁ!’

‘চিন্তা হয় আপোনাৰ বাবে!’

‘তোমাৰ বাবেও!’

আকস্মিক :

‘আইতা, ৰ চোন... ইমান বেগ নিদিবি!’

তাই আইতাকৰ পিছে পিছে দৌৰি গৈ থাকিল!

‘ৰহা মাষ্টৰৰ জীয়েকে কি সলসলাই বক্তৃতা দিলে! সকলোৰে বাঃ বাঃ দিছে। দেখা নাই। ঘৰত কিমান শিকাই-বুজাই আনিবোঁ। একো লাভ নাই। মঞ্চত মুখৰ মতেই নোলাল।’

‘আইতা, তই খং কৰিলে মোৰ বেয়া লাগে অ’। নকৰিবিচোন। মই আগলৈ কেতিয়াও এনেকুৱা নকৰোঁ। আজি মই নাজানো বাবেহে।’

‘কাগজৰ টুকুৰাটোত লিখা থাকেই! তাৰ ওপৰত দুয়াৰ ক’ব লাগে। তাকেই নোৱাৰ! এতিয়া আঁখে ফুটাৰ ফুটিছে।’

‘কাগজৰ টুকুৰাটোত ‘মা’ লিখা আছিল অ’! ‘আইতা’ বুলি থকাহেঁতেন ময়ো সলসলাই...!’

হিচাপ :

‘৮০ টকাত নিদিয়নো কিয়! দিনৰ দিনটো নাৰিকলযোৰ আগত লৈ বহি আছ! বেলি ডুবিবৰ হ’ল! ঘৰলৈ নাযাৰ।’

‘মাৰ কাহৰ দৰবটোত ১০০ টকা লাগে অ’ দদাই! এটকাও নকমাও বুলি কৈছে।’

পৰশ :

সি মনে মনে আহি তাইৰ হাতত তাৰ হাতখন থ’লে। তাই তাৰ হাত দূৰলৈ ঠেলি চিঞৰি উঠিল...

—কোন? কোন?

—মই অ’... তই মোক চিনি নোপোৱা হ’লি নে!

—এয়া আপুনি নহয়! আপোনাৰ হাতৰ পৰশ মই চিনো।

—ময়েই দে। কি জানো... বেলেগ পালি তই।

—চাও।

তাই খেপিয়াই খেপিয়াই তাৰ হাতখন ভালকৈ পিতিকি চালে।

—ইমান মসৃণ...। কেনেকৈ। আপোনাৰ হাতখন...

— দা, কুঠাৰত ধাৰ নিদিয়াৰ বহু দিনেই হ'ল অ'। মোৰ হাত দুখনত মসৃণ হ'ল ঠিকেই... দাখনকহে মামৰে পালে। মহামাৰীৰ বাবে আজিকালি কোনেও কামলৈ নমতা হ'ল। কৰ্মহীন হ'লো অ' মই। তাতকৈ আমাক মহামাৰীয়ে পোৱাহেঁতেনেই ভাল আছিল।

— বাৰু... তই দেখোন সদায় আপত্তি কৰিছিলি, মোৰ হাত দুখন বৰ খহতা বুলি...। এতিয়া তই ভালহে পাব লাগে।

এইবাৰ তাই তাৰ হাত দুখন তাইৰ গালৰ ওচৰলৈ

চপাই কৈ উঠিল...

—আপোনাৰ খহতা হাতৰ পৰশেই মোৰ জীৱনৰ নিৰাপত্তা।

মধ্যবিত্ত :

‘৭ নম্বৰ’

‘৮ নম্বৰ’

দোকানীজনে দুয়োজনলৈ চাই দুয়োৰ জোতা উলিয়ায় দিলে।

‘নাই... নাই... আমি এযোৰেই ল'ম।’

‘কিন্তু’।

‘চিন্তা নকৰ... মোজা পিন্ধিলে আঠ নম্বৰযোৰ মোলৈ আঁতিব। লাগিলে দুয়োৰ মোজা পিন্ধিম।’■ ■

লেখিকা সমাজিক মাধ্যমৰ এগৰাকী জনপ্ৰিয় অণুগল্পকাৰ

আমি চৰাইৰ দৰে উৰিবলৈ শিকিছোঁ, মাছৰ দৰে সাঁতুৰিবলৈ শিকিছোঁ সঁচা,
কিন্তু এই পৃথিৱীত পৰস্পৰৰ স'তে ভাতৃৰ দৰে বসবাস কৰিবলৈ শিকা নাই।

— মাৰ্টিন লুথাৰ

(Roald Dahl ৰ মূল ইংৰাজী গল্প
Man From South ৰ অসমীয়া অনুবাদ)

দক্ষিণৰ মানুহজন

✍️ ভাস্বতী গোস্বামী

তেতিয়া প্ৰায় সন্ধিয়া ছয় বাজিছিল। গতিকে মই ভাবিলো এটা বীয়েৰ কিনি ছুইমিং পুলটোৰ ওচৰতে বহি সন্ধিয়াটো উপভোগ কৰো। বাৰখনলৈ গৈ মই বীয়েৰটো কিনিলো আৰু বাগিচাখনৰ মাজেৰে পুলটোৰ ফালে আগবাঢ়িলো।

বিস্তৃত ঘাঁহনি, এয়েইলি ফুলবোৰ আৰু ওখ ওখ নাৰিকল গছেৰে সৈতে বাগিচাখন খুব সুন্দৰ আছিল আৰু গছবোৰৰ মাজেৰে খুব জোৰেৰে বতাহ বলাৰ ফলত পাতবোৰে এনেকুৱা কিছুমান শব্দ কৰিছিল যেন তাত জুইহে লাগিছে। পাতবোৰৰ ফাঁকেৰে মই নাৰিকল লাগি থকা লক্ষ্য কৰিছিলো।

ছুইমিং পুলটোৰ চাৰিওফালে যথেষ্টসংখ্যক বগা ৰঙৰ চকী-মেজ আৰু কিছুমান উজ্বল ৰঙৰ ছাটি আছিল য'ত কিছুমান পুৰুষ-মহিলা বহি আছিল, আনহাতে পুলটোত তিনি-চাৰিজনীমান ছোৱালী আৰু বাৰজনমান ল'ৰাই ইটোৱে সিটোৰে গালৈ পানী ছটিয়াই, চিঞৰ-বাখৰ কৰি ৰবৰৰ বল এটাৰে খেলি আছিল।

মই থিয় হৈ কিছুসময় সিহঁতক লক্ষ্য কৰিলো। ছোৱালীকেইজনী হোটেলখনৰে ইংৰাজ ছোৱালী। ল'ৰাকেইজনক মই চিনি নাপাওঁ যদিও কথা-বতৰাত সিহঁতক আমেৰিকান যেন লাগিল আৰু মই অনুমান কৰিলো যে সিহঁত নৌ-বাহিনীৰ কেডেট যিয়ে আজি ৰাতিপুৱাই আমেৰিকান নৌ-বাহিনীৰ জাহাজেৰে বন্দৰত উপস্থিত হৈছে।

মই ঘূৰি গৈ হালধীয়া ছাটি এটাৰ তলত বহি পৰিলো য'ত পৰিলো য'ত চাৰিখন আসন খালী আছিল। বীয়েৰটো

শেষ কৰি এটা চিগাৰেট জ্বলালো।

কোমল ৰ'দত বীয়েৰ আৰু চিগাৰেটৰ সৈতে বহি ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাই পানীত খেলি থকা দৃশ্য চাই থকাটো খুবেই আনন্দদায়ক আছিল।

ইতিমধ্যে আমেৰিকান কেডেট কেইজনে ইংৰাজ ছোৱালীকেইজনীৰ লগত ভালদৰেই কথা-বতৰা পাতিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল আৰু তাৰ পাছত এটুকুৰা ওখ ঠাইৰ পৰা সিহঁতে পুলটোলৈ জাঁপ মাৰি পুনৰ সাঁতুৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

ঠিক সেই সময়তে মই লক্ষ্য কৰিলো যে এজন সৰুফুটীয়া বয়সীয়া মানুহ পুলটোৰ কাষেৰে খুব খৰ খোজেৰে আহি আছে। তেওঁৰ পিছনত আছিল এযোৰ পৰিষ্কাৰ বগা ৰঙৰ পোছাক আৰু এটা ডাঙৰ মাখনৰঙী 'পানামা টুপী'। পুলটোৰ কাষত বহি থকা মানুহবোৰলৈ চাই চাই তেওঁ প্ৰায়েই ওফৰি অহাদি আঙুৰাই আহিছিল।

তেওঁ মোৰ কাষতে ৰ'লহি আৰু অসমান আৰু কিছু লেতেৰা দাঁত দুপাৰি দেখুৱাই মোৰ ফালে চাই হাঁহিলে। ময়ো হাঁহিৰে প্ৰত্যুত্তৰ দিলো।

'শুনকচোন মই ইয়াতে বহিব পাৰোনে?'

'নিশ্চয়,' মই কৈ উঠিলো 'বহক'।

তেওঁ চকীখনৰ পাছফালে চাই সুৰক্ষিত হয়নে নহয় পৰীক্ষা কৰিলে আৰু তাৰ পাছত তাতে ভৰি উঠাই বহিল।

'এটি সুন্দৰ সন্ধিয়া', তেওঁ ক'লে, 'কিন্তু জামাইকাত সকলো সন্ধিয়াই সুন্দৰ'। উচ্চৰণটো স্পেনিছ নে ইটালীয়ান মই ধৰিব নোৱাৰিলো, কিন্তু মানুহজন যে দক্ষিণ আমেৰিকাৰ সেই বিষয়ে মই নিশ্চিত হ'লো। আৰু যথেষ্ট বয়সীয়াও,

যদি আপুনি তেওঁক ওচৰৰ পৰা লক্ষ্য কৰক। আনুমানিক আঠবাঠি বা সত্তৰৰ আশে-পাশে।

‘হয়, মই ক’লো, ‘বৰ বঢ়িয়া লাগিছে, নহয়নে?’

‘আৰু সিহঁত কোন মই সুধিব পাৰোনে? সিহঁতকটো হোটেলৰ মানুহ যেন লগা নাই।’ তেওঁ পানীত সাঁতুৰি থকা মানুহকেইজনলৈ আঙুলিয়াই সুধিলে।

‘মই ভাবে এওঁলোক আমেৰিকান’, মই তেওঁক ক’লো, ‘তেওঁলোকে নাৰিক হোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ লৈ আছে।’

‘তেওঁলোক আমেৰিকানেই হ’ব। পৃথিৱীত কোনেনো ইমান ঞ্জল স্কুল কৰে? আপুনিতো আমেৰিকান নহয়?’

‘নহয়’।

এনেতে এজন আমেৰিকান কেডেট আহি আমাৰ সন্মুখত থিয় হ’লহি। তেওঁৰ গাটো সম্পূৰ্ণৰূপে তিতি আছিল ইংৰাজ ছোৱালীকেইজনীৰে এজনী তেওঁৰ কাষত আছিল।

‘এই চকীকেইখনত কোনোবা আছে নেকি?’ তেওঁ সুধিলে।

‘নাই।’ মই উত্তৰ দিলো।

‘মই বহিব পাৰোনে?’

‘নিশ্চয়’।

‘ধন্যবাদ।’ তেওঁ ক’লে। তেওঁৰ হাতত এখন টাৰেল আছিল আৰু বহাৰ সময়ত তেওঁ তাৰ পৰা চিগাৰেট এপেকেট আৰু লাইটাৰ এটা উলিয়ালে। তেওঁ ছোৱালীজনীলৈ পেকেটটো আগবঢ়োৱাত তাই নল’লে; আৰু সেইটো মোলৈ আগবঢ়োৱাত মই এটা ল’লো। সৰুফুটীয়া মানুহজনে ক’লে, ‘ধন্যবাদ, কিন্তু মই এটা চিগাৰহে খাম।’ তেওঁ বাকচ এটাৰ পৰা চিগাৰ এটা উলিয়াই কেঁচী এখনেৰে চিগাৰটোৰ শেষ অংশটো কাটিবলৈ ধৰিলে।

‘দিয়ক, মই জ্বলাই দিওঁ এইটো।’ আমেৰিকান ল’ৰাজনে লাইটাৰটো আগবঢ়াই দিলে।

‘এই বতাহত কাম নকৰিব এইটোৱে।’

‘নিশ্চয় কৰিব, এইটোৱে সদায়েই কাম কৰে।’

সৰুফুটীয়া মানুহজনে চিগাৰটো মুখৰ পৰা উলিয়াই, মূৰটো হলাই ল’ৰাটোলৈ চালে।

‘সদায়েই?’ তেওঁ লাহেকৈ সুধিলে।

‘নিশ্চয়। মোৰ লগত ই কেতিয়াও ব্যৰ্থ নহয়।’

মানুহজনে তেতিয়াও মূৰটো হলাই ল’ৰাটোলৈ চায়েই আছিল। ‘বাৰু, বাৰু, তুমি কৈছা যে তোমাৰ এই বিখ্যাত লাইটাৰটো কেতিয়াও ব্যৰ্থ নহয়। সেয়াই নহয় জানো?’

‘হয়, ঠিকেই।’ ল’ৰাজনে ক’লে। দাগেৰে ভৰা মুখ। এটা যথেষ্ট জোঙা নাক আৰু কিছু শেতা-ৰঙা চুলিৰে ল’ৰাজন প্ৰায় উনৈশ-বিশ বছৰীয়া। তেওঁ সোঁহাতত লাইটাৰটো লৈ জ্বলাবলৈ উদ্যত হ’ল। ‘ই কেতিয়াও ব্যৰ্থ নহয়,’ তেওঁ এইবাৰ হাঁহি হাঁহি ক’লে, কিয়নো তেওঁ ইচ্ছাকৃতভাৱে গৰ্ব কৰি আছিল, “মই আপোনাক প্ৰতিশ্ৰুতি দিছো।”

‘অনুগ্ৰহ কৰি অলপ সময় ব’বা, চিগাৰ লৈ থকা হাতখন ওপৰলৈ উঠিল যেন ই ট্ৰেফিকহে ৰখাইছে, ‘মাত্ৰ অলপ সময়।’ তেওঁৰ মাতটো অদ্ভুতভাৱে নৰম যেন শূনা গৈছিল আৰু তেওঁ গোটেইখিনি সময় ল’ৰাটোৰ ফালে চাই আছিল।

‘আমি ইয়াৰ ওপৰত বাজী লগাব নোৱাৰোনে?’ তেওঁ ল’ৰাটোলৈ চাই হাঁহিলে, ‘যে তোমাৰ লাইটাৰটো জ্বলে নে নজ্বলে?’

‘নিশ্চয় বাজী লগাম।’ ল’ৰাটোৱে ক’লে।

‘তুমি বাজী লগাই ভাল পোৱা?’

‘হয়।’

মানুহজনে ৰৈ চিগাৰেটটো পৰীক্ষা কৰিলে, আৰু মই ক’বই লাগিব যে তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰাৰ ধৰণটো মোৰ পছন্দ নহ’ল। এনে লাগিছিল যে ইয়াত তেওঁৰ কোনো অন্তনিহিত উদ্দেশ্য আছে আৰু ল’ৰাটোক বিপাণ্ডত পেলাব খুজিছে আৰু একে সময়তে মোৰ মনে কৈছিল যে তেওঁ মনত কোনো গোপন অভিলাষ পূৰণৰ চেষ্টা কৰিছে।

তেওঁ পুনৰ ল’ৰাটোলৈ চাই লাহে লাহে সুধিলে, ‘ময়ো বাজী লগাই ভাল পাওঁ। আমি এইটোৰ ওপৰত এটা ভাল ডাঙৰ বাজী নলগাওঁনো কিয়?’

‘এক মিনিট ৰ’ব।’ ল’ৰাজনে ক’লে, ‘মই এইটো কৰিব নোৱাৰো। কিন্তু মই এক ডলাৰ বা ইয়াত যিমান চিলিং আছে তাৰেই বাজী লগাব পাৰো।’

মানুহজনে পুনৰ হাতখন দাঙিলে। ‘মোক কথা শূনা। এতিয়া আমি এটা বাজী লগাম। তাৰ পাছত আমি মোৰ কোঠালৈ যাম য’ত একো বতাহ নাই আৰু মই বাজী লগাই

ক'ব পাৰো যে তাত তুমি এই বিখ্যাত লাইটাৰটো একেৰাহে দহবাৰ এবাৰো ব্যৰ্থ নোহোৱাকৈ জ্বলাব নোৱাৰা।'

'মই বাজী লগাইছো যে মই পাৰিম।'

'ঠিক আছে, বাজী, হ'ব?'

'নিশ্চয়, মই এক ডলাৰ বাজী লগাইছো।'

'নাই, নাই। মই এটা ভাল বাজী লগাম। মই এজন ধনী মানুহ। হোটেলখনৰ বাহিৰত মোৰ এখন গাড়ী আছে। খুব ভাল গাড়ী। তোমালোকৰ দেশৰে এখন আমেৰিকান গাড়ী- কেডিলাক।'

'হা? ব'ব এক মিনিট,' ল'ৰাজনে চকীখনত আঁউজি বহিল আৰু হাঁহি হাঁহি ক'লে, 'মই ইমান ডাঙৰ সম্পত্তি বাজী ল'গাব নোৱাৰো। এয়া বলিয়ালি।'

'একো বলিয়ালি নহয়। তুমি একেৰাহে দহবাৰ লাইটাৰটো জ্বলোৱা আৰু কেডিলাকখন তোমাৰ। তুমি কেডিলাকখন পাবলৈ নিবিচাৰা জানো?'

'নিশ্চয় মই এখন কেডিলাক পাবলৈ বিচাৰো।' ল'ৰাজনে তেতিয়াও মিচিকিয়াই হাঁহি আছিল।

'ঠিক আছে, বাজীটোত মই কেডিলাকখন থ'লো।'

'আৰু মই কি থ'ম?'

মানুহজনে সাৱধানেৰে তেতিয়াও নজ্বলোৱাকৈ থকা চিগাৰটোৰ পৰা ৰঙা আৱৰণখন গুচালে। 'তোমাক মই সামৰ্থৰ বাহিৰত বাজী লগাবলৈ কেতিয়াও নকওঁ। বুজি পাইছানে?'

'তেনেহ'লে মই কি বাজী লগাওঁ?'

'মই তোমাৰ কাৰণে এইটো সহজ কৰি দিওঁ, হ'বনে?'

'ঠিক আছে কওঁক।'

'সৰু বস্ত্ৰ যিটো দিবলৈ তুমি সমৰ্থ, আৰু যদি তুমি হাৰিও যোৱা তথাপিও তুমি বেয়া নোপোৱা।'

'যেনে?'

'যেনে ধৰা, তোমাৰ বাওঁহাতৰ কেএগ আঙুলিটো।'

'মোৰ কি? ল'ৰাজনে হঁহা বন্ধ কৰিলে।

'অ', কিয়? তুমি যদি জিকা, তুমি গাড়ীখন ল'বা। তুমি যদি হাৰা, মই আঙুলিটো ল'ম।'

'মই বুজা নাই। আঙুলিটো লৈ ল'ব? আপুনি কি বুজাব খুজিছে?'

'মই সেইটো কাটি ল'ম।'

'হা! এই বাজীটো এক বলিয়ালি। মই ভাবো মই এক ডলাৰেই লগাম।'

মানুহজনে এঙামুৰি দি চকীখনত আঁউজি বহি দিলে। 'বাৰু, বাৰু,' তেওঁ ক'লে, 'তুমি কৈছা যে এইটো জ্বলে, কিন্তু তুমি বাজী নলগোৱা। তেনেহ'লে আমি এইটো পাহৰি যাওঁ হ'বনে?'

ল'ৰাজনে পুলটোত সাঁতুৰি থকা কেইজনলৈ চাই মনে মনে বহি থাকিল। তাৰ পাছত তেওঁৰ মনত পৰিল যে তেতিয়াও তেওঁ চিগাৰেটটো জ্বলোৱা নাই। তেওঁ সেইটো ওঁঠৰ মাজত লৈ লাইটাৰটো হাতেৰে ঢাকি সেইটো জ্বলাই দিলে। মুহূৰ্ততে এটা সৰু, স্থিৰ, হালধীয়া শিখা জ্বলি উঠিল আৰু তেওঁৰ হাতখন ঢাকি থকা ধৰণটোৰ বাবে তাক বতাহে চুবুই নোৱাৰিলে।

'ময়ো লাইটাৰটো পামনে?' মই সুধিলো।

'অহ! ক্ষমা কৰিব। আপোনাৰ নাই বুলি মই নাজানিছিলো।'

মই লাইটাৰটোৰ বাবে হাতখন আগবঢ়াই দিলো। কিন্তু তেওঁ নিজে নিজে জ্বলাই দিবলৈ উঠি আহিল।

'ধন্যবাদ।' মই ক'লো আৰু তেওঁ নিজৰ আসনলৈ উভতি গ'ল।

'ইয়াত কেনে পাইছা?' মই সুধিলো।

'খুব ভাল।' তেওঁ উত্তৰ দিলে।

ইয়াৰ পাছত এক নিৰৱতা বিৰাজ কৰিলে, আৰু মই লক্ষ্য কৰিলো যে সৰুফুটীয়া মানুহজনে নিজৰ অদ্ভুত প্ৰস্তাৱটোৰে ল'ৰাজনক অপ্ৰস্তুত কৰিবলৈ ভালদৰেই সমৰ্থ হৈছে। ল'ৰাজন খুব স্থিৰভাৱে বহি আছিল আৰু নিশ্চিত আছিল যে এটা সৰু চিন্তাই লাহে লাহে তেওঁক গ্ৰাস কৰিবলৈ ধৰিছে। তাৰ পাছত তেওঁ কৈ উঠিল, 'এতিয়া আপোনাৰ বাজীটো চাওঁ বাৰু। আপুনি কৈছে যে মই যদি আপোনাৰ কোঠালৈ গৈ একেৰাহে দহবাৰ লাইটাৰটো জ্বলাও, তেনেহ'লে মই আপোনাৰ কেডিলাকখন জিকিম। যদি এইটো এবাৰৰ বাবে হ'লেও নজ্বলে, তেনেহ'লে মই বাওঁহাতৰ কেএগ আঙুলিটো দিব লাগিব। হয়নে?'

'হয়। বাজীটো সেইটোৱেই। কিন্তু মই ভাবো তুমি ভয় খাইছা।'

'মই হাৰিলে কি কৰিম আমি?' মই কি আঙুলিটো

আগবঢ়াই দিব লাগিব আপুনি কাটিবৰ কাৰণে ?’

‘অহ নাই ! সেইটো ভাল নহ’ব। তুমি হাতখন আগবঢ়াই নিদিবও পাৰা। গতিকে আমি আৰম্ভ কৰাৰ আগতে মই তোমাৰ এখন হাত মেজ এখনত বান্ধি ল’ম আৰু তোমাৰ লাইটাৰটো এবাৰ নজ্বলিলেই ছুৰী এখন লৈ কাটিবলৈ সাজু থাকিম।’

‘কেডিলাকখন কিমান বছৰৰ ?’ ল’ৰাজনে সুধিলে।

‘মই বুজা নাই।’

‘কেডিলাকখন কিমান বছৰৰ পুৰণি ?’

‘আহ ! কিমান পুৰণি ? এইখন যোৱা বছৰৰ যথেষ্ট নতুন গাড়ী। কিন্তু মই লক্ষ্য কৰিছো যে তুমি বাজী লগোৱা নাই। আমেৰিকানবোৰে কেতিয়াও নলগায়েই।’

ল’ৰাজনে এক মুহূৰ্তৰ বাবে বৈ এবাৰ ছোৱালীজনীৰ ফালে আৰু এবাৰ মোৰ ফালে চালে। ‘হয়।’ তেওঁ তীক্ষ্ণতাৰে কৈ উঠিল, ‘মই বাজী লগাম।’

‘বঢ়িয়া।’ সৰুফুটীয়া মানুহজনে এবাৰ লাহেকৈ হাতচাপৰি বজালে। ‘ঠিক আছে, আমি এইটো এতিয়াই কৰিম। আৰু মহাশয় আপুনি, তেওঁ মোৰ ফালে চালে, ‘আপুনি নিশ্চয় পৰিচালনা কৰিব পাৰবি।’ দুটা মণিৰে তেওঁৰ চকুযোৰ শেতা আৰু প্ৰায় বৰণহীন আছিল।

‘মই ভাবো যে এই বাজীটো এক পাগলামি।’ মই ক’লো, ‘এইটো বৰ ভাল লাগিছে বুলি মই নাভাবো।’

‘ময়ো নাভাবো, ইংৰাজ ছোৱালীজনীয়ে ক’লে। তাই প্ৰথমবাৰৰ বাবে মুখ খুলিছিল, ‘মই ভাবো এয়া এক মৰ্থামি।’

‘ল’ৰাজন হাৰিলে তেওঁৰ আঙুলিটো কাটি পোলোৱাৰ কথা আপুনি সঁচাকৈয়ে ভাবিছেনে ?’

‘নিশ্চয়, তেওঁ জিকিলে কেডিলাকখন দিয়াৰ বিষয়েও। এতিয়া আহক। মোৰ কোঠালৈ যাওঁ।’

তেওঁ থিয় হ’ল। ‘তুমি প্ৰথমতে কাপোৰ পিন্ধি ল’বা নেকি ?’ তেওঁ সুধিলে।

‘নাই।’ ল’ৰাজনে উত্তৰ দিলে, ‘মই এনেকৈয়ে যাম।’ তাৰ পাছত মোৰ ফালে চাই তেওঁ ক’লে ‘আপুনি যদি আহি পৰিচালনা কৰে মই উপকৃত হ’ম।’

‘ঠিক আছে, মই ক’লো, ‘মই যাম বাকু, কিন্তু মোৰ বাজীটো ভাল লগা নাই।’

‘তুমিও আহা আৰু চোৱাহি।’ তেওঁ ছোৱালীজনীক

ক’লে।

সৰুফুটীয়া মানুহজনে বাগিচাখনৰ পৰা হোটেললৈ আমাক আগবঢ়াই লৈ গ’ল। তেওঁক বৰ উত্তেজিত যেন দেখা গৈছিল আৰু তেওঁ আগতকৈও বেছি উফৰি যোৱাদি খোজকাটি গৈছিল।

‘তুমি গাড়ীখন চাবলৈ বিচাৰানে ? সেইখন তাতে আছে।’

তেওঁ আমাৰ হোটেলৰ সন্মুখভাগ দেখা পোৱা ঠাই এডোখৰলৈ লৈ গ’ল আৰু শেতা সেউজীয়া ৰঙৰ কেডিলাক এখনলৈ আঙুলিয়াই দেখুৱালে।

‘সেইয়া, সেই সেউজীয়াখন। তোমাৰ ভাল লাগিছেনে ?’

‘অ’ গাড়ীখন ভাল।’ ল’ৰাটোৱে ক’লে।

‘ঠিক আছে। ব’লা আমি এতিয়া ওপৰলৈ যাও আৰু চাও তুমি সেইখন জিকিব পাৰানে নোৱাৰা ?’

আমি তেওঁৰ পিছে পিছে গ’লো আৰু এচাপ চিৰি বগাই তেওঁৰ কোঠাটো পালোঁগৈ। তেওঁ দুৱাৰখন খুলিলে আৰু আমি লক্ষ্য কৰিলোঁ যে কোঠাটো দুখন বিছনা-যুগ্ম আৰু বেচ আৰামদায়ক। তাৰে এখন বিচনাৰ ওপৰত এযোৰ মহিলাৰ সাজো দেখিলোঁ।

‘প্ৰথমতে’, তেওঁ ক’লে— ‘আমি সকলোৱে অলপ মাৰ্টিনি খাওঁ।’

পানীয়খিনি কাষৰ মেজ এখনত আছিল, য’ত বৰফ আৰু বহুকেইটা গিলাছ আছিল। তেওঁ মাৰ্টিনি সাজু কৰিবলৈ গ’ল, কিন্তু তাৰ মাজতে তেওঁ বেলটো বজালে আৰু অলপ সময়ৰ পাছতে দুৱাৰত এটা টোকৰ পৰিল আৰু কৰ্মচাৰী এগৰাকী সোমাই আহিল।

‘আহ।’ জিনৰ বটলটো থৈ পকেটৰ পৰা এক পাউণ্ডৰ নোট এখন উলিয়াই তেওঁ ক’লে, ‘তুমি এতিয়া মোৰ বাবে কিবা কৰিব লাগিব।’ তেওঁ নোটখন কৰ্মচাৰীগৰাকীক দিলে।

‘এইখন ৰাখা।’ তেওঁ ক’লে, ‘আৰু আমি এতিয়া সৰু খেল এটা খেলিম আৰু মোক দুটা নহয় তিনিটা বস্ত্ৰ লাগে। কেইটামান গজাল, এটা হাতুৰী আৰু এখন চুৰী, কচায়ে ব্যৱহাৰ কৰা, যিখন তুমি ৰাফনীশালৰ পৰা আনি দিব পাৰিবা। বুজি পাইছানে ?’

“এখন চুৰী।” কৰ্মচাৰীগৰাকীয়ে ডাঙৰকৈ চকুকেইটা মেলি সুধিলে, “আপুনি সাঁচা চুৰীৰ কথাই বুজাইছেনে?”

“অ, অ সেয়াই। তুমি নিশ্চয় সেয়া মোৰ বাবে আনিব পাৰিবা।”

“হয়, হয় মহাশয়। মই চেষ্টা কৰিম।” আৰু তেওঁ ওলাই গ’ল।

সৰুফুটীয়া মানুহজনে সকলোকে মাৰ্টিনি যাচিলে আৰু আমি থিয় হৈ সেয়া খাবলৈ ধৰিলোঁ। ইংৰাজ ছোৱালীজনীয়ে অনবৰতে ল’ৰাটোৰ ফালেই চাই আছিল আৰু মানুহজনে পানীয়খিনি ঠিকে আছেনে নাই সেয়া আঙুলিৰে চাকি চাইছিল।

যিকোনো মানুহেই ক’ব যে এইজন এইবোৰত অভ্যস্ত, মই নিজকে নিজে ক’লোঁ। তেওঁ কেতিয়াও সংকোচ নকৰে। মেজ, গজাল, হাতুৰী, ছুৰী— তেওঁক কি লাগে তেওঁ জানে আৰু কেনেকৈ সেইবোৰ যোগাৰ কৰিব সেয়াও জানে।

“আৰু এতিয়া,” তেওঁ ক’লে, “আমাক কিছু বহী লাগে।” তেওঁ কিছু বহী বিচাৰি উলিয়ালে। “ঠিক আছে। অৱশেষত আমি সাজু হ’লোঁ। অনুগ্রহ কৰি তুমি মেজখনৰ ওচৰত বহাচোন।” তেওঁ ল’ৰাটোক ক’লে।

ল’ৰাজনে গিলাছটো থৈ বহিল।

“এতিয়া বাঁওহাতখন এই গজাল দুটাৰ মাজত ৰাখা। গজালকেইটা এই কাৰণেই যাতে তোমাৰ হাতখন ঠিক জেগাত বান্ধিব পাৰোঁ। ঠিক আছে, মই বান্ধি লওঁ।”

তেওঁ ল’ৰাটোৰ মণিবন্ধনত ৰচীডাল পকালে আৰু হাতখনৰ বহল অংশটোত কেইবাবাৰো পকাই সেইডাল গজালকেইটাত টানকৈ বান্ধিলে। কামটো হোৱাৰ পাছত ল’ৰাজনে হাতখন লৰচৰ কৰিব পৰা কোনো প্ৰশ্নই নাথাকিল। কিন্তু সি আঙুলিকেইটা লৰাব পাৰিছিল।

“তুমি সৰু আঙুলিটো মেজখনত লগাই থোৱা।”

“বঢ়িয়া! বঢ়িয়া! এতিয়া তুমি সোঁহাতেৰে লাইটাৰটো জ্বলোৱা। কিন্তু অলপ সময় ৰ’বা।”

তেওঁ বিছনাখন পাৰ হৈ ছুৰীখন হাতত লৈ ঘূৰি আহিল।

“আমি সকলো সাজুনে?” তেওঁ ক’লে, “পৰিচালক মহোদয়, আপুনি আৰম্ভ কৰক।”

ইংৰাজ ছোৱালীজনী ল’ৰাটোৰ চকীখনৰ ঠিক পাছফালে একো নোকোৱাকৈ থিয় হৈ আছিল। ল’ৰাজনে স্থিৰ হৈ, লাইটাৰটো হাতত লৈ ছুৰীখনৰ ফালে চাই আছিল। সৰুফুটীয়া মানুহজনে মোৰ ফালে চাই আছিল।

“তুমি সাজুনে?” মই ল’ৰাজনক সুধিলোঁ।

“হয়, সাজু।”

“আৰু আপুনি?” মানুহজনক সুধিলোঁ।

“হয় নিশ্চয়।” তেওঁ ক’লে আৰু শূন্যতে ছুৰীখন তুলি ল’ৰাটোৰ হাতৰ পৰা দুই ফুট ওপৰত থৈ কাটিবলৈ সাজু হ’ল। ল’ৰাজনে তালৈ চালে কিন্তু তেওঁ অলপো কুণ্ঠিত নহ’ল। বৰঞ্চ তেওঁ সামান্য চেলাউৰি উঠাই ঘোপাকৈহে চালে।

“ঠিক আছে,” মই ক’লোঁ, “আৰম্ভ কৰক।” ল’ৰাজনে ক’লে, “মই জ্বলাই যোৱাৰ সময়ত আপুনি অনুগ্রহ কৰি ডাঙৰ ডাঙৰকৈ সংখ্যাটো কৈ যাব নেকি?”

“নিশ্চয়।” মই ক’লোঁ।

বুঢ়া আঙুলিটো লাইটাৰটোৰ ওপৰত থৈ তেওঁ সেইটো জ্বলাই দিলে। এটা ফিৰিঙতিৰে সৈতে হালধীয়া শিখা এটা জ্বলিল।

“এক।” মই কৈ উঠিলোঁ।

তেওঁ শিখাটো ফুৰাই নিদিলে। তাৰ পৰিৱৰ্তে লাইটাৰটো বন্ধ কৰি পুনৰ জ্বলোৱাৰ আগতে পাঁচ ছেকেণ্ডমান ৰ’ল।

এইবাৰ তেওঁ জোৰকৈ সেইটো জ্বলালে আৰু আকৌ সৰু শিখা এটা দেখা গ’ল।

“দুই।”

কোনো একো নক’লে। ল’ৰাজনে তেওঁৰ চকু লাইটাৰটোত ৰাখিছিল। সৰুফুটীয়া মানুহজনে ছুৰীখন শূন্যতে ৰাখি থৈছিল আৰু তেওঁ লাইটাৰটোলৈ চাই আছিল।

“তিনি।”

“চাৰি।”

“পাঁচ।”

“ছয়।”

“সাত।” অৱশ্যেই সেইটো ভালদৰে কাম কৰা লাইটাৰৰে এটা। তাৰ পৰা যথেষ্ট ডাঙৰ ফিৰিঙতি ওলাইছিল।

আৰু শলিতাডালো ঠিক জোখৰ আছিল। মই শিখাটো জ্বলোৱা বুঢ়া আঙুলিটোলৈ চাই আছিলোঁ। তাৰ পাছত এটা বিৰতি। ইয়াৰ পিছত বুঢ়া আঙুলিটো পুনৰ ওপৰলৈ উঠিছিল। সকলো কাম বুঢ়া আঙুলিটোৱেই কৰিছিল। মই এবাৰ উশাহ ল'লোঁ আৰু আঠ বুলি ক'বলৈ সাজু হ'লোঁ। বুঢ়া আঙুলিটো পুনৰ নামিল, ফিৰিঙতি ওলাল আৰু সৰু শিখাটো দেখা গ'ল।

“আঠ।” মই কোৱাৰ লগে লগে দুৱাৰখন মেল খালে। আমি সকলোৱে ঘূৰি চাই দেখিলোঁ যে দুৱাৰমুখত এগৰাকী চাপৰ, ক'লা চুলিৰ বয়সীয়া মহিলা। তেওঁ সেইখিনিতে দুই ছেকেণ্ডমান বৈ তীব্ৰ বেগে সোমাই আহি চিঞৰি উঠিল, “কাৰ্লোছ! কাৰ্লোছ!” তেওঁ সৰুফুটীয়া মানুহজনৰ হাতখন খামোচ মাৰি ধৰি ছুৰীখন কাটি লৈ বিছনালৈ দলিয়াই দিলে। আৰু মানুহজনৰ সাজযোৰ জোকাৰি জোকাৰি স্পেনিছৰ নিচিনা ভাষা এটাত খুব খৰকৈ আৰু ডাঙৰকৈ কথা শুনাৰলৈ ধৰিলে। তেওঁ মানুহজনক ইমান খৰকৈ জোকাৰিবলৈ ধৰিলে যে মানুহজনক মনিব নোৱৰা যেন হৈ গ'ল। তেওঁক অস্পষ্ট, খৰকৈ ঘূৰি থকা, এটা চকাৰ ধুৱাৰ দৰে দেখা গ'ল।

তাৰ পাছত মানুহগৰাকী ক্ষান্ত হ'ল আৰু মানুহজনক চোঁচৰাই নি বিছনাখনত ঠেলা মাৰি পেলাই দিলে। মানুহজনে বিছনাখনৰ দাঁতিত বহি চকু টিপিয়াবলৈ ধৰিলে আৰু মূৰটো লৰচৰ কৰিব পাৰে নে নোৱাৰে সেয়া পৰীক্ষা কৰি চালে।

“মই দুঃখিত।” মহিলাগৰাকীয়ে ক'লে, “মই অত্যন্ত দুঃখিত যে এয়া ঘটিবলৈ পালে।” তেওঁ প্ৰায় শুদ্ধ ইংৰাজীতেই কৈছিল।

“বৰ বেয়া কথা হ'ল,” তেওঁ কৈ গ'ল, “এয়া মোৰেই ভুল। মই দহ মিনিট তেওঁক অকলে এৰি মূৰ ধুবলৈ গ'লোঁ আৰু তেওঁ আকৌ ইয়াত লাগিল।” তেওঁক অতি দুঃখিত আৰু উদ্ভিগ্ন যেন দেখা গৈছিল।

ল'ৰাজনে মেজখনৰ পৰা হাতৰ বান্ধ খুলি আছিল। ইংৰাজ ছোৱালীজনী আৰু মই থিয় হৈয়েই থাকিলোঁ আৰু একো নক'লোঁ।

“এওঁ বিপজ্জনক।” মহিলাগৰাকীয়ে ক'লে, “আমি য'ত থাকোঁ, তাত তেওঁ বিভিন্ন মানুহৰ পৰা সাতচল্লিছটা আঙুলি লৈছে আৰু এঘাৰখন গাড়ী হেৰুৱাইছে। শেষত মানুহবোৰে এওঁক কাৰাগাৰলৈ পঠাম বুলি ভাবুকি দিলে। সেইবাবেই মই এওঁক ইয়ালৈ লৈ আহিছোঁ।”

“আমি মাত্ৰ এটা সৰু বাজী লগাইছিলোঁ।” মানুহজনে বিছনাখনৰ পৰা অস্পষ্টভাৱে কৈ উঠিল।

“তেওঁ চাগে এখন গাড়ী বাজী লগাইছিল নহয়নে?” মহিলাগৰাকীয়ে সুধিলে।

“হয়,” ল'ৰাটোৱে উত্তৰ দিলে, “এখন কেডিলাক।”

“তেওঁৰ কোনো গাড়ী নাই। এইখন মোৰ। আৰু এইটো বেছি বেয়া কথা।” তেওঁ ক'লে, “তেওঁ একো নথকাকৈয়ে বাজী লগাইছে। মই এই সকলোবোৰৰ বাবে অতিশয় লজ্জিত আৰু দুঃখিত।”

“বাৰু,” মই ক'লোঁ, “এয়া আপোনাৰ গাড়ীখনৰ ছবি।”

“আমি মাত্ৰ এটা বাজীহে লগাইছিলোঁ।” মানুহজনে আকৌ অস্পষ্টভাৱে মাত লগালে।

“তেওঁৰ বাজী লগাবলৈ একোৱেই নাই।” মহিলাগৰাকীয়ে ক'লে, “এই পৃথিৱীত তেওঁৰ একোৱেই নাই। এটা বস্তুও নাই। আচলতে মইহে তেওঁৰ পৰা সকলো কেতিয়াবাই জিকি থৈছোঁ। ইয়াত সময় লাগিছিল, বহুত সময় লাগিছিল আৰু বহুত পৰিশ্ৰম হৈছিল, কিন্তু শেষত মই সকলো জিকিছিলোঁ।” তেওঁ ল'ৰাজনলৈ চাই হাঁহিলে, এটা স্নান হাঁহি আৰু তেওঁ মেজখনলৈ ছবিটো ল'বলৈ হাত মেলিলে।

মই তেওঁৰ হাতখনলৈ লক্ষ্য কৰিলোঁ, হাতখনত মাত্ৰ এটা আঙুলি আছিল, এটা বুঢ়া আঙুলি। ■■

খহি পৰা সপোনটো

✍ নিজৰা কোঁচ

(১)

‘হেৰা ভাইটি, নতুন Stock ৰাখিছনে? Samsungৰ latest মডেল কি আহিছে দেখুওৱাচোন।’

‘নিশ্চয়, Please have your seat ছাৰ’— নতুন ভদ্ৰ গ্ৰাহকজনক দেখি আন এজন সহকাৰী বিক্ৰেতা আগুৱাই গ’ল।

মুহূৰ্ততে বিক্ৰেতাজনে গ্ৰাহকজনক পঢ়ি পেলালে আৰু শেহতীয়া দামী হেণ্ডচেটটো আনি দেখুৱালে। দুয়ো দৰ-দাম কৰাত ব্যস্ত হ’ল।

হঠাৎ মায়াৰ চকু পৰিল গ্ৰাহকজনৰ ওপৰত। ইতিমধ্যে মায়াৰ কিনা হৈছিল। Cash memo খন ল’বলৈহে বৈ আছে। ভনীয়েকক অনলাইন ক্লাছৰ বাবে এটা ম’বাইল কিনি দিছে। লক্‌ডাউনত পইচা অহা-যোৱাৰ বাটবোৰ বেলেগ হ’ল যদিও খৰচ কমা নাই। আজিকালি ভাল কোৱালিটিৰ কেমেৰা আৰু High Storage ৰ ম’বাইল এটা নহ’লেই নহয়। এইটোতে সকলো থাকে।

মায়াৰ চকু কিন্তু ভদ্ৰলোকজনে কিনা লাখটকীয়া স্মাৰ্ট ফোনটোত নহয়, তেওঁৰ হাতৰ আঙুলিকেইটাতহে। দুয়োখন হাতৰ আঙুলিতে ৰং-বিৰঙৰ পাথৰ খচিত মুঠ সাতটা সোণৰ আঙুঠি। আঙুঠিবোৰো গহীন আৰু মোটা। কি পাথৰ নাম জনাটো মায়াৰ সাধ্যৰ বাহিৰত। হয়তো তেওঁ গ্ৰহ-নক্ষত্ৰৰ ৰোষৰপৰা হাত সাৰিবলৈ বিধান লৈছে (!) নহ’লে অত্যন্ত চখত পিন্ধিছে। কিয় পিন্ধিছে সেইটো মায়াৰ বিচাৰ্য নহয়। এপলকলৈ তাই ভাবিব খুজিছিল

যদিও সঠিককৈ একো অনুমান কৰিব নোৱাৰিলে। মায়া যেন হেৰাই গ’ল। পলকতে তাইৰ চঞ্চলা মনটো হেঙুলীয়া অতীতলৈ ঢাপলি মেলিলে।

এমা-ডিমা (২)

দেউতাক ঢুকাওতে হেনো মায়া তেনেই এমা-ডিমা। মাকৰ অকণমানি চাকৰিটোৰ জোৰতে কেইবাজনীও বাই-ভনীৰ মাজত তাই ডাঙৰ হৈছে। কিন্তু মায়াৰ এধানিমান মনটো সৰুৰে পৰাই চৌথিন। জীয়াই থকাৰ কষ্টকন তাইৰ বাবে সপোন দেখাত হেঙাৰ হোৱা নাছিল।

‘এইয়া চোৱা, মোক মামাই দিছে, এইয়া খুড়ায়ে...’

‘বৰ ভাল লাগিছে, ভালকৈ ৰাখিবা।’

সমনীয়াই পোৱা উপহাৰবোৰ দেখি মায়াৰ ভাল লাগে। চুই চাবৰ মন যায়। চুই চায়য়ে কেতিয়াবা বান্ধৰীবোৰৰ সৰু বিয়াত আত্মীয়-স্বজনে দিয়া সোণৰ আঙুঠিটো, সোণৰ গহনাবোৰ দেখি তাইৰ মনটোৱে ক’ৰবাত উচুপে। ‘আমাক বাক কিয় কোনেও ভাল নাপায়?’

— নিজকে প্ৰশ্ন কৰে। একমাত্ৰ মাকজনীৰ বাহিৰে সিহঁতৰ আপোন বুলিবলৈ আৰু কোননো আছে? মাকৰ হঠাৎ কিবা এটা হ’লে আটাইমুখা ছোৱালী ডিঙিত ওলমি পৰিব বুলিয়ে হয়তো কোনেও লাই দিব নোখোজেঙ্গ

সপোন মধুৰ, কিন্তু বাস্তৱ গধুৰ। তথাপি কোনে নো সপোন নেদেখে? তাইয়ো আলফুলে এটি সপোন পুহিছে। ‘ভৱিষ্যতে চাকৰি কৰিব আৰু তাইৰ লাহি হাত দুখন

সোণৰ আঙুঠিৰে জিলিকাৰ।’ অন্তত উপহাৰ হিচাপে
নাহিলেও সেইয়া যে হ’ব তাইৰ স্বআৰ্জিত স্বচ্ছলতা।

(৩)

‘বাইদেউ এইয়া লওক, আকৌ আহিব।’

‘থেংক ইউ’।

কেৰিবেগটো হাতত লৈ মায়া পোনে পোনে কমলৈ
আছিল।

মায়াৰ বয়স ত্ৰিছ বছৰ। সিহঁতৰ পৰিয়ালটো
নৈপৰীয়া গাঁওখনৰ এটি মধ্যবিত্ত পৰিয়াল। কিন্তু জীৱনৰ
একান্ত লক্ষ্যক এটি সুগঠিত আকাৰ দি মায়া আজি
প্ৰতিষ্ঠিত। চৰকাৰী গুৰুত্বপূৰ্ণ বিভাগ এটিৰ সন্মানীত পদত
অধিষ্ঠিত। পাৰ্থিৱ সুখ-স্বাচ্ছন্দ্য পূৰণ কৰিব পৰাকৈ আৰ্থিক

আৰু মানসিকভাৱে সক্ষম আৰু পুষ্ট।

যিদৰে মেঘে গৰজা মানেই বৰষুণ নহয়, সেইদৰে
চিকমিকিয়া মানেই যে সোণ নহয়, সেই কথা জীৱনৰ
পদে পদে মায়ায়ে উপলব্ধি কৰিব পৰা হ’ল। পাঁচ তোলা
সোণৰ কেৰু-মণিৰে মাথোঁ ওৰণিৰ তলৰ মুখখনহে সজাব
পাৰি, বুকুৰ আবেগবোৰ নহয়। শিক্ষা, সময় আৰু
অভিজ্ঞতাই এটি শিশুৰ স্বপ্নল আশাবোৰ স্ব-দৃষ্টিতে
মূল্যহীন কৰি তুলিব পাৰে, যিদৰে আজি মায়াৰ বাবে
তাইৰ আলফুলীয়া সপোনটোৰ একো মূল্য নাই। ই মাথোঁ
খহি পৰা জোনটোৰ দৰে। মূল্য আছে মাথোঁ তাইৰ
স্বাভিমানৰ, নাৰী হিচাপে আত্ম সন্মানবোধৰ। সোণেৰে
চিকমিকাই তাই উজলিব নোখোজে, হাঁহিৰে মাথোঁ জীৱন
জীয়াব খোজে। বৃক্ষ হৈ ছাঁ দিব খোজে আৰ্তজনক। ■■

সহকাৰী অধ্যাপিকা, গণিত বিভাগ, বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়।

PORTRAYAL OF WOMEN IN INDIAN CINEMA AND ITS IMPACT

 Roboni Khawbung

Cinema which has been playing an important role in our life right from the very beginning and it has got deep in touch with our tradition, culture and also it has got deep impact in our society. The medium to highlight this reflection varied from costumes to music and items of luxury, but the most crucial medium becomes the characters.

The Indian cinema always had two stereotypical character. They are either

portrayed as damsel in distress or demanded feminist or simple shaking glam belly dolls whose sole ambition is to attract the attention of the male gender. Most often we see female are portrait only as a sexual desire for men or just a dancer to entertain the people in movie.

The women protagonist in a film will either portray a character a pleased and vivacious character or a dark character. A good character is one who stay at home and work for her home, while a bad character is one who goes outside or institution and make life for her own. This had a regressive impact

on the society.

Cinema was intent to entertain the masses. Hindi cinema played a greater role in molding opinions and reinforcing cultural values. It has been a major point of references for Indian culture in this century. In the earlier decades, male was believed to be the protagonists the movies were mostly based on mythology or historic kind and the female were showcased here and there. Now it is different, as women in India redefined the status and the role in the society, it is seemed to reflect as well. In some cases, there appears to be clash between "modern feminism" and "traditional values". The Indian Cinema plays like the emotional attachment to the heart of the people when we evaluate and understand the role and characterization of women.

Hindi cinema has been a major point of reference for the Indian culture in this century. It has not only brought change in the mindset of the people but it has created a great impact on the changing scenario of modern India that no other medium of art could influence

in such a short way.

Women centric films in Indian cinema, as is seen are rare but they do exist, it is true that one cannot ignore the sojourn of woman in Indian cinema like Mother India to more recent Fashion that employ themselves as in severe gender issues. Women are now playing unconventional roles in the Indian movies and are no more branded as a social outcast as they portray themselves as bold and feminist. In some movies like Bandit Queen, Mirch Masala and Water the actresses proved to be a versatile prima Dona. Each of this film however has the capability of affecting the discourse and, in fact, each of this film has done so. Women's mentality in the society also happens to change with the influence of cinema after observing the role played by lead female, they came to know their status and their ability too, all this was happening simultaneously with the changing role of woman in the society.

Women are getting liberated and independent now. They are now better educated and have innumerable employment opportunities along with men equally and play important role for the society. Indian cinema although it started in the beginning by showcasing women or highlighting them just a mere piece to back the men or indulging them for the enjoyment of men's, however

with the changing of time they are now showcase as the lead role or the leader. With this influence, many women have now realized to know their ability and their responsibility that plays an important role in the society. Women in this age does not have their boundary limited, they can now move to any places, go to any places and work to any places knowing their ability and their importance. It won't be wrong to say that the Indian cinema has got an important role in the changing of this mindset among the people of this country especially to the women who also play very important role for the upliftment of the society and the nation.

References

Hmar EL, Media and its Role in shaping Women's Empowerment : A study on soap opera serials , *Journal of Advance Research in Journalism and Mass communication* volume 6, issue 3-2019, page no.1-4., ISSN 2395-38.

Mohini GV. *Emancipation and Empowerment of Women*, Published by Gyan Publishing House. 1998. ISBN: 9788121205986, 8121205980.

Carla HW, Karine G. *Empowered Women of Social Media*, Hot Pink Best Sellers Publishing. 2014. ISBN: 1502586681. ■■

নাৰীৰ সুৰক্ষা

✍ জ্যোৎস্না টকৰিপী

বৰ্তমান সময়ত প্ৰতিগৰাকী নাৰীয়ে নিজকে কেতিয়াও পুৰুষৰ তুলনাত কম বুলি ভাবিব নিবিচাৰে। নিজৰ লগতে মাক-দেউতাকৰ বা পৰিয়ালৰ প্ৰচেষ্টাত নাৰীসকল পুৰুষৰ সমানেই আগুৱাই যাবলৈ সমৰ্থ হৈছে যদিও ভাৰতবৰ্ষৰ দৰে এখন পিতৃতান্ত্ৰিক দেশত নাৰীৰ ওপৰত চলা নিৰ্যাতন বিশেষকৈ ধৰ্ষণৰ পৰিমাণ হ্রাস হোৱা নাই। NCRB (National Crime Records Bureau)ৰ প্ৰতিবেদনৰ মতে ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰতি ১৬ মিনিটত এগৰাকী নাৰীৰ ধৰ্ষণ হয় আৰু প্ৰতি ৩০ ঘণ্টাত ধৰ্ষণৰ লগতে এগৰাকী নাৰীৰ হত্যা হয়। এই প্ৰতিবেদন মতে ২০১৮ চনত দৈনিক গড়ে ৯১ টা নাৰীৰ ধৰ্ষণ সম্বন্ধীয় কেছ পঞ্জীয়ন হৈছিল আৰু ২০১৯ চনত এই ধৰ্ষণৰ পৰিমাণ কিছু কমি দৈনিক গড়ে ৮৮ টালৈ হ্রাস হোৱা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে যদিও ভাৰতবৰ্ষৰ দৰে এখন জনবহুল দেশত প্ৰকৃততে নাৰীৰ ধৰ্ষণৰ হাৰ কমিছে জানো?

ভাৰতবৰ্ষত দৈনিক প্ৰতিখন ৰাজ্যতে ধৰ্ষণৰ কেছ পঞ্জীয়ন হয়, তাৰে ভিতৰত সৰ্বাধিক ধৰ্ষণ হোৱা ৰাজ্যখন হ'ল ৰাজস্থান (প্ৰতি লাখ জনসংখ্যাত ১৫.৫), দ্বিতীয়তে কেৰেলা (১১.১ প্ৰতি লাখত) আৰু তৃতীয়তে হাৰিয়ানা (১০.৯ প্ৰতি লাখত) (NCRB ৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন ২০১৯)

কোনো নাৰীয়ে কেতিয়াও ধৰ্ষণৰ দৰে দুৰ্ঘটনা নিজৰ জীৱনত কেতিয়াও হোৱাতো নিবিচাৰে। কিন্তু বিভিন্ন

সময়ত বিভিন্ন কাৰণত বা বিভিন্ন পৰিস্থিতিত নাৰী ধৰ্ষিতা হ'বলগীয়া হয়। ধৰ্ষণ কেইবাপ্ৰকাৰৰ হ'ব পাৰে যেনে— চিনাকি বন্ধুৰ তথা অচিনাকি ব্যক্তিৰ দ্বাৰা, পতিৰ দ্বাৰা, প্ৰেমিকৰ দ্বাৰা ইত্যাদি। Wikipedia ৰ পৰা পোৱা এটা পৰিসাংক্ষিক তথ্য মতে প্ৰেমিকৰ দ্বাৰা হোৱা ধৰ্ষণৰ হাৰ আটাইতকৈ সৰ্বাধিক (৪৬%), দ্বিতীয়তে চিনাকি বন্ধুৰ দ্বাৰা (২২%), তৃতীয়তে অচিনাকি ব্যক্তিৰ দ্বাৰা (১৯%), চতুৰ্থতে পতি-পত্নীৰ দ্বাৰা (৯%) আৰু পঞ্চমতে অন্যান্য ব্যক্তিৰ দ্বাৰা (৪%)। এই তথ্য মতে প্ৰেমিকৰ দ্বাৰা হোৱা ধৰ্ষণৰ হাৰ আটাইতকৈ বেছি। প্ৰেমিকৰ দ্বাৰা হোৱা ধৰ্ষণৰ হাৰ বেছি হোৱাৰ বাবে দায়ী কোন বাৰু? প্ৰেমিকজন অকলেই নে? নে কিছু কিছু ক্ষেত্ৰত প্ৰেমিকাগৰাকীও দায়ী হ'ব পাৰে। এই প্ৰশ্নটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি মোৰ এটা ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতা ব্যক্ত কৰিব বিচাৰিছোঁ—

২০২১ চনৰ ১৬ ফেব্ৰুৱাৰী নিশা অৰ্থাৎ সৰস্বতী পূজাৰ নিশা মোৰ পৰিয়ালটোৰ সৈতে এখন অভিজাত ৰেষ্টুৰেণ্টত নৈশ আহাৰ কৰিবলৈ গৈছিলোঁ। আমি যিখন টেবুলত বহিছিলোঁ তাৰ কাষৰ টেবুলখনত সৰস্বতী পূজালৈ বুলি ধুনীয়াকৈ সাজি-কাচি অহা তিনিগৰাকী ছোৱালী বহি আছিল কাৰোবালৈ অপেক্ষা কৰি। অলপ সময়ৰ পিছত তিনিজন ল'ৰা আহিল, তাৰে দুজন ছোৱালীকেইগৰাকীৰ বিপৰীতে বহিল আৰু এজন ল'ৰা ছোৱালী তিনিগৰাকীৰ লগতে বহিল। যিজনী ছোৱালীৰ কাষত ল'ৰাজন বহিছিল, সেইজনী ছোৱালী হয়তো

ল'ৰাজনৰ প্ৰেমিকা। ল'ৰাজন ছোৱালীজনীৰ কাষত সংযতভাৱে বহিল কিন্তু ল'ৰাজন বহা মাত্ৰকে ছোৱালীজনী উৎফুল্লিত হৈ পৰিল। দুয়োজনে দুআষাৰমান কথা পতাৰ পিছত ছোৱালীজনীয়ে ল'ৰাজনৰ ফালে পিঠি দি যি ভংগীমাত ল'ৰাজনৰ গাত আউজি বহিল, এনে লাগিল যেন তাই ল'ৰাজনক শাৰীৰিকভাৱে আকৰ্ষণ কৰিবৰ কাৰণে চেষ্টা কৰিছে। এই ঘটনাৰ লগত সংগতি ৰাখি এটা উদাহৰণ দিব বিচাৰিছোঁ— যেতিয়া কাৰোবাৰ ঘৰত চুৰি হয়, আইনীভাৱে সদায় চোৰজনকে দোষাৰোপ কৰিব। কিন্তু যদি ঘৰৰ গৰাকীয়ে ঘৰত দৰ্জা লগোৱাৰ সুবিধা থকাৰ সত্ত্বেও ঘৰত দৰ্জা নলগোৱাকৈ থাকে, তেনে ক্ষেত্ৰত সেই ঘৰখনত চোৰ হ'লে চোৰৰ লগতে ঘৰৰ গৰাকীয়ো সমানেই দোষী নহ'ব জানো? গতিকে মই প্ৰত্যক্ষ কৰা ঘটনাটোৰ লগত এই উদাহৰণটোৰ মিল আছেনে নাই আপোনালোকৰ বিবেচনাৰ বাবে এৰিলোঁ।

শালীনতা পুৰুষ আৰু মহিলাৰ অলংকাৰ। প্ৰেম সকলোৰে জীৱনত হয়। প্ৰেম দৰাচলতে এক স্বৰ্গীয় অনুভূতি। সকলোৰে জীৱনত হয়তো এবাৰ হ'লেও প্ৰেম হয় আৰু প্ৰেমিক প্ৰেমিকা শাৰীৰিকভাৱে আকৰ্ষিত হৈ শাৰীৰিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিবও পাৰে। কিন্তু সেইবুলিয়ে ৰাজহুৱা স্থানত সকলোৰে সম্মুখত এনেদৰে শালীনতা ভংগ কৰাটো প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাৰ বাবে সমিচীন নে? হয়তো প্ৰেমিকজনে ছোৱালীজনীক একো অনিষ্ট নকৰিবও পাৰে, কিন্তু ৰেষ্টুৰেণ্টত সেই সময়ত উপস্থিত থকা আন কোনো ব্যক্তিয়ে সুযোগ লৈ ছোৱালীজনীক অনিষ্ট কৰিব পাৰে,

যিহেতু ছোৱালীজনীয়ে বিপজ্জনকভাৱে নিজকে উদঙাই দিছে।

ভাৰতবৰ্ষত দৈনিক বহুতো নাৰী ধৰ্ষণৰ চিকাৰ হ'বলগীয়া হয়। মহিলা আয়োগ, এন.জি.অ'. ইত্যাদিয়ে নাৰীৰ ওপৰত চলা ধৰ্ষণৰ হাৰ কমাবলৈ বিভিন্ন ধৰণৰ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে আৰু কিছু পৰমাণে সফলো হৈছে নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ। কিন্তু প্ৰেমজনিত কাৰণত যিবোৰৰ ধৰ্ষণ হয়, তাৰ পৰিমাণ হ্রাস কৰিবলৈ হ'লে বিভিন্ন আয়োগ বা এ.জি.অ'.ৰ লগতে প্ৰেমিকাসকলো সজাগ হ'ব লাগিব। প্ৰেমত সদায় প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাই দুয়োজনে দুয়োজনক বুজিলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে। প্ৰেমৰ নামত অকল মানসিক সন্তুষ্টি বিচাৰে নে? নে শাৰীৰিক সন্তুষ্টি বিচাৰে? যদি দুয়োজনেই প্ৰাপ্তবয়স্ক হয় আৰু বুজাবুজিৰ মাজত শাৰীৰিক সম্পৰ্ক হয়, হয়তো তাত ক'বলৈ একো নাথাকে। কিন্তু যদি প্ৰেমিকে শাৰীৰিক সম্পৰ্ক বিচাৰে আৰু প্ৰেমিকাই নিবিচৰাকেই প্ৰেমিকজনে শাৰীৰিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰে, তেন্তে সেয়া ধৰ্ষণ হ'ব। গতিকে প্ৰেমত সদায় প্ৰেমিকাই চোৱা উচিত প্ৰেমিকজনে মানসিকভাৱে বিচাৰাৰ লগতে শাৰীৰিকভাৱেও বিচাৰিছে নেকি? যদি শাৰীৰিকভাৱেও বিচাৰিছে, তেনেক্ষেত্ৰত প্ৰেমিকাই বিবেচনা কৰি চোৱা উচিত প্ৰেমিকজনৰ প্ৰেম প্ৰকৃত প্ৰেম হয় জানো? এই বিষয়ে লগৰ বন্ধু-বান্ধৱীৰ লগত আলোচনা কৰাৰ লগতে নিজেও সাৱধান হোৱাতো উচিত আৰু নিজকে ধৰ্ষণৰ পৰা বচাবলৈ প্ৰেমিকজনক এৰি দিবলৈও কুণ্ঠাবোধ কৰিব নালাগিব। ■■

Waste Management in the perspective of Guwahati City

 Dr. Mridul Kumar Borthakur

Guwahati, the largest city in the entire northeast India is a continuously growing city expanding like the tentacles of the coelenterates. As per the 2011 census the city has a total population of 9,62,334. It is an urban agglomeration; the term being defined in the 2011 census as a 'continuous urban spread constituting a town and its adjoining outgrowths'. Increased industrialization and service-oriented jobs leads to increased urbanisation. In Assam, the picture is no different. The share of urban population in Assam is notably less than the all India average. However, what is interesting to note is that the share of urban population has increased from 12.09 % to 14.10% (2011 census data) with a decadal growth of 27.90%. Another aspect that catches the eye is the wide discrepancy in the inter district share of urban population in the state. In Kamrup (metropolitan) it is 82% of the total population.

One major problem associated with urban areas is the aspect of waste disposal in

these areas. Now, waste is defined as any disposed or abandoned matter that holds zero utility to the owner. Waste may be solid, liquid or gaseous. The present write up is confined to municipal wastes alone. Municipal waste is the waste gathered by the municipalities. Guwahati city or the Guwahati metropolitan area is governed by the Guwahati Municipal Corporation (GMC). Municipal waste is by and large solid waste which is either solid-dry or wet, liquid or gas but contained in containers. There are multiple dimensions to consider in this context. Firstly, the high and continuously rising density of population in the context of Guwahati. This entails greater increased waste generation. Secondly, with regards to solid waste dumping, the availability of land at an appreciable distance from the residential areas. Third, the diverse waste types generated and proper disposal of the same. Thus, waste disposal engulfs within its sphere effective policy formulation, survey and understanding

of the waste generated and implementation and monitoring of waste disposal.

The essence of the present write-up is to nurture an awareness in the readers the significance of proper waste disposal. Boulding, an environmental economist of repute had rightly compared the earth to a space ship. The earth has to sustain within itself for all its resources and restrict its waste also within itself. Thus, the present notion of reduce, recycling, reuse and refuse in waste emission and management holds immense importance. There is no better time than now to raise concerns and awareness for waste management. In the city of Guwahati there have been innumerable instances of mis management of waste disposal leading to extreme cases of deaths of man and animals also.

The first in line of waste management is to identify the waste generator. In an urban area the waste generator can be individuals, households, industries, educational institutions, hospital or hotel establishments, industries, small and large business establishments, etc. This whole lot of establishments generates waste like kitchen waste or other bio-degradable waste, non-biodegradable waste like plastic cans, packets, electronic goods, sharp objects like blades and razors, batteries, etc. The GMC collects the waste from door to door and there are community bins. The small vendors or

businesses, as per new rules are responsible for their waste disposal. For example, the street food shops must carry bins to gather the disposed cups, plates or coconut shells and the like and dispose them as per notifications. For sanitary napkins or diapers the producers need to supply wrappers for their effective disposal. For hazardous waste brand owners must put in place system to gather back the waste. But for household waste and waste from other generators what is more important now is to segregate the waste into three categories as per 2016 guidelines. These categories are bio-degradable (including kitchen waste and the like), dry waste including plastic, paper, metal or wood and domestic hazardous waste including cleaning agents, mosquito repellents, diapers, etc. Segregation will help in the recycling and reuse of waste. We have noticed blue coloured dustbins for dry waste and green coloured for wet waste. There must be caution taken in directing waste to landfills. Landfills must be as per the guidelines ,100meters away from a river,200 meters from ponds and 500 meters away from habitations and 20 km away from airports. Without segregation there has already been deaths of storks and other animals due to poisoning and choking.

Collection of waste is done by GMC in Guwahati. Compared to earlier there is increased awareness. Besides monitoring and penalty in place the situation is now much

better in the city. Yet a lot needs to be done. Another dimension to waste management is reduce. Digitalisation of work, improving paper work maintenance and education can reduce waste generation. Moreover, improving product designs and packaging and policies for efficient use of resources may reduce waste. Again, awareness of masses may also enhance refusal to generate wastes of some kinds. Recycling and reuse is gaining momentum though there exists many milestones to be covered. Waste use for generating power exists in many cities in India as well and this can be

put in practise in our city.

Indeed, waste management rest on the dual shoulders of the generators and the authority responsible for effective disposal. Yet the awareness and concern of the masses is prime in effective waste management. The four dimensions of reuse, recycle, refuse and reduce rests on the shoulders of the generators. Proper disposal with segregation can go a long way in this regard. What is saddening is that we individuals understand the language of the stick. The educated lot must spread the awareness in the regard. ■■

Assistant Professor, Department of Zoology, B. Borooah College.

Freedom cannot be achieved unless the women have been emancipated from all forms of oppression.

–Nelson Mandela

মহিলাসকলে কর্মদক্ষতা কেনেদৰে বৃদ্ধি কৰিব ?

শ্ৰী ড° নিজৰা গোস্বামী

ভাৰতীয় সমাজ ব্যৱস্থাত নাৰীয়ে সদায়ে মাতৃ, গৃহকৰ্ত্তী, শিক্ষয়িত্ৰী আৰু সমাজসেৱিকাৰ গুৰুদায়িত্ব পালন কৰি আহিছে। আমি, বিশেষকৈ চাকৰিয়াল মহিলাসকলে কোনো কোনো সময়ত এনে অনুভৱ কৰো যে, “আমাৰ যদি আৰু দুখন হাত থাকিলেহেঁতেন!! ঘৰৰ সমস্ত কাম সামৰি, সন্তানৰ সকলো দায়িত্ব সুচাৰুৰূপে পালন কৰি যেতিয়া উশাহ ল’বলৈও সময় নোপোৱা যেন হয়, তেতিয়া এনে ভাৱ হয় যে ৰাতিপুৱা সময়কণত বাৰু ঘড়ীৰ কাঁটাডাল অলপ বেগাই দৌৰে নেকি? এই দৌৰাদৌৰিৰ মাজত আমি ভবা কথা কিছুমান মনতেই থাকি যায়। মনে মনে বহুতো কাম কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰো, কিন্তু কাৰ্যক্ষেত্ৰত একো কৰা হৈ নুঠে। কেতিয়াবা এনে অনুভৱ হয় কৰা কামবোৰো যেন ভালদৰে হোৱা নাই। এনেকুৱাও

কেতিয়াবা হয় যে ঘৰুৱা কামবোৰ কৰি খৰখৰকৈ কৰ্মক্ষেত্ৰ পাওঁগৈ মানে আমাক অৱসাদে আগুৰি ধৰে আৰু আমি আমাৰ কৰ্মক্ষেত্ৰত এশ শতাংশ মনোযোগ দিব নোৱাৰো। যাৰফলত আমি মাজে-সময়ে অনুশোচনাতো ভুগিবলগীয়া হয়। এনেবোৰ কথা যেতিয়া সঘনাই হৈ থাকে, তেতিয়া মনবোৰ বিষণ্ণতাৰে ভৰি পৰে। মনত কৰ্মোদ্যম নাথাকে। মনৰ এনে অৱস্থাত তাৰ নেতিবাচক প্ৰভাৱ আমাৰ কামৰ ওপৰত পৰে, ফলত আমাৰ কৰ্মদক্ষতা হ্রাস পায়।

আমাৰ এনে সমস্যাসমূহৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পোৱাৰ একমাত্ৰ উপায় হৈছে নিজৰ শৰীৰ আৰু মন সুস্থ ৰাখি নিজকে বেছি কাৰ্যক্ষম কৰি গঢ়ি তোলা। শৰীৰ আৰু মনৰ সক্ৰিয়তা বজাই ৰাখি কৰ্মদক্ষ কৰি তোলাত নিয়মিত যোগাভ্যাসৰ ভূমিকা অনস্বীকাৰ্য।

যোগ হৈছে এটা প্ৰাচীন ভাৰতীয় বিদ্যা যাৰ চৰ্চা আজি সমগ্ৰ পৃথিৱীত বিদ্যমান। পশ্চিমীয়া দেশসমূহত যোগৰ প্ৰতি জিজ্ঞাসা দিনকদিনে বৃদ্ধি পোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে।

“যোগে কৰ্মত কুশলতা প্ৰদান কৰে (গীতা২:৫০) অথবা নিজৰ কাৰ্যত কুশলতাকে যোগ বোলা হয়।”

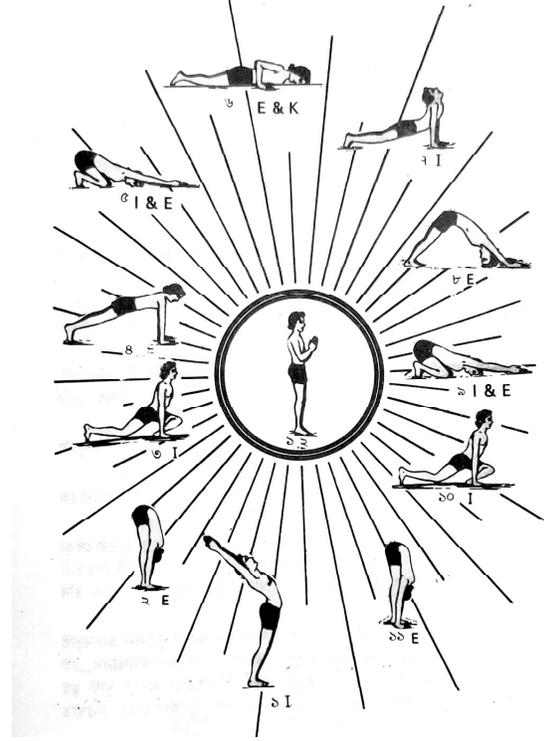
আধুনিক জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীৰ ফলস্বৰূপে আজিৰ বেছিভাগ মহিলাই এটা বয়স অতিক্ৰম কৰাৰ পিছত মেদবহুলতা, উচ্চৰক্তচাপ, মধুমেহ, বাতবিষ আঁঠু, কঁকাল, পিঠিৰ বিষ, ঋতুস্ৰাজনিত ৰোগ, পলিচিচটিক অভাৱিয়ান চিনদ্ৰম তথা অকাল বন্ধাত্ম আদিৰ চিকাৰ হোৱা দেখা যায়। কিন্তু নিয়মিত কেৱল এঘণ্টা বা আধাঘণ্টাৰ বাবে যোগচৰ্চা কৰি মহিলাসকলে নিৰোগী জীৱন-যাপন কৰিব পাৰে। প্ৰতিদিনে পুৱা (নতুবা আবেলি) শিথিলকৰণ ব্যায়াম (Stretching exercises), কেইটামান সৰল আসন আৰু ৬-৭ মিনিটৰ বাবে প্ৰাণায়াম কৰিয়েই আমি নিজকে সুস্থ কৰি ৰাখিব পাৰো। আজিকালি বহুজাতিক কোম্পানীবোৰেও চাকৰিয়াল সকলৰ দক্ষতা বৃদ্ধি কৰিবৰ বাবে কৰ্মক্ষেত্ৰত যোগাভ্যাস সংযোজিত কৰিছে।

নিয়মিত যোগাসনে নিম্নোল্লিখিত উপায়েৰে আমাৰ কৰ্মদক্ষতা বৃদ্ধি কৰিব পাৰে।

১) অতিমাত্ৰা কামৰ বোজাৰ ফলত তথা ৰজোনিবৃত্তিৰ সময়ছোৱাত মহিলাসকল প্ৰচণ্ড মানসিক চাপৰ সন্মুখীন হোৱা আৰু নিদ্ৰাহীনতাত ভোগা দেখা যায়। যোগাসনে মানসিক চাপ দূৰ কৰি এনেবোৰ সমস্যাৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পোৱাত সহায় কৰে।

২) ধ্যান (Meditation) আৰু প্ৰাণায়ামৰ দ্বাৰা আমি মনোযোগ বৃদ্ধি কৰিব পাৰো।

প্ৰাণৰ অৰ্থ বায়ু আৰু আয়াম মানে বিস্তাৰ। অৰ্থাৎ শৰীৰৰ অভ্যন্তৰত সঠিকভাৱে বায়ু বিস্তাৰিত কৰা ক্ৰিয়াৰ নামেই প্ৰাণায়াম। এই প্ৰাণায়মে আমাৰ শৰীৰৰ প্ৰাণশক্তি আৰু জীৱনীশক্তি বৃদ্ধি কৰে। নিয়মীয়াকৈ প্ৰাণায়াম অভ্যাস কৰিলে আমাৰ দেহৰ হৃদযন্ত্ৰ আৰু হাওঁফাওঁ সবল হয়।

ফলত আমাৰ শৰীৰ সুস্থ সবল আৰু কৰ্মক্ষম হৈ উঠে।

৩) বিভিন্ন ৰোগক দূৰতে বিদূৰ কৰিব পাৰি নিয়মিত ভাৱে যোগ অনুশীলন কৰি, যিয়ে আমাৰ সময়বোৰ আৰু বেছি গঠনমূলক হোৱাত সহায় কৰে।

৪) নিয়মিত যোগ অনুশীলনে আমাৰ ৰোগ প্ৰতিৰোধ ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰে। কৰণা সংক্ৰমণৰ এই জটিল সময়ছোৱাত ৰোগ প্ৰতিৰোধ ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰাটো সকলোৰে বাবেই অতি জৰুৰী।

৫) মাত্ৰাধিক ব্যস্ততাই প্ৰায়েই আমাক অৱসাদগ্ৰস্ততাৰ মুখলৈ ঠেলি দিয়ে। যোগাসনে শৰীৰৰ শক্তি স্তৰ (energy level) বঢ়াই অৱসাদ কমোৱাত সহায় কৰে।

৬) নিয়মিত যোগাভ্যাসে আমাৰ মনবোৰ, আমাৰ চিন্তাবোৰ সাক্ষাৎক কৰি তোলাত সহায় কৰে আৰু লগতে আমাক আত্মবিশ্বাসী কৰি তুলি ইতিবাচক চিন্তাৰে, নিজৰ কৰ্মৰ দ্বাৰা সমাজলৈ অৰিহণা যোগোৱাত সহায় কৰে।

এইখিনিতে কেইটামান সবল যোগাসনৰ কিছু উপকাৰিতা উল্লেখ কৰা হ'ল—

১) সূৰ্যনমস্কাৰ— সূৰ্যনমস্কাৰ হৈছে যোগাসন আৰু প্ৰাণায়মৰ এক সংমিশ্ৰণ। সেইবাবে ই শিথিলকৰণ ব্যায়াম আৰু যোগাসনৰ মাজতে পৰে। ই দেহটোক সাধাৰণভাৱে নমনীয় কৰি তোলে আৰু তাৰ জড়িয়েতে দেহক উচ্চস্তৰৰ আসন আৰু প্ৰাণায়মৰ কাৰণে প্ৰস্তুত কৰি তোলে। নিম্নোল্লিখিত স্তোত্র পাঠ কৰাৰ পিচত সূৰ্যৰ ফালে মুখ কৰি সূৰ্যোদয় আৰু সূৰ্যাস্তৰ সময়ত সূৰ্যনমস্কাৰ কৰা হয় :

হিৰণ্ময়েন পাত্ৰেণ সত্যস্যাপিহিতং মুখং।

তৎ ত্বং পুষণ্ অপাবৃণু সত্যধৰ্মায় দৃষ্টয়ে।।

অৰ্থাৎ, হে সূৰ্য! পাত্ৰৰ ঢাকনিৰ দৰে তোমাৰ স্বৰ্ণময় মণ্ডলে সত্যৰ প্ৰবেশ দ্বাৰ ঢাকি ৰাখিছে। মোক সত্যত উপনীত কৰাবৰ বাবে কৃপা কৰি তোমাৰ দ্বাৰ মুক্ত কৰা।

২) পৰনমুক্তাসন— এই আসনে পেটত সঞ্চিত বায়ু বাহিৰ কৰে। অজীৰ্ণ, পেটফুলা, অল্লৰোগ, কোষ্ঠবদ্ধতা আদি ৰোগ আৰোগ্য কৰে আৰু পেটৰ চৰ্বি কমায়।

৩) অৰ্দ্ধকটি চক্ৰাসন— পাৰ্শ্বভাজৰ জৰিয়তে ই মেৰুদণ্ডক নমনীয় আৰু স্বাস্থ্যৱান কৰি ৰাখে। যকৃতৰ কাৰ্যপ্ৰণালী উন্নত কৰে।

৪) ত্ৰিকোণাসন— ই উৰু আৰু কলাফুলৰ পেশী সবল কৰে, পিঠিৰ বিষ আঁতৰায়। মেৰুদণ্ডৰ স্থানচ্যুত কশেৰুকা স্ব-স্থানলৈ ঘূৰি অহাত সহায় কৰে।

৫) পৰিবৃত্ত ত্ৰিকোণাসন— এই আসনে মেৰুদণ্ডক এটা সুন্দৰঘূৰ্ণন গতি দিয়ে। বৃক্ক স্বাস্থ্যৱান কৰে।

৬) অৰ্দ্ধ চক্ৰাসন— মেৰুদণ্ডক নমনীয় কৰে।

মেৰুদণ্ডৰ স্নায়ু উত্তেজিত কৰে, মূৰলৈ তেজ চলাচল বৃদ্ধি কৰে।

৭) পদ হস্তাসন— মেৰুদণ্ডক নমনীয় কৰে। পিঠিৰ বিষ দূৰ কৰাত সহায় কৰে। উৰু সবল কৰে। স্ত্ৰীৰ ঋতুস্ৰাৱৰ সমস্যা সমাধান কৰে।

৮) বজ্ৰাসন— স্ফীত সিৰাৰ বাবে বৰ লাভদায়ক, ভৰিৰ গাঁঠি আৰু জঠৰতা আঁতৰ কৰে।

৯) পদ্মাসন— এই ধ্যানাসন সবাতোকৈ জনপ্ৰিয়। ই চেতনা স্থিৰ ৰাখে। মেদ হ্রাস কৰে।

১০) ভূজাংগাসন— ই পাৰ্শ্ব মেৰুদণ্ড সবল কৰে আৰু স্থিতিস্থাপকতা বৃদ্ধি কৰে। পেটৰ মেদ যথেষ্ট পৰিমাণে হ্রাস কৰে। কফৰোগ, হাঁপানি (Asthma) আৰু গ্ৰৈৰজনিত ৰোগৰ বাবে এই আসন বিশেষ লাভদায়ক।

উপৰোক্ত আলোচনাখিনি মহিলাক প্ৰাধান্য দি লিখা হৈছে যদিও, বৰ্তমানৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ই পুৰুষ-মহিলা সকলোৰে বাবে সমানে প্ৰযোজ্য।

পৰিশেষত ইয়াকেই ক'ব খোজো যে আমি সকলোৰে যাতে, কিছুদিনৰ বাবে এজন উপযুক্ত প্ৰশিক্ষকৰ ওচৰত প্ৰশিক্ষণ লৈ, দিনটোত অন্ততঃ আধাঘণ্টাৰ বাবে হ'লেও যোগাসন, প্ৰাণায়ম, ধ্যান ইত্যাদি কৰি নিজকে স্বাস্থ্যৱান কৰি ৰাখোঁ। ■■■

সহায়ক গ্ৰন্থ :

- ১) যোগ (আসন-প্ৰাণায়ম-মুদ্ৰা-ত্ৰিন্য়া), বিবেকানন্দ কেন্দ্ৰ প্ৰকাশন
- ২) তালুকদাৰ, হৰিপ্ৰসাদ। যোগ স্বাস্থ্য
- ৩) শৰ্মা, দেৱজিত। কুণ্ডলিনী শক্তি, যৌগিক আসন আৰু ব্যায়াম

বি বৰুৱা কলেজ

✍ জিণ্টু জোনাক হাজৰিকা

তিৰাল্লিশৰ পুৱতি নিশা
 গোপীনাথৰ সপোনত তুমি জ্বলিছিলো
 এজাক জাৰে জহে পৰাধীন বসন্তৰ
 মাটিৰ চাকি হৈ
 সেই তেতিয়াৰ পৰা এতিয়ালৈ
 তুমি থিয় দি আছা
 অন্য এক সাতপুৰা হৈ।
 চহৰৰ আটাইতকৈ জৰাজীৰ্ণ গলিটোৰ তুমি গৌৰৱ
 জাকৈচুকীয়া গাঁওখনৰ বহু আবেলি পাৰ কৰি অহা এটা গধূলি
 লাংকাইৰ পৰা ঘাঘাৰালৈ তুমি আকোঁৱালি লোৱা,
 পৰিধি ভাঙি বিয়পি যায় সুগন্ধি
 নগা পাহাৰৰ নিজান ৰাতি
 নগ্ন জোনটোলৈ চাই কান উনাই শুনোঁ
 তোমাৰ বুকুত এহেজাৰ এটা শংখ।
 সপোনত দেখোঁ লখিন্দাৰ উটি যায়
 পুৱাৰ কেণ্টিনত বেউলাৰ বিজয়ী হাঁহি
 বুদ্ধক বিচাৰি ইয়ালৈকে
 কত ঋষি-মুনি আহিল আৰু গ'ল
 ধন্য ধন্য কলি কাল
 ধন্য নৰ তনু ভাল
 তুমি অযুত ব'হাগৰ কানফেশ্বন
 আমিতো চিফুঙৰ এটা মাথো-নামহীন সুৰ
 আমি তোমাৰ স'তে গৈ থাকিব খোজো
 সকলো পথ উপপথ পাৰ হৈ
 পাহাৰৰ পিছল বাট
 সমুদ্ৰৰ গৰ্জন
 স্ফীতোদৰা নদী
 সকলো ভেদি
 আমি গৈ থাকিব খোজো
 আমি বৈ থাকিব খোজো। ■■

সহকাৰী অধ্যাপক, ইংৰাজী বিভাগ, বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়।

Report of the General Secretaries, B. Borooah College Women's Forum (2019-2021)

The B. Borooah College Women's Forum has initiated various activities during the session 2019- 2020 and 2020- 2021. The Executive committee of 2019- 2020 had organized the following programmes during its tenure:

On 8th march 2019, for the celebration of International Women's Day, writer Ms. Monalisa Saikia was invited . She delivered a talk on : "Narir Manaswatwa Aru Samaj" . On the same day a photography, painting and poster making competition cum exhibition was also organized on the theme " Balance for Better". Farewell ceremony of retired teacher of B. Borooah College and members of BBCWF, Prof. Jayashree G. Borthakur of the Dept. of English was also arranged.

On 18th June 2019, B. Borooah College Women's Forum invited Dr. Polly Vouquiline of Department of Women's Studies, Gauhati University. And she spoke and discussed on the topic "Sexual Harassment of Women at Workplace with special reference to ICC in Higher Educational Institutions" with faculty members and the students of the College.

The existing executive committee of BBCWF took charge on 22-11-2019. After taking charge the committee celebrated International Women's Day with two days' long programme on 7th and 8th March, 2020. On the first day of celebration two eminent

personalities were invited from two different field of excellence to share their experiences in their respective fields and to interact with the members of BBCWF as well as students of B. Borooah College. SP Rosy Kalita of CM's Special Vigilance Cell delivered motivational lecture addressing specially the girl students of the college. In the same meeting exceptional writer Juli Baruah, who lost both of her hands in a bus accident, made everyone speechless by delivering speech on her struggling life as a disabled women.

On 08-03-2020 a cleaning and plantation programme was organized in the entire college campus . The programme was inaugurated by founder Secretary of BBCWF Prof. Pranati Bortamuli Boruah. Both teachers and students of the college have participated in the programme.

Then in connection with the celebration of International Women's Day, 2021 BBCWF organized a painting competition on 2nd March 2021. The theme of the competition was 'Status of Women in Contemporary Society'. Many students participated and winners of the competition were declared.

Thank you

Sumana Das

General Secretary, BBCWF, (2019-2020)

Dr. Anjana Bhattacharya

General Secretary, BBCWF, (2020-2021)

বি বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ মহিলা গোটৰ উদ্যোগত ২০২০ চনৰ
'আন্তৰ্জাতিক নাৰী দিৱস' উদ্‌যাপনৰ কেইখনমান ডুখৰীয়া ছবি

আন্তৰ্জাতিক নাৰী দিৱস উদ্‌যাপন
 ৭ আৰু ৮ মাৰ্চ, ২০২০
 বিশিষ্ট অতিথি : শ্ৰীৰাজি কলিতা
 আৰক্ষী অধীক্ষক, অৰুণাচলপ্ৰদেশ বিশেষ তদাবকী কোষ
 শ্ৰীজুলী বৰুৱা
 বিশিষ্ট কবি আৰু লেখিকা
 স্থান : বৰুৱা গৃহ
 সময় : দিনৰ ১০.৩০ বজা
 তাৰিখ : ৭ মাৰ্চ, ২০২০
 বি. বৰুৱা কলেজ, গুৱাহাটী-৭৮১ ০০১

Volume-6, March-2021

ISSN : 2395-4884

খোজ ... A Step

©Rihon Gogoi Photography

Biennial Magazine of B. Borooah College Women's Forum